

การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
สุพรรณบุรี

DEVELOPING A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE
COMMUNITY AT SUPHANBURI BANANA CONSERVATION CENTER

ปกณ กมลวุฒิพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2566

การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
สุพรรณบุรี

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

DEVELOPING A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE
COMMUNITY AT SUPHANBURI BANANA CONSERVATION CENTER

PAPON KAMONWUTTIPONG

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF EDUCATION
(Ed.D. (Arts Education))

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2023

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ของ

ปภณ กมลวุฒิมิพงค์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาดุริยางค์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขสันติ แวงวรรณ)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อชิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา)

ชื่อเรื่อง	การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี
ผู้วิจัย	ปกณ กมลวุฒิมิพงศ์
ปริญญา	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน 2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน 3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน การดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ 1) การศึกษาสำรวจปัญหาความต้องการ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้นำจากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศจำนวน 2 ชุมชน และเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์กล้วย สุปรรณบุรีจำนวน 15 คน 2) การสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) การทดลองใช้รูปแบบ 4) การศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ และปรับปรุงรูปแบบหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มผู้นำในชุมชน สมาชิกภายในชุมชนจำนวน 20 คน กิจกรรมรวม 6 กิจกรรม ระยะเวลา 20 ชั่วโมง เครื่องมือในงานวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญและผู้เข้าอบรม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบทดสอบก่อนและหลังอบรม แบบประเมินผลงาน แบบประเมินความพึงพอใจของผู้อบรม วิเคราะห์ข้อมูลจาก ร้อยละ การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตร ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงาน 4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 5) ประเมินผล การพัฒนาและปรับปรุง และลักษณะผู้เข้าอบรม ผลการทดลองใช้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นสรุปได้ว่า 1) การทดลองใช้พบว่า การเปรียบเทียบคะแนนของผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมสูงกว่าก่อนอบรม 0.35 2) ภาพรวมของผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ทั้ง 6 กิจกรรมมีคุณภาพของผลงานในระดับผ่าน มีค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ย = 8.75) ผู้อบรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 4.30)

คำสำคัญ : รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น, โดยความร่วมมือของชุมชน, ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย

Title	DEVELOPING A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE COMMUNITY AT SUPHANBURI BANANA CONSERVATION CENTER
Author	PAPON KAMONWUTTIPONG
Degree	DOCTOR OF EDUCATION
Academic Year	2023
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Chakapong Phatlakfa
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Atipat Vijitsatitrat

The aims of this research are as follows: (1) to develop a local art curriculum model with community cooperation; (2) to study the learning achievement of the local art curriculum model of the group of learners; and (3) to study the impact of learning the local art curriculum. The research process was divided into four phases, as follows: (1) to study and survey of needs problems through in-depth interviews of leaders from two model communities with excellent practices and data collected from key informants of the Banana Center community in Suphanburi with 15 people; (2) the creation of a local art curriculum format with community cooperation, and with the curriculum quality checked by experts; (3) experimentation with the format; and (4) studying the impact of learning and improve the curriculum format. The sample group was made of community leaders. Twenty community members organized a total of six learning activities with a duration of 20 hours. The research tools included questionnaires of experts and trainees and in-depth interview tests before and after training, a performance evaluation form and a satisfaction assessment form. The results of the study found that The components of the curriculum include: (1) principles; (2) objectives; (3) work systems; (4) content selection; (5) evaluation, development, improvement and the characteristics of the trainees. The results of the trial using the local art curriculum model were summarized as follows: (1) the trial found that the comparison of training achievement scores 0.35 higher than before training; and (2) overall product design work in all six activities has the quality of work at a passing level with an average (average = 8.75). Trainers were satisfied with the pattern at a very high level (average = 4.30).

Keyword : Local art curriculum format, Community cooperation, Banana Conservation center

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการดูแล เอาใจใส่เป็นอย่างดีจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลักผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิพัชร์ วิจิตรสถิตรัตน์ และผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อคิดคำแนะนำที่ดีตลอดการปรับปรุงพัฒนา ชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเมืองเพชร ชุมชนเครื่องจักรสานบ้านห้วยหวาย และชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี และประสบการณ์สำคัญจากคณะกรรมการรับผิดชอบหลักสูตรทุกท่าน คณะอาจารย์ทุกท่านที่สั่งสอนให้ความรู้ ทักษะ การคิดที่เติบโตขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุนการศึกษาดลอดหลักสูตรจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และจากการช่วยเหลือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี ผู้อำนวยการขวัญใจ พิมพิมล ผู้อำนวยการโกเมศ คันธิก ที่ช่วยเหลือในเรื่องการดูแลเอกสาร อนุมัติ อนุญาตให้เดินทางและเวลาเพื่อทำการเรียนในหลายครั้ง ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดานายพรศักดิ์ กมลวุฒิพงศ์ มารดานางสุมาลี กมลวุฒิพงศ์ พี่ชาย นายสุเมธ กมลวุฒิพงศ์ รวมถึงญาติสนิทมิตรสหาย พี่น้อง คนที่คอยรักห่วงใยทุกท่านจากใจจริง การพัฒนาตนเองและการทำงานวิจัยมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งในความต้องการพลังงานที่ดี ความรัก เมตตา สนับสนุน และผลงานวิจัยชิ้นนี้ขอมอบให้แก่บิดา มารดาเป็นที่ตั้ง กราบขอบพระคุณในบุญคุณความรักความเมตตาไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบนมัสการขอบพระคุณผู้นำชุมชน พระครูโสภณวีรานุวัตร ผศ.ดร. ดร.ถนัด ยันต์ทอง ปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้พี่ไก่อ และสมาชิกทุกท่านในชุมชนที่สนับสนุนให้ความร่วมมือเสมอมา กราบนมัสการ และขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณตนเองที่รักตนเอง มุ่งมั่น แม้ว่าตลอดการเดินทางในการเรียนรู้ของผู้วิจัยจะพบปัญหาเรื่องสุขภาพมากมาย แต่ยังมีแรงใจจากทุกท่านและครอบครัวเป็นที่ตั้งเสมอ ทำให้ผ่านพ้นสิ่งสำคัญมาได้ ขอขอบคุณตนเองในวันนี้

ปภณ กมลวุฒิพงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญรูปภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตการวิจัย	5
ขอบเขตเชิงพื้นที่	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
การดำเนินการ แบ่งออกเป็น 4 ระยะดังนี้.....	7
เครื่องมือในงานวิจัย.....	8
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	9
การดำเนินการวิจัยรวม 180 วัน.....	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
บทที่ 2 เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	14

การพัฒนารูปแบบและการพัฒนาหลักสูตร	16
ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	33
ทฤษฎีการคิดเชิงออกแบบ(Design Thinking) และหลักการออกแบบ	41
ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	56
เศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	60
รูปแบบกิจกรรมศิลปะ	65
ศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice).....	88
ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ของ 2 ชุมชนต้นแบบ.....	88
ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา.....	91
ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด	94
ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ	100
ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี	109
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	115
วิจัยด้านการจัดการความรู้ และพัฒนารูปแบบในชุมชน	115
วิจัยด้านศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	125
งานวิจัยต่างประเทศ.....	129
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	134
1. การลงพื้นที่เก็บข้อมูล.....	134
2. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	135
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	135
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	144
5.ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	145
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล	152

7. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	153
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	155
ระยะที่ 1 ศึกษา สํารวจปัญหาความต้องการ.....	156
ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา	156
1.1. ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)	156
1.2. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี.....	158
ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา	162
2.1. การตั้งกรอบปัญหาของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศจำนวน 2 ชุมชน.....	162
2.2. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี.....	164
ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน.....	167
ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด	167
3.1. ผลการสังเคราะห์ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด	167
3.2. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี.....	169
ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ.....	179
4.1. การสร้างต้นแบบของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 2 แห่ง	179
4.2. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี.....	185
ขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน (G-PLACE) และการทดลองใช้รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี	202
ขั้นตอนที่ 1 เป้าหมาย (Goal)	208
ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดการเรียนรู้ L (Learning)	210
ขั้นตอนที่ 3 ลงมือปฏิบัติ A (Action)	211

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอด (C Coaching)	211
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล ตัว E (Evolution)	212
รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	213
ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	225
ขั้นตอนที่ 5 การทดสอบ	225
ผลการทดลองการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	226
กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน	226
กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ	227
กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน	228
กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน	228
กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	230
กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง	230
สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน	235
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อน และหลังเข้าอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน	235
ผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้า อบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	236
ผลการประเมินผลงานทั้ง 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	241
ผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	242
ผลการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการทำงานร่วมกันกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	243

ผลประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี	244
ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น.....	247
ด้านเศรษฐกิจชุมชน.....	247
ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน	249
ด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชน.....	251
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	254
สรุปผลการวิจัย.....	254
1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักผ่านการสัมภาษณ์ การวิ เคราะห์ชุมชน และสนทนากลุ่มเพื่อเข้าใจปัญหา และความต้องการจำเป็นในการตั้ง กรอบปัญหาเพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี	254
2. รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	256
3. ผลสัมฤทธิ์การทดลองใช้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้.....	258
4. ผลการประเมินผลกระทบจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	260
อภิปรายผล	262
1. ผลการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย สุปรรณบุรี	262
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน..	265
3. ผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	267
ข้อเสนอแนะ	271
บรรณานุกรม	273
ภาคผนวก.....	283

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ 284

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อบรม แบบสอบถามความพึงพอใจ
แบบประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง แบบสังเกต 286

ภาคผนวก ค รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น 311

ภาคผนวก ง ผลงานผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน 365

ประวัติผู้เขียน 370

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ตารางการวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ	21
ตาราง 2 ความสอดคล้องแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดเชิงออกแบบ	44
ตาราง 3 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย	63
ตาราง 4 รูปแบบของผลงานหัตถกรรม ความโดดเด่นของผลงานหัตถกรรมทั้ง 10 อำเภอในจังหวัด สุพรรณบุรี	83
ตาราง 5 การศึกษาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)	87
ตาราง 6 การวิเคราะห์จากวิจัยด้านการจัดการความรู้ชุมชน	123
ตาราง 7 ข้อมูลองค์ประกอบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะงานหัตถกรรมชุมชน	128
ตาราง 8 โครงสร้างของแบบสอบถามสำหรับชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ หลักสูตร	136
ตาราง 9 โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนาแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นสำหรับผู้ให้ ข้อมูลหลัก	138
ตาราง 10 โครงสร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชน	140
ตาราง 11 โครงสร้างแบบประเมินหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชน	141
ตาราง 12 ขั้นตอนกระบวนการวิจัยและเครื่องมือ	142
ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	159
ตาราง 14 ผลการศึกษาชุมชนเมืองเพชรบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา	162
ตาราง 15 ผลการศึกษาชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้ง กรอบปัญหา	163

ตาราง 16 การสนทนากลุ่มร่วมกัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา.....	165
ตาราง 17 ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐาน.....	170
ตาราง 18 การวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกันในขั้นตอนที่ 3 ระดมความคิด จาก 2 ชุมชนต้นแบบ สำหรับพัฒนารูปแบบการกำหนดแนวทางกิจกรรมชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี....	175
ตาราง 19 ผลการศึกษาเทียบเคียง ชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ได้แก่ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจัก สานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาองค์ประกอบสำคัญในการ พัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	182
ตาราง 20 การวิเคราะห์ทฤษฎีมาสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี.....	199
ตาราง 21 องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน.....	201
ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความตรงเชิงเนื้อหา ของปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	205
ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความตรงเชิงเนื้อหา ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน.....	222
ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความเหมาะสมของ แบบทดสอบชิ้นงาน ศิลปะท้องถิ่นกับการประเมินผลการเรียนรู้.....	224
ตาราง 25 คะแนนเฉลี่ย X และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนการประเมินก่อน และ หลังเข้าอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นด้วยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย สุพรรณบุรี.....	235
ตาราง 29 การเขียนสะท้อนความคิดของผู้เข้าอบรมถึงสิ่งที่ได้เข้าอบรมจากรูปแบบหลักสูตรศิลปะ ท้องถิ่น	236
ตาราง 30 การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ของผู้เข้าอบรม.....	239
ตาราง 26 คะแนนเฉลี่ย X และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลงานทั้ง 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	241

ตาราง 27 คะแนนเฉลี่ย X และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี 242

ตาราง 28 คะแนนเฉลี่ย X และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี..... 243

ตาราง 31 คะแนนเฉลี่ย X และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี 244

ตาราง 32 ตารางเปรียบเทียบการปรับปรุงรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี..... 253

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดวิจัย	10
ภาพประกอบ 2 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์	28
ภาพประกอบ 3 เครื่องปั้นดินเผาเขียนลาย	71
ภาพประกอบ 4 เครื่องเบญจรงค์	71
ภาพประกอบ 5 กลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี	72
ภาพประกอบ 6 ผลิตภัณฑ์ไม้กวาดพื้นปี	73
ภาพประกอบ 7 ผลิตภัณฑ์ที่ชื่อกลุ่มผู้ผลิตบ้านหนองเพียร	74
ภาพประกอบ 8 ผลไม้ปลอมจากกระดาษ	75
ภาพประกอบ 9 ผ้าด้นมือ	76
ภาพประกอบ 10 จักสานผักตบชวา	77
ภาพประกอบ 11 ผ้าขาวม้า 5 สี	78
ภาพประกอบ 12 ผ้าทอพื้นเมือง	79
ภาพประกอบ 13 หมู่บ้านหัตถกรรมรากไม้	79
ภาพประกอบ 14 กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งแสม	80
ภาพประกอบ 15 ผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่ทำผักตบชวา	81
ภาพประกอบ 16 เปลญวน	82
ภาพประกอบ 17 กลุ่มจักสานหวายไม้ไผ่	82
ภาพประกอบ 18 ภาพการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชุมชนเมืองเพชรบุรี	89
ภาพประกอบ 19 การสัมภาษณ์ประธานศูนย์ฯ ผู้นำชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย	91
ภาพประกอบ 20 ภาพถ่ายชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์	110

ภาพประกอบ 21 ภาพถ่ายพันธู์กล้วยในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์	112
ภาพประกอบ 22 ภาพถ่ายด้านพื้นที่น้ำในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์	112
ภาพประกอบ 23 ป่าเลไลยก์.....	113
ภาพประกอบ 24 ภาพถ่ายด้านแหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วยสุพรรณบุรี วัดป่าเลไลยก์	113
ภาพประกอบ 25 ภาพตัวอย่างจิตรกรรมฝาผนังวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนพื้นที่เรียนรู้สำคัญ	114
ภาพประกอบ 26 ภาพตัวอย่างสถาปัตยกรรมเรือนขุนช้าง พื้นที่เรียนรู้สำคัญชุมชนวัดป่าเลไลยก์	114
ภาพประกอบ 27 แผนผังการดำเนินการวิจัย	151
ภาพประกอบ 28 ภาพตารางเปรียบเทียบระยะเวลาการดำเนินวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์.....	155
ภาพประกอบ 29 การเปรียบเทียบการค้ำหาองค์ประกอบของชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง กับชุมชนศูนย์กล้วย	157
ภาพประกอบ 30 ภาพถ่ายผู้วิจัยได้สนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis).....	158
ภาพประกอบ 31 ภาพถ่ายการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วย	166
ภาพประกอบ 32 ภาพการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วย	169
ภาพประกอบ 33 ผลิตภัณฑ์จากกล้วย สบู่โยกกล้วย จานจากกาบหมาก และตุ๊กตาดินปั้นรูปกล้วย	177
ภาพประกอบ 34 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธู์กล้วยสุพรรณบุรี.....	178
ภาพประกอบ 35 การสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบ	186
ภาพประกอบ 36 การสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น.....	191
ภาพประกอบ 37 บรรยากาศการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	194

ภาพประกอบ 38 รูปแบบหลักสูตรศิลปปะท้องถิ่น (Model G-PLACE).....	207
ภาพประกอบ 39 ตัวอย่างภาพบรรยากาศการเดินทางชมชุมชนเพื่อจุดบันทึกจุดสำคัญ	226
ภาพประกอบ 40 ตัวอย่างภาพบรรยากาศประเพณีสำคัญ ผลิตภัณฑ์ และศิลปปะท้องถิ่นในชุมชน	227
ภาพประกอบ 41 ตัวอย่างภาพร่างแผนที่ทำมือ (ซ้าย) ภาพร่างแผนที่ทำมือที่ลงสีแล้ว (กลาง).....	227
ภาพประกอบ 42 ภาพบรรยากาศการทำสบูโยกกล้วย และจากราบหมาก.....	228
ภาพประกอบ 43 ภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์รูปลักษณะใหม่จากความคิดชุมชน.....	229
ภาพประกอบ 44 ภาพการทำสบูโยกกล้วยรูปลักษณะใหม่จากสัญลักษณ์ชุมชน	229
ภาพประกอบ 45 การอบรมประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษชำระ	230
ภาพประกอบ 46 ภาพการจัดกิจกรรมศิลปะกับชุมชน การประกวดวาดภาพระบายสี.....	231
ภาพประกอบ 47 ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากการร่วมมือกันสร้างของคนในชุมชน.....	232
ภาพประกอบ 48 การเปิดศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย ของชุมชนในวันที่ 24 ธันวาคม 2566.....	232
ภาพประกอบ 49 ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดงานบานาน่าแฟร์ ครั้งที่ 1.....	233
ภาพประกอบ 50 ภาพป้ายองค์ความรู้ภูมิปัญญาในชุมชน.....	233
ภาพประกอบ 51 ภาพการประชาสัมพันธ์บนระบบดิจิทัลของชุมชน.....	234
ภาพประกอบ 52 โครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน G-PLACE	257

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสังคมไทยพบกับความก้าวหน้า และเทคโนโลยีที่รวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง ทุกมิติมีผลเชื่อมโยงต่อสังคม รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงพบว่า คุณภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้ มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในตลาดงาน ส่งผลต่อกลุ่มประชากรในด้านปัญหาสุขภาพ ความเปราะบางสูง อีกทั้งส่งผลต่อการเติบโตของเยาวชนไม่มีคุณภาพ การพัฒนาในช่วงระยะถัดมาจึงพัฒนาในมิติของด้านทักษะทางสมอง ทักษะชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะความรู้ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564) มีปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยด้านการผลิต ในการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำเพื่อเพิ่มกำไรต่อการผลิต แต่ในปัจจุบันแนวทางมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากกระแสในการผลิตเอื้อให้เกิดการลงทุนและการค้าอย่างเสรีต่อนักลงทุนต่างชาติที่ย้ายฐานการผลิตเข้ามาสู่ประเทศ จากประเทศไทยที่มีแรงงานราคาถูกและทรัพยากรที่ราคาต่ำ ภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เสื้อผ้าในประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนสินค้าที่ผลิตเองประเภทงานหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่ำและเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง

รัฐบาลไทยมีการปรับจุดอ่อนในเรื่องมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคการผลิต เป็นการพัฒนาไปสู่ขั้นเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนหรือบริบทของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อม ขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อขยายฐานการพัฒนาสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม และการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อม โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพภายในชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564) รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ที่มีแนวทางสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อที่ 2. พัฒนาศักยภาพคนในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และ 3. ยกกระดับการศึกษา ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปสู่การปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติกำหนดแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย (Stakeholder) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วม

ของคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดมูลค่าการผลิตสูงขึ้นและชุมชนมีความแข็งแรงด้วยตนเอง ประกอบกับการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติ ในการผลิตสินค้า และการเห็นคุณค่าด้านการสืบสานเอกลักษณ์ภูมิปัญญาในงานศิลปะด้านหัตถกรรม

จากการศึกษางานวิจัยด้านการเรียนรู้ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จจากการนำนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาพัฒนาในด้านศิลปหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จจากการผลักดันสู่ชุมชนสร้างสรรค์ของยูเนสโก อาทิเช่น ชุมชนเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี ในด้านชุมชนสร้างสรรค์ และชุมชนที่ได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 5 ดาว อย่างชุมชนบ้านห้วยหวาย จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชุมชนที่มีการพัฒนาชุมชนในด้านการรวบรวมองค์ความรู้ที่ดีผ่านการสร้างศูนย์วิจัยและศูนย์พัฒนาอาชีพเพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ของชุมชนให้กับผู้ที่สนใจภายในชุมชนและบุคคลภายนอกได้ศึกษาความรู้และพัฒนาทักษะด้านปฏิบัติการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมของชุมชนอีกทั้งเป็นชุมชนที่ชัดเจนด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ประกอบกับการสกัดความรู้จากการศึกษาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้แนวทางการพัฒนารูปแบบ มีองค์ประกอบสำคัญในแนวทางการพัฒนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาด้านกระบวนการเรียนรู้ชุมชนในด้านที่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการ การกำหนดวัตถุประสงค์ มีระบบและกลไก และเงื่อนไขการนำไปใช้ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้การปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมที่เป็นเลิศในการพัฒนาร่วมกับชุมชนหรือองค์กรได้อย่างดี ในส่วนของขั้นตอนกระบวนการทำงาน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการศึกษาดูงานจากต้นแบบที่ดีเพื่อนำข้อดีมาสังเคราะห์หาความเหมาะสมกับชุมชนหรือองค์กรเพื่อพัฒนาด้านความรู้และทักษะผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการให้เกิดความเข้าใจและมีทักษะที่เหมาะสมมีมิติด้านกระบวนการทำงาน สำคัญตั้งแต่การศึกษาปัญหา การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ การเรียนรู้จากภายนอกหรือการศึกษาดูงาน สู่การพัฒนาความรู้และทักษะของชุมชนให้กับสมาชิก และจากงานวิจัยต่างประเทศผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สะท้อนถึงความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับผู้เรียนร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมไปถึงการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของผู้เรียนกับชุมชนจนเกิดเป็นความรัก ความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน สู่การสืบสาน เห็นได้ว่าสิ่งสำคัญของการพัฒนาชุมชนให้เกิดความแข็งแรงอย่างยั่งยืนจากต้นแบบชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ คือการจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ที่ดีของชุมชนประกอบการถ่ายทอดความรู้ ทักษะกระบวนการสู่การสืบทอดช่างใหม่ของชุมชน

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทยในเขตภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย จังหวัดสุพรรณบุรีนับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรมที่น่าสนใจ และมีวัตถุดิบจากธรรมชาติในการผลิตงานประเภทหัตถกรรม เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณ การเกษตรกรรม และแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ทำให้วัตถุดิบทางธรรมชาติในจังหวัดเหมาะสมกับการสร้างผลผลิตได้อย่างหลากหลาย รวมถึงงานศิลปะด้านหัตถกรรมที่อาศัยวัตถุดิบในการสร้างจากธรรมชาติทั้งทางด้านประเภท จักสาน ด้านถักทอ แกะสลัก หัตถกรรมงานเขียนลาย เครื่องเคลือบดินเผา เป็นต้น และในกระบวนการพัฒนาชุมชนในจังหวัดมีการขับเคลื่อนที่สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และแนวคิดในการสร้างองค์ความรู้ภายในชุมชน ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีสินค้าผลิตภัณฑ์จากงานประเภทหัตถกรรมที่โดดเด่นประจำอำเภอและมีการสืบต่อกันมายาวนาน งานหัตถกรรมของจังหวัดสุพรรณบุรีของกลุ่มงานหัตถกรรมที่มีความโดดเด่นในจังหวัดทั้ง 10 อำเภอ ให้ความสำคัญที่ประโยชน์การใช้สอยของงานประเภทหัตถกรรมเป็นหลัก และมีความโดดเด่นในประเภทจักสาน การถักทอ และงานเขียนลายตามลำดับ ทำให้เห็นชัดเจนถึงแนวทางการผลิตสินค้าในประเภทดังกล่าวได้ นอกจากนี้ประเภทของสิ่งสำคัญอีกหนึ่งประการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คือ วัตถุดิบที่ดี ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความพร้อมในด้านวัตถุดิบในการสร้างภูมิปัญญาของชุมชนที่สอดคล้องกับการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนต้นแบบ ชุมชนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านของศักยภาพชุมชนที่ดี ด้านทรัพยากร และสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาตามองค์ประกอบสำคัญ อีกทั้งชุมชนมีความต้องการและความพร้อมในการพัฒนา

ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย เป็นชุมชนหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ตำบลรั้วใหญ่ อยู่ในใจกลางจังหวัดสุพรรณบุรี ชุมชนมีประวัติความเป็นมาเริ่มจากสถานที่เคยเป็นดงดอกหญ้าที่สร้างมลภาวะทางอากาศให้กับพื้นที่ใกล้เคียง สร้างปัญหาให้แก่ชุมชนโรงเรียน และผู้คนที่อยู่อาศัย จนปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีพระครูโสภณวิธานวัตร, ดร. และคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจนกลายเป็นพื้นที่แห่งชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ที่ประกอบไปด้วยพื้นที่ทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ(กล้วย) แหล่งผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่สร้างจากกล้วย ผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจที่หลากหลายทางด้านทัศนศิลป์เช่น ภาพจิตรกรรมลายไทย ประติมากรรม สถาปัตยกรรมเรือนไทยพอขุนช้าง ที่ถูกสร้างขึ้นจากวรรณคดีไทยที่มีชื่อเสียงอย่างขุนช้างขุนแผน เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่งดงามด้วยวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ในชุมชนมีวิสาหกิจขนาดย่อม (SME) ที่ส่งเสริมชุมชนในการขายสินค้า และสนับสนุนการขาย

ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรม เช่นงานจากกาบหมาก กาบกล้วย การพิมพ์พระ จากเนื้อส่วนผสมจากกล้วย ตึกตาบั้นจากดิน เป็นต้น และมีความเหมาะสมของสถานที่ตรงตามเกณฑ์การพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนสร้างสรรค์ จากองค์ประกอบ 1.เป็นแหล่งรวมประวัติศาสตร์ของจังหวัดที่มีจุดเด่น คือ การเป็นสถานที่เรียนรู้ในงานศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม 2. แหล่งรวมร้านค้า และพื้นที่แสดงงานศิลปะ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จำนวนมาก 3. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์พืชเศรษฐกิจของจังหวัด 4. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการพัฒนาและมีความสนใจในการนำความรู้ทางศิลปะมาใช้เพื่อสร้างชุมชนให้เกิดความสร้างสรรค์ การฟื้นฟูศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนนั้นมิได้จำกัดขอบเขตไว้เฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หากแต่ครอบคลุมถึงมิติแห่งการพึ่งตนเองทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสติปัญญา หรือภูมิปัญญาของชุมชน การพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศหรือการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนจากการที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาความพร้อมของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย มีความเหมาะสมในการพัฒนาจากองค์ประกอบดังกล่าวคือ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยมีภูมิปัญญาทางด้านงานหัตถกรรมที่ดีแต่ยังขาดการรวบรวมองค์ความรู้ และขาดการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดความน่าสนใจ การพัฒนาในจุดดังกล่าวผู้วิจัยและผู้นำชุมชนจึงจำเป็นต้องศึกษาชุมชนต้นแบบจากรูปแบบและกระบวนการสำคัญเพื่อนำมาพัฒนาชุมชน ปัจจุบันชุมชนมีความต้องการและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการออกแบบ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดีที่สะท้อนถึงความเป็นภูมิปัญญาชุมชน และกำลังให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับช่างใหม่ในชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาและสามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นำเอาภูมิปัญญามาประยุกต์ในการออกแบบได้อย่างมีคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของชุมชนประกอบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหลักการออกแบบให้กับคนในชุมชนเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และนำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บนความเหมาะสมกับสถานที่และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อสร้างประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติในความรักถิ่นฐาน ห่วงแหนในภูมิปัญญาของตน รู้จักการรวบรวมความรู้อย่างเป็นระบบสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง มีความรู้ทักษะในการสร้างสรรค์ให้กับท้องถิ่นของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชนต่อไป
2. ได้ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางการเรียนรู้ด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือระหว่างชุมชน และภาครัฐ แก่ผู้ต้องการศึกษาเรียนรู้ ทั้งในสถานศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาได้
3. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรวิสาหกิจชุมชน คนในชุมชน และนักศึกษาที่สนใจในหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นกับการร่วมมือระหว่างชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตประชากร

กลุ่มที่ 1 ผู้นำศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สวนกล้วย ผู้จัดการศูนย์ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกรรมกรร้านขายสินค้า ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย นักศิลปศึกษาพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ตัวแทนครูหรืออาจารย์สอนศิลปะด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีผลงานและความชำนาญการ โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับการจัดทำหลักสูตรด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (SWOT) รวม 15 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่สนใจอาศัยในศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สวนกล้วย สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนร้านค้าชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยที่อาศัยในชุมชนในเขตตำบลรั้วใหญ่คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง ประชาชนที่สนใจอาศัยในศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สวนกล้วย สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนร้านค้าชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยที่อาศัยในชุมชนในเขตตำบลรั้วใหญ่คัดเลือกโดยการเลือกแบบเจาะจง จากการกำหนดจำนวนตัวอย่างโดยได้มาจากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างจากโปรแกรม G*Power คัดเลือกกลุ่มประชากรในการเข้าร่วมอบรมตามเกณฑ์ต่อไปนี้เพื่อให้ได้ซึ่งกลุ่มประชากรที่เข้มแข็งในการอบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอด (Coaching) จำนวน 20 คน ดังนี้

1. คัดเลือกจากคนที่มีประสบการณ์อาศัยในชุมชนไม่ต่ำกว่า 3 ปี
2. มีทักษะเบื้องต้นในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อสร้างนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เข้มแข็ง
3. เป็นตัวแทนจากสมาชิกกลุ่ม ดังนี้ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย วิสาหกิจชุมชนตัวแทนร้านค้า

ได้จำนวนประชาชนในชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อเป็นกลุ่มทดลองเรียนรู้หลักสูตรเพื่อสร้างนักออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้น

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ส่วนที่ 1 พื้นที่ 3 รูปแบบ

1. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย จังหวัดสุพรรณบุรี
2. ร้านค้าวิสาหกิจชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย
3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย

การคัดเลือกพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ของผู้วิจัยคัดเลือกจากการที่ชุมชนต้องการพัฒนาในด้านการขาดองค์ความรู้ในเรื่องของหลักการออกแบบ เพื่อพัฒนาคนในชุมชนและผลิตภัณฑ์ ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์การพัฒนาให้เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นและชุมชน (creative rural economy) โดยใช้พื้นที่หรือสถานที่เป็นฐานในการพัฒนา (area-based or place-based) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวมประวัติศาสตร์ของจังหวัดที่มีจุดเด่น คือ การเป็นสถานที่เรียนรู้ในงานศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม วรรณกรรม สถาปัตยกรรมไทย
2. เป็นแหล่งรวมร้านค้า และพื้นที่แสดงงานศิลปะ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จำนวนมากเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พืชเศรษฐกิจของจังหวัด
3. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการพัฒนาและมีความสนใจในการนำองค์ความรู้ทางศิลปะมาใช้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์
4. ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่ดีแต่ยังขาดการรวบรวมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ

ส่วนที่ 2 ในวิจัยครั้งนี้จะมีการศึกษาชุมชนโดยสมาชิกผู้มีส่วนได้เสียของชุมชน ร่วมศึกษาชุมชนต้นแบบที่เป็นต้นแบบในด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การถ่ายทอด และชุมชนที่เป็นต้นแบบในการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่ได้รางวัล OTOP ระดับ 4, 5 ดาว เพื่อเป็นแนวทางในการสกัดองค์ความรู้สู่การพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วยสุพรรณบุรี

ประเด็นเนื้อหาที่จะวิเคราะห์

1. ปัจจัยนำเข้าเพื่อการพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับ
ชุมชน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

2.1 ด้านผลการเรียนรู้ที่ได้จากรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ดังนี้

2.2.1 ผู้อบรมได้รับความรู้เรื่องอะไร

2.2.2 ผู้อบรมได้ทักษะการปฏิบัติอะไร

3. ผลกระทบจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน 3 ด้าน
ดังนี้

3.1. ด้านเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3.2. ด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นอย่างไร

3.3. ด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ดังนี้ ประเมินข้อมูลหลังจากผ่านการเข้าอบรม

ผู้อบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เช่น หลังจากอบรมหลักสูตรแล้วมีอะไรเปลี่ยนแปลง
นำประโยชน์ด้านใดจากหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นมาใช้ต่อยอด มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหรือมี
โครงการอะไรเกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการ แบ่งออกเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษา สืบหาปัญหาความต้องการ ของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
วิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย และร้านค้าในชุมชน ตัวแทนร้านค้าคนในชุมชนจากแบบสำรวจชุมชน
โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับผู้นำชุมชน และศึกษาชุมชนต้นแบบทางด้านการ
ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดี 1 แห่ง ชุมชนที่มีกระบวนการรวบรวมภูมิปัญญาพร้อมกับถ่ายทอดให้กับ
ผู้สนใจ 1 แห่ง รวม 2 แห่ง ร่วมกับตัวแทนผู้นำชุมชนเพื่อศึกษาหลักการ แนวทางการออกแบบ
และกระบวนการถ่ายทอด เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันในชุมชนผ่านแบบสอบถาม ศึกษา
เอกสารงานวิจัย ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อนำมาเป็นหัวข้อในการค้นหา
ปัจจัยนำเข้าจากกลุ่มผู้นำชุมชน พร้อมกับข้อมูลจากผู้วิจัยได้สกัดจาก การปฏิบัติเป็นเลิศ (Base
Practice) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมกับวิจัยด้านกระบวนการศึกษาชุมชน และวิจัยด้าน
ศิลปหัตถกรรมประเภทหัตถกรรม ด้วยการวิเคราะห์ ข้อดี ข้อด้อย ปัญหา และอุปสรรค (SWOT)
สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อตั้งเป้าหมาย และกลยุทธ์ในการออกแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ร่วมกับชุมชน โดยผ่านทฤษฎีกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน
ตามขั้นตอนโดยการใช้หลักการคิดเชิงออกแบบ หลักการออกแบบ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ เพื่อพัฒนาตามขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอนในกระบวนการทำงาน 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาแต่ละท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้ตรงที่สุด 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม สร้างแผนปฏิบัติการสำหรับชุมชน 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน หรือการปฏิบัติงาน คือในการสนับสนุนผู้เรียนเพื่อสร้างกระบวนการ สนับสนุนผู้เรียน จากความต้องการความช่วยเหลือด้วยการโค้ช (Coaching) 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่งการบรรลุเป้าหมายร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) ประเมินผลการระดมความคิด ระดมการร่วมมือ เพื่อส่งเสริมกันและกันในการปรับแก้ไขปัญหาให้ลดเหลือน้อยลงและเกิดเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นผ่านองค์ประกอบดังนี้ 1. กำหนดข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบ 2. กำหนดจุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญ 4. กำหนดเงื่อนไข

ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ส่วนของการทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี แก่ผู้เรียนด้วยการเรียนโดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรออกเป็นหัวข้อสำคัญทั้งหมด 3 หัวข้อ ดังนี้ 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. หลักการออกแบบ 3. กิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชนผ่านกล้วย ให้กับผู้เรียนรู้โดยชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะเรื่องของการออกแบบสำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น
2 ด้าน ดังนี้ **ด้านที่ 1** ด้านผลการเรียนรู้หลังเข้าอบรมหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น **ด้านที่ 2** หลังจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ชุมชนและผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในมิติของเศรษฐกิจ ความพึงพอใจ และปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

เครื่องมือในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการวิจัย ทั้งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามรูปแบบการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

- 1.แบบสอบถาม (Questionnaire)
 - 1.1 แบบสอบถามด้านการเก็บรวบรวมความรู้ชุมชนต้นแบบ
 - 1.2 แบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)
 - 2.1 แบบสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น
3. แบบประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assesment)
 - 3.1 แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น
 - 3.2 แบบประเมินด้านผลกระทบต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

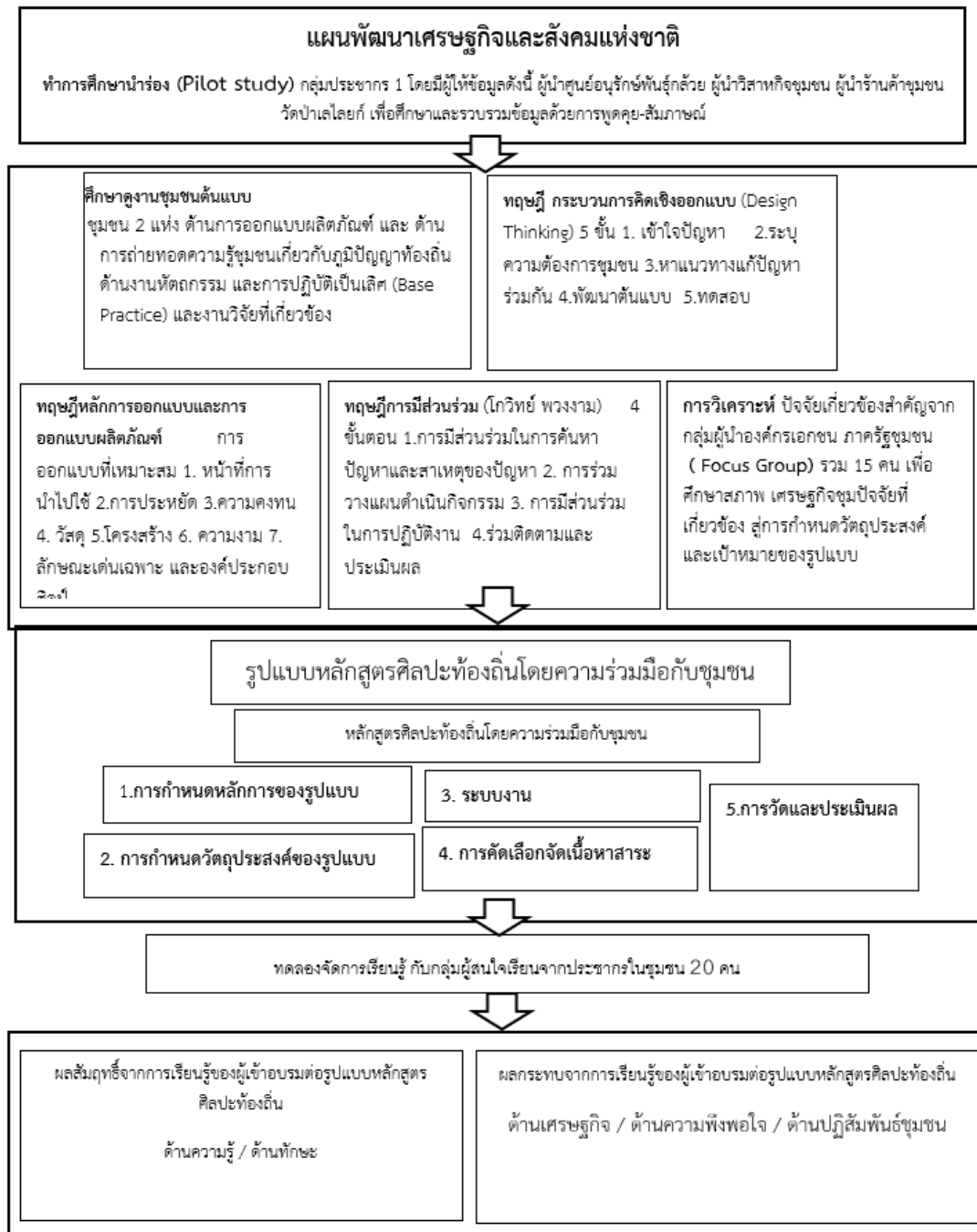
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยรวม 180 วัน

ขั้นตอนการค้นคว้าเก็บข้อมูล พื้นที่ เพื่อจัดเตรียมสำหรับการวิเคราะห์สิ่งสำคัญ
ร่วมกับ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และศึกษาดูชุมชนต้นแบบทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาในชุมชน จำนวน 2 แห่ง (จำนวน 30 วัน)
2. จัด Focus Group จากกลุ่มผู้นำองค์กรเอกชน ภาครัฐ ชุมชน พร้อมสรุปแผนการทำ SWOT (จำนวน 10 วัน)
3. พัฒนาออกแบบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เพื่อหากลยุทธ์ แนวคิด แผนกิจกรรม พร้อมตรวจสอบคุณภาพผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (จำนวน 70 วัน)
4. ทดลองจัดการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นแก่ผู้เรียนด้วยการเรียนโดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตร ให้กับผู้เรียนรู้โดยชุมชน จำนวน 20 ชั่วโมง (รวม 30 วัน)
5. ศึกษาผลการทดลองจัดการเรียนรู้ ผลกระทบต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผลข้อมูล (รวม 40 วัน)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี** หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาจากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ร่วมกับการวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ให้ข้อมูลหลักผ่านการศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบ และกระบวนการมีส่วนร่วม ในการสังเคราะห์สู่การพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอนดังนี้ 1. การกำหนดหลักการของรูปแบบ 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. การกำหนดระบบงาน 4. การคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญ 5. การวัดและประเมินผล

2. **การมีส่วนร่วมของชุมชน** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชนจาก สภาพปัญหาสู่การวิเคราะห์แก้ไขปัญหาคำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชนผ่านการร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในชุมชน การดำเนินการพัฒนาชุมชนร่วมกันผ่านการคิดค้นหลักสูตร และกิจกรรมศิลปะกับด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และการติดตามประเมินผลของการเรียนรู้ร่วมกัน และผู้วิจัยเพื่อหาแนวทางการพัฒนาร่วมกัน โดยชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การหาปัญหา ร่วมกันวางแผน ดำเนินการกำหนดหน้าที่ รวมไปถึงการติดตามและประเมินผลร่วมกัน

3. **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน** หมายถึง การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพของผู้เข้าเรียนรูปแบบหลักสูตรผ่านการประเมิน ด้านความรู้ ด้านทักษะ และเจตคติหลังจากเข้าเรียนรู้อุ้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

4. **ผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน** หมายถึง การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และคุณภาพของผู้เข้าอบรมหลักสูตรผ่านการประเมิน ด้านที่ 1 เศรษฐกิจชุมชน ด้านที่ 2 คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้านที่ 3 การพัฒนาชุมชน หลังจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

บทที่ 2

เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - 1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12
 - 1.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12
 - 1.3 แนวทางขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12
- 2 การพัฒนารูปแบบและการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.1 แนวคิดกับการพัฒนารูปแบบ
 - 2.2 ประเภทของรูปแบบและการสร้างรูปแบบ
 - 2.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
 - 2.4 การสร้างรูปแบบ
 - 2.5 การพัฒนาหลักสูตร
 - 2.6 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.7 แนวคิดการพัฒนาและออกแบบหลักสูตร
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.3 ประเภทและลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.5 ศิลปะภูมิปัญญาดำเนินงานหัตถกรรม
 - 3.6 ชุมชนศิลปหัตถกรรม จังหวัดสุพรรณบุรี
- 4 ทฤษฎีการคิดเชิงออกแบบ และหลักการออกแบบ
 - 4.1 ทฤษฎีการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking)
 - 4.2 การคิดเชิงออกแบบ
 - 4.3 กระบวนการออกแบบ
 - 4.4 รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับการคิดเชิงออกแบบ
 - 4.5 การประเมินความคิดเชิงการออกแบบ
 - 4.6 ความหมายของหลักการออกแบบ
 - 4.7 ความคิดสร้างสรรค์กับการออกแบบ

- 4.8 องค์ประกอบของหลักการออกแบบ
- 4.9 การออกแบบที่เหมาะสม
- 4.10 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์
- 4.11 กระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 5 การมีส่วนร่วม
 - 5.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 5.2 หลักการสร้างการมีส่วนร่วม
- 6 เศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 6.1 ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 6.2 ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 6.3 แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์
- 7 รูปแบบกิจกรรมศิลปะ
 - 7.1 ความหมายของรูปแบบกิจกรรมศิลปะ
 - 7.2 ความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ
- 8 แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
 - 8.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community – based learning)
 - 8.2 กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
- 9 บริบทพื้นที่การวิจัย ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี
 - 9.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดสุพรรณบุรี
 - 9.2 ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี
- 10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 วิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.2 วิจัยต่างประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) การพัฒนาประเทศตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ได้แก่ เศรษฐกิจไทยมีขนาดใหญ่ขึ้น มีฐานการผลิตและบริการที่เข้มแข็ง และความร่วมมือทั้งในรูปแบบความร่วมมือกับประเทศในส่วนต่างๆ การวางรากฐานของประเทศในการพัฒนาระยะยาวอย่างต่อเนื่องไปตลอด 20 ปี ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2560-2579) โดยมีสรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนหรือบริบทของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ดังนี้

การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้น และต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็ง โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและนำผลการวิจัยมาพัฒนาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม

การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ให้มีความสำคัญกับการจัดบริการของรัฐ ด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้อยู่อาศัย สนับสนุนเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และสนับสนุนเรื่องการเพิ่มผลิตภาพ ตลอดจนสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกิน และการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน

วัตถุประสงค์ของเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 12 มี 4 ข้อที่สำคัญต่อการพัฒนาในระดับชุมชน ดังนี้ เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้อยู่อาศัยได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง แข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืนสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมาก

ขึ้นสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ มีแนวทางสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริม ประกอบด้วย ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อาทิ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนรู้การสอนทั้งใน และนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต

แนวทางขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

1. สร้างความรู้ความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญและพร้อม เข้าร่วม ในการผลักดันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ไปสู่การปฏิบัติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติสร้างความเข้าใจกับภาคีทุกภาคส่วนโดยกำหนดกิจกรรมดำเนินการ ประเด็นสื่อสาร และ เครื่องมือสื่อประชาสัมพันธ์แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย (Stakeholder) ของการ สร้างความรู้ความเข้าใจ ในการ ขับเคลื่อนระดับพื้นที่ สศช. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับภาค และชุมชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและ สร้างความตระหนักถึงภารกิจและความรับผิดชอบ ร่วมกันของประชาชนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำประเด็น การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ไปขับเคลื่อนผ่านกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่และสร้างแนวร่วมการ พัฒนาของ สศช.

2. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์ชาตินโยบาย รัฐบาล แผนเฉพาะด้าน และแผนปฏิบัติการ โดยกำหนดประเด็นการพัฒนาสำคัญภายใต้ ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฉบับที่ 12 น ไปสู่การกำหนดแผนงานโครงการ การระดมทรัพยากร และแนวทางการร่วมดำเนินงานของภาคส่วนต่างๆ รวมถึงบูรณาการประเด็นการพัฒนาภายใต้ ยุทธศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกันและจัดทำเป็นแผนการลงทุนการพัฒนา/แผนพัฒนาเฉพาะด้านที่ ตอบสนองการพัฒนาในหลายมิติภายใต้ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เพื่อปิดช่องว่างการ พัฒนา (Development Gap) ของประเทศในแต่ละช่วงเวลาและสร้างรากฐานสำคัญของการ พัฒนาประเทศสู่เป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

3. หน่วยงานกลาง อาทิ สศช. สำนักงานงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) จัดทำยุทธศาสตร์การจ้ดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม การ
จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีใช้เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ
ฉบับที่ 12 ในการกำหนดลำดับความสำคัญของแผนงานโครงการและภารกิจหน่วยงาน เพื่อให้การ
ดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนฯ อย่างมีประสิทธิภาพบน
พื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.
2560-2564) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสำคัญ 3 ประเด็นที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ
พัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นในระดับชุมชน ดังนี้ 1. เพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนนอก
ห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะแก่คนที่อาศัยใน
ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ 2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการ
ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า 3. ยกกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบ
บริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาด และจำนวนที่
เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต มีการสืบทอด
ต่อกันเพื่อประโยชน์กับชุมชนสู่การพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้

การพัฒนารูปแบบและการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

ราช (Raj 1996) กล่าวถึง รูปแบบว่า สิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทน
แนวคิดหรือปรากฏการณ์ในปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ
ของรูปแบบนั้นๆ

จอยส์ แอน เวล (Joyce and Weil 2000) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนของ
กรอบความสัมพันธ์ของตัวแปรให้เห็นเป็นรูปธรรม หรือหมายถึงแผนของการทำงาน (Working
Plan) ซึ่งใช้ในการอธิบายกระบวนการสำคัญๆ ในเชิงปฏิบัติให้ประสบผลตามเป้า

พลอเจอร์และพอล (Procter and Paul 1978) ให้ความหมายคำคำนี้ไว้ใน
Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่คือ Model ที่
หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริง ความหมายนี้ตรงกับภาษาไทยว่าแบบจำลอง เช่น
แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคน ที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างใน
การดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบ หรือแม่แบบใน วงการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น
ต้น Model ที่หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ รุ่น 864X เป็นต้น

รัชนีชัย เชาว์ดำรง (2542) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลอง แบบแผนหุ่นจำลอง หรือโครงสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อแทนสภาพความเป็นจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ

บุญส่ง หาญพานิช (2546) กล่าวว่า เป็นเทคนิคอันหนึ่งที่ใช้สำหรับทำความเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์การกับปัจจัยต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การนำเสนอความจริงอย่างง่าย (A Simplified Representation of Reality)

ทิตินา แซมมณี (2550) ซึ่งกล่าวไว้ว่า รูปแบบ (Model) เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือ แผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นรูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบเสาะหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึงแบบจำลองโครงสร้างของสภาพความจริงที่สร้างขึ้น เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษา โดยใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ รวมถึงแผนกระบวนการทำงาน เพื่อให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างถ่องแท้

ประเภทของรูปแบบและการสร้างรูปแบบ

สมิธ และคณะ (Smith and others. 1980) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น 1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า 1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มี ลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก
2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น 2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยาธรรมดาดำเนินการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น การมีรูปแบบข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป 2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Keeves (1988: 561-565) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบ โครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถึงน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้า และท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันธุศาสตร์การศึกษา การย้ายออกการจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถัง เปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้ คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1)

รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ 2) รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

อมรรัตน์ ทิพยจันทร์ (2547 อ้างถึงใน ทิมแก้ว ธรรมรักษ์สกุล, 2551: 26) ได้อธิบายว่า เมื่อรูปแบบมีหลายลักษณะ การสร้างหรือการพัฒนาแบบจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจ ความเหมาะสมของรูปแบบหรือโมเดลที่เลือกใช้ ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาแบบใดก็ตามได้ดำเนินไปอย่างไม่หยุดนิ่ง เมื่อรูปแบบที่ใช้อยู่ค่อนข้างล้าสมัย หรือไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาแบบอย่างเป็นระบบ

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่มิใช่ การศึกษาผ่าน ภาษา แผนภูมิ ข้อมูลภาพ เพื่อสร้างโครงสร้างที่ชัดเจนทางรูปแบบความคิด องค์ประกอบ และความสอดคล้องของการจัดการ กับองค์ประกอบทั้งหมดของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบ

คีฟส์ (Keeves 1997) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) รูปแบบจำเป็นต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อพิสูจน์ทดสอบได้ 2) โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้ 3) รูปแบบจะต้องช่วยสามารถสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ 4) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown and Moberg 1980) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมา จากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

สมบุญณ์ ศิริธรรมหิรัญ (2547) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดีที่ต้องพัฒนา 2) หลักการและแนวความคิดกับรูปแบบและวัตถุประสงค์ทั่วไปของรูปแบบ 3) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนเนื้อหาการพัฒนาวิธีการ และกิจกรรมการพัฒนาวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและผลที่ต้องการและ 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขความสำเร็จ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของรูปแบบ

ศักดิ์จิต มาศจิตต์ (2550) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบกล่าวคือ 1) องค์ประกอบพื้นฐาน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ การมีส่วนร่วม และการกำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ 2) องค์ประกอบ โครงสร้าง 3) องค์ประกอบกระบวนการดำเนินงาน และ 4) องค์ประกอบด้านการสนับสนุน

มีศิลป์ ชินภักดี (2555: 22) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่าประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนสถาบันหรือองค์การ ซึ่งประกอบด้วย 1) เทคโนโลยี 2) โครงสร้าง 3) บทบาท 4) เป้าหมายหรือความคาดหวังส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) บุคลิกภาพ 3) กระบวนการบริหาร 4) การตัดสินใจสั่งการ 5) ความต้องการและส่วนสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 1) ชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้ 3) เศรษฐกิจ 4) การมีส่วนร่วมทางด้านการบริหารสถานศึกษา

ไมตรี บุญทศ (2554) สรุป องค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่า ควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐาน และหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ พร้อมมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้

สมชัย จรรยาไพบูลย์ (2555) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบที่คล้ายกันไว้ว่าควรมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ 3) ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) แนวการประเมินรูปแบบ โดยมีคำอธิบายศัพท์เฉพาะประกอบรูปแบบ พร้อมมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระขององค์ประกอบบรรจุไว้อย่างสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา และนำรูปแบบไปใช้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยองค์ประกอบใดจำนวน มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไรให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ทำศึกษา ผ่านการออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัย ประกอบกับหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบที่นักวิชาการศึกษา ได้แบ่งองค์ประกอบไว้โดยเลือกองค์ประกอบให้สอดคล้องกัน ได้องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน สุพรรณบุรี การสร้างรูปแบบการวิจัยครั้งนี้มี 4 องค์ประกอบที่สอดคล้อง ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงานและกลไก และ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้

การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ คือการกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้ค้นพบอะไรใหม่

คีฟ (Keeves 1998) หลักการสร้างรูปแบบที่ดีเพื่อกำกับการสร้างรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด 4 ประการ คือ

1.รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) ระหว่างตัวแปรมากกว่าเน้นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปก็มีประโยชน์

2.รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ ผลจะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3.รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ไว้ด้วย

4.รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่กำลังศึกษาด้วย

Nadler & Nadler (1991) ได้สร้างรูปแบบการฝึกอบรม ที่เรียกว่า The Critical Events Model โดยกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ และจำเป็นเพื่อให้เป็นแนวทางการฝึกอบรม 9 ขั้นตอน ดังนี้

กำหนดความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม

กำหนดงานที่เฉพาะต้องปฏิบัติ

กำหนดความต้องการและความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

พิจารณาวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

สร้างหลักสูตร

เลือกเทคนิคการฝึกอบรม
 เลือกอุปกรณ์การฝึกอบรม
 ดำเนินการฝึกอบรม
 ประเมินผลและติดตามผลการฝึกอบรม ตลอดจนการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการฝึกอบรม

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539) ศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน คือ

- ขั้นกำหนดกรอบแนวคิด
- ขั้นวิเคราะห์องค์กร ระบบงาน
- ขั้นออกแบบรูปแบบ
- ขั้นตรวจสอบรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ
- ขั้นปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบ
- ขั้นสรุปและนำเสนอรูปแบบ

อมรรัตน์ ทิพย์จันทร์ (2547) ได้อธิบายว่า เมื่อรูปแบบมีหลายลักษณะ การสร้างหรือการพัฒนาแบบจึงขึ้นอยู่กับความคิดเห็นความเหมาะสมของรูปแบบหรือโมเดลที่เลือกใช้ อาจพิจารณาได้โดยการวิเคราะห์ แนวคิด กับประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกันรวมถึงปรัชญา ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาแบบใดก็ตาม ได้ดำเนินไปอย่างไม่หยุดนิ่ง เมื่อรูปแบบที่ใช้อยู่ค่อนข้างล้าสมัย หรือไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบ ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนามี 3 ประการหลักๆ คือ 1.การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) 2. การออกแบบระบบ (System Design) 3. การทดสอบระบบ (System Testing)

บุญมี ก่อบุญ (2553) ศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียนโดยใช้วิธีการแบบพหุวิธี 3 ขั้นตอนคือ

- 1.ขั้นสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิการศึกษาวิทยากรณี
2. ขั้นพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย การใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง

3. ขึ้นยืนันรูปแบบ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีลักษณะรูปแบบเชิงโครงสร้างประกอบด้วย องค์ประกอบ วิธีการพัฒนา และกระบวนการพัฒนาการสร้งรูปแบบ ไม่มีข้อกำหนดตายตัวว่าจะต้องสร้างอย่างไร โดยส่วนใหญ่จะเริ่มเป็นลำดับขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

1. หองศ์ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องที่จะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน
2. ค้นหาลักการ และสมมุติฐานของรูปแบบที่จะทำการพัฒนา
3. สร้างรูปแบบตามลักการที่กำหนดขึ้น
4. นำรูปแบบที่สร้างไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบ

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบเป็นการสร้างหรือปรับปรุงรูปแบบ หรือองค์ประกอบในเรื่องที่ต้องการศึกษา ที่ประกอบด้วยแนวความคิด วิธีการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์และตอบสนองตามแนวทางของจุดประสงค์ที่วางไว้ ด้วยกระบวนการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การวิเคราะห์สังเคราะห์ สำหรับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี ครั้งนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ร่างรูปแบบ 2) ทดสอบรูปแบบ และปรับปรุง 3) ตรวจสอบรูปแบบ และนำเสนอรูปแบบ

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญ และกว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่าการพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณี เช่น

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 92) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตร (curriculum development) จะมีความหมายครอบคลุมถึงการสร้างหลักสูตรการวางแผนหลักสูตรการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

สัจจวรรณ ทรรพพสุ. (2548 : 108) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำให้หลักสูตรดีขึ้นโดยการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ หรือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจของแต่ละแห่ง โดยมีจุดมุ่งหมายแนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะคติและพฤติกรรมตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการ ที่จะช่วยให้นัก เรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตร และการสอนระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย

เนื้อหาสาระการปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครูและสื่อการเรียนต่างๆ การวัด และการประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ทาบา (Taba. 1962, : p.454) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดีขึ้น ทั้งในด้านวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอนการวัดผล และประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงตั้งแต่จุดประสงค์และวิธีการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลกระทบต่อกระบวนทัศน์ต่อความคิดและความรู้สึกของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

กู๊ด (Good. 1973, : p.157-158) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิชาการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอน ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้ต่างไปจากเดิม

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน หรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน แนวทาง วิธีการจัดการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนเกิดพัฒนาการความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรม หรือสมรรถนะผู้เรียนที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นการออกแบบระบบผ่านการปฏิบัติเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา และระบบนี้จะต้องเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่แท้จริง และต่อมนุษย์ในด้านต่างๆ ดังนั้น ขั้นตอนแรกที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร คือ 1. ตรวจสอบวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญ ซึ่งจะสามารถตอบจุดมุ่งหมายปลายทางของการพัฒนาหลักสูตรได้ ตรงคือ การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนและครูผู้สอน ผู้สอนที่กลายเป็นผู้รู้มากขึ้น มีทักษะเพิ่มขึ้น และมีการพัฒนาตนเอง คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

แดเนียด แทนเนอร์ และลอว์เรล แทนเนอร์ (D.Tanner & L.Tanner. 1995) กล่าวว่า ปัจจัยและอิทธิพลของหลักสูตรมีปฏิสัมพันธ์มาจากปรัชญาทางสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ และความรู้ที่ยิ่งใหญ่กว้างขวาง

มาร์ช และวิลลิส (Marsh & Willis. 1995) ได้สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแม้มีหลายแนวคิด แต่บทสรุปรวมความคิดล้วนอยู่บนพื้นฐานความต่อเนื่องเป็นอนุกรม โดยเริ่มจากแรงดันและผลกระทบจากปัจจัยบริบท และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสู่การปรับปรุงหลักสูตร

ปาเก้ (Parkay W. and Glen Hass, 2000) กล่าวว่า ในการวางแผนดำเนินการหลักสูตรเพื่อดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรมีแรงผลักดันและปัจจัยอิทธิพลหลายระดับตั้งแต่ โรงเรียน ชุมชนครอบครัว สังคมและประเทศชาติ จนถึงระดับนานาชาติ พลังผลักดันของสังคมเป็นตัวเร่งสำคัญ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยคณะกรรมการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรศึกษาวิเคราะห์สภาพของปัจจุบัน พร้อมกับหลักสูตรเดิมนำมาวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกับข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข แล้วกำหนดจุดประสงค์ขึ้นใหม่ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) การกำหนดจุดมุ่งหมายจะต้องชัดเจนว่าต้องให้ผู้เรียนในระดับนั้นๆ มีคุณสมบัติอย่างไร เมื่อกำหนดแล้วจะได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ในการเรียนรู้ต่อไป

2) การวางแผนกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร และการเลือกเนื้อหาวิชาในหลักสูตรจะต้องกำหนด

2.1) เวลาในการศึกษา

2.2) หน่วยการเรียนรู้ในการจบหลักสูตร

2.3) จำนวนการเข้าเรียน

2.4) วิชาที่จำเป็นต้องเรียน

2.5) เนื้อหาวิชาประกอบด้วยอะไร และมีประสบการณ์อะไร

3) การทดลองใช้หลักสูตร การจัดการเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จำเป็นต้องจัดหาและปรับปรุงกระบวนการสอน การจัดชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และกิจกรรม

4) การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินคุณค่าของหลักสูตรว่ามีคุณภาพเป็นอย่างไร เป็นกระบวนการในการพิจารณาจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาและประสบการณ์ตรงกับจุดมุ่งหมายหรือไม่

แนวคิดการพัฒนาและออกแบบหลักสูตร

ไทเลอร์ (Tyler, 1949 : 99) มีแนวคิดการออกแบบโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้วิธี Means-Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า “หลักการของไทเลอร์” (Tyler's rationale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการออกแบบหลักสูตรและการสอนที่เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ

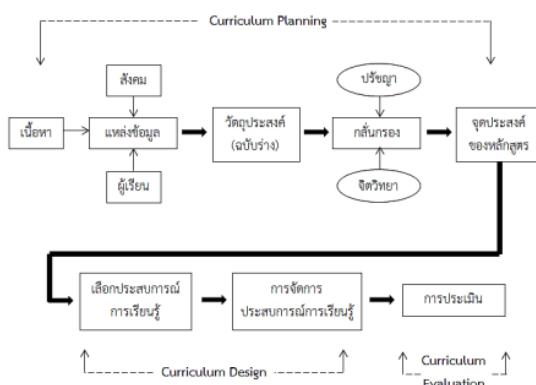
1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียน
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้น โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดใจ 3 แหล่งด้วยกัน คือ

1. ศึกษาจากสังคม
2. ศึกษาจากผู้เรียน
3. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1969) ถือได้ว่าเป็นต้นแบบของการพัฒนาหลักสูตร

ไทเลอร์ ให้คำแนะนำว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรทำได้ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ประกอบด้วย ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลสังคมแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่ และข้อมูลเนื้อหาสาระวิชานำข้อมูลจากสามแหล่งนี้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อช่วยให้มั่นใจในข้อมูลที่เกิดขึ้น การเชื่อมโยงข้อมูลเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร (ฉบับร่าง) ต่อจากนั้นจึงกลั่นกรองด้วยปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษา และจิตวิทยาการเรียนรู้ ดังภาพ

ภาพประกอบ 2 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ที่มา : Allan C. Ornstien & Francis P. Hunkins, (1998:198)

ไทเลอร์ มองว่า นักการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาที่มุ่งให้ความสำคัญกับสังคม ด้วยการยอมรับความต้องการของสังคม และในการดำเนินชีวิต ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มุ่งปรับปรุงสังคม ผู้สอนควรได้นำทั้งปรัชญาสังคมและปรัชญาการศึกษา มาเป็นเค้าโครงพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ

1. ความจำเป็นและการระลึกได้ของแต่ละคน เป็นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ไม่จำกัดว่าจะเป็นเชื้อชาติสัญชาติ หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
2. โอกาสเพื่อการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างในทุกกระยะของกิจกรรมในกลุ่มสังคม
3. ให้การสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงมากกว่ามุ่งตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล

4. ความเชื่อและสติปัญญาเป็นดังวิธีของความคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐหรือผู้มีอำนาจ

ไทเลอร์ ได้เน้นในประเด็นที่ว่า การจัดหลักสูตร และการสอนนั้นควรตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน ทั้ง 4 ประการ ให้ได้เสียก่อน แล้วต้องตอบคำถามเรียงกันลงมาตามลำดับ ดังนั้น การตั้งจุดประสงค์ข้อแรกจึงมีความสำคัญที่สุดเพราะคำถามอีก 3 ข้อนั้น ต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ข้อแรกที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมากำหนด จุดมุ่งหมายชั่วคราว เช่น การศึกษาจากสังคม จากตัวผู้เรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะ

ของนักวิชาการในเนื้อหาวิชา ขั้นตอนนี้นักพัฒนาหลักสูตร ต้องพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่สำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในการปฏิบัติในขั้นตอนต่อไป และต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางจิตวิทยาและปรัชญาในการพัฒนาหลักสูตร ที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยตรวจสอบแสวงหาความชัดเจนของการกำหนดจุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว เรียกว่า จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้าย หรือจุดมุ่งหมายถาวรสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป จึงเห็นเด่นชัดว่าลักษณะเด่นของการพัฒนาหลักสูตร และการสอนของไทเลอร์นั้น ใช้จุดประสงค์เป็นตัวกำหนด ควบคุมการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ในการวางโครงสร้างของหลักสูตรไทเลอร์ ได้ตั้งคำถามเป็นข้อที่ 2 ไว้ว่า มีการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง จุดมุ่งหมายที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหาเป็นจุดหมายปลายทางแต่ประสบการณ์เรียนรู้ที่จัดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีการที่ทำให้บรรลุจุดหมายปลายทาง

ขั้นที่3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การพิจารณาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ว่า ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในด้านเวลาต่อเวลา และเนื้อหาต่อเนื้อหาเรียกว่า เป็นความสัมพันธ์แนวดิ่งกับแนวนอน โดยการจัดต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของความต่อเนื่องการจัดช่วงลำดับรวมทั้งการบูรณาการ

ขั้นที่4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการจัดหลักสูตร เป็นขั้นที่ทำให้ผู้วางแผนหลักสูตร ได้จัดทำหลักสูตรรวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ ที่จัดขึ้นว่าบรรลุที่จุดมุ่งหมาย กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

ทาบา (Taba. 1962 : 12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass roots approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรของทาบานี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์แต่ต่างกันตรงที่วิธีการที่ ไทเลอร์เสนอนั้นค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ “Top-down” คือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ให้ครูปฏิบัติและผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการ (diagnosis of needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตร เริ่มกระบวนการ ด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (formulation of objectives) หลังจากที่ครูได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา (Selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรง และสำคัญด้วย

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหา (Organization of contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้ว ต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้อง คำนึงถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้วครูคัดเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (organization of learning experiences) กิจกรรมการเรียนการสอนควรได้รับการจัดเรียงลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับเนื้อหา แต่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและวิธีการประเมินผล (evaluation and means of evaluation) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

สังต์ อุทรานันท์ (2552, : 38-40) นำเสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ และเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาความต้องการของสังคมและผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้สามารถจัดหลักสูตรให้สนองกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ

2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งอีกขั้นหนึ่งเป็นขั้นตอนที่มาหลังจากได้วิเคราะห์และได้ทราบสภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการต่างๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่งแก้ปัญหา และสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลอาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีอยู่เดิม หรือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการขึ้นมาใหม่ก็ได้

3. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระ จัดไว้ในหลักสูตรจะต้องผ่านการพิจารณาถ่วงถองถึงความเหมาะสม และจำเป็นต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล ขั้นนี้มุ่งที่จะหาเกณฑ์มาตรฐานเพื่อใช้ในการวัดและประเมินผลว่าสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5. การทดลองใช้หลักสูตร ขั้นตอนนี้จะมุ่งศึกษาหาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่างๆ ของหลักสูตรหลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อหาวิธีการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้มีการยกร่างหลักสูตร หรือได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ก็ควรมีการประเมินผลจากการใช้ว่าเป็นอย่างไร มีส่วนไหนบ้างที่ควร จะได้รับการปรับปรุงแก้ไขบ้าง ถ้ามีจุดอ่อนหรือไม่เหมาะสมตรงไหนก็ต้องปรับปรุงให้เป็นที่ เหมาะสมก่อนนำออกไปใช้จริงต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ หลังจากได้มีการตรวจสอบ และ ประเมินผลเบื้องต้นแล้วหากพบว่าหลักสูตรมีข้อบกพร่องจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้อง หรือเหมาะสมก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาจริง ทั้งนี้เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุผล ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554 : 57) การศึกษาหลักการ และแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรที่ กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่ผ่านมา วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้สรุป แนวคิดและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้คือ

1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้าง และการออกแบบหลักสูตรขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ปัจจุบัน โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ

2. ยกร่างเนื้อหาสาระ แต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และแต่ละ รายวิชา โดยปรึกษาหารือจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับ ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์ การเรียนรู้วางแผนการสอน ทำบันทึกการสอน ผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น กลุ่มหรือรายบุคคล

3. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษา ทดลอง ใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการ แก้ไข ปรับปรุงโดยปรึกษาหารือกันผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาอยู่ตลอดเวลา

4. อบรมผู้สอน ผู้บริหารทุกระดับ และบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตร ใหม่ เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาก่อนประการใช้หลักสูตร สนับสนุนให้ผู้บริหาร และผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไป กิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการคือ

5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ จัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสาร หลักสูตร สื่อ และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่จะต้องใช้ประกอบการเรียนการสอน

5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่างๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่างๆ เริ่มตั้งแต่อบรมผู้สอน และบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้ หลักสูตร จัดห้องสมุด ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิด รวมทั้งจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหาร หลักสูตร

5.3 การสอนเป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปที่จะต้องดำเนินการจัดการ เรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5.4 การประเมินผล เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร แล้วดำเนินการ แก้ไขปรับปรุงต่อไป การประเมินผลมี 2 ประเภท คือ การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และการ ประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลการ นำหลักสูตรไปใช้ประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพราะว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์ เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชา ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น มีสิ่งที่ต้องปฏิบัติและพิจารณาที่สำคัญ คือ การกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นของหลักสูตรที่ชัดเจน ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนรายละเอียดของ ตัวหลักสูตร ขึ้นต่อไปเลือกเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และการกำหนด รูปแบบการนำหลักสูตรที่ครบถ้วนจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาหลักสูตร คือการได้หลักสูตรที่เกิด ประสิทธิภาพ และการพัฒนาหลักสูตรต้องยืดหยุ่นได้ มีการปรับเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือสร้างขึ้น ใหม่บนพื้นฐานข้อมูลที่ดี เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมความต้องการของสังคม และตอบสนอง ผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ระดับพื้นที่การศึกษา และ สถานศึกษา จะนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิลปะกับภูมิปัญญา มีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อและความสามารถในการแก้ปัญหาของมนุษย์ด้วยศิลปะ ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom ท้องถิ่น (Local) หมายถึงท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่สามารถกำหนดขนาดของพื้นที่หรือจำนวนประชากรหรือส่วนประกอบต่างๆ ได้ว่าเท่าใด ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Folk Wisdom) และภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) มีนักวิชาการให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

วิชัย วงใหญ่ (2527) กล่าวถึงหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบเนื้อหาสาระบางอย่างควรให้สัมพันธ์สอดคล้องกับเรื่องท้องถิ่น

ธวัช ปุณโณธก (2531) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้จากประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประสบด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมต่อกันมา ภูมิปัญญาไม่ได้หมายถึงแต่ในอดีต แต่หมายถึงศักยภาพในการสานความรู้ใหม่ ๆ นั่นคือ ภูมิปัญญายุคหนึ่งสมัยหนึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาความรู้ของสังคม

ประเวศ วะสี (2534) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คือวัฒนธรรมพื้นฐานของเรา การพัฒนาควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคงของเราเอง และหาสิ่งอื่นมาตกแต่งประดับประดาที่เหมาะสมหาใช่การพัฒนาที่ขาดลอยจากฐานเดิมของตนเอง ซึ่งจะทำให้โยกคลอน ได้ง่าย รัฐบาล และสาธารณะควรทำความเข้าใจความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมสนับสนุนให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาของชาติเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษา อันจักเป็นการฟื้นฟูบูรณะพลังของชาติ เพื่อความสมานฉันท์ของคนในชาติ การพัฒนาอย่างได้สมดุลและยั่งยืน และสานตีสู่ของสังคมไทย

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ (2541) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปใน

สังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

กฤษณา วงษาสันต์ (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นการเชื่อมโยงไปถึง ประสบการณ์ความรู้ทางตรงของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสะสมประสบการณ์จากการทำงาน การประกอบอาชีพและการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ และถ้าจะพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น เฉพาะด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีแล้วนั้น หมายถึง เทคนิควิทยาพื้นบ้านได้ด้วย ว่าสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างไร โดยมีองค์ประกอบ 2 ประการคือเครื่องมือในการทำสิ่งนั้น ๆ และกระทบกับขั้นตอนในการทำสิ่งนั้น ๆ ซึ่งสามารถแยกได้ในลักษณะความรู้ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

เชน มา รี และบ็อบ ทีสเดล (Zane ma Rhea & Bob Teasdale, 2000 อ้างถึงใน สุรินทร์า แซมเพชร, 2547, หน้า 86) ได้แสดงความคิดเห็นถึงความหมายของภูมิปัญญา โดยมีบริบทว่าเป็นผลที่เกิดจากคิดหรือสิ่งที่สังคมมีความเข้าใจร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสังเกตได้จากสังคมท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่าใครเป็นผู้ฉลาด หรือมีภูมิปัญญา ภูมิปัญญาเป็นความฉลาดของสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ความรู้ที่สมบูรณ์เสมอไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ทำให้ท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลา และในภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงอาจเรียกได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น Situated Knowledge หมายความว่า เป็นความรู้ที่ขึ้นอยู่กับการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หากในสังคมต่าง ๆ ปราศจากกระบวนการเรียนรู้ถึงแม้จะมีปัญญาก็ใช้ไม่ได้กับการพัฒนา เพราะการพัฒนา หมายถึง สถานการณ์ที่ไม่คงที่สถานการณ์ที่ผันแปรตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาถ้าหากความรู้มิได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ก็ไม่สามารถที่จะเท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะภูมิปัญญา มีระบบความรู้ที่ผสมผสานอยู่อันนี้เป็นลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกอย่างหนึ่ง

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาหมายถึง ความรู้ ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ของระบบความรู้ที่สั่งสมมาด้านคุณค่า เพื่อใช้จัดการแก้ไขปัญหา และปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เป็นความรู้ที่ถูกรับของคนที่ทั่วไปจากการสร้างสรรค์ขึ้น

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินชีวิตของบุคคลเพื่ออยู่รอดในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาประเทศ นักวิชาการได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ม.ร.ว. รุจยา อาภากร (2536) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และความจำเป็นในการจัดทำ ข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่นในการสัมมนาเรื่องแนวทางการดำเนินงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่นว่าควรมีหลักสำคัญ ดังนี้

1. เพื่อรองรับการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นในเชิงบูรณาการคือ สิ่งที่เรียกว่า Area Study หรือ Local Study/ Regional Study ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นนี้จะมีมิติทางภูมิศาสตร์ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาในระดับภูมิภาค เช่น เอเชียศึกษา ซึ่งคลุมพื้นที่หลายประเทศ เอเชียใต้ศึกษาเรื่องราวของประเทศอินเดีย ศรีลังกา เป็นต้น หากศึกษาแคบเข้ามาก็เป็น Area Study หรือ Local Study ที่อาจเป็นจังหวัด บางส่วนของประเทศ เช่น ล้านนาคดีศึกษา ทักษิณคดีศึกษา เป็นต้นอย่างไรก็ตามประการสำคัญคือ การศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่น เป็นการโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันในภาพรวม มิใช่เน้นหนักเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

2. เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล หรืออุดมการณ์ เช่น ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ที่เน้นการกระจายความเจริญสู่ชุมชน ฉะนั้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่ กระจายความเจริญไปสู่ชุมชนหรือท้องถิ่นก็ตาม ควรมีข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน หรือเพื่อการพัฒนาสถาบันท้องถิ่น (Local Institution) สถาบันท้องถิ่นได้แก่ วัด โรงเรียน เป็นต้น ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันท้องถิ่น คืออะไร ตัวอย่างเช่น วัด เป็นจุดหนึ่งที่ต้องพัฒนา บุคลากรในวัด องค์การพัฒนาของวัดต้องมีการพัฒนา ฉะนั้น หนังสือที่เกี่ยวกับวัดภาระหน้าที่ของ วัด กฎหมายเกี่ยวกับวัด ควรต้องจัดทำเพื่อให้บริการด้วย นอกจากนี้ เพื่อการฟื้นฟูภูมิปัญญา ท้องถิ่น (Local Wisdom หรือ Local Knowledge) ประสบการณ์ ความฉลาดที่คนในท้องถิ่น สะสมไว้และนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อการอยู่รอดในสังคม เช่น ชาวบ้านมีกลไกในการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติอย่างไร มีหลักการในการอยู่ร่วมกันในครอบครัวได้อย่างไร ผู้คนในสังคมมีการ ถ่ายทอดความรู้กันอย่างไร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นภูมิปัญญาทั้งสิ้น สมควรที่จะนำสิ่งเหล่านี้มา ใช้อีกหรือไม่เพราะภูมิปัญญาจากที่อื่น ๆ เข้ามาเป็นลักษณะกลาง ๆ (Standardization) ไม่ได้ ดัดแปลงให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

3. เพื่อกระตุ้นให้ห้องสมุด และมหาวิทยาลัยมีบทบาทในการบริการวิชาการแก่ ชุมชนการที่มหาวิทยาลัยใด มีข้อมูลท้องถิ่นมากเท่าใด มหาวิทยาลัยนั้นย่อมมีบทบาทต่อชุมชน มากขึ้นมหาวิทยาลัยควรจะคิดว่าบทบาทของมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นเป็นอย่างไร ควรเป็นที่พึงของ

ท้องถิ่นหรือไม่ มหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น ท้องถิ่นอยากรู้จักตนเองมากขึ้นว่ามีความเป็นมาอย่างไร ความรู้เหล่านี้จะหาได้ที่ไหน ต้องหาที่มหาวิทยาลัย สำหรับชาวบ้านโลกเขาแคบ เราต้องพยายามเข้าใจโลกแคบนั้นด้วย แต่ไม่ใช่เราจะแคบไปด้วย เพราะเรากว้างอยู่แล้วอีกประการหนึ่ง ความรู้กว้างอ้อมตัวแล้วความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับท้องถิ่นย่อมมีมากขึ้น

4. เพื่อสร้างเอกลักษณ์ทางด้านข้อมูลให้แก่มหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยทุกแห่งในโลกมีข้อมูลเหมือน ๆ กันหมด เช่นมี Chemical Abstracts แต่ไม่มีข้อมูลท้องถิ่น มหาวิทยาลัยนั้นไม่อาจเป็นที่ดึงดูดใจได้ เพราะผู้ใช้ไม่สามารถไปหาข้อมูลท้องถิ่นที่ไหนได้ มหาวิทยาลัยน่าจะสร้างข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเอง เช่น หากต้องการข้อมูลท้องถิ่นอีสาน มุ่งไปที่มหาวิทยาลัยสวธคาม ซึ่งหากมหาวิทยาลัยมีข้อมูลที่คนอื่นไม่มีก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ แต่สิ่งที่ตามมาก็คือ ความภาคภูมิใจของบุคลากรในสถาบันนั้น ๆ

สำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทุกสิ่ง โดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสงบสุข ทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนหมู่บ้านและในส่วนที่เป็นตัวปัจเจกชนของชาวบ้านเอง การฟื้นฟูศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนนั้นมิได้จำกัดขอบเขตไว้เฉพาะการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ หากแต่ครอบคลุมถึงมิติแห่งการพึ่งตนเองทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสติปัญญาหรือภูมิปัญญาของชุมชน การจัดกิจกรรมต้องควบคู่กันไปเพื่อให้มีศูนย์กลาง การเสริมสร้างภูมิปัญญาของชุมชนให้เป็นภูมิฐานทานต่อกระแสแห่งการครอบงำที่เข้ามาทำลายล้างระบบการพึ่งตนเองของชุมชนจากสังคมภายนอก

อนุก นาคะบุตร (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยชี้แนะ และเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบ

2. ความรู้ ภูมิปัญญา และระบบคุณค่าต่าง ๆ ได้รับการประยุกต์ และสืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้หลายรูปลักษณะ ผ่านประเพณี พิธีกรรมตัวบุคคล และการปฏิบัติซ้ำ มีการเลือกสรรและผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก

3. ผู้นำ ปัญญาชนชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาการพิทักษ์ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการพัฒนาชุมชน

ทัศนีย์ ทองไชย (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาแต่อดีต
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทุกสิ่ง
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณีวิถีชีวิตของการทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้าน หรือในส่วนตัวของชาวบ้านเอง
5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรม ประเพณี หรือภูมิปัญญาของชุมชน ในการลดการพึ่งพาตนเองจากสังคมภายนอก
6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนของตนแล้วจะทำให้คนในชุมชนนั้น ๆ ทราบดีถึงความต้องการของตนเอง จะเป็นการทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้าใจตนเองและเป็นการปลูกสำนึกในการรับรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. นโยบายการศึกษา หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรในการพัฒนาหลักสูตร โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการเรียนการสอนและพัฒนาเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ครอบคลุมความรู้เป็นวิทยาการสมัยใหม่
8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา และนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างภาคทฤษฎี ด้วยการนำเอาวัฒนธรรม และเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เป็นการถ่ายโยงความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่
9. ในสภาวะปัจจุบันโลกเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีแห่งข่าวสาร ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาจะต้องมีความสามารถที่จะกล้าเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างสมบูรณ์ สามารถทำงานกับเทคโนโลยีได้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะอดีตที่ผ่านมามุ่งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจที่เน้นด้านปริมาณของผลผลิตเพียงอย่างเดียว จนลืมไปว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จคือ ภูมิปัญญาของคนในสังคมหรือท้องถิ่นนั่นเอง

กรมส่งเสริมการเกษตร (2553) นอกจากภูมิปัญญาจะดำรงความเป็นชุมชน ชาติ ยังมีคุณค่าและความงดงามที่ส่งเสริมชุมชนให้เกิดวิถี โดยอาศัยร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนอีกด้วย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญสำหรับการศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่น และชุมชน รวมไปถึงคุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นจังหวัด หรือภูมิภาค และควรมีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ วิจัยและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อเป็น “องค์ความรู้” ให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้ศึกษา และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้ อีกทั้งเพื่อถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นถัดไปได้เรียนรู้ ได้เห็นคุณค่าของมรดกทางความรู้ วัฒนธรรมและจะได้ร่วมสืบสาน อนุรักษ์และถ่ายทอดสืบต่อไป

ประเภทและลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลากหลายแขนง คนหลากหลายกลุ่มให้ค่านิยมกับเรื่องนี้อาจต่างกันและไม่นิยมสืบสานกันมากนัก การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมักเป็นการถ่ายทอดกันเองภายใน เช่น วิธีการย้อมผ้า เทคนิคการสานตะกร้า สูตรทำอาหาร ทำให้เกิดเป็นการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มไม่เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง มีนักวิชาการจำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

อังกูล สมคะเนย์ (2535) จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม 1 เรื่องราวเกี่ยวกับคติ ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา พื้นฐานขององค์ความรู้ที่เห็นชัดได้ในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นการประกอบพิธีกรรม การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการใช้แรงงานของตนเอง รวมถึงการหาผลผลิตต่างๆ ที่มีในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพ ประกอบความเชื่อทางศาสนา สุภาพิต คำพังเพย นิทานหรือตำนานพื้นบ้าน คติธรรมคำสอนทางศาสนา ปริศนาคำทาย ภาษาถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน

กลุ่มที่ 2 เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของ

ชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเฉพาะกลุ่มชน หรือท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้านประเภทต่างๆ ศิลปะการแสดง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลุ่ม 3 เรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยธรรมชาติ ทำมาหากินด้วยการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์เอง ในการประกอบอาชีพนั้นเป็นการทำเพื่อให้มีอยู่มีกินมากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็น ตัวกำหนดอิทธิพลในการผลิต แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมากซึ่งผลมาจากการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ระบบการผลิตของชาวบ้านได้รับผลกระทบไปด้วย จากความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจึงได้มีแนวคิดเกิดการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพาอาศัยกันและกันในชนบท ปรับตัวเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมอีกครั้งเพื่อความอยู่รอดโดยอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติ กลุ่มบุคคลดังกล่าวยื่นหยัดต่อสู้ด้วยความเข้มแข็ง และความผิดพลาดเกิดเป็นการสังสมสติปัญญา ประสบการณ์จนกลมกลืนได้ จนสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง บุคคลเหล่านี้จึงเป็นกลุ่มที่นำเอาหลักการความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไปถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นต่อไป ได้แก่ การทำเครื่องมือจับสัตว์งานจากไม้ไผ่ งานจักสานจากเตยปาหนัน งานจักสานจากหวาย งานประดิษฐ์ของเครื่องใช้จากเปลือกหอยแตก การทำลวดลายผ้าบาติก

กลุ่มที่ 4 เรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตร มีบุคคลนำความคิดมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นภูมิปัญญาอีกกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การทำไร่นาสวนผสม ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การแปรรูปอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การถนอมอาหาร การนำสมุนไพรเพื่อรักษาโรค

รัตน์ะ บัวสนธิ์ (2535) จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพมีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

มาลินี สวຍคำข้าว (2538) ได้กล่าวถึงประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยยึดเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ทั้ง 5 หมวด คือ หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา หมวดภาษาและวรรณกรรม หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี หมวดการเล่น ดนตรี และการพักผ่อนหย่อนใจ หมวดชีวิตความเป็นอยู่และวิทยาการ

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญา ดังนี้ 1) ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นรูปแบบนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่า และความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น 2) ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้นๆ เช่น ศิลปหัตถกรรม รูปแบบการทำเกษตรกรรม ดนตรี อุปกรณ์ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปว่า ภูมิปัญญาีสองลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ แนวทางแก้ปัญหา การป้องกันปัญหา ที่มาจากความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตที่เป็นวัตถุ และการกระทำทั้งหลาย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาจะมีการผสมผสานการเรียนรู้จากที่มาของความรู้ที่หลากหลาย โดยไม่ยึดติดกับความรู้ชนิดเดียวหรือความรู้ด้านใดด้านหนึ่ง และเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องเพื่อการเรียนรู้ที่ดี จึงเรียกได้ว่าเป็นความรู้จากตนเอง ผ่านกระบวนการที่มีสถานการณ์ต่อเนื่อง มีการปรับตัวเพื่อการดำเนินชีวิตได้ด้วยความเข้าใจด้วยตนเอง เข้าใจโลก และปรับตัวบนจุดยืนที่หนักแน่นของตนเองได้อย่างถูกต้องและดีงาม

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533) ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดสายเป็นการเชื่อมโยงสืบทอดกันมาจากประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรมคือแนวคิดในการดำเนินชีวิตและลักษณะที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้านเช่นการทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี หัตถกรรม

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538) ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามช่วงวัยออกเป็น 2 วิธีคือ 1) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กโดยใช้กิจกรรมถ่ายทอดแบบง่ายไม่ซับซ้อนและดึงดูดใจ เช่น การเล่านิทานการเล่น การทนายปริศนา เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการเสริมสร้างนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนาและมุ่งเน้นด้านจริยธรรมเป็นสำคัญ และ 2) วิธีการถ่ายทอดภูมิ

ปัญญาแก่ผู้ใหญ่ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ เช่นวิธีการบอกเล่าการสังเกตด้วยตัวเองผ่านพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่าการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลัก คือ แบบเป็นลายลักษณ์อักษรในอดีตส่วนใหญ่ใช้จารึกในใบลานหรือสมุดข่อย หรือการจดบันทึกด้วยภาพวาดในสมุดบันทึกหรือตำรา แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่นการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่งการจดจำสืบทอดกันมาเพื่อผู้ที่สนใจศึกษาเล่าเรียนจนถึงปัจจุบัน

ทฤษฎีการคิดเชิงออกแบบ(Design Thinking) และหลักการออกแบบ

ปรีชญา สิทธิพันธุ์ (2557) กล่าวว่า ความคิดของนักออกแบบ มีความคิดที่สอดคล้องกัน 2 ประเภท คือ ความคิดอย่างสร้างสรรค์ และความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้ง 2 รูปแบบความคิด จะมีการทำงานควบคู่กันอย่างต่อเนื่อง ด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงขับเคลื่อนการสร้างผลงาน ในจินตนาการ ในขณะที่การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการสรุปได้จากจินตนาการให้มาสู่โลกของความเป็นจริง ซึ่งความคิดของนักออกแบบเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ และความคิดที่เกิดจากธรรมชาติในตัวของนักออกแบบ ที่มีลักษณะกระตือรือร้นในการติดตามความเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลง ความคิดทั้งสองรูปแบบ (Modes of Thinking) จะแสดงออกอย่างเห็นได้ชัดเจนอยู่สองลักษณะคือ ความคิดของนักออกแบบที่แสดงให้เห็นในผลงานออกแบบ และความคิดที่แสดงให้เห็นในการควบคุมกระบวนการทำงานทั้งหมด

The Stanford d.school (2009) กล่าวว่า หลักการในการออกแบบเป็นยุทธวิธีในการแก้ไขโดยไม่มีที่ถึงทางออกที่เจาะจง คุณซึ่งมีหน้าที่ของนักออกแบบนั้นต้องวางแบบแผน แปลความหมายของสิ่งที่พบ เช่นความต้องการของผู้ใช้และสิ่งที่ค้นพบอื่นๆ ใช้เกิดเป็นทิศทางในการออกแบบหลักการนี้ช่วยให้คุณจับประเด็นสำคัญและออกแบบที่ทดลองลงมือทำได้ และหาแนวทางของทางออก และสื่อจุดประสงค์ในการออกแบบให้คนอื่นเข้าใจ

Lawson (2012) กล่าวว่า นักออกแบบเป็นผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้ตัดสินใจเลือกสินค้าและบริการ เกือบทั้งหมดมีนักออกแบบเป็นผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้บริโภคได้ตัดสินใจเลือกสินค้าและบริการ ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อาจจะกล่าวได้ว่านักออกแบบเป็นตัวแทนของการแก้ปัญหาของสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันแทนผู้บริโภค และหาแนวทางใหม่ๆ ในการสร้างสิ่งประดิษฐ์ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้บริโภค

Tim & Jocelyn (2010) กล่าวถึงหลักการสำคัญคือการคิดที่หลุดออกจากกรอบการคิดแบบเก่า และการยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางโดยเชื่อในความสามารถของมนุษย์ในด้านสัญชาตญาณ ความสามารถในการสร้างแนวคิดได้ ความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่าง

คลุมเครือ การทำงานเป็นหมู่คณะ การเข้าอกเข้าใจผู้อื่นและรูปแบบของบริษัท ความอยากรู้อยากเห็น การคิดเชิงบวก และการสื่อสารผ่านเครื่องมือสื่อสารต่างๆ หรือในรูปแบบของสัญลักษณ์

การคิดเชิงออกแบบ

Buchanan (1992) เสนอไว้ว่า การคิดเชิงออกแบบนั้นต้องให้ความสำคัญที่การแก้ไขปัญหา โดยการศึกษาข้อมูลอย่างมากมาย เพื่อที่จะเข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริง ความเข้าใจที่แท้จริงนอกจากจะแก้ไขปัญหาในงานออกแบบได้แล้วยังส่งผลกระทบต่อการแก้ปัญหาในด้านสังคมได้นอกจากนี้ Buchanan กล่าวถึงการคิดออกแบบ เป็นแนวคิดที่มีลักษณะที่ประกอบขึ้นมาจากศาสตร์ที่หลากหลาย (Multidesiplinary) เชื่อมโยงกันเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตมนุษย์

Jones (1992) กล่าวว่า การคิดเชิงออกแบบ นั้นไม่ใช่แค่ผลงานการออกแบบเพียงสิ่งเดียว แต่

หมายถึง การคิดออกแบบอย่างเป็น ระบบ กระบวนการ สิ่งแวดล้อม เครือข่าย หรือ สิ่งแวดล้อมรอบตัว นอกจากนี้เขายังกล่าวอีกว่า การออกแบบที่แท้จริงเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนหลายฝ่าย ประชาชน ผู้บริโภค และผู้ใช้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของนักออกแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความคิดเชิงออกแบบนั้นอยู่ในความคิดของมนุษย์แทบทุกคน นอกจากนี้ เขาเชื่ออีกว่า การนำศิลปะและวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยกันในการสร้างสรรค์จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในอนาคตได้มากมาย

Schon (1995) ให้ข้อเสนอว่า การคิดเชิงออกแบบมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับแนวคิดของ simon เพราะการคิดออกแบบต้องมีเหตุและผลในการแก้ปัญหา แต่ให้ความสำคัญต่อ กระบวนการทำงานของนักออกแบบ ซึ่งกระบวนการจะแสดงให้เห็นผลสะท้อนของวิถีคิด และความรู้ของนักออกแบบในการปฏิบัติ เพราะในขณะที่นักออกแบบกำลังคิดและกำลังสร้างงาน นักออกแบบกำลังเผชิญหน้ากับปัญหา ดังนั้นการศึกษาคิดออกแบบควรจะศึกษาในช่วงการปฏิบัติงานในสตูดิโอของนักออกแบบ มากกว่าดูผลสำเร็จของงานออกแบบ

Krippendorff (2006) ได้เสนอว่า การเข้าใจความรู้สึกของมนุษย์ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับความพึงพอใจกับความรู้สึกของมนุษย์เป็นหลัก (Human-Centered Design) ซึ่งเป็นการศึกษาความหมาย (Meaning) ของสิ่งประดิษฐ์ และได้ให้ความสำคัญ ในการคิดสร้างความหมายที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกในสิ่งประดิษฐ์ หลักการนี้เป็นการตีความหมายจากสิ่งประดิษฐ์ของนักออกแบบ แสดงให้เห็นว่าผลงานออกแบบที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารด้วยความหมาย แนวคิดดังกล่าว เกี่ยวโยงกับการใช้ภาษา (Linguistic) และระบบภาษาภาพ (Visual Systems) การตีความหมาย และสัญลักษณ์ทางวัตถุ (Semantic) อย่างไรก็ตาม แนวคิดค่อนข้างจะ

เป็นนามธรรม อย่างไรก็ตาม การคิดเชิงออกแบบของ Krippendoft สามารถที่สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในความต้องการที่ซับซ้อนของมนุษย์ในปัจจุบันได้

Brown (2009) เสนอไว้ว่า การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นความคิดที่มีรูปแบบเป็นกระบวนการมีขั้นตอนในการทำงาน มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความคิดในการสร้างนวัตกรรมใหม่ นวัตกรรมนั้นจะแสดงออกในลักษณะ สินค้าหรือบริการ หรือแสดงให้เห็นเป็นรูปแบบอื่นๆ เช่น กลยุทธ์ ยุทธศาสตร์ การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เหมาะสมกับการไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่ผู้ออกแบบ หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในการออกแบบน้อย ขั้นตอนในการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดได้เหมือนนักออกแบบ

Lawson (2012) นักจิตวิทยาและสถาปนิก ได้ให้ความคิดเห็นว่าการออกแบบเป็นการแก้ปัญหา แต่ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่อิงกับหลักวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว การแก้ปัญหาของนักออกแบบเป็นการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ที่มีจินตนาการทางความงามอยู่ด้วยพร้อมเหตุและผล ลอว์สัน พยายามชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างนักคิดแบบวิทยาศาสตร์ กับนักคิดแบบนักออกแบบนั้นแก้ปัญหาต่างกัน นักวิทยาศาสตร์แก้ปัญหาโดยการวิเคราะห์ ในขณะที่นักออกแบบแก้ปัญหาโดยการสังเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตาม ลอว์สัน ให้ความสำคัญกับหลักฐานเชิงประจักษ์จากการแก้ปัญหาคารออกแบบด้วยการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นแนวคิดที่เกิดจากศาสตร์หลายแขนง โดยกลุ่มคนที่มีความถนัดแตกต่างกันแต่มีจุดมุ่งหมายคล้ายกัน คือการพัฒนา นวัตกรรม ผลงานสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ เพื่อแก้ไขปัญหา และมีที่มาจากความร่วมมือความเชื่อจากความรู้ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากศาสตร์เดียวเท่านั้น อีกทั้งยังอาศัยการทำงานร่วมกัน แบบร่วมมือ (Collaboration) โดยมีหลักการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากกลุ่มคน หลากหลายวิชา หลากหลายความถนัด ทำให้สามารถเข้าถึงปัญหาในมิติที่มากขึ้นรวมไปถึงการเข้าใจแก่นแท้ของ ปัญหาจริง ด้วยหลักการเหตุผลการคิดทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเปรียบเทียบความสอดคล้องทาง ความคิดของนักคิดได้ตามตาราง ดังนี้

จากตารางดังกล่าว สังเคราะห์พบแนวคิดมีรากฐานกระบวนการเหมือนกัน ส่วนที่ต่างพบกันด้วยศาสตร์ความถนัดที่หลากหลายเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีการเน้นความคิดไปยังสายงานของตนเอง อาจสรุปได้ว่า การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีมิติทางกระบวนการเริ่มจากการแก้ไขปัญหา และกระบวนการออกแบบที่เหมือนกัน และการทำงานแบบร่วมมือ จากศาสตร์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยในการออกแบบผลงานอย่างเหมาะสมต่อผู้คนที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้

กระบวนการออกแบบ

กระบวนการออกแบบ (Design Thinking) แสดงถึงขั้นตอนการทำงานด้วยกระบวนการออกแบบ (Design Process) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต และมีหลากหลายรูปแบบจากนักคิดหลายกลุ่ม สรุปขั้นตอนสำคัญนำมาใช้ในงานวิจัยได้ดังนี้ (Brown 2009; Buchanan 1992; Jones 1992; Stamford D.School 2009)

ขั้นที่ 1 การเข้าใจกลุ่มปัญหา เป้าหมาย (Empathy) เป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการ Design Thinking เราสามารถทำได้โดย 1. การสังเกตการณ์ คือการสังเกตพฤติกรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเป้าหมายในสภาพแวดล้อมจริง 2. การมีส่วนร่วมและการพูดคุย คือการพูดคุยสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อเรียนรู้จากกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจเป็นการนัดสัมภาษณ์หรือการแวะเยี่ยมอย่างสั้นๆ โดยไม่ได้บอกล่วงหน้าก็ได้ 3. ร่วมประสบการณ์จริง คือการเข้าไปสัมผัสประสบการณ์เดียวกับที่กลุ่มเป้าหมายสัมผัสในบริบทจริง หรือการศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มที่มีความต่าง เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือนำตนเองเข้าไปในกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่

ขั้นที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา (Define) ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อเราสังเคราะห์สิ่งที่ได้ค้นพบเจอจากขั้นตอนการเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย ไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และความต้องการที่แท้จริงของพวกเขา เป้าหมายสำคัญของการตั้งกรอบปัญหาคือการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายและบริบทของปัญหา และนำมาตั้งเป็นโจทย์ปัญหาที่นำไปสู่การลงมือปฏิบัติ ซึ่งกรอบปัญหานี้ควรจะเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าไปคลุกคลีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้

ขั้นที่ 3 การระดมความคิด (Ideate) คือขั้นตอนในกระบวนการออกแบบซึ่งเน้นไปที่การสร้างสรรค์ไอเดียเดียวที่จะตอบโจทย์ปัญหาที่แตกต่างหลากหลายรวมไปถึงความคิดแปลกใหม่จากแนวคิดเดิมๆ กระบวนการนี้เป็นขั้นตอนที่เราเน้นการ “เปิดกว้าง” สำหรับความเป็นไปได้ใหม่ๆ เราไม่ควรจำกัดขอบเขตความคิดของตัวเองด้วยความกังวลในตัวแนวคิดและผลงานสุดท้ายใน

ขั้นตอนนี้ เป้าหมายของการระดมความคิดคือการได้ทั้ง “ปริมาณ” และ “ความหลากหลาย” ของความคิดวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ให้มากที่สุด โดดเดี่ยวที่ได้จากการระดมความคิดในขั้นตอนนี้สามารถนำไปสร้างต้นแบบ (prototype) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ทดลองจริงในขั้นตอนถัดไป

ขั้นที่ 4 การสร้างต้นแบบ (prototype) คือการแปลงความคิดออกมาแสดงให้เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบทางกายภาพใดก็ได้ที่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ เช่น การสื่อสารผ่านกระดาษโน้ต Post-it การแสดงละคร หรือแม้แต่การเขียนสตอรี่บอร์ด โดยความละเอียดของต้นแบบที่สร้างขึ้นควรลู่ไปกับความก้าวหน้าของโครงการหรือกระบวนการออกแบบได้อย่างเหมาะสม โดยในช่วงแรกนั้น ควรสร้างต้นแบบอย่างหยาบที่สร้างขึ้นได้อย่างรวดเร็วขึ้นมาก่อน เพื่อที่จะสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เนิ่นๆ และพิจารณาความเป็นไปได้อื่นๆ ที่หลากหลาย

ขั้นที่ 5 การทดสอบ (Test) คือโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาไอเดียของเราให้ดีขึ้น ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับแก้อย่างไม่หยุดนิ่ง (Intative) โดยการนำต้นแบบที่มีความละเอียดต่ำมาทดลองกับกลุ่มเป้าหมายในบริบทจริงหรือเสมือนจริง เพื่อทดสอบว่าความเข้าใจของเราเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายถูกต้องหรือไม่ ทั้งนี้เราควรสร้างต้นแบบราวกับว่าเรารู้ว่าเราทำถูก แต่ทดสอบให้เหมือนกับว่าเรารู้ว่าเราจะมีจุดผิดพลาด เพื่อพัฒนาปรับปรุงให้ต้นแบบและแนวทางแก้ปัญหา (Solution) ให้ดีขึ้น โดยการทดสอบนี้จะช่วยชี้้นำการกลับไปพัฒนาและปรับปรุงแบบจำลองในรอบใหม่ (The Stanford d.school, 2009)

สรุปได้ว่า กระบวนการออกแบบมีความสอดคล้องกับการแก้ปัญหาวิจัยครั้งนี้ของผู้วิจัยในการปรับปรุงการออกแบบให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนผ่านการแก้ปัญหาที่เริ่มต้นจากการเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงผ่านการสังเกตและการมีส่วนร่วมในการพูดคุยเพื่อค้นหาต้นเหตุเพื่อนำไปสู่การตั้งกรอบแนวทางการแก้ไขร่วมกันผ่านการระดมความคิดจากหลากหลายศาสตร์เพื่อคิดต้นแบบในการแก้ไขปัญหาและทดลองใช้

รูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับการคิดเชิงออกแบบ

Goldschmidt & Rodgers (2013) กล่าวว่า ปัจจุบันการศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต วิธีการสอนทั่วไปที่สัมพันธ์กับกระบวนการคิดเชิงออกแบบได้แก่

วิธีการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Model) การสอนแบบแก้ปัญหาเรียกเป็นการจัด

กิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นทักษะการแสวงหาความรู้ การค้นพบ การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ปฏิบัติตามกระบวนการออกแบบ โดยริเริ่มตั้งแต่มี

การกำหนดปัญหา วางแผนในการแก้ไขปัญหาคำตั้งสมมติฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล พิสูจน์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลผู้สอนเป็นเสนอร่วมกันเสนอปัญหาปลายเปิดเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคทางความคิดกว้าง ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการใช้กระบวนการคิดแก้ไขปัญหาคำ ผู้เรียนจะต้องใช้ความคิดและการฝึกการแก้ไขปัญหาคำจนเกิดความชำนาญโดยผู้สอนจะต้องให้โอกาสแก่ผู้เรียน โดยการจัดการทำงานแบบกลุ่ม และการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน เพื่อสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ดี กล่าวสรุปได้ว่า วิธีการเรียนการสอนโดยการแก้ไขปัญหาคำ เป็นหลักในวิธีการสอนในการออกแบบ แต่ต้องแก้ไขปัญหาคำอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้มีงานวิจัยที่สอดคล้องในเรื่องของการพบว่าการเรียนการสอนด้วยความคิดเชิงออกแบบจะทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมต่อสังคม โลกรอบตัวผู้เรียนก่อให้เกิดวิธีการแก้ปัญหาคำอย่างมีระบบและสร้างสรรค์

วิธีการสอนแบบโครงการ (Project Method) เป็นวิธีการเรียนรู้โดยเริ่มจากการศึกษา ค้นคว้าด้วยตัวผู้เรียน แก้ปัญหาคำอย่างเป็นระบบ จนการดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการออกแบบ ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะทางการคิด และทักษะในการทำงานออกแบบที่หลากหลาย

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนในรูปแบบโครงการ (Project Method) เป็นหลักสำคัญในการคิดเชิงออกแบบการสอนแบบโครงการ ด้วยการสรุปของโครงการด้วยผู้เรียนเองตั้งแต่ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรม สุพรรณบุรีที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยการนำหลักการคิดเชิงออกแบบมาแก้ไขปัญหาคำและพัฒนาความรู้ในการออกแบบให้กับคนในชุมชนผ่านการเรียนรู้ในรูปแบบการแก้ไขปัญหาคำผ่านโครงการเป็นหลักผ่านการพัฒนาทักษะที่เน้นการค้นปัญหา วิเคราะห์ สู่การสร้างสรรคต่อไป

ความหมายของหลักการออกแบบ

ออกแบบด้วยความเรียบง่าย (Simplicity Design) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้การออกแบบที่เน้นความเรียบง่ายและคำนึงถึงประโยชน์ของการใช้สอยเป็นหลัก มีความเป็นสากลที่ชัดเจนสามารถเข้าใจได้ง่าย ตลอดจนถึงการสร้างความเรียบง่ายทั้งความคิด ความรู้สึก ลักษณะรูปร่าง การจัดวาง การนำไปใช้รวมถึงการวางแผนการออกแบบเพื่อค้นหาวิธีการดำเนินงาน ด้วยความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ทั้งในด้านความคิด ด้านเทคนิค และทุกการกระทำที่ต้องมีความเหมาะสมด้วยเหตุและผล การนิยามความหมายจึงมีที่มาจากความเข้าใจในความหมาย การคิดสร้างสรรค์และการออกแบบที่ทำให้เกิดความเรียบง่าย ดังนี้

ปิยะชาติ แสงอรุณ (2544) กล่าวถึงการออกแบบเป็นความสามารถในเชิงแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ซึ่งต้องอาศัยความรู้ในศาสตร์พื้นฐานทางสุนทรียะแห่งรสนิยม ทักษะประสบการณ์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าในกระบวนการคิด การสร้างผลงานออกแบบ การติดตามวิธีการออกแบบในแนวความคิดใหม่ๆ การเชื่อมโยงความรู้ของศาสตร์ต่างสาขาการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นความรู้ การวิเคราะห์และการสร้างมิติที่หลากหลายใหม่ๆ การทดลองและแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาสิ่งใหม่ ล้วนเป็นการพัฒนาการออกแบบให้กว้างไกล

นวนน้อย บุญวงศ์ (2539) การออกแบบ คือการใช้ความคิดจินตนาการจากความจริงในปัจจุบันไปยังความเป็นไปได้ในอนาคต “Design is the imaginative jump from present facts to future possibilities.” และได้สรุปความหมายของการออกแบบจากผู้รู้ในด้านต่างๆ ที่นิยามไว้ดังนี้

1. งานออกแบบหมายถึงเฉพาะสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเท่านั้น
2. การออกแบบเป็นความพยายามสร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโดยการจัดระเบียบความมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหา และเพื่อสนองประโยชน์ทั้งของตนเองและคนในสังคม
3. คุณสมบัติของนักออกแบบควรเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์และที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความคิดและจินตนาการ

De Bono Edward (2005) กล่าวว่า เหมือนการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ซึ่งผลลัพธ์เกิดจากการทดลองผิดทดลองถูกมากกว่าสร้างความสอดคล้องต่อแนวทางดั้งเดิม

Glaser Milton (2006) การออกแบบคือ การวางแผนอย่างเรียบง่าย โดยผลงานที่ดีจะมาจากการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

วิรุณ ตั้งเจริญ (2545) กล่าวถึงการออกแบบอาจจะได้รับการพิจารณาเหมือนกับเครื่องมือในการจัดระบบ และผลลัพธ์ที่ดีและยังกล่าวถึงการออกแบบอีกว่าการออกแบบจะต้องตอบสนองความจำเป็นของมนุษย์ การแสดงออกของงานออกแบบจะต้องสร้างให้ปรากฏได้หรือตรวจสอบได้จะต้องมีเกณฑ์พิสูจน์ได้ เพื่อการตัดสินใจทางคุณค่าของงานออกแบบ การออกแบบที่มีคุณค่าสามารถสร้างให้เกิดการลงทุนทางด้านแรงงาน อุปกรณ์และจำนวนของงานออกแบบได้ การออกแบบที่ดีช่วยประหยัดเวลาในการนำเสนอข้อมูลที่กระจ่างชัด และมีความเข้าใจต่อสื่อที่เสนอทำให้การผลิต การเตรียมงานง่ายและสะดวกสบายมากขึ้น การออกแบบช่วยให้การใช้เครื่องจักรกลเหมาะสมสอดคล้องกับมนุษย์ทางด้านกายภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่าหลักการออกแบบ คือการพัฒนาที่เน้นความเรียบง่ายเพื่อประโยชน์การใช้สอยเป็นหลักในด้านความคิด เทคนิค อย่างมีเหตุและผล ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์เพื่อผลลัพธ์ที่ดี ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นขึ้นเพื่อเสริมมูลค่าทางความคิดให้กับคนในชุมชน เพื่อวางแผนในการพัฒนาตนเองในด้านความรู้และทักษะการออกแบบ และมีความเข้าใจสู่การนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนด้วยการออกแบบได้

ความคิดสร้างสรรค์กับการออกแบบ

มนุษย์มีพัฒนาการทางความคิดและตลอดชีวิตของมนุษย์สามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ได้เสมอทั้งจากการจำ การศึกษา การฝึกฝน การสังเกต การอ่านและการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัว การคิดของมนุษย์จึงเป็นทักษะที่อาศัยการฝึกและสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรอบตัว ความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองให้รับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีสะดวกสบายมากขึ้น ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอโบโน นักจิตวิทยาและนักค้นคว้าทางการแพทย์ผู้ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์กล่าวว่า สิ่งใดที่จะทำให้เราพอใจหมายถึงสถานการณ์ที่จะทำให้มนุษย์มีความพยายามในการใช้จินตนาการที่จะทำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น และ “การสร้างสรรค์” หมายถึง การทำให้เกิดบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (Edward de Bono 2005)

นวนล้อย นุญวงศ์ (2539) กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์กับการออกแบบนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กันเพราะการออกแบบต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เพื่อจัดองค์ประกอบของหลายสิ่งหลายอย่างให้มีความสัมพันธ์กัน ในการออกแบบการคิดเป็นพื้นฐานสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และในการสร้างผลงานก็มีศูนย์กลางอยู่ที่การใช้ความคิด ประสบการณ์ และเงื่อนไขที่มีจากแหล่งต่างๆ ในแนวทางที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่และมีคุณค่าในการใช้แก้ปัญหา

มนุษย์มีลักษณะการคิดอยู่ 2 ลักษณะ คือ

การคิดฟุ้ง มีลักษณะเลื่อนลอย ไม่มีจุดหมายชัดเจนอาจเกิดจากประสบการณ์เดิมหรือความอยากจะมีอยากจะเป็นในอนาคต ความคิดฟุ้งเป็นบ่อเกิดของความคิดที่แปลกใหม่สามารถสร้างสรรค์ต่อยอดสู่วิธีการใหม่ที่ไม่เคยคิดหรือเกิดขึ้นมาก่อนได้อย่างอิสระ

การคิดตรึงตรอง มีลักษณะการคิดที่เป็นระบบ คิดทบทวนเพื่อหาคำตอบที่มีจุดหมายชัดเจน เป็นความคิดเชิงเหตุผลที่มีหลักการ มีขั้นตอนสามารถตรวจสอบได้ เป็นลักษณะความคิดที่สามารถพัฒนาเพื่อการสร้างสรรค์ความคิดเชิงเหตุผล ส่วนความคิดจินตนาการเป็น

เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว เป็นการนำเรื่องราวต่างๆ มาปะติดปะต่อกันเชื่อมโยงให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative problem solving) หรือการพัฒนาความงามเชิงเหตุผล คือการใช้ทั้งเหตุผลและจินตนาการร่วมกัน

องค์ประกอบของหลักการออกแบบ

การจัดองค์ประกอบศิลป์ (Composition) เป็นการจัดกระทำต่อส่วนประกอบของงานออกแบบ หรือองค์ประกอบมูลฐานของงานออกแบบ (element of design) เพื่อให้เกิดคุณค่าทางศิลปะและความงาม ซึ่งการจัดองค์ประกอบศิลป์ถือได้ว่าเปรียบเสมือนหัวใจของการออกแบบ

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2544) กล่าวว่า สำหรับองค์ประกอบของการออกแบบนั้นหมายถึง สิ่งซึ่งปรากฏแก่สายตารอบๆตัว โดยผู้ออกแบบสามารถนำมาประสมประสานให้เกิดเป็นผลงาน ดังนั้น ผู้ออกแบบจึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบพื้นฐานต่างๆให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงในข้อดีและข้อจำกัดต่างๆ เพื่อจะได้นำข้อดีขององค์ประกอบมูลฐานมาใช้กับงานออกแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบมูลฐานของการออกแบบ ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญดังนี้

1. จุด (Dot) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญสำหรับการออกแบบ เพราะจุดเป็นต้นกำเนิดของเส้น และน้ำหนักของภาพ ดังจะเห็นว่าในการพิมพ์ภาพที่ต่อเนื่อง การเกิดน้ำหนักอ่อนแก่ของภาพเกิดจากจุด จะเห็นได้ว่าจุดได้สร้างความงามในธรรมชาติให้เกิดขึ้นอีกมากมาย อาทิเช่น ลายจุดบนผิวหนังของเสือดาว ลายจุดบนปีกผีเสื้อ จุดบนใบไม้ เม็ดทราย เป็นต้น การที่ผู้ออกแบบจะนำจุดมาใช้ในงานออกแบบสามารถใช้ได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1.1 นิยมใช้การออกแบบจุดเป็นแนวนอนยาว
- 1.2 การวางตำแหน่งจุดลักษณะเน้นช่องจังหวะ เว้นเป็นระยะๆ
- 1.3 การวางตำแหน่งจุดรวมกันเป็นกลุ่มจนเกิดเป็นน้ำหนักจากความหนาแน่น

2. เส้น (Line) เกิดจากการเดินทางหรือต่อเนื่องของจุดในลักษณะทิศทางเดียวกัน ไม่กระจัดกระจาย ในการออกแบบเส้นอาจเกิดจากการลากพู่กัน การขูดขีดด้วยดินสอ ปากกา ชอล์ก ของแหลมคม เป็นต้น นักออกแบบถือว่าเส้นเป็นองค์ประกอบมูลฐานที่สำคัญ เนื่องจากเส้นเป็นต้นกำเนิดของรูปร่าง รูปทรง ทิศทาง พื้นผิว และแสงเงาภาพ (Siebert & Ballard 1992) ในงานศิลปะตะวันตกนิยมเน้นความงามที่เส้นรอบรูปมากกว่าการใช้สีสร้างแสงเงา เพราะเส้นที่เน้นน้ำหนักต่างกันสามารถสร้างแสงเงาในภาพได้ เช่น ในงานจิตรกรรมไทยสามารถสร้างความรู้สึกที่กลมในใบหน้าจากการใช้เส้นบางในด้านที่เป็นแสง และเส้นหนักในด้านที่เป็นเงา เส้นในงานออกแบบประกอบด้วยเส้นหลักที่สำคัญได้แก่ เส้นนอน เส้นตั้ง เส้นเฉียง เส้นโค้ง เส้นซิก

แซก และเส้นคลื่น เส้นหนักเหล่านี้ผู้ออกแบบจำเป็นต้องศึกษาถึงคุณสมบัติในการสร้างให้เกิดความรู้สึก เส้นในงานออกแบบ ได้แก่

2.1 เส้นนอน เป็นเส้นที่แสดงถึงความสงบนิ่ง กว้างขวาง

2.2 เส้นตั้ง เป็นเส้นที่แสดงถึงความสง่างาม ความมีระเบียบ แข็งแรง ผู้ออกแบบสามารถนำอิทธิพลของเส้นตั้งมาใช้ในการออกแบบเพื่อโน้มน้าวความรู้สึกของผู้ดูแลให้เกิดความรู้สึกดังกล่าว ตัวอย่าง การออกแบบอนุสาวรีย์ซึ่งต้องการแสดงถึงความมีเกียรติยศ เป็นต้น

2.3 เส้นเฉียง เป็นเส้นที่แสดงถึงความรู้สึกเคลื่อนไหว ความไม่แน่นอน

2.4 เส้นโค้ง เป็นเส้นที่แสดงถึงความรู้สึกอ่อนหวาน นุ่มนวล อ่อนนุ่ม เสรี

โคกได้

2.5 เส้นซิกแซก เป็นเส้นที่แสดงความรู้สึก เคลื่อนไหวรุนแรง ไม่แน่นอน

2.6 เส้นคลื่น เป็นเส้นที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวช้าๆ นุ่มนวลและเป็นจังหวะ

แก่ผู้พบเห็น

3. รูปร่างและรูปทรง (Shape & Form) เกิดจากการเดินทางที่ครบวงจรของเส้น ในการออกแบบมักจะกล่าวถึงรูปร่าง และรูปทรงควบคู่กันไป แต่โดยแท้จริงแล้ว รูปร่างจะมี 2 มิติ ได้แก่ความกว้างกับความยาวในระนาบแบน ส่วนรูปทรงมี 3 มิติ ได้แก่ ความกว้าง ความยาว และความลึก รูปร่างและรูปทรงแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 รูปเรขาคณิต เป็นรูปที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยใช้เครื่องมือเรขาคณิต ได้แก่ รูปวงกลม วงรี สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เป็นต้น

3.2 รูปธรรมชาติ เป็นรูปที่เกิดจากการนำลักษณะความงามในธรรมชาติมาใช้ในการออกแบบ เช่น เปลวไฟ เปลือกหอย ก้อนหิน คลื่นทะเล ใบไม้ เป็นต้น

3.3 รูปอิสระ เป็นรูปที่ผู้ออกแบบใช้ในจินตนาการสร้างขึ้นด้วยมืออิสระ โดยไม่ใช้เครื่องจักรเข้าช่วย อาจเกิดจากการดัดแปลงรูปทรงเรขาคณิต หรือเป็นการดัดแปลงจากรูปทรงในธรรมชาติ

4. แสงและเงา (Light & Shade) แสงและเงา เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความรู้สึกได้ถึงลักษณะของ 3 มิติ ของรูปทรงได้ชัดเจนขึ้น ในการออกแบบ ผู้ออกแบบสามารถใช้แสงเงาเพื่อเน้นจุดสำคัญให้เกิดความลึกมีมิติเพิ่มมากขึ้นกลายเป็นมิติที่สามได้ การที่เรามองเห็นวัตถุได้นั้นเป็นผลมาจากการที่มีแสงสว่างมากระทบวัตถุทำให้เกิดเป็นบริเวณสว่างและบริเวณมืด (ชลุต นิม เสมอ 2544) ถ้าปราศจากแสงสว่างหรือแสงสว่างมีปริมาณที่น้อยจะทำให้เราไม่สามารถเห็นวัตถุ

ได้ชัดเจน เพื่องานออกแบบที่ดีควรพิจารณาการเลือกใช้แสงและเงาอันจะก่อให้เกิดน้ำหนักบนวัตถุได้เหมาะสม

5. ช่องว่าง (Space) การกำหนดช่องว่างในการออกแบบจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวรูปเป็นส่วนใหญ่ แต่โดยงานที่ออกแบบเป็นภาพรวมของพื้นที่ทั้งหมดผู้ออกแบบที่ดีจึงควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่อเนื้อระหว่างรูปและพื้นที่ให้มีความเหมาะสมทัดเทียมกัน หลักการในการสร้างความสำคัญระหว่างรูปและพื้นที่ให้มีความทัดเทียมกันและมีความสัมพันธ์กัน สามารถกระทำดังนี้

5.1 กำหนดให้พื้นที่ของรูปมีปริมาณใกล้เคียงกัน

5.2 หลีกเลี่ยงไม่ให้ตัวรูปลอยอยู่กลางพื้นที่ แต่ควรให้ตัวรูปตกชิดขอบภาพเพื่อไม่ให้บริเวณพื้นที่โล่งล้อมรอบตัวรูปภาพจนเกินไป

6. สี (Color) สีส่งผลต่อความรู้สึกและการรับรู้ของผู้พบเห็นได้มาก ในการเลือกใช้สีเพื่อให้เกิดผลดีต่อการออกแบบ ผู้ออกแบบควรพิจารณาหลักการใช้สีในลักษณะ ดังนี้

6.1 ประเภทของสี สีเป็นแสงที่มีความถี่ของคลื่นในขณะที่ยามนุษย์สามารถรับรู้และสัมผัสได้โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่

6.1.1. สีที่เป็นแสง หมายถึงสีที่มีในธรรมชาติ เกิดจากการหักเหของแสง เช่น สีรุ้ง

6.1.2. สีที่เป็นวัตถุ หมายถึงสีที่มีอยู่ในวัตถุทั่วไป หรือเป็นสีที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อใช้ในกิจการของมนุษย์เอง เช่น การผลิตสีจากสิ่งมีชีวิต จากดิน หินแร่

6.2 คุณลักษณะของสี ได้แก่ อิทธิพลในการสร้างความรู้สึกและอารมณ์ เช่น สีแดง ดูมีพลัง ร้อนแรง จัดอยู่ในโทนสีร้อน สีน้ำเงินให้ความรู้สึก สุขุม สงบนิ่ง เย็นสบาย จัดอยู่ในโทนสีเย็น เป็นต้น

7. ลักษณะพื้นผิว (Texture) ลักษณะพื้นผิว หมายถึง ความรู้สึก ในการจำแนกความเรียบ หรือความขรุขระของผิววัตถุจากการสัมผัสทางสายตา ลักษณะพื้นผิวที่มีความแตกต่างกันย่อมช่วยให้ผู้ดูแลเกิดความสนใจ ความแปลกตา ไม่เบื่อหน่าย

กล่าวได้ว่า ในการออกแบบนั้นผู้ออกแบบต้องคำนึงองค์ประกอบทางศิลปะเพื่อต่อยอดให้กับความคิดที่สร้างสรรค์เพื่อให้ความคิดมีการไตร่ตรองด้วยความเหมาะสมเพื่อพัฒนาการออกแบบให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านการใช้งาน และความสวยงามที่ส่งเสริมให้การออกแบบดูมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยคำนึงจากการสร้างตั้งแต่จุด เส้น รูปว่างรูปทรง น้ำหนักแสงและเงา บริเวณ

พื้นที่ว่าง สี และพื้นผิว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญทางการมองเห็นของมนุษย์ทั้งสิ้นต้องงานออกแบบที่จะทำให้กระบวนการคิดเชิงออกแบบมีคุณค่ามากขึ้น

การออกแบบที่เหมาะสม

ทำนอง จันทิมา (2532) กล่าวถึงการออกแบบที่ดีนั้น ต้องมีหลักเกณฑ์ในการยึดถือปฏิบัติที่ถูกต้องแบ่งได้ ดังนี้

1. หน้าที่ ของการนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่ นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะของแต่ละอย่างมีหน้าที่ ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน การออกแบบจะต้องออกให้เหมาะสมและถูกต้องมากที่สุด เช่น เครื่องปั้นดินเผา จะนำไปใช้แทนโลหะก็ย่อมไม่ได้

2. การประหยัด (Economy) การประหยัดในที่นี้หมายถึงการประหยัดวัสดุและเงินทองที่จะนำมาลงทุนด้วยสิ่งต่างๆ ที่มีคุณภาพดีเลิศขนาดไหนก็ตามถ้าราคาในการผลิตสูงแล้วไม่ถือว่าเป็นการออกแบบที่ถูกต้องนอก จากจะมีราคาถูกแล้วแบบที่ออกไปนั้น ก็ควรเป็นแบบที่ง่ายและเหมาะสม

3. ความทนทาน (Durability) การออกแบบที่ดีนั้น นอกจากจะประหยัดแล้วยังต้องคำนึงถึงความทนทานด้วย วัสดุอะไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีราคาถูก รูปแบบจะสวยงามขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าขาดความทนทาน คุณค่าของสิ่งนั้นก็จะต้องลงไป

4. วัสดุ (Material) การเลือกวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้งานนั้นนอกจากจะประหยัดแล้ว เราถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร เช่น ถ้าเราจะสร้างบ้าน เราก็ควรจะสร้าง Model เสียก่อนว่าบ้านหลังนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง สวยงาม ทนทาน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

5. โครงสร้าง (Construction) โครงสร้างของสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้าง หรือธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะเป็นนักออกแบบที่ดีได้

6. ความงาม (Beauty) ถ้าสิ่งต่างๆ ที่นักออกแบบได้กระทำขึ้นโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว

นั้นยังไม่เป็นการเพียงพอสิ่งที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือเรื่องความงาม ถ้าเรายังจำสุภาษิตที่ว่า “ไถ่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” ความงามคืออะไร ความงามคือความพอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป การตกแต่งหรือการออกแบบนั้น ๆ จึงจะเหมาะสมและสวยงาม เพราะเชื่อว่าทุกคนชอบความสวยงามด้วยกันทั้งนั้นการออกแบบก็เช่นเดียวกัน การออกแบบถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จะขาดไม่ได้

7. ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personality) ไม่ว่าสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็จะมีลักษณะเด่นประจำตัวของมันอยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ออกแบบแล้วจะต้องเน้นจุดดีของมัน แต่ละสิ่งออกมาให้เห็นเด่นชัด จึงจะถือได้ว่าการออกแบบนั้นสมบูรณ์ เช่น การออกแบบเครื่องตกแต่งว่าจะจัดตรงไหนให้เด่นและสวยงาม สะดุดตากว่าจุดอื่นๆ จึงควรเน้นจุดนั้นเป็นพิเศษกว่าที่อื่น

สรุปได้ว่า ทั้ง 7 หัวข้อ ที่กล่าวมาแล้วนั้นถือว่าเป็นหัวใจของนักออกแบบที่จะต้องถือนั่นและยึดมันอยู่ตลอดไป การออกแบบโดยยึดถือธรรมชาติ (Nature Design) นักออกแบบส่วนมากถือว่าธรรมชาติเป็นครูคนแรกที่เป็นแม่แบบของตัวแบบ ไม่ว่าจะเป็พืช สัตว์ แมลง ตลอดจนสิ่งของก็ตาม จะได้มาจากธรรมชาติ แต่การนำมาใช้นั้น ไม่ได้นำมาใช้โดยตรง แต่นักออกแบบได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสม 1. หน้าที่ ของการนำไปใช้ (Function) 2. การประหยัด (Economy) 3. ความทนทาน (Durability) 4. วัสดุ (Material) 5. โครงสร้าง (Construction) 6. ความงาม (Beauty) และ 7. ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personality)

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ในช่วงแรกของการดำเนินการผลิตมีโอกาสด้านความเสี่ยงสูง ดังนั้นการลดความเสี่ยงดังกล่าวในการผลิตสินค้าใหม่ออกสู่ตลาดจึงจำเป็นต้องมีแผนให้การผลิต ขั้นตอนและผู้ผลิตต้องคำนึงมากที่สุดเพราะการผลิตที่ขาดการวางแผนอาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อสินค้า ทำให้เกิดความสูญเสียจากการผลิตขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องศึกษางานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์

พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง (2550) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่เดิมเริ่มต้นด้วยความคิดของคนในองค์กรที่ผลิตสินค้านั้นๆ ความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จะถูกพัฒนาไปเป็นตัวอย่างที่เรียกว่าต้นแบบผลิตภัณฑ์ (Prototype) และลักษณะจำเพาะทางเทคนิคที่บรรยายลักษณะของต้นแบบ กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จึงเป็นการลองผิดลองถูก แต่มีแบบเป็นแนวทาง จากแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งจนกระทั่งได้แบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ ซึ่งสามารถนำต้นแบบไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบการยอมรับของผู้บริโภค

กระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ในกระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้น Booz, Allen and Hamilton (1982) เสนอไว้ว่า กระบวนการของผลิตภัณฑ์ใหม่ (New Product Process) ไว้ทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าใหม่ (New Product Strategy Development) เป็นการกำหนดแนวทางของสินค้าใหม่ 2) พัฒนาสร้างคิด (Idea Generation) ข้อมูลสินค้าใหม่ได้จากลูกค้า

พนักงาน ฝ่ายวิจัยและพัฒนา และคู่แข่งชั้น 3) การกลั่นกรองและประเมินความคิด (Screening and Evaluation) การเลือกความคิด 2-3 ความคิดที่มีศักยภาพ 4) การวิเคราะห์ธุรกิจ (Business Analysis) การประเมินความเป็นไปได้ทางธุรกิจ ได้แก่ การประมาณการยอดขาย การประมาณการต้นทุนกำไร 5) การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ สร้างสินค้าต้นแบบ (Prototype) 6) การทดสอบตลาด (Testing) คาดคะเนการตอบสนองของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าใหม่ 7) การนำเสนอขาย (Commercialization) การนำสินค้าใหม่ออกสู่ตลาด

พรสนอง วงสิงห์ทอง (2550) กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ 3 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่ 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ข้างต้น 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย ซึ่งมี ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นที่นักออกแบบต้องศึกษาปัญหาเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภค และตัดสินใจว่าจะพัฒนาไปในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใด ผสมผสานกับการศึกษาทฤษฎี แนวคิดร่วมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นๆ

1.2 การวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาครั้งนี้ให้กับผลิตภัณฑ์ กำหนดวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรในการส่งเสริมการผลิต ทั้งด้านกำลังคน งบประมาณ และระยะเวลา

1.3 การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.3.1 การออกแบบผลิตภัณฑ์ข้างต้น เมื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภทและสรุปข้อมูลให้ชัดเจนง่ายและมีนัยสำคัญต่อการออกแบบ รวมไปถึงนโยบาย กลยุทธ์ของผู้บริหารองค์กรหรือชุมชนในการออกแบบสิ่งที่จะช่วยรวบรวมความคิดและทำผลิตภัณฑ์ได้อย่างรวดเร็ว คือการออกแบบให้อยู่ในรูปแบบสัญลักษณ์ แล้วจึงขยายต่อสู่รูปแบบความเหมือนจริง ในการสร้างต้นแบบเชิงสัญลักษณ์จะช่วยลดปัญหาความสับสนซับซ้อนของการออกแบบได้ ซึ่งมีความจำเป็นอยู่ในการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นๆ

1.3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างต้นแบบ (Prototype) คือต้นแบบจากแบบทางเลือกซึ่งใช้งานได้ ต้นแบบเกิดจากการนำเอาทางเลือกในขั้นตอนก่อนมาพัฒนาเป็นสิ่งที่ใช้งานได้จริง กระบวนการสร้างต้นแบบเป็นการทดลองผิดถูกซ้ำไปมาโดยมีการปรับแก้ไขในตัวเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุดการพัฒนาต่อไป อาจจะรวมถึงการออกแบบผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เห็นภาพมุมมองที่ชัดเจนในทุกด้าน สี รูปร่างรูปทรง เป็นต้น

1.3.3 การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย หลังจากการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ่านการยอมรับขั้นตอนต่อไปเป็นการเตรียมลักษณะความจำเพาะทางผลิตภัณฑ์อย่างละเอียด เพื่อให้การใช้งานและสามารถผลิตได้ ผ่านสิ่งสำคัญดังนี้ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานและความสัมพันธ์กับต้นทุนเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง 2) ปัญหาด้านรูปลักษณะ รูปทรง ลักษณะ ขนาด สี ที่เหมาะสม 3) ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์หรือการห่อบรรจุ ถุง ซอง ขวด กระบอกลเป็นต้น และการเพิ่มประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ในการขนส่ง ความปลอดภัยต่อผลิตภัณฑ์บนความประหยัดต่อตัวต้นทุน 4) ปัญหาด้านการผลิตด้านต้นทุนที่เหมาะสม

1.4 การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น ผ่านการสนทนาร่วมกันด้วยการช่วยกันวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงแก้ไขก่อนออกสู่การขายในตลาด

1.5 การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการผลิตและเป็นการประชาสัมพันธ์กระบวนการสำคัญในการผลิตและพัฒนาสินค้าที่ดี จัดเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรหรือชุมชนที่ผลิตเพราะเป็นวิธีการลดความเสี่ยงในการผลิตออกสู่ตลาดใหม่ได้ ซึ่งมีกระบวนการสำคัญจากการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 5 ขั้น ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ 4) การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น 5) การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในด้านหลักการออกแบบของศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วยัดสุพรรณบุรีจะมีกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน ได้เรียนรู้ ได้ความรู้พร้อมกับลงมือปฏิบัติการวิจัยพร้อมกับผู้วิจัย (Action Research) นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยการพัฒนาจากคนในชุมชนในด้านความรู้ในหลักการออกแบบทางศิลปะอันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไปได้

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ ของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ได้บ้าง

และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

โกวิท พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนา ควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงาน และประเมินผลงานขาด

การมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์ (2550) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

สุทธิ วรประดิษฐ์ (2553) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอนคือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. การกำหนดกิจกรรม
4. การดำเนินกิจกรรม
5. การประเมินผลกิจกรรม

เป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การเปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีส่วนได้เสียมีสิทธิเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดปัญหาาร่วมกันได้ตั้งแต่นั้นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ผ่านการดำเนินงาน การพัฒนาทั้งทางอ้อมและทางตรง โดยการร่วมคิดแผน กลยุทธ์ในการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ รวมไปถึงการประเมินผลร่วมกัน

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร (2559) กล่าวถึงหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นารมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่

กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วย วิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด

โกวิทช์ พวงงาม (2545) กล่าวถึงกรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถทำได้หลายวิธีที่สำคัญ ดังนี้

การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกปัญหาหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบเข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนการสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง

การประสานงานร่วมเป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

การจัดทัศนศึกษาเป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

การไต่สวนสาธารณะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

สรุปได้ว่า หลักการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนเพื่อเข้าถึงข้อมูลสำคัญ การรับฟังความคิดเห็นของส่วนรวมจากการจัดสัมมนาหรือสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมอง พร้อมกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อจัดตั้งคณะทำงานและจัดตั้งนโยบายต่างๆ เพื่อให้เกิดการร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องบนรากฐานการตัดสินใจของประชาชน ในกระบวนการสำคัญของการมีส่วนร่วมมี ดังนี้ 1. การประชุมเพื่อหาปัญหาสำคัญ 2. การถกเถียงด้วยความเป็นประชาธิปไตย 3. การแนะนำให้คำปรึกษา 4. การประสานงานโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 5. การศึกษาดูงานหรือจัดทัศนศึกษา 6. การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริงความต้องการของประชาชนพร้อมทั้งนำข้อมูลมาสรุปร่วมกัน 7. การสาธิตเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม 8. การสรุปและรายงานผล

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ตามความหมายที่การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference on Trade and Development : UNCTAD) ได้จำกัดความไว้ว่า “ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะสะท้อนถึงกระบวนการโดยการรวมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกันกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน โดยในบริบทของการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ เรียกว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์” (UNCTAD. Online. 2010)

คุณากร วาณิชยวิรุฬห์ (2552) กล่าวถึงความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้นยังคงเป็นที่ถกเถียงกัน โดยที่ความหมายซึ่งองค์กรต่างๆ ในหลายประเทศส่วนใหญ่เห็นว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมความสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกันครอบคลุมไปถึงการสร้างสรรคที่ผ่านจินตนาการได้ทุกรูปแบบ

อภิสิทธิ์ ไส้คำตรูไกล (2552) กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่า เกิดจากคนที่มีจุดหมายที่ชัดเจนว่าต้องการผลิตสินค้าหรือบริการประเภทใดด้วยความคิดสร้างสรรค์ เพื่อใคร โดยอาศัยความรู้ที่หลากหลายสาขาที่บุคคลนั้นสะสมมาจนเกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ใหม่ (New 10 Idea) ซึ่งความคิดจะครอบคลุมทั้งเรื่องของงานศิลปะ วัฒนธรรม การออกแบบ ดนตรี และนวัตกรรมต่างๆ

อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ (2553) ให้ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิดการขับเคลื่อนบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) พื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Wisdom) และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation)

Hawkins (2001) กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่า “เป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความคิดมนุษย์” เศรษฐกิจสร้างสรรค์ประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่ดำเนินการจากพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ ความรู้ ความสามารถพิเศษ และความเชี่ยวชาญของบุคคลที่สั่งสมรวมไปถึงการส่งต่อภูมิปัญญาภายใต้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและสามารถสร้างความมั่นคงในระบบเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นชุดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วยการขับเคลื่อนทางปัญญาโดยมีสินทรัพย์ผ่านความคิดสร้างสรรค์ เป็นองค์ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ที่เชื่อมโยงกันกับพื้นฐานทางสังคมในพื้นที่ อันได้แก่ ศิลปะ และ วัฒนธรรม ทรัพยากรพื้นที่ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยอาศัยความร่วมมือกันของคนที่มีความถนัดกันหลากหลายสาขาร่วมกันสร้างสรรค์เพื่อเกิดเครือข่ายที่แข็งแกร่งของการพัฒนา การสร้างระบบไม่ใช่แค่ต้องอาศัยองค์ความรู้หรือความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น ต้องบูรณาการให้เกิดประโยชน์เพื่อการดำเนินธุรกิจในการดำเนินชีวิตได้ด้วยจึงจะสามารถสร้างมูลค่าและคุณค่าให้เกิดเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างแท้จริง

ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คุณากร วาณิชวิรุฬห์ (2552) แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. ลิขสิทธิ์ 2. สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและผลิตภัณฑ์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (2552) แบ่งประเภทโดยยึดรูปแบบของ UNCTAD เป็นกรอบ แบ่งเป็น 4 กลุ่มหลักและ 15 กลุ่มย่อย ได้แก่

มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1.งานฝีมือและหัตถกรรม 2.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. การแพทย์แผนไทย 4. อาหารไทย

ศิลปะ ประกอบด้วย 1. ศิลปะการแสดง 2. ทัศนศิลป์สื่อ ประกอบด้วย 1. การพิมพ์และสื่อการพิมพ์ 2. การกระจายเสียง 3. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ 4. ดนตรี

งานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน ประกอบด้วย 1. งานออกแบบ 2. แฟชั่น 3. งานโฆษณา 4. สถาปัตยกรรม 5. ซอฟต์แวร์

ซูวิทย์ มิตรชอบ (2553) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้รับการจัดกลุ่มและแยกประเภทบนพื้นฐานของแนวคิดหลัก 2 แนวคิดกว้างๆ คือ กลุ่มที่แยกตามชนิดสินค้าหรือบริการ และกลุ่มที่แยกตามกิจการผลิตและห่วงโซ่การผลิต โดยมีตัวอย่างการแบ่งประเภทที่เป็นที่รู้จักในปัจจุบันทั้งหมด 5 รูปแบบ ดังนี้

การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศอังกฤษ (UK DCMS Model) โดยจัดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ออกเป็น 13 กลุ่ม แยกตามสินค้าและบริการ ได้แก่ 1. โฆษณา 2. สถาปัตยกรรม 3.งานศิลปะและวัตถุโบราณ 4. งานฝีมือ 5. แฟชั่น 6. งานออกแบบ 7. ภาพยนตร์และวิดีโอ 8. ดนตรี 9. ศิลปะการแสดง 10. สื่อสิ่งพิมพ์ 11. ซอฟต์แวร์ 12. โทรทัศน์และวิทยุ 13. คอมพิวเตอร์

การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นหลัก (Concentric Circle Model) แบ่งออกเป็น 14 กลุ่ม ได้แก่ 1. วรรณกรรม 2. ดนตรี 3. ศิลปะการแสดง 4. งานศิลปะ 5. ภาพยนตร์ 6. พิพิธภัณฑสถานและห้องสมุด 7. การดูแลศิลปวัตถุ/โบราณสถาน 8. สื่อสิ่งพิมพ์ 9. การบันทึกเสียง 10. วิดีโอและคอมพิวเตอร์เกมส์ 11. โฆษณา 12. สถาปัตยกรรม 13. งานออกแบบ 14. แฟชั่น

การจัดประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Copyright Model) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยใช้ประเด็นด้านลิขสิทธิ์ เป็นตัวกำหนด แบ่งเป็น 19 กลุ่ม ได้แก่ 1. โฆษณา 2. งานสะสม 3. ภาพยนตร์และวิดีโอ 4. ดนตรี 5.

ศิลปะการแสดง 6. สื่อสิ่งพิมพ์ 7. โทรทัศน์และวิทยุ 8. งานศิลปะและกราฟฟิค 9. สื่อบันทึก 10. เครื่องใช้ไฟฟ้า 11. เครื่องดนตรี 12. กระจาด 13. เครื่องถ่ายภาพเอกสารและอุปกรณ์ถ่ายภาพ 14. สถาปัตยกรรม 15. เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า 16. งานออกแบบ 17. แฟชั่น 18. สินค้าตกแต่งบ้าน 19. ของเล่น

4) การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยองค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. มรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Cultural Heritage) 2. ศิลปะ (Arts) 3. สื่อ (Media) 4. งานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (Functional Creation)

5) การจัดประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์โดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่เน้นเฉพาะด้านวัฒนธรรม ออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

มรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ (Cultural and Natural Heritage)

การแสดง (Performance and Celebration)

ทัศนศิลป์ งานฝีมือ และการออกแบบ (Visual Arts, Crafts and Design)

หนังสือและสิ่งพิมพ์ (Books and Press)

โทรทัศน์และสื่อดิจิทัล (Audio Visual and Digital Media)

ตาราง 3 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย

G 1	G 2	G 3	G 4
สินทรัพย์หรือมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ	ศิลปะ	งานสร้างสรรค์และการออกแบบ	สื่อสมัยใหม่
งานหัตถกรรม หรือ งานฝีมือ ภูมิปัญญา	ศิลปะงานทัศนศิลป์	การออกแบบ การโฆษณา แฟชั่น	- ภาพยนตร์ สื่อต่างๆ
อาหารไทย		สถาปัตยกรรม	- การกระจายเสียง (วิทยุ/โทรทัศน์/สื่อโซเชียลต่างๆ)

ตาราง 3 (ต่อ)

G 1	G 2	G 3	G 4
การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม	การแสดงศิลปะทุก แขนงๆ	เทคโนโลยี	การพิมพ์ (หนังสือ/ แผ่นพับ)
การแพทย์แผนไทย			-ดนตรี

จากตารางกล่าวได้ว่า การจัดประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ 1. สันทันท์หรือมรดกทางวัฒนธรรม 2. ศิลปะ 3. งานสร้างสรรค์และการออกแบบ 4. สื่อสมัยใหม่ โดยมีหัวข้อย่อยในส่วนต่างๆที่มุ่งเน้นการสร้างสรรค์เศรษฐกิจจากพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และชุมชนบริเวณนั้นเพื่อการเชื่อมโยงเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง

แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์

ชุมชนมีความหมายมากกว่าการที่คนแต่ละคนมาอยู่รวมกัน แต่ได้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยมีการสื่อสารติดต่อ และมีความเชื่อเพื่อกันในพื้นที่สาธารณะเดียวกัน ภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน และพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุในวัตถุประสงค์เดียวกันได้ ชุมชนจึงมีลักษณะเป็นองค์กรทางสังคมที่สามารถแก้ไขปัญหา จัดการ การอยู่ร่วมกันของคนที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันได้ การพัฒนาชุมชนบนความคิดชุมชนสร้างสรรค์ เกิดขึ้นหลังจากหลายประเทศประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาประเทศ โดยหันมาใช้ แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากที่ ริชาร์ด ฟลอริดา (Richard Florida, 2004) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยจอร์จ เมสัน ประเทศอเมริกา เสนอว่า นวัตกรรม (Innovation) จะกลายเป็นกุญแจสำคัญที่แก้ไขปัญหาในการนำความเจริญมาสู่ประเทศได้ จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ ประเด็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสร้างสรรค์ในระดับชุมชน กลายเป็นเรื่องสำคัญในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ของโลก เอกลักษณะของชุมชน และเลือกใช้ทรัพยากรของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมากขึ้น และชุมชนจะต้องรับความเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ที่จะเชื่อมโยงหลอรวมกันได้

จอห์น เอ็ม เอเจอร์ (2003) กล่าวว่า ชุมชนสร้างสรรค์ คือชุมชนที่มองเห็นการเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกันได้ และมีการนำมาใช้สร้างสรรค์ต่ออย่างชาญฉลาดในการพัฒนาทุนมนุษย์และทรัพยากรด้านอื่นๆ เพื่อเตรียมประชาชนของตนให้พร้อมรับความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้

สมาร์ทคอมมูนิตี้ (2010) ให้ความหมายของชุมชนสร้างสรรค์ไว้ว่า พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหว เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ เสริมสร้างให้เกิดความเจริญอกงามของมนุษย์ สร้างงานสร้างรายได้ เชื่อมโยงวัฒนธรรมและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ตลอดจนยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมและรูปแบบชีวิต

นฤต เทอดสิทธิ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวถึงเมืองโออิตะในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเมืองที่ดำเนินการโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OVOP) จนประสบความสำเร็จและเป็นตัวอย่างให้แก่หลายประเทศทั่วโลก จัดเป็นตัวอย่างของแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ได้ ผู้บริหารเมืองมีความเชื่อว่า “ชุมชนที่ดี คือ ชุมชนที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อตอบสนองต่อวิกฤตหรืออุปสรรคต่างๆ ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ได้”

กล่าวได้ว่า ความหมายของชุมชนสร้างสรรค์นั้นคือ ชุมชนที่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเกิดจากคนในชุมชนที่พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่และคิดในสิ่งใหม่ๆ สามารถหาวิธีการใหม่ๆ มาแลกเปลี่ยนกันและแก้ไขปัญหาหรือดำเนินชีวิตร่วมกันโดยมีการรวมกันของสมาชิกที่เป็นกุญแจหลักในการพัฒนาชุมชนให้อยู่ร่วมกันผ่านองค์ความรู้ที่หลากหลาย และผู้รู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ตรง ของคนในชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาผ่านกลุ่มคนที่ช่วยเหลือกันได้บนฐานของรูปแบบชีวิตที่มีวัฒนธรรม มีการเชื่อมโยงศิลปะเข้าร่วม และใช้เทคโนโลยีเพื่อการประกอบอาชีพได้ พร้อมกับสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และนำสิ่งนั้นมาพัฒนาชุมชนจนเกิดเป็นชุมชนสร้างสรรค์ได้

รูปแบบกิจกรรมศิลปะ

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543) ได้อธิบายไว้ดังนี้ กิจกรรมศิลปะได้แก่ กิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้ สำหรับใช้เป็นกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาคุณธรรมแต่ละกิจกรรมได้ ใช้หลักการและแนวคิดของการจัดค่ายกิจกรรมศิลปะ และบำบัดสำหรับช่วยส่งเสริมและพัฒนาบุคคล ทั้งทางด้านสภาพร่างกายและจิตใจ

ในนิยามและคำจำกัดความอันหลากหลายของคำว่า “ศิลปะ” ทั้งจากนักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักวิชาการต่าง ๆ นั้น ต่างมีมุมมองที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไปตามทฤษฎีของแต่ละคนแม้ว่าท้ายที่สุดแล้วมนุษย์ก็ยังไม่สามารถหาบทสรุปของนิยามที่ลงตัวของคำว่า “ศิลปะ” ได้ แต่สิ่งที่ต่างเห็นพ้องต้องกันก็คือ ศิลปะคือสุนทรียศาสตร์อันยิ่งใหญ่ คือความงาม ความบริสุทธิ์ คือพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์ที่แสดงออกมาได้อย่างน่าพิงใจ ประทับใจและสะเทือนอารมณ์ มนุษย์ทั้งผู้สร้างสรรค์และผู้ชื่นชมงานศิลปะล้วนตระหนักดีว่า งานศิลปะ ทุกประเภทล้วน

มีลักษณะเด่นและคุณค่าในตัวเอง หากทำความเข้าใจกับงานศิลปะแล้วจะพบถึงความสำคัญของศิลปะนั้นว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546) กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะเป็นงานที่ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมกันทำในการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนฝีมือ ความคิด จินตนาการ และแสดงออกเป็นผลงานศิลปะจากประสบการณ์ของตนเองไม่จำกัดว่าจะทำที่ใด ใช้วัสดุอะไร หรือมีวิธีการอย่างไร เช่น เป็นผลงานศิลปะ รายงาน ถาม-ตอบ อภิปราย วิจัย เป็นต้น

ความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ

ศิลปะเพื่อการผ่อนคลาย โดยการระบายความรู้สึกนึกคิดหรือความคับข้องใจออกมา เพราะความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีทั้งความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝัน และความหวัง ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระ และอาจทำให้ค้นพบตัวตนที่แท้จริงว่าอะไรที่ใช่หรือไม่ใช่ สิ่งไหนที่ต้องการ หรือไม่ต้องการ ตลอดจนบางครั้งเมื่อจิตใจสงบแล้วอาจสามารถพิจารณาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะจึงควรมีโอกาสแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนต่อผลงานชิ้นนั้นก่อนซึ่งความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้นอาจเป็นการระบายความคับข้องใจในอดีต และการได้ระบายความรู้สึกนั้นออกมาจะช่วยให้เกิดความผ่อนคลายได้ในระดับหนึ่ง

อินทรมพรรษ์ และคณะ (2559) กล่าวว่า ศิลปะทำให้เกิดการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมด้านศิลปะ ได้แก่

1. การเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ รู้จักแบ่งแยกเวลาได้อย่างเหมาะสมรู้จักการรอโอกาส เมื่อต้องใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้อื่น
2. การเป็นผู้ที่กล้าพูด กล้าแสดงออกในสิ่งที่ตนคิด
3. การเป็นผู้รู้จักสังเกตสิ่งรอบตัวแล้วนำไปใช้ในกิจกรรมศิลปะ
4. การเป็นผู้รู้จักความเป็นระเบียบสวยงามและรักความสะอาด
5. การเป็นผู้รู้จักรักของใช้ เป็นของส่วนตัวและส่วนรวม การมีน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันการเป็นคนรู้จักประหยัด ใช้อุปกรณ์และวัสดุในขนาดและจำนวนที่จำเป็น ต่อรูปแบบของงานการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

การสร้างสรรค์งานศิลปะเป็นการทำให้เกิดความเพลิดเพลิน แม้กระทั่งเด็ก ๆ พวกเขาจะรู้สึกสนุกสนานกับการวาดภาพ หรือการปั้นอะไรก็ได้ตามจินตนาการ แม้ว่าภาพเหล่านั้นจะเป็นลักษณะเด็ก ๆ ก็ตาม แต่สำหรับเด็ก ๆ นั้น การได้วาดภาพหรือได้ทำงานศิลปะ จะช่วยให้ได้รับประสบการณ์ทางการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวได้เป็นอย่างดี เพราะสิ่งที่ได้วาดหรือแสดง

ออกมาจะเป็นเฉพาะสิ่งที่ตนเองรู้จักเท่านั้น แม้กระทั่งในผู้ใหญ่การทำงานศิลปะสามารถช่วยลดความกังวล หรือความกดดันที่กำลังเผชิญอยู่ได้ เพราะจิตใจต่างเปลือยเปลือยกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ตรงหน้า ผลงานศิลปะที่เปรียบเสมือนสื่อกลางเชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างผู้สื่อและผู้ชม จำเป็นต้องอาศัยความระมัดระวัง พิถีพิถัน ละเอียดย่อน และทำความเข้าใจต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้ความรู้สึกนึกคิดของตนเองตีความหมายของภาพนั้น ๆ เพราะอาจจะเป็นการครอบงำ หรือชี้นำทางความคิด ทำให้การวิเคราะห์ผิดพลาด และปิดกั้นการค้นพบตัวตนที่แท้จริง

สำหรับผู้ที่ชื่นชมกับงานทางศิลปะนั้นคุณภาพสุนทรีย์ในงานศิลปะมีผลอย่างมากต่อความรู้สึกนึกคิด เบิร์ค (Edmund Burke) นักสุนทรียศาสตร์ได้ให้ทัศนะว่า “ความงามแสดงปฏิกิริยาในสภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายจากมวลระบบ” เฉกเช่นความงามที่พบได้จากงานศิลปะ

ศิลปะเพื่อพัฒนาสังคม ศิลปะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สัมพันธภาพของคนในสังคมดำเนินไปอย่างสงบสุข เพราะสามารถใช้ศิลปะเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ดังเห็นได้จาก ASEAN ที่ได้รวมเอาประเทศทั้ง 10 ประเทศมารวมกลุ่มกัน โดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นสื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีของแต่ละประเทศ ในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ทั้งยังช่วยปลูกฝังให้คนในสังคมมีจิตใจงดงาม อันจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ในสังคมดำเนินไปอย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถดึงเอาข้อดีของแต่ละวัฒนธรรมมาปรับและประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีส่วนผลักดันให้เกิดความคิดริเริ่มอยู่ตลอดเวลาซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

สรุปว่า การพัฒนาบุคคลได้มีโอกาสแสดงออก ได้ผ่อนคลายอารมณ์กับกิจกรรมสอดคล้องกับหลักกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนาสังคม การฝึกสภาพจิตใจให้เกิดสมาธิและรับรู้เรื่องราวสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเชื่อมโยงของสังคมปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งยังช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ มีสุขภาพจิตดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับความงามของสภาพแวดล้อมได้ และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

บริบทพื้นที่การวิจัย จังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพทั่วไปของจังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีไหลผ่านตามแนวยาวของจังหวัดจากเหนือจรดใต้ มีอายุถึงยุคหินใหม่ ประมาณ 3,500 – 4,000 ปี จังหวัดสุพรรณบุรีตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่

14 องศา 4 ลิปดา ถึง 15 องศา 5 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นแวง 99 องศา 17 ลิปดา ถึง 100 องศา 16 ลิปดา ตะวันออก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 3-10 เมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,358.01 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3.3 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.2 ของพื้นที่ภาคกลาง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 107 กิโลเมตร (ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340) โดยทางรถไฟประมาณ 142 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี ศาลากลางจังหวัด ถนนสุพรรณบุรี - ชัยนาท อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 7200

ทิศเหนือ ติดจังหวัดอุทัยธานีและชัยนาท

ทิศตะวันออก ติดจังหวัดสิงห์บุรีอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ ติดจังหวัดนครปฐมและกาญจนบุรี

ทิศตะวันตก ติดจังหวัดกาญจนบุรีและอุทัยธานี

มีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคกลาง กล่าวคือ ฤดูร้อนได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จากทะเลจีนใต้พัดผ่านเข้ามาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ทำให้อากาศร้อนอบอ้าวโดยทั่วไป ฤดูฝนลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียพัดผ่านเข้ามาในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม ทำให้อากาศมีความชุ่มชื้นมีฝนตกโดยทั่วไป ฤดูหนาว ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านเข้ามาในช่วงเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้อากาศหนาวเย็นโดยทั่วไป อุณหภูมิสูงสุด 39.3 องศาเซลเซียส ในเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิต่ำสุด 15.7 องศาเซลเซียส ในเดือนธันวาคม

การปกครองจังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 ส่วน คือการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ 110 ตำบล และ 1007 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอดังนี้ อาทิเช่น อำเภอเมืองสุพรรณบุรีมีพื้นที่ 540.717 ตารางกิโลเมตร 19 ตำบล 123 หมู่บ้าน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งการปกครองออกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 2 แห่งคือ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และเทศบาลเมืองสองพี่น้อง เทศบาลตำบล 43 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 81 แห่ง (จากสถิติของสำนักบริหารการทะเบียนกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2563 จังหวัดสุพรรณบุรี) มีประชากรทั้งสิ้น 848,567 คนเป็นชาย 410,617 คน และหญิง 437,750 คน

ทรัพยากรและแหล่งน้ำ ดิน หากพิจารณาคุณสมบัติของดินทั้งทางกายภาพและเคมี เช่น เนื้อดิน ความลึกของดิน ความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน ชนิดของแร่ธาตุ และปริมาณแร่ธาตุ อาหารของดิน จะพบว่า สภาพของดิน ในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี เหมาะสมกับการปลูกพืช

ดังนี้ การทำนาข้าว การเพาะปลูกพืชไร่ การเพาะปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผลต่าง ๆ การปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ ทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ถาวรสำหรับการปศุสัตว์ แหล่งน้ำ ประกอบด้วยแม่น้ำลำคลองต่างๆ มีแม่น้ำสายใหญ่ ๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของประชากร ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรี เชื่อนกระเสียวซึ่งเป็นสาขาที่สำคัญของแม่น้ำสุพรรณบุรี นอกนั้นเป็นแม่น้ำสายเล็กซึ่งส่วนใหญ่ จะไหลลงแม่น้ำท่าจีนเกือบทั้งสิ้น ป่าไม้ ลักษณะป่าไม้ของจังหวัดสุพรรณบุรี เดิมเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ได้แก่ เต็ง มะค่าโมง ชาก มะค่าแต้ ชิงชัน ตะเคียนทอง ยมหอม แต่สภาพปัจจุบันได้ถูกราษฎรบุกรุกเข้าทำกินในเขต ป่าสงวนหลายแห่ง ถูกเปลี่ยนเป็นไร่อ้อย และใช้ทำนา เป็นต้น แร่ธาตุ จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี พบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีปริมาณแร่ ไม่มากนัก พบแร่มีค่าบางชนิดเท่านั้น ได้แก่ ดีบุก พบบริเวณเขาโดดตุงงู ทางตอนเหนือ อำเภอด่านช้าง นอกจากนี้ยังพบใยหินแกรนิต และหินปูน ใช้ในการก่อสร้าง บริเวณ เขาใหญ่ทางตะวันตก เขาทางตะวันออกและตะวันตกระหว่างเส้นทางอุโมง ถึงพนมทวนและบริเวณเชื่อนกระเสียว อำเภอด่านช้าง และยังขุดพบน้ำมันดิบใน บริเวณตำบลสวนแตง อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งปัจจุบันได้ทำการขุดเจาะแล้ว การกสิกรรม จากการที่พื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีการชลประทาน อย่างทั่วถึง ประกอบกับสภาพดินเหมาะสมแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกข้าว การเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ถั่วฝักยาว อ้อยเพื่อผลิตน้ำตาล มันสัมปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวฟ่าง และพืชอื่นปศุสัตว์ เป็นแหล่งเลี้ยงโค สุกร เป็ด ไก่ กระบือ ซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ที่สำคัญมาก โดยการเลี้ยงจะกระจายอยู่ทั่วไปทุกพื้นที่ของจังหวัดอุตสาหกรรม

ตราประจำจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นรูปยุทธหัตถี หมายถึง การกระทำยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กับพระมหาอุปราชาแห่งพม่า และบริเวณที่ทำยุทธหัตถีอยู่ในท้องที่อำเภอดอนเจดีย์

คำขวัญประจำจังหวัด “เมืองยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง”เขตการปกครอง

แบ่งออกเป็น 10 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมืองสุพรรณบุรี 2. อำเภอบางปลาม้า 3. อำเภอศรีประจันต์ 4. อำเภอดอนเจดีย์ 5. อำเภออุทุมพร 6. อำเภอเดิมบางนางบวช 7. อำเภอด่านช้าง 8. อำเภอหนองหญ้าไซ 9. อำเภอสองพี่น้อง 10. อำเภอสามชุก

ชุมชนศิลปหัตถกรรม จังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรีมีศิลปหัตถกรรมที่หลากหลาย และมีวัดอุทิศจากธรรมชาติในการผลิตงานประเภทหัตถกรรม เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณ การเกษตรกรรม และแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ทำให้วัดอุทิศทางธรรมชาติในจังหวัดเหมาะสมกับการสร้างผลผลิตได้อย่างหลากหลาย รวมถึงงานศิลปะด้านหัตถกรรมที่อาศัยวัดอุทิศในการสร้างจากธรรมชาติทั้งทางด้านประเภท จักสาน ด้านทักถอบ แกะสลัก จิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีสินค้าผลิตภัณฑ์จากงานประเภทหัตถกรรมที่โดดเด่นประจำอำเภอและมีการสืบทอดกันมายาวนาน ดังนี้

อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.กลุ่มศิลปหัตถกรรมบ้านธรรมกุล ศิลปหัตถกรรมบ้านธรรมกุล มีแนวทางเป็นการประยุกต์เอาศิลปวัฒนธรรมไทยซึ่งเคยเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังมาบรรจุในเครื่องใช้ และของตกแต่งบ้านทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัสดุใหม่ ๆ กับศิลปะแบบดั้งเดิม ด้วยวัสดุที่มีในท้องถิ่น ให้เกิดคุณค่าในชิ้นงาน และจำหน่ายได้ รวมทั้งการปลูกฝังเยาวชนในท้องถิ่นอนุรักษ์ศิลปะไทย และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและชุมชน กลุ่มศิลปหัตถกรรมบ้านธรรมกุล ก่อตั้งโดย คุณณุกุล บ่อมสกุล เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2544 ซึ่ง ณุกุลเป็นเด็กในหมู่บ้านธรรมกุล ได้จบการศึกษาจากวิทยาลัยช่างศิลป์จังหวัดสุพรรณบุรี มีแนวคิดจากการที่ได้เล่าเรียนมา ประกอบกับแถวหมู่บ้านมีวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก ตลอดเส้นทาง ภายในวัดต่าง ๆ ส่วนมากจะมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังของโบสถ์ กำแพง วิหาร ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตชาวชนบท นำอนุรักษให้คงอยู่ไว้ จึงคิดว่าจะทำอย่างไรให้ภาพจิตรกรรมบนฝาผนังได้เผยแพร่ไปสู่ภายนอกได้ และได้ชวนเพื่อน ๆ และคนในหมู่บ้านรวมกลุ่มกัน โดยเริ่มแรกได้วาดภาพลงบนแจกันดินเผา ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบโดยใช้ผักตบชวา มาสานหุ้มเครื่องปั้นดินเผา เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และมีการฝึกอบรมด้านการจักสานผักตบชวาหุ้มแจกันดินเผา เขียนลวดลายจิตรกรรมไทย เป็นศิลปกรรมร่วมสมัย จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์อยู่ที่ใช้หวายหุ้มดินเผาเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนของใคร อีกทั้งมีลวดลาย ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นงานที่ผสมผสานศิลปะไทยกับงานหัตถกรรม งานหัตถกรรมประเภท จิตรกรรมกับประติมากรรม

ภาพประกอบ 3 เครื่องปั้นดินเผาเขียนลาย

ที่มา : <http://www.m-culture.in.th/album/71542>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

2. เบญจรงค์ทอง ผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ของจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสถานที่จำหน่ายและผลิตเครื่องเบญจรงค์ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมขั้นตอนการทำเครื่องเบญจรงค์ตั้งแต่การปั้น อบ ลงสี โดยลวดลายที่วาดสะท้อนถึงภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของคนไทย นอกจากนี้ยังมีการปรับประยุกต์ให้เครื่องเบญจรงค์มีลวดลายที่ร่วมสมัย สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้นอีกด้วยงานหัตถกรรมประเภทจิตรกรรมกับประติมากรรม

ภาพประกอบ 4 เครื่องเบญจรงค์

ที่มา : <https://www2.edtguide.com/index.php/www/review/464624/one-day-trip-suphanburi>

อำเภอบางปลาม้า

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.กลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายบ้านโพธิ์ศรี เป็นงานจักสานที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม ซึ่งเป็นชาวไทยพวนที่อพยพมาจากเชียงใหม่ และมาอาศัย ณ บ้านโพธิ์ศรี ที่แห่งนี้จบจนถึงปัจจุบันและได้ทำการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองมายาวนานกว่า 200 ปี ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านที่นี่ได้เริ่มขึ้นงานจักสานจากการใช้เองภายในครัวเรือนและเผยแพร่ความรู้ความชำนาญให้กับเพื่อนบ้านเพื่อเป็นการใช้เวลาว่างหลังจากการทำนาทำให้เกิดประโยชน์โดยวัสดุที่ใช้ในการจักสานคือไม้ไผ่และหวายนำมาจักสานให้มีลวดลายต่างๆ เช่น ลายหนามทุเรียน ที่มีลักษณะเป็นปุ่มนูนคล้ายกับหนามทุเรียน และลายดอกพิกุล ซึ่งถือเป็นลายยอดนิยมของบรรดาเครื่องจักสานของที่นี่ งานหัตถกรรมประเภทจักสาน

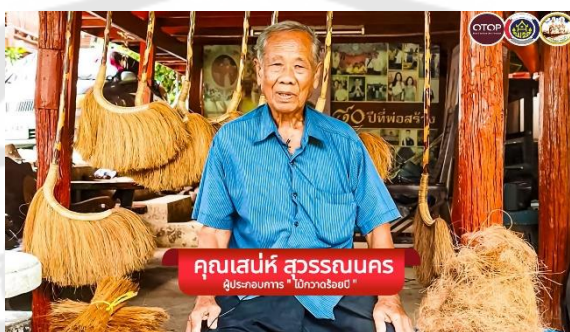
ภาพประกอบ 5 กลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี

ที่มา :<http://thailocalwisdom.edu.ku.ac.th/index.php/knowledge>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

2. ผลิตภัณฑ์ไม้กวาดพันปี ไม้กวาดร้อยปี ของดีบางแม่หม้าย ชุมชนบางแม่หม้าย จังหวัดสุพรรณบุรี มีอายุเก่าแก่มานานประมาณ 200 ปีแล้ว อาชีพหลักคือ การทำนา ส่วนอาชีพเสริม คือ "ไม้กวาดไยมะพร้าว" หรือเรียกกันว่า "ไม้กวาด 100 ปี" ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาจนชั่วลูกชั่วหลาน มาเป็นเวลานับร้อยๆ ปี ประกอบกับเป็นไม้กวาดที่มีความคงทนใช้ได้ยาวนาน จนผู้ใช้บางคนถึงกับเอ่ยปากว่า "เมื่อไรไม้กวาดอันนี้มันจะพัง" ชาวบ้านที่บางแม่หม้ายก็เลยขนานนามให้มันว่า "ไม้กวาด 100 ปี" สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของไม้กวาด 100 ปี คือ

การนำเปลือกมะพร้าวมาแช่น้ำนานเป็นเดือน ซึ่งต้องใช้มะพร้าวมากถึง 10 ลูก กว่าจะได้ใยมะพร้าวมาทำไม้กวาด 1 ด้าม ส่วนด้ามทำมาจากไม้หนามแดง เป็นไม้วัชพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทุกวันนี้ในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีไม่มีแล้ว ต้องเช่ารถไปตัดในป่าข้างทางแถบจังหวัดนครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ไปจนถึงประจวบคีรีขันธ์ เพราะไม้หนามแดงเป็นไม้ที่มีคุณภาพดี แข็งแรง มอดไม่กิน และที่สำคัญ มันมีลายที่สวยงามตามธรรมชาติ หัวใจสำคัญ จะใช้งานได้ทนไม่ทน อยู่ตรงนี้ "การเข้าด้าม" การนำใยมะพร้าวที่ผ่านทุกกระบวนการแล้ว มาทำเป็นกำจิบ หรือกำเล็ก ๆ แล้วนำมาพันกับหวายหอม หวายที่มีคุณภาพดีที่สุดในตระกูลหวายทั้งหมด งานหัตถกรรมประเภทเครื่องใช้สอย

ภาพประกอบ 6ผลิตภัณฑ์ไม้กวาดพื้นปี

ที่มา: <https://www.facebook.com/OTOPSP/photos>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

อำเภอศรีประจันต์

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ผลิตภัณฑ์ที่ออกกลุ่มผู้ผลิตบ้านหนองเพ็ญ ผู้ประกอบการ กลุ่มบ้านหนองเพ็ญ 57/2 หมู่ที่ 2 ตำบลบางงาม อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โทร. 081-3067454 ผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่าในชุมชน นำมาขึ้นชิ้นงานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ตะกร้า ตะแครง กระด้ง กระเป่า พัด เป็นต้น งานหัตถกรรมประเภท จักสาน

ภาพประกอบ 7 ผลิตภัณฑ์ที่ออกกลุ่มผู้ผลิตบ้านหนองเพียร

ที่มา : <https://district.cdd.go.th/siprachan/services>

อำเภอคอนเจดีย์

1.พรมเช็ดเท้า ประเภทของใช้ / ของตกแต่ง พรมเช็ดเท้าเป็นงานฝีมือจากกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุบ้านห้วยม้าลอย ที่มุ่งหวังให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมเพื่อฝึกสมาธิ และบริหารการใช้กล้ามเนื้อ อีกทั้งยังสามารถจำหน่ายเกิดเป็นรายได้เสริมให้แก่สมาชิก งานหัตถกรรมประเภทเครื่องใช้สอย

อำเภออุ้มทอง

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ปลอดจากกระดาศ นำวัตถุดิบ เช่น ชานอ้อย ลำลี โปม กระดาศ มาผลิตเป็นตัวต้นแบบ จากนั้นนำมาเคลือบผิวด้วยส่วนผสมของแป้งข้าวเจ้า และกลูตาเท็กซ์ จนผิวเรียบเนียน เมื่อแห้งสนิทแล้วจึงลงสีให้เหมือนธรรมชาติ ด้วยสีผสมอาหาร เคลือบด้วยน้ำยาเคลือบเงา เพื่อให้เกิดความสวยงามและทนทาน สูดทำยเก็บรายละเอียด ตกแต่ง กิ่ง ก้าน ใบ ให้สวยงามและมีลักษณะเหมือนผลไม้ธรรมชาติให้มากที่สุด มีขนาด รูปทรง และสีสรรเหมือนธรรมชาติ ปลอดภัยและใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ปลอดภัย ทนทาน สีไม่ซีดจาง ตกไม่แตก น้ำหนักเบา อายุการใช้งานนาน ประวัติความเป็นมาด้วย ความใฝ่เรียนรู้ของประธานกลุ่มฯ เห็นว่ามีผลไม้เลียนแบบธรรมชาติที่มีจำหน่ายอยู่ในตลาดนั้นมีความสวยงาม แต่ราคาค่อนข้างแพง จึงมีความคิดที่จะประดิษฐ์ขึ้นเอง ในราคาย่อมเยาและเมื่อผลิตได้ก็สามารถขายได้ จึงทำให้เกิดกำลังใจที่จะทำอย่างจริงจัง เพื่อเป็นอาชีพใหม่สำหรับตนเองและชุมชน จึงได้รวมกลุ่มกันผลิตขึ้นมา โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ได้มีการพัฒนารูปแบบ และคุณภาพสินค้าอย่างต่อเนื่อง จนเป็นสินค้าส่งออกและสามารถแข่งขันกับคู่แข่งทั้งใน และต่างประเทศได้ เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับสมาชิกและคนในชุมชน กระบวนการขั้นตอนการผลิต นำ วัตถุดิบ เช่น ชานอ้อย ลำลี โปม กระดาศ มาผลิตเป็นตัวต้นแบบ จากนั้นนำมาเคลือบผิว

ด้วยส่วนผสมของแป้งข้าวเจ้า และกาวลาเท็กซ์ จนผิวเรียบเนียน เมื่อแห้งสนิทแล้วจึงลงสีให้เหมือนธรรมชาติ ด้วยสีผสมอาหาร เคลือบด้วยน้ำยาเคลือบเงา เพื่อให้เกิดความสวยงามและทนทาน สูดทำยเก็บรายละเอียด ตกแต่ง กิ่ง ก้าน ใบ ให้สวยงามและมีลักษณะเหมือนผลไม้ธรรมชาติให้มากที่สุด งานหัตถกรรมประเภท จิตรกรรมและประติมากรรม สำหรับตกแต่ง

ภาพประกอบ 8ผลไม้ปลอมจากกระดาษ

ที่มา : www.suphanclick.com/otop

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

ผ้าด้นมือ ใช้ชื่อทางการค้า "อู่ทองควิลท์" สุดยอด OTOP PLUS

คนไทยสไตส์สาวาย เกิดจากความตั้งใจสอด ร้อย สอย ด้น บรรจงใส่ความประณีตลงบนผืนผ้าหลากสีอย่างละเมียดละมุน ของชาวบ้านในอำเภออู่ทอง ที่รวมตัวกันในชื่อ "ศูนย์หัตถกรรมผ้าด้นมือตำบลกระเจ็ด" ภายใต้การนำของ คุณภาวดี วงศ์ศรีเหรา ประธานกลุ่มอาชีพหัตถกรรมผ้าด้นมือแห่งนี้ คุณภาวดี ได้เรียนรู้เทคนิคการผลิตผ้าด้นมือมาจากสตรีชาวอเมริกันคนหนึ่ง เมื่อปี 2532 โดยเริ่มจากการผลิตผ้าห่ม ปลอกหมอน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเป็นที่สนใจของตลาด...กระบวนการผลิตผ้าด้นมือเป็นเรื่องง่ายที่ใครๆ ก็ทำได้ หากมีความสนใจ โดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบ และใช้เทคนิคการวางผ้าพื้นเป็น

หลัก เริ่มจากเลือกผ้าที่ต้องการมาลงแบบ นำมาเนายึดกับผ้าพื้นแล้วสอยติดกัน จากนั้นนำมาเขียนลายด้วยมือ แล้วนำไปเนายึดกับแผ่นใยสังเคราะห์เข้าสะดึงตั้งต้นมือจนทั่วชิ้นงาน เย็บด้วยมือเพื่อเก็บรายละเอียดเป็นขั้นตอนสุดท้าย ปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมฯ แห่งนี้มีสินค้าหลากหลายชนิดประกอบด้วย ปลอกหมอน ผ้าห่ม กระเป๋าถือสุภาพสตรี เสื้อ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมเตียง ผ้ารองจาน แผ่นจับของร้อน ฯลฯ "ผ้านั้นมือ" ไม่เพียงสวยงามด้วยการผสมผสานความเป็นไทยกับฮาวายด้วยกันอย่างลงตัว ยังมีจุดเด่นในเรื่องการเย็บผ้าที่สวยงามประณีต แข็งแรง สามารถนำไปปั่นในเครื่องซักผ้าได้ด้วย เนื่องจากใช้วัสดุคุณภาพดี ที่ผลิตภายในประเทศทั้งหมด ไม่ทำลายธรรมชาติ "ผ้านั้นมือ" ได้รับเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาวของจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากสินค้าของกลุ่มแห่งนี้ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์การออกแบบ ภายใต้โครงการยกระดับผู้ประกอบการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แบบบูรณาการ ระดับดีเด่นในปี 2555 งานหัตถกรรมประเภท ถักทอผ้า

ภาพประกอบ 9 ผ้านั้นมือ

ที่มา : <https://sites.google.com/site/suphrmburisuphrmburi/sinkha-o-top/pha-dn-mux>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

อำเภอเดิมบางนางบวช

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ กลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย อำเภอ เดิมบางนางบวช จังหวัด สุพรรณบุรี ประวัติ อายุวันเดือนปีที่ก่อตั้ง เริ่มกิจกรรมกลุ่ม เป็นทางการเมื่อปี

พ.ศ.2535 โดย นางหอมกรุ่น มั่นปาน ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน ที่มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมจากศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมภาค 8 จังหวัดสุพรรณบุรี หลังจากนั้นได้มาส่งเสริมให้สตรีในหมู่บ้านได้เข้ามาร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ นอกเหนือจากการทำนา และประสานขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดิมบางนางบวชเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และได้ประสานให้สำนักงานอุตสาหกรรมภาค 8 จังหวัดสุพรรณบุรี เข้ามาฝึกอบรมแก่ สมาชิกเพื่อพัฒนาทักษะ และมีมือ รวมไปถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ ปี พ.ศ.2544 กลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนชุมชน จำนวน 440,000 บาท เพื่อนำมาสร้างอาคาร และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ปี พ.ศ.2546 กลุ่ม ได้ตั้งบจากองค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง 30,000 บาท นำมาปลูกมะพร้าว บนพื้นที่อาคารศูนย์การเรียนรู้ ปี พ.ศ.2547-2549 กลุ่มส่งผลิตภัณฑ์เข้าสู่กระบวนการคัดสรรสุดยอดสินค้า OTOP ปี 2549 ได้รับระดับ 4 ดาว ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกเครือข่ายระดับตำบลจำนวน 132 คน กระจายงานด้านการผลิตตามความสามารถของสมาชิก ผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มเป็นที่ต้องการและยอมรับของตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกเฉลี่ยเดือนละ 6,000 บาท/ราย งานหัตถกรรมประเภท จักสาน ปัจจุบันมีการส่งออกต่างประเทศกับญี่ปุ่นรวม 15 ปี

ภาพประกอบ 10 จักสานผักตบชวา

ที่มา : <http://123.242.145.13/album/170800>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

ผ้าขาวม้า 5 สี บ้านทุ่งกฐิน ม.7 ต.บ่ออก อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี

สี ของดีจากบ้านทุ่งกฐิน ตำบลบ่ออก อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จากภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดการใช้ผ้าขาวม้าทอเอง จากรุ่นสู่รุ่น ได้มีแนวคิดต่อยอดจากการเป็นผ้าขาวม้าธรรมดา มาทอเป็น 5 สี ด้วยด้ายฝ้าย 5 สี ที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาทอเป็นผ้าขาวม้า 5 สี ที่มีสีสันสวยงาม แปลกตา และไม่เหมือนใคร งานหัตถกรรมประเภท ถักทอ/ เครื่องนุ่งห่ม, เครื่องใช้

ภาพประกอบ 11ผ้าขาวม้า 5 สี

ที่มา : <https://district.cdd.go.th/doembang/services/>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

ผ้าทอพื้นเมือง ลาว สี ลาวครั้ง เป็นชนชาติไทยที่อพยพมาจากเวียงจันทน์

วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมจากภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ซึ่งหลงเหลือวิธีการทอผ้าอยู่เพียงแห่งเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนหนึ่งมาตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ต.ป่าสะแก อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี โดยมีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ผ้าฝ้ายที่ทอด้วยมือ ย้อมสีจากธรรมชาติ ตัดเย็บผ้าด้วยมือ ทอไว้ใช้กันในครัวเรือน เป็นผ้าชิ้นดินแดง ผ้าขาวม้า ผ้าโพกหัวนาค ผ้าพื้น หมอนหนุน หมอนท้าว ผ้าบังหน้า มุ้ง มุ้ง และผ้าขาวม้าห้าสี บ้าน ทุ่งก้านเหลือง มีตำนานจากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ที่ยังมีชีวิตอยู่เล่ากันว่า เมื่อหลายสิบปีก่อนบริเวณที่ตั้งบ้านเรือนนี้ เดิมทีมีบ่อน้ำใหญ่ มีต้นไม้ที่มีชื่อว่า "ต้นก้านเหลือง" อยู่กลางทุ่ง จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านทุ่งก้านเหลืองซึ่ง มีบรรพบุรุษเป็นลาวสี ลาวครั้ง หมู่บ้านนี้น่าจะตั้งมากกว่า ๒๐๐ ปีโดยประมาณ งานหัตถกรรมประเภท ถักทอ

ภาพประกอบ 12 ผ้าทอพื้นเมือง

ที่มา : <https://sites.google.com/site/suphrnburisuphrnburi/sinkha-o-top/pha-thx-law-si-law-khrang-pha-tinck-lay-boran>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

อำเภอด่านช้าง

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

หมู่บ้านหัตถกรรมรากไม้ เกิดจากภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมจากทรัพยากรในพื้นที่ที่ชาวบ้านเห็นว่าตอไม้ที่ไม่มีคุณค่าในพื้นที่เขตสัมปทานสามารถนำกลับมาสร้างงานและสร้างรายได้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ได้ งานหัตถกรรมประเภท งานไม้

ภาพประกอบ 13 หมู่บ้านหัตถกรรมรากไม้

ที่มา : <https://www.triptravelgang.com/travel-restaurant/25470/>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

อำเภอหนองหญ้าไซ

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งแสม ต.หนองขาม อ.หนองหญ้าไซ จ.สุพรรณบุรี ชุมชนการผลิตผ้าไหม ซึ่งใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชน เริ่มจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม และการทอ เพื่อเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน และได้พัฒนาต่อยอดมาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่กลายเป็นอาชีพหลักของชุมชนยาวนานกว่า 40 ปี มีลวดลายที่งดงามทั้งลวดลายโบราณดั้งเดิม และที่นำมาประยุกต์ใหม่ โดยมีลูกหลานในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ งานหัตถกรรมประเภท ถักทอ

ภาพประกอบ 14กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งแสม

ที่มา : <https://autothaistyle.com>

อำเภอสองพี่น้อง

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่ทำผักตบชวา ช่วยลดและกำจัดผักตบชวาในคูคลอง ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ในแม่น้ำคูคลอง สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนต้นตาลหลักล้าน ไปที่ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมบ้านดินสอ หมู่ 6 ตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้และนำร่องการใช้ผักตบชวามา ถัก จัก สาน เป็นงานฝีมือหัตถกรรมหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้การแปรรูปจากผักตบชวา พืชผักในคูคลองที่ไม่มีมูลค่า แล้วยังทำให้น้ำเน่าเสีย ชาวบ้านในชุมชนได้นำผักตบชวามาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์คุณภาพสูง เช่น โซฟา กาละมัง โซฟาชุด โคมไฟ แจกันใส่ดอกไม้ ดอกไม้สับปะรด ได้อย่างสวยงาม แข็งแรงและทนทาน ขณะนี้ทางผู้นำชุมชนกำลังเตรียมจะนำผักตบชวามาพัฒนาต่อยอดมาใช้แทนเม็ดโฟมกันกระแทก เพื่อลดปัญหาผักตบชวาที่กีดขวางทางน้ำในคูคลอง และลดปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ สร้าง

รายได้ให้กับชาวบ้านชุมชน และยังเป็น การลดปัญหาผักตบชวาในแม่น้ำลำคลองและยังจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนด้วย งานหัตถกรรมประเภท จักสาน

ภาพประกอบ 15 ผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่ทำผักตบชวา

ที่มา : <https://www.banmuang.co.th/news/region/238415>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

เปलगวน

บ้านแม่ประจักษ์ วิธีการทำเปलगวน นั้นไม่ยาก ไม่สลับซับซ้อนอย่างที่คิด จะมีความยากลำบากแค่ช่วงเริ่มต้นถักขึ้นหัว ซึ่งใช้เป็นที่ยึด แล้วค่อยลงมือถักต่อให้เต็มผืน หากถักเล่นลวดลาย หรือถักเล่นสี ก็ควรเลือกเส้นด้ายเตรียมไว้ ส่วนการถักลายให้เป็นเปีย หรือการถักเป็นเกลียวก็แล้วแต่จะเลือกรูปแบบของเปलगวน แต่ละผืนจะใช้ด้ายประมาณ 3 กิโลกรัม ทำคนเดียวใช้เวลา 2-3 วัน ส่งขายราคาหลักร้อยถึงหลักพันบาท สามารถเป็นรายได้เสริมเดือนละ 3,000-10,000 บาท เปलगวนมีทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ราคาก็แตกต่างกันไป มีทั้งแบบสีพื้น และการถักเล่นลวดลาย หรือสีพื้นสลับลวดลายสวยงาม เปलगวนที่คุณภาพดี จะมีความคงทน งานหัตถกรรมประเภท ถักทอ

ภาพประกอบ 16เปลญวน

ที่มา : <https://www.banmuang.co.th/news/region/238415>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

อำเภอสามชุก

แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

กลุ่มจักสานหวายไม้ไผ่ เมื่อปี 2541 ได้มีการรวมกลุ่ม และจัดตั้งคณะกรรมการ
กลุ่ม ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาล เข้ามา
ช่วยเหลือจัดการ

ภาพประกอบ 17กลุ่มจักสานหวายไม้ไผ่

ที่มา : <http://www.wangluek.go.th>

สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564

จากผลงานศิลปหัตถกรรมของ 10 อำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรีที่โดดเด่นเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของจังหวัดสุพรรณบุรีจากแหล่งการผลิตในชุมชนผ่านกระบวนการเชื่อมโยงกันภายในชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบของผลงานหัตถกรรม ความโดดเด่นของผลงานหัตถกรรมทั้ง 10 อำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรี จากเกณฑ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผลงานประเภทหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565) ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของจังหวัดสุพรรณบุรี ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 รูปแบบของผลงานหัตถกรรม ความโดดเด่นของผลงานหัตถกรรมทั้ง 10 อำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรี

รูปแบบผลงานหัตถกรรม	เครื่องเคลือบดินเผา	งานเขียนลาย	ผลิตภัณฑ์ไม้	งานจักสาน	งานกระดาษ	งานถักทอ	เครื่องใช้สอย
อำเภอเมือง							
1. กลุ่มบ้านธรรมกุล	✓	✓					✓
2. เบญจรงค์ทอง	✓	✓					✓
อำเภอบางปลาม้า							
1. กลุ่มบ้านโพธิ์				✓			✓
2. ไม้กวาดพันปีบางแม่ม้าย							✓
อำเภอศรีประจันต์							
1. บ้านหนองเพียร				✓			✓
อำเภอดอนเจดีย์							
1. พรหมเข็ดเท่า							✓
อำเภออู่ทอง							
1. ผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้ปลอดมลพิษกระดาษ		✓			✓		
2. ศูนย์หัตถกรรมผ้าดั้นมือ ต.กระจัน						✓	✓

ตาราง 4 (ต่อ)

รูปแบบผลงานหัตถกรรม	เครื่องเคลือบดินเผา	งานเขียนลาย	ผลิตภัณฑ์ไม้	งานจักสาน	งานกระดาษ	งานถักทอ	เครื่องใช้สอย
อำเภอเดิมบางนางบวช							
1. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ บ้านห้วยหวาย				✓			✓
2. ผ้าขาวม้า 5 สี บ้านทุ่งกฐิน						✓	✓
3. ผ้าทอพื้นเมือง ลาวซีลาวครั่ง						✓	✓
อำเภอด่านช้าง							
หัตถกรรมรากไม้			✓				✓
อำเภอหนองหญ้าไซ							
กลุ่มทอผ้า บ้านทุ่งแสม ต.หนองขาม						✓	✓
อำเภอสองพี่น้อง							
1. ศูนย์เรียนรู้หัตถกรรมบ้านดินสอ (ผักตบชวา)				✓			✓
2. เป็ดญวนบ้านแม่ประจักษ์						✓	✓
อำเภอสามชุก							
กลุ่มจักสานหวายไม้ไผ่				✓			✓

จากตารางสรุปได้ว่า งานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นของจังหวัดสุพรรณบุรีทั้งหมด 10 อำเภอ ที่เป็นผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ที่มีความโดดเด่น มีรูปแบบของงานหัตถกรรมอันดับที่ 1 ประเภทเครื่องใช้สอยรวม 15 กลุ่ม อันดับที่ 2 ประเภทจักสานรวม 5 กลุ่ม และงานถักทอรวม 5 กลุ่ม อันดับที่ 3 ประเภทงานเขียนลาย 3 แห่ง อันดับที่ 4 ประเภทเครื่องเคลือบดินเผา 2 กลุ่ม อันดับที่ 5 ประเภทงานผลิตภัณฑ์ไม้ และงานกระดาษ ผู้วิจัยสรุปได้ว่างานหัตถกรรมของจังหวัดสุพรรณบุรีของกลุ่มงานหัตถกรรมที่มีความโดดเด่นในจังหวัดทั้ง 10 อำเภอ ให้ความสำคัญที่ประโยชน์การใช้สอยของงานประเภทหัตถกรรมเป็นหลัก และมีความโดดเด่นในประเภทจักสาน การถักทอ และงานเขียนลายตามลำดับ ทำให้เห็นชัดเจนถึงแนวทางการผลิตสินค้าในประเภทดังกล่าวได้ และสามารถส่งเสริมชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยที่ผู้วิจัยได้เลือกทำการวิจัยครั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาดูงานของกลุ่มที่มีความโดดเด่นในผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ 4-5 ดาว รวมถึงการถ่ายทอดของกลุ่มต่างๆ เพื่อการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรีครั้งนี้ได้ดีที่สุด

ผลการศึกษาวិธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

รางวัลเลิศรัฐ (2563) สาขาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับยอดเยี่ยม โครงการโหล่งซอดโมเดล กองบัญชาการกองทัพไทย โหล่งซอดโมเดลมีองค์ประกอบคือ 1. ร่วมปฏิบัติ 2. ร่วมตัดสินใจ 3. ร่วมวางแผน 4. ร่วมวิเคราะห์ 5. ร่วมรับผลประโยชน์ กลไกหลัก (Key Actor) แก้ปัญหาโดยมี 5 ภาคีเครือข่าย ที่เข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจประกอบด้วย 1. พระสงฆ์ทุกวัดทุกรูป 2. กำนันผู้ใหญ่บ้านในตำบลโหล่งซอด 3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โหล่งซอด 4. ชมรมผู้สูงอายุในตำบลโหล่งซอด กลุ่มแม่บ้าน เด็ก เยาวชน 5. หน่วยราชการ อาทิ โรงเรียน ตำรวจ อุทยาน ในตำบลโหล่งซอด เข้ามามีส่วนร่วม องค์ประกอบกระบวนการทำงานของโมเดล 1. ปัญหา 2. วัตถุประสงค์ 3. เป้าหมาย 4. ปัจจัยความสำเร็จ 5. ผลลัพธ์/ผลสำเร็จ 6. ผลกระทบ กรอบแนวคิด 1. สำรวจปัญหา/ข้อเท็จจริง 2. วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. การพบปะหารือ ผู้นำชุมชน(ให้ข้อมูล/ปัญหา/สาเหตุ) 4. เวทีชุมชน 5. แนวทางแก้ปัญหา 6. แนวทาง/หลักการ/กติกาชุมชน จนสำเร็จสู่การพัฒนาารูปแบบโหล่งซอดโมเดล

รางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม กรมสุขภาพจิต (2563) ระดับดีเด่น โครงการบ้านทำเนียบร่วมใจปฏิบัติการฉุกเฉินฉบับไว ปลอดภัยลดรุนแรงสร้างความแข็งแกร่งชุมชน ใช้กระบวนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลักการสำคัญคือ 1. การสร้าง

ความตระหนักในปัญหา 2. ประสานความร่วมมือ 3. สร้างการมีส่วนร่วม 4. พัฒนาทักษะร่วมกับเครือข่าย

กระบวนการดำเนินงาน 1. ร่วมกันหาปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน (Mindmapping) /วิเคราะห์ SWOT ปัญหาและวางแผนการดำเนินงาน 2. การสร้างแผนงาน/จัดตั้งกรรมการกลุ่ม 3. อบรมให้ความรู้ พัฒนาและส่งต่อ 4. พัฒนาศักยภาพแกนนำ 5. ร่วมติดตามและประเมินผล 6. ร่วมกำหนดแนวทางปฏิบัติการดูแลร่วมกับองค์กรต่างๆ หลักการสำคัญ ผู้นำที่เข้มแข็ง และคนในชุมชนให้การสนับสนุน กรอบแนวคิด 1.สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ 2. ตั้งเป้าหมาย 3. ผลผลิต 4. ผลลัพธ์

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนคนเกษตรบ้านโนนสง่า (2563) ปัจจุบันกลุ่มมีการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ในการผลิตพืชให้ได้คุณภาพตามความต้องการของตลาดและผู้บริโภค การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยมีกระบวนการสำคัญคือ 1) ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม การแปรรูป และการตลาด 2) ส่งเสริมการพึ่งพากันและสร้างความเข้มแข็งในตัวบุคคล/ชุมชน 3) ผู้นำเข้มแข็งเป็นตัวอย่างที่ดีในการประกอบอาชีพบนความพอเพียง 4) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ให้ชุมชนและสมาชิก ปี2562 ได้รับรางวัลชมเชยวิสาหกิจชุมชนดีเด่น ระดับจังหวัด ข้อสำคัญในการพัฒนา 1) การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก เป็นสิ่งสำคัญของกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนหาแนวทางการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ จากการศึกษาดูงาน เชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม 2) มีบทบาทหน้าที่ให้กับสมาชิก/ผู้นำที่ตนเอง

รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560)

เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม ได้วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มีวิธีดำเนินงานในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามาพร้าว ได้แก่ 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการผลิต 3) กลยุทธ์ทางการตลาด 4) จุดเด่นจุดอ่อน 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6) ปัญหาอุปสรรค และ 7) คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อชีวิตและสังคมท้องถิ่นตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผลการศึกษาให้ผลิตภัณฑ์เติบโตได้ดังนี้ 1) วัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่นทำให้ลดต้นทุน 2) ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นชัดเจนมีความเป็นเอกลักษณ์ 3) ผลิตภัณฑ์คงทนถาวร มีความสวยงาม และมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน 4) สามารถส่งเสริมรากฐานชุมชนให้มีกำลังพัฒนาเศรษฐกิจได้

ปรัชญา ไทวรรณ (2562) การจัดกระบวนการเรียนรู้ศูนย์ดิจิทัลชุมชน จัดการศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมสนับสนุน และประสานภาคีเครือข่าย ให้ความรู้เรื่องระบบดิจิทัลให้แก่ประชาชนผ่านขั้นตอนการดำเนินงาน 1) ศึกษายุทธศาสตร์สำคัญ 2)

วางแผนดำเนินงาน 3) ประสานงานหน่วยงานเกี่ยวข้อง 4) จัดประชุมปฏิบัติการ ดำเนินการให้
 ความรู้ 5) สรุปผลดำเนินการ 6) ติดตาม ประเมินผล

สรุปได้จากการทบทวนการศึกษาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้ประเด็น
 สำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่เข้มแข็งของหน่วยงานและการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน
 เป็นฐานในการพัฒนาตามตารางดังนี้

ตาราง 5 การศึกษาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

ศึกษาวิธีการปฏิบัติ เป็นเลิศ / หน่วยงาน	โครงการ โหล่งขอ โมเดล	โครงการ บ้าน ทำเนียบ ร่วมใจฯ	กลุ่ม วิสาหกิจ บ้านโนน สง่า	รัฐภาพร เก ตานนท์	ปรัชญา ทิวรรณา
มิติด้านองค์ประกอบของรูปแบบ					
1. หลักการ	✓	✓	✓	✓	✓
2. กำหนดวัตถุประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓
3. ระบบงาน / กลไก	✓	✓	✓	✓	✓
4. วิธีการดำเนินงาน	✓	-	✓	-	✓
5. แนวทางการประเมิน	✓	✓	-	✓	-
6. คำอธิบายประกอบ	✓	-	-	✓	-
7. เงื่อนไข/กติกากำนำไปใช้	✓	✓	✓	✓	✓
มิติด้านกระบวนการทำงาน					
1. ศึกษาปัญหา	✓	✓	✓	✓	✓
2. เป้าหมาย/วัตถุประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓
3. การมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓	✓
4. อบรมให้ความรู้	✓	✓	✓	✓	✓
5. ศึกษาดูงาน	✓	✓	✓	✓	✓
5. พัฒนาด้านทักษะ	✓	✓	✓	✓	✓
6. ประเมินผลลัพธ์	✓	✓	✓	✓	✓
7. ผลกระทบ	✓	-	-	✓	✓

สรุปได้จากตารางว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบหรือโมเดลของการศึกษาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) มีองค์ประกอบสำคัญในแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1. หลักการ 2. กำหนดวัตถุประสงค์ 3. กำหนดระบบและกลไก 4. เงื่อนไขการนำไปใช้ที่ชัดเจน เพื่อให้ได้การปฏิบัติร่วมกับชุมชนหรือองค์กรได้อย่างดี ในส่วนของขั้นตอนกระบวนการทำงาน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการศึกษาดูงานจากต้นแบบที่ดีเพื่อนำข้อดีมาสังเคราะห์หาความเหมาะสมกับชุมชนหรือองค์กร ส่วนมิติด้านกระบวนการทำงาน 1.ศึกษาปัญหา 2. วัตถุประสงค์ 3. การมีส่วนร่วม 4. การให้ความรู้ 5. ศึกษาดูงาน 6. พัฒนาทักษะ และ 7. ประเมินผล

ศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ของ 2 ชุมชนต้นแบบ

ชุมชนเมืองเพชรบุรี

ผลการศึกษา ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ของชุมชนเมืองเพชรบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เรื่องที่มาของปัญหาในชุมชนเมืองเพชรบุรีในอดีต แบ่งปัญหาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ในชุมชน จากการที่ชุมชนมีผลิตผลจากต้นตาล และต้นมะนาวเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการเน่าเสียก่อนถูกจัดจำหน่ายทางชุมชนจึงมีแนวคิดแปรรูปผลิตผลออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ขนมหวาน น้ำสกัด และผลไม้แปรรูป เป็นการแก้ไขปัญหา และต่อยอดวัตถุประสงค์ให้มีมูลค่ามากขึ้น 2) การพัฒนาพื้นที่ จากการที่ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ทรุดโทรม เนื่องจากเป็นเมืองเก่าที่ขาด การบูรณะเป็นระยะเวลานาน ทางชุมชนจึงมีแนวคิดในการปรับทัศนียภาพของชุมชนผ่านกิจกรรมทางด้านศิลปะ และสร้างแหล่งเรียนรู้ เพื่อจัดพื้นที่สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น และมีการกำหนดจุดสถานที่สำคัญต่างๆ ภายในชุมชน 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านงานหัตถกรรมงานศิลปะปูนปั้น การตอกหนังใหญ่ และการทำงานเครื่องเคลือบดินเผา เนื่องจากมีภูมิปัญญาที่ดี แต่ขาดการรวบรวมองค์ความรู้ ขั้นตอนกระบวนการทำ และผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา

ปัจจุบัน ชุมชนเมืองเพชรบุรี ได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) พบว่า ชุมชนมีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา โดยใช้วิธีการสนทนาร่วมกันของคนสำคัญภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ตัวแทนแม่ค้าตลาด ประชาชนผู้รู้ด้านศิลปะปูนปั้น ประชาชนผู้รู้ด้านศิลปะการตอกหนังใหญ่ ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนครูโรงเรียนในชุมชน และสมาชิกที่อาศัยในชุมชน หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ที่จะนำไปสู่ การกำหนดกลยุทธ์ชุมชน รายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง ของชุมชน คือ 1) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ดูแลประจำศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี ศูนย์ให้บริการท่องเที่ยวชุมชน แหล่งเรียนรู้ วัดพลับพลา และตลาดชุมชนเมืองเพชร 2) มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านงานศิลปหัตถกรรม 3) มีกิจกรรมในชุมชน

จุดอ่อน ของชุมชน คือ พื้นที่ในชุมชนทรุดโทรม ประชาชนหรือผู้มีความรู้ในชุมชนมีจำนวนลดน้อยลง

โอกาส ได้รับงบประมาณจากภาครัฐ และเอกชน เนื่องจากชุมชนมีการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมภายในชุมชนกับบุคคลสำคัญในแหล่งต่างๆ ประกอบด้วย ศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี ศูนย์ให้บริการท่องเที่ยวชุมชน แหล่งเรียนรู้วัดพลับพลา และตลาดชุมชนเมืองเพชร

อุปสรรค ด้านวิกฤตเศรษฐกิจ และการกระจายตัวของโรคระบาดโควิด (Covid19)

ภาพประกอบ 18 ภาพการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และประชาชนชุมชนเมืองเพชรบุรี

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 19 มิถุนายน 2565

จากการที่ชุมชนเมืองเพชรบุรี เริ่มจากการได้ศึกษาร่วมกันในกลุ่มสมาชิกผู้นำชุมชนในฝ่ายต่างๆ ผ่านการสนทนาร่วมกันเพื่อเรียนรู้ และเข้าใจปัญหาภายในชุมชนผ่านการวิเคราะห์ชุมชนตนเองด้วยวิธีการ (SWOT Analysis) เพื่อหาต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริงจากคนที่อาศัยในชุมชน รวมไปถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ผลการศึกษาชุมชนในด้านนี้พบว่าชุมชนได้แบ่งปัญหาทั้งหมดออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) วิกฤติบในชุมชน 2) การพัฒนาพื้นที่ และ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงการนำหัวข้อของปัญหาทั้ง 3 ส่วนมาเป็นแนวทางการตั้งกรอบปัญหาสิ่งสำคัญที่ชุมชนเมืองเพชรบุรีมุ่งเน้นคือ 1) การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ สืบสานผ่านกิจกรรมศิลปหัตถกรรมที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันพัฒนา และ 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการปรับสร้างทัศนียภาพของชุมชน

ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี

ผลการศึกษา ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ของชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และมีผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชน ผู้นำชุมชน และสมาชิก พบว่า มีการปรึกษาร่วมกันของคนภายในชุมชนถึงปัญหาผักตบชวาที่มีมากเกินไป ส่งผลเสียต่อการดำรงชีวิต เป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ ผักตบชวาที่ไหลมาตามน้ำจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของศัตรูพืชนานาชนิด เช่น หนูและศัตรูอื่น ๆ จากการสนทนาร่วมกันของกลุ่มผู้นำในชุมชนและสมาชิกชุมชน เมื่อเข้าใจปัญหาตรงกันแล้ว จึงเร่งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาผักตบชวาล้นคลองนี้ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชน ต่อมาผู้นำชุมชนได้เป็นตัวแทนนำเรื่องปัญหาดังกล่าว ปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอกในการแก้ไขปัญหา เรื่อง ผักตบชวาในชุมชน รวมถึงประสานขอความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดิมบางนางบวช เข้ามาให้ความรู้ เรื่อง การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

ชุมชนมีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา โดยใช้วิธีการสนทนาร่วมกันของคนสำคัญภายในชุมชน ร่วมกับองค์กรภายนอก ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มตัวแทนชุมชน 17 คน ตัวแทนศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ภาค 8 ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชน เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) รายละเอียด ดังนี้

จุดแข็ง ของชุมชน คือ 1) มีศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพภายในชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านงานศิลปหัตถกรรมจักสาน จากผักตบชวา 2) มีวัตถุดิบภายในชุมชนเพียงพอต่อการผลิต ส่งผลให้ต้นทุนทางการผลิตลดลง และเพิ่มรายได้แก่ผลิตภัณฑ์ 3) สินค้า OTOP ได้ระดับ 5 ดาว

จุดอ่อน ของชุมชน คือ 1) ปัญหาเรื่องการเดินทางเข้าถึงชุมชน เนื่องจากระยะทางที่ไกลจากเส้นทางหลัก และไม่มีรถประจำทางเข้าถึง 2) ผู้สืบทอดภูมิปัญญาในชุมชนมีจำนวนลดน้อยลง

โอกาส ของชุมชน 1) ชุมชนมีการร่วมมือกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ภาค 8 ในเรื่องการเรียนรู้การสร้างผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา และมีการขอความช่วยเหลือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดิมบางนางบวช ในการตั้งกรอบการดำเนินการให้กับชุมชนในการพัฒนาภายในชุมชน 2) มีฐานลูกค้าในการรับซื้อผลิตภัณฑ์เข้มแข็ง

อุปสรรค 1) มีกลุ่มผู้ผลิตสินค้าจากผักตบชวาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการแข่งขันทางการค้า 2) ด้านวิกฤตเศรษฐกิจ และการกระจายตัวของโรคระบาดโควิด (Covid19)

ภาพประกอบ 19 การสัมภาษณ์ประธานศูนย์ฯ ผู้นำชุมชนกลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 กรกฎาคม 2565

ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี เริ่มจากการปรึกษาร่วมกันของสมาชิกภายในชุมชนเพื่อหาแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมของชุมชนจากผักตบชวา เป็นอันดับที่ 1 อันดับที่ 2 ได้ขอความอนุเคราะห์จากองค์กรภายนอกเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวสู่การสร้างรายได้ อันดับที่ 3 ขอความร่วมมือจากสำนักพัฒนาชุมชนมาวางแผนการดำเนินการให้กลุ่มโดยมีวิธีการดังนี้ 1) จัดตั้งสมาชิกกลุ่มโดยมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ชัดเจน 2) การวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชนด้วยวิธีการ (SWOT Analysis) จึงได้ผลการสรุปการวางแผนการตั้งกรอบสำคัญให้กับชุมชน ดังนี้ 1) การพัฒนาทัศนียภาพชุมชนสู่การสร้างรายได้ 2) การส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

ชุมชนเมืองเพชรบุรี

ผลการศึกษา ของชุมชนเมืองเพชรบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน ถึงการตั้งกรอบแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีการตั้งกรอบปัญหา ประกอบกับวางแผนกลยุทธ์ร่วมกันโดยวิธีการสนทนากลุ่มร่วมกัน พบแนวทางจำนวน 2 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน คือ 1) การต่อยอด และพัฒนาทุนทางทรัพยากร ชุมชนมีปรึกษาร่วมกันถึงจุดเด่นของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดี ทำให้สรุปได้สิ่งสำคัญ คือ การกำหนดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านวิธีการร่วมเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เช่น การพัฒนาทัศนียภาพชุมชนด้วยศิลปะสตรีทอาร์ต เพื่อปรับทัศนียภาพให้เกิดความน่าสนใจ จัดทำแผนที่ชุมชนสำหรับค้นหาสถานที่สำคัญ 2) การดำเนินงาน และการถ่ายทอดความรู้ เช่น การทำศิลปะปูนปั้น เรียนรู้การตอกหนังใหญ่ การปั้นเครื่องปั้นดินเผา พร้อมจัดรวบรวมองค์ความรู้ลงบนสื่อดิจิทัล

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
กลยุทธ์การขับเคลื่อนชุมชนสู่ชุมชนเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์	1) การต่อยอดและพัฒนาทุนทางทรัพยากร	1.1) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 1.2) พัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การเพิ่มมูลค่าให้ชุมชน	1.1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม 1.2) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สะท้อนวิถีชีวิต, ภาชนะใส่อาหารที่ต่อยอดภูมิปัญญา	รูปแบบชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
	2) การดำเนินงานและถ่ายโอนความรู้	2.1) จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการชุมชน 2.2) ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกลไกของคณะทำงาน 2.3) สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน	2.1) Facebook Page “เที่ยวเมืองเก่า เล่าเรื่องเมืองเพชร” 2.2) Smart Guild Book, Vlog วิดีทัศน์ 2.3) Mascot & Logo	

สรุปผลการศึกษาร่วมกันชุมชนเมืองเพชรบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 2 แผนคือ 1) การต่อยอดและพัฒนาทุนทางทรัพยากร 2) การดำเนินงานและถ่ายโอนความรู้ เพื่อการสร้างผลผลิต 5 ประการ คือ 1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม 2) ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิต 3) สื่อประชาสัมพันธ์ Facebook 4) แหล่งรวบรวมองค์ความรู้ดิจิทัล Smart Guild Book วิดีทัศน์ 5) สัญลักษณ์ชุมชน Logo และ Mascot ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบเมืองเพชรบุรีที่

เป็นแนวทาง สู่การพัฒนา รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 2 คือ 1) ผลิตภัณฑสร้างสรรค์ที่สะท้อนวิถีชีวิต 2) การสร้างแบรนด์ อัตลักษณ์ชุมชน และบรรจุภัณฑ์ 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ของคนทำงาน เพื่อเป็นแนวทางสำคัญสู่การพัฒนาชุมชน

ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุปรรณบุรี

ผลการศึกษา ของชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุปรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และมีผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน ถึงการตั้งกรอบแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน พบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนมีการตั้งกรอบปัญหาาร่วมกันโดยวิธีการสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนองค์จากภายนอก ได้แนวทางจำนวน 2 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน คือ 1) แก้ไขปัญหาผักตบชวา สู่การเพิ่มมูลค่า 2) การถ่ายโอนความรู้ สู่การกระจายรายได้ในชุมชน

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
กลยุทธ์การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพชุมชนสู่งานหัตถกรรมระดับ OTOP	1) การแก้ไขปัญหาผักตบชวา สู่การเพิ่มมูลค่า	1.1) พัฒนานวัตกรรมชุมชน 1.2) พัฒนาวัตถุดิบชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์ OTOP	1.1) รายได้จากผักตบชวาสู่การจำหน่ายออก 1.2) ผลิตภัณฑงานหัตถกรรมจักสาน OTOP	ชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว
	2) การถ่ายโอนความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน	2.1) จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และพี่เลี้ยง (Coaching) 2.2) ประชาสัมพันธ์ชุมชน	2.1) ผู้สืบทอดที่มีความรู้ ทักษะภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน 2.2) Facebook Page	

สรุปผลการศึกษาร่วมกันชุมชนจักษณฝักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 2 แผนคือ 1) การแก้ไขปัญหามันฝักตบชวา 2) การเพิ่มมูลค่า 3) การถ่ายโอนความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน เพื่อการสร้างผลิตผล 4 ประการ คือ 1) การจำหน่ายฝักตบชวาสร้างรายได้ 2) ผลิตภัณฑงานหัตถกรรมจักสาน OTOP 3) ผู้สืบทอดที่มีความรู้ ทักษะภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตผลที่สร้าง 4) Facebook Page ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบจักสานฝักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ที่เป็นแนวทาง สำหรับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 2 คือ 1) การจำหน่ายวัตถุดิบเพื่อสร้างรายได้ 2) ผู้สืบทอดที่มีความรู้ ทักษะภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตผลที่สร้าง เพื่อเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด

ชุมชนเมืองเพชรบุรี

ผลการศึกษา ของชุมชนเมืองเพชรบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้นำชุมชน และสมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ชุมชนเมืองเพชรบุรี ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยวิธีการระดมความคิดภายในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 ศิลปะ และศิลปะประยุกต์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ เป็นการเรียนรู้ชุมชนในด้านศิลปวัฒนธรรมด้านปูนปั้นที่โดดเด่นของเมืองเพชรบุรี ลายปูนปั้นที่วัดพลับพลาชัย ความงามและความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรีเป็นสิ่งที่พัฒนา ศิลปะประยุกต์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และยั่งยืน ร่วมกับการสร้างแผนที่ทำมือเพื่อเรียนรู้สถานที่สำคัญตามจุดต่างๆ ภายในชุมชนเมืองเพชรบุรี การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นเจ้าของที่ร่วมคิด ร่วมบริหารจัดการ ดังในภาพแผนที่ชุมชนคลองกระแชงที่มีการกำหนดจุดสถานที่สำคัญ จำนวน 14 จุด ประกอบไปด้วย 1. ร้านอาหารระเปียงริมน้ำ 2. บ้านป่ากุหลาบ (บ้านไม้สักสมัยรัชกาลที่ 5) 3. ศาลเจ้าหนุมาน 4. เรือนไม้สักเลขที่ 87 (บ้าน สส. คนแรกเมืองเพชรบุรี) 5. พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ 6. ลานอนุสรณ์สุนทรภู่ 7. บ้านมนัส จรรย์รงค์(ราชาเรื่องสั้นของเมืองไทย) 8. บ้านครูอารีย์(บ้านไม้สถาปัตยกรรมเก่าแก่ของชุมชน 9. พิพิธภัณฑ์สมบัติแม่น้ำเพชร (แสดงวัตถุโบราณที่ถูกลักขุดพบใต้น้ำ) 10. ศาลาคามวาสี (ศาลากลางบ้านอายุ 100ปี) 11. บ้านมิตร ชัยบัญชา 12. ห้องภาพเพชรบุรี 13. มหาธาตุโอสถ (ร้านขายยาโบราณ) 14. บ้าน

คุณมานพ (สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์) โดยแต่ละจุดจะมีผู้ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนบรรยายประวัติความเป็นมาของสถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 2 การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนเมืองเพชรบุรีแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คลองกระแซงเป็นย่านพักอาศัยที่เชื่อมโยงกับ ส่วนที่ 2 ชุมชนตลาดเก่าริมน้ำ และส่วนที่ 3 ตลาดเทศบาลที่มีสินค้าและอาหารท้องถิ่น โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีคั่นกลาง แยกพื้นที่ชุมชนออกเป็นสองฝั่ง ความเป็นชุมชนถูกสะท้อนด้วยการสร้างถนนศิลปะในย่านตลาด ผ่านศิลปะบนกำแพง หรือสตรีทอาร์ททำให้ที่ตั้งของชุมชนเกิดความน่าสนใจทั้งในด้านทัศนียภาพ วิถีชีวิต และบรรยากาศ

ด้านหลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. ด้านหน้าที่การนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่ทางชุมชนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผลิตภัณฑ์มุ่งเน้นการตกแต่ง ใช้สอย สำหรับลวดลายปูนปั้น เครื่องปั้นดินเผา จะต้องให้ความสำคัญกับรายละเอียดการปั้น การเผาเพราะดินในอุณหภูมิการเผาแต่ละระดับมีความแตกต่างกันในการนำไปใช้ เช่น ส่วนประกอบของดินมีธาตุหลากหลายชนิด ดินแต่ละชนิดมีความเหมาะสมกับหน้าที่การนำไปใช้ การทำศิลปะหัตถกรรมด้านตอกหนัง การตอกหนังในสมัยก่อนนำหนังใหญ่ไปจัดแสดง ทำให้มีการใช้งานในการแสดงตามงานเทศกาล แต่ปัจจุบันมีการนำไปจัดแสดงเพื่อสืบทอดลักษณะการตอกลาย และใช้เป็นการประดับตกแต่ง

2. ด้านการประหยัด (Economy) หัวข้อการประหยัดดินที่ใช้ทำลวดลายปูนปั้น และเครื่องเคลือบเป็นดินในพื้นที่ทำให้มีต้นทุนการผลิตน้อย และเป็นเครื่องใช้ทำให้สามารถผลิตและจำหน่ายได้ การตอกหนังจะใช้การถ่ายทอดด้วยการผลิตผ่านการตอกกระดาษใส่กรอบรูปจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจ ทำให้เรียนรู้ง่าย ประหยัด และเมื่อทำกิจกรรมตอกกระดาษแล้วสามารถนำไปตกแต่งบ้านได้ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจในกระบวนการทำ และประหยัดราคาไม่สูง

3. ด้านความคงทน (Durability) การออกแบบด้านความคงทน ลวดลายปูนปั้น เครื่องปั้นดินเผามีลักษณะความคงทนในด้านทนต่อความร้อน แต่แตกหักได้ง่าย ส่วนการตอกหนังใหญ่และกระดาษ เป็นงานประดับตกแต่ง ฉีกขาดได้ง่าย ในระยะยาวอาจมีการชำรุด

4. ด้านวัสดุ (Material) การเลือกใช้วัสดุของชุมชน เลือกใช้วัสดุจากพื้นถิ่นทำให้มีจำนวนมากในการนำมาใช้

5. ด้านโครงสร้าง (Construction) การสร้างโครงสร้าง การกำหนดโครงสร้างเป็นสิ่งสำคัญของงานผลิตภัณฑ์จากลวดลายปูนปั้น เครื่องปั้นดินเผา และหนังใหญ่ เนื่องจากงานศิลปะหัตถกรรมทั้ง 2 ชนิดจะต้องมีการขึ้นรูปและโครงสร้างให้ชัดเจนก่อนเริ่มทำ

6. ด้านความงาม (Beauty) ด้านความงามความเด่นของวัตถุศิลป ลวดลายปูนปั้นและเครื่องปั้นดินเผามีความงามในพื้นที่ผิวของวัตถุ มีความเป็นธรรมชาติสวยงามในแบบงานทำมือ เช่นเดียวกับการตอกหนังใหญ่ หนังใหญ่มีความงดงามจากลวดลายการตอก และรูปลักษณะที่สอดคล้องด้วยเทคนิคการตอกหุ่นหนังประกอบกับลวดลายไทยทำให้เกิดความสวยงาม ดูมั่นคง

7. ด้านลักษณะเด่นเฉพาะ (Personality) เอกลักษณะที่โดดเด่นของลวดลายปูนปั้นมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก ลวดลายปูนปั้นของเมืองเพชรบุรีมีความสวยงามอ่อนช้อย มีลักษณะเฉพาะ อีกทั้งประกอบกับการนำเสนอร่วมกับเรื่องราวทางพุทธศาสนา ทำให้ความงามในแต่ละส่วนมีความแตกต่างออกไป เพราะการปั้นจะใช้ลักษณะการปั้นสด ที่มีเกิดขึ้นขึ้นเดียวครั้งเดียวทำให้ผลงานเป็นชิ้นเดียวในโลก เครื่องปั้นดินเผามีลักษณะเด่นเฉพาะด้วยเนื้อดินพื้นที่เมืองเพชรจะมีสีที่ต่างจากที่อื่นมีความเข้ม และงานตอกหนังใหญ่ ความโดดเด่นคือกระบวนการเก็บรักษา และจัดแสดงในวัดพลับพลาย ทำให้มีความเหมาะสมในตัวชิ้นงาน และเนื้อหาความเป็นมาที่งดงามของผู้สร้างผลงาน

กิจกรรมที่ 3 การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ การกำหนดกิจกรรมให้นำผลผลิตต่างๆ จัดลงหนังสือบนระบบดิจิทัล (E-Book) ชื่อ “เที่ยวเมืองเก่า เล่าเมืองเพชร” ที่มีการประชาสัมพันธ์บน Facebook Fanpage Phetchaburi Creative city และยังมี การเผยแพร่ หนังสือ เมืองเพชร 3 รส, เมืองเพชร เพชรแห่งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ที่นำเสนอวัตถุขึ้นชื่อของเมืองเพชรบุรี และความเป็นมาที่น่าสนใจของตำรับอาหารเพชรบุรี

สรุปผลการศึกษาชุมชนเมืองเพชรบุรี ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิดพบว่า ชุมชนเมืองเพชรบุรี ดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยวิธีการระดมความคิดภายในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1) ศิลปะ และศิลปะประยุกต์ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ผ่านการจัดการพัฒนาพื้นที่เป็นสำคัญ พร้อมจัดทำแผนที่สำหรับท่องเที่ยวชุมชนตามจุดสำคัญ (Landmark) เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงโดยรอบชุมชน โดยแต่ละจุดจะมีผู้รู้ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนบรรยายประวัติความเป็นมาของสถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมที่ 2) การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อ

ส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว ผ่านการจัดจัดทำถนนศิลปะสตรีทอาร์ตโดยความร่วมมือของคนภายในชุมชน จึงทำให้ที่ตั้งของชุมชนเกิดความน่าสนใจทั้งในด้านทัศนียภาพ วิถีชีวิต และบรรยากาศ พร้อมกับสร้างศูนย์วิจัยเมืองเพชร เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ความเป็นมา ภูมิปัญญา จัดแสดงภายในศูนย์ กิจกรรมที่ 3) การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ เพื่อรวบรวมการนำผลผลิตต่างๆ จัดลงหนังสือบนระบบดิจิทัล (E-Book) สำหรับการสืบค้น ศึกษา ความเป็นมาของเมืองเพชรในรูปแบบต่างๆ โดยมีสัญลักษณ์สำคัญ คือ น่องไตนด์ จากผลผลิตต้นตาล

ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบเมืองเพชรบุรีที่เป็นแนวทางสู่การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะท้วงถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 3 คือ ส่วนที่ 1 การจัดกิจกรรมโดยมีคนในชุมชนร่วมมือกันอย่างการพัฒนาพื้นที่ผ่านการให้ความรู้ในส่วนต่างๆ ของตนเอง ทำให้เกิดการรับรู้วิถีชุมชน สร้างบรรยากาศที่ดีให้กับผู้มาเยือน ส่วนที่ 2 การจัดแสดงภูมิปัญญาไว้เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่ผู้สนใจ นักท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 การสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเพิ่มรสชาติให้กับความเป็นชุมชน พร้อมจัดรวบรวมไว้บนระบบฐานดิจิทัลแก่ผู้สนใจได้ศึกษาต่อ

ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี

ผลการศึกษา ของชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้นำชุมชน และสมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน คือ การจัดการกับผักตบชวาในแหล่งน้ำที่มีจำนวนเยอะ ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาด้านทรัพยากรแหล่งน้ำไหลผ่านไม่สะดวก กลุ่มผู้นำชุมชนปรึกษาร่วมกัน เพื่อหาวิธีจัดการผักตบชวาออกจากแหล่งน้ำด้วยวิธีการ กระจายรายได้ โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมดูแล และเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ผ่านวิธีการให้คนในชุมชนหาวัตถุดิบผักตบชวา จากแหล่งน้ำธรรมชาติ นำมาตากแห้ง และขายให้กับศูนย์ โดยทางศูนย์มีเกณฑ์การให้ราคาของวัตถุดิบผักตบชวาตากแห้ง เนื่องจากผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการขายส่งออกให้กับภายในประเทศ และต่างประเทศ(ประเทศญี่ปุ่น) ทำให้ต้องการวัตถุดิบเป็นจำนวนมาก การที่

ได้แรงงานการเก็บจากคนภายในชุมชน จึงเป็นการดีทั้งกับภูมิทัศน์ชุมชนด้านแหล่งน้ำที่สะอาด และกับการส่งออกวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์จักสาน ของศูนย์ฯ

กิจกรรมที่ 2. ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี มีการพัฒนาวัตถุดิบภายในชุมชนสู่การได้รางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างโดดเด่น มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน โดยผู้นำชุมชนกล่าวถึงการให้หลักการออกแบบในผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อความเหมาะสมประกอบกับให้ความสำคัญในหัวข้อต่อไปนี้

ด้านหลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. ด้านหน้าที่การนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่ทางชุมชนให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะผลิตภัณฑ์มุ่งเน้นการใช้สอย การออกแบบจึงต้องออกให้เหมาะสมและถูกต้องมากที่สุด ในหัวข้อนี้การเลือกของชุมชนเลือกใช้ผักตบชวาที่มีความเหนียว ยืดหยุ่นนำไปประกอบกับการใช้วิธีจักสาน ถักทอ เพื่อเสริมความแข็งแรงนำไปผลิตเป็นกระเป๋า กระจกร้า ทรงต่างๆ ทำให้น้ำที่การใช้งานมีความเป็นธรรมชาติ ทำให้น้ำที่การใช้งานค่อนข้างง่าย

2. ด้านการประหยัด (Economy) หัวข้อการประหยัดนับได้ว่าเป็นการออกแบบที่เหมาะสมอันดับหนึ่งของชุมชน เนื่องจากการลงทุนค่อนข้างน้อยมากเพราะวัตถุดิบเป็นของที่มีในชุมชน ทำให้การลงทุนน้อย และผลกำไรค่อนข้างเห็นชัดเจน อีกทั้งกลุ่มเป้าหมายที่สนใจงานหัตถกรรมจากธรรมชาติ มีจำนวนมากเป็นการตอบใจพหุที่ดีในการออกแบบที่ดีในหัวข้อการประหยัด

3. ด้านความคงทน (Durability) การออกแบบด้านความคงทนชุมชนจักสานผักตบชวาใช้การตากแดดผักตบชวาให้แห้งเป็นอันดับแรกเพื่อรีดความชื้นออกจากวัตถุดิบ หลังจากนั้นนำไปทำการจักสานเพื่อให้เกิดความแข็งแรงด้วยลักษณะการไขว้มัดไปมา และตามด้วยการทาเคลือบด้วยยูรีเทน สำหรับเคลือบพื้นผิวเพื่อการยืดอายุการใช้ให้ยาวนานขึ้น

4. ด้านวัสดุ (Material) การเลือกใช้วัสดุของชุมชน เลือกใช้วัสดุที่มีความเหนียว ยืดหยุ่นเพื่อการจักสาน เหมาะแก่การดัดแปลงสู่การแปรรูปเป็นลักษณะตามต้องการได้ง่าย และหาได้ภายในชุมชนทำให้การเรียนรู้ ทำความเข้าใจวัสดุได้อย่างลึกซึ้ง

5. ด้านโครงสร้าง (Construction) การสร้างโครงสร้าง ผลิตภัณฑ์บางชนิดเช่นกระเป๋า หรือ ก่องที่มีลักษณะรูปทรงเป็นแนวตั้งขึ้น ก่อนผลิตจะมีแม่แบบที่เป็นโครงสร้างก่อนขึ้นรูปการจักสานเสมอ ทำให้การผลิตมีโครงสร้างชัดเจน

6. ด้านความงาม (Beauty) ด้านความงามความเด่นของวัตถุดิบที่ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวายมีความสวยงามของผลิตภัณฑ์ด้วยความเป็นธรรมชาติ ไม่

มีสีตัดแปลงใดๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีความงามด้วยตัวธรรมชาติ ประกอบกับภูมิปัญญาเป็นด้านของเครื่องใช้ มุ่งเน้นที่ความสวยงามเป็นหลัก ทำให้การออกแบบมุ่งเน้นที่ความงามเป็นปัจจัยสำคัญ และมีการออกแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัยอยู่เสมอ

7. ด้านลักษณะเด่นเฉพาะ (Personality) เอกลักษณะที่โดดเด่นของการออกแบบผลิตภัณฑ์ในชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย คือ ผักตบชวาที่มีความขาวกว่าที่อื่น ผู้นำชุมชนยืนยันได้ว่าสีของผักตบชวาที่นี่ไม่เหมือนที่ใด เนื่องจากสภาพแวดล้อมเป็นทางน้ำไหลผ่าน ทำให้ผักตบชวามีน้ำไหลผ่านไม่กักขัง จึงไม่เกิดความคล้ำของสี และผลิตภัณฑ์จักสานยังมีความโดดเด่นด้วยการทำลวดลายเสริม และมีการเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะใหม่ทุก 3 เดือน และ 6 เดือน

ชุมชนได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP ในระดับ 5 ดาว เนื่องจากการภูมิปัญญาที่มีความเป็นธรรมชาติ และโดดเด่นในตลาดของงานทำมือ ประกอบกับวัตถุดิบของผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมกับรูปแบบในการผลิตเครื่องใช้ ทำให้สินค้าเป็นที่น่าสนใจทั้งในและต่างประเทศ การออกนุชขายสินค้าของชุมชนในหนึ่งปีจะมีงานตลอด และมีการส่งออกสินค้าอยู่ตลอดเช่นกัน

กิจกรรมที่ 3. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากรประจำศูนย์ และพี่เลี้ยง (Coaching) ผู้นำชุมชนคุณธรรมยกย่อง และคณะรวม 18 คน จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรมประจำชุมชนแก่ผู้ที่สนใจ คนในชุมชน และตามโรงเรียนโดยรอบชุมชน แนวคิดของกลุ่มจักสานผักตบชวา มุ่งเน้นการผลิตช่างใหม่ เพื่อการช่วยเหลือชุมชนให้เกิดรายได้ โดยผู้นำชุมชนจะให้ผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ขั้นตอนผ่านหลักสูตรระยะสั้นจำนวน 4 ครั้ง รวม 12 ชั่วโมงในชั้นพื้นฐานสามารถเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทำที่ศูนย์ได้ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย และยังเปิดโอกาสให้หลังจากเรียนรู้ไปแล้วทำผลงานมาขายให้กับทางศูนย์ โดยศูนย์จะมีเกณฑ์การคัดเลือกตามเกรดของงานฝีมือ ยังมีฝีมือดียังได้ราคาดี และอีกการส่งเสริมที่สำคัญในการถ่ายทอดของชุมชน คือการให้พี่เลี้ยง หรือปราชญ์ผู้รู้ในศูนย์ไปสอนให้กับผู้เฒ่า ผู้แก่ถึงบ้านเพื่อถ่ายทอดวิธีการทำจักสานจากผักตบชวา โดยผู้เฒ่าบางท่านสามารถทำเงินโดยนั่งจักสานกระเป๋ที่บ้านได้เดือนละ 5000 – 6000 บาท

กิจกรรมที่ 4. การประชาสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนเลือกใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านทางดิจิทัล Facebook Page กลุ่มจักสานผักตบชวา – บ้านห้วยหวาย ซึ่งเป็นเพจสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายวัตถุดิบผักตบชวาทากแห้งในลักษณะต่างๆ การออกขายสินค้าตามงาน

เทศกาลจะทำการลงแจ้งเพื่อบอกข่าวสารแก่ผู้ที่สนใจ การบันทึกกระบวนการสร้างทางกลุ่มได้เลือกบันทึกขั้นตอนกระบวนการทำเป็นวิดีโอส่งลงผ่านสื่อ YouTube เพื่อการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัลแก่ผู้ที่สนใจ โดยกลุ่มมีสัญลักษณ์หรือแบรนด์โลโก้ที่คิดร่วมกันจากคนในชุมชนที่แสดงถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้การเลือกโลโก้เป็นรูปทรงวงกลมให้ดูเข้าใจง่าย ใช้สีเหลืองแทนสัญลักษณ์ของเครื่องจักสานเป็นพื้นหลัง และใช้สีเขียวคาดเป็นแนวขวางเพื่อใส่ข้อความประกอบให้ดูเข้าใจง่าย และได้ใช้จริงในลักษณะตามการออกบูธสินค้า เพจ และตราสัญลักษณ์สินค้า

สรุปผลการศึกษาชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด พบว่า ชุมชนดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 พัฒนาศูนย์ชุมชน การพัฒนาชุมชนจากการแก้ไขปัญหาสู่การกระจายรายได้จากการให้คนในชุมชนร่วมเก็บวัตถุดิบ พร้อมส่งขายให้กับทางศูนย์ ประกอบกับการจัดทำวัตถุดิบผักตบชวาตากแห้งส่งขายสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจในชุมชน กิจกรรมที่ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว โดยมาหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์สำคัญด้าน การประหยัดจากการหาวัตถุดิบในชุมชน สู่การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีหน้าที่การจ้างงานที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย มุ่งเน้นที่ความงามของวัสดุธรรมชาติทำให้เกิดเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจน และด้วยการพัฒนาบนขอบเขตระยะเวลา 3 เดือน และ 6 เดือนจะมีการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ เสมอ กิจกรรมที่ 3) จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากรประจำศูนย์ และพี่เลี้ยง (Coaching) สิ่งสำคัญคือสร้างกำลังพลในการผลิตที่มีมากขึ้น กระจายรายได้ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้คนในชุมชน กิจกรรมที่ 4) การประชาสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนเพื่อกระจายข่าวสาร เพิ่มกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง พร้อมกับตั้งเพจซื้อขายบนเพจ กลุ่มจักสานผักตบชวา – บ้านห้วยหวาย

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ

ชุมชนเมืองเพชรบุรี

ผลจากการได้ข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบ ผ่านทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบข้างต้นรวม 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเข้าใจปัญหา 2) การตั้งกรอบปัญหา 3) การระดมความคิด และในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ของชุมชนเมืองเพชรบุรี ชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ผู้วิจัยได้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย 1) ประธานชุมชน 2) ประธานศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี 3) ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน ได้รับข้อมูลผลการพัฒนาต้นแบบของชุมชน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ

โดยมี 4 ขั้นตอน สู่การกำหนดองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ชุมชนเมืองเพชรบุรีมีการกำหนดประชุมร่วมกันจากบุคคลสำคัญที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนร่วมกันผ่านวิธีการ (SWOT Analysis) ได้แนวทางการพัฒนาปัญหาสำคัญชุมชน เรื่อง วัตถุประสงค์ในชุมชนพื้นที่ทวดโทรม และไม่มีการรวบรวมภูมิปัญญา กำหนดออกมาเป็นกรอบปัญหา 2 ข้อ 1) การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดกิจกรรม อนุรักษ์ สืบสานที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันพัฒนา และ 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการปรับสร้างทัศนียภาพของชุมชน ซึ่งชุมชนได้ตั้งผลผลิตที่การสร้างรูปแบบชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนดกิจกรรมสำคัญ 3 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรม 1 ศิลปะ และศิลปะประยุกต์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ กิจกรรม 2 การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรม 3 การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผนงาน การศึกษาชุมชนต้นแบบ ผ่านการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเมืองเพชรบุรี ชุมชนเมืองเพชรบุรี ใช้การประชุมรูปแบบสนทนากลุ่ม โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชนจัดการเรียกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการประชุมกำหนดแนวทาง ผลการวิเคราะห์การร่วมวางแผนงานการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาชุมชนเมืองเพชรบุรีมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ข้อ ดังนี้

1) **หลักการของชุมชน** ชุมชนเมืองเพชรบุรีมีการกำหนดเป้าหมายให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อขับเคลื่อนจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์และยั่งยืน โดยอาศัยชุมชนและองค์กรภาครัฐในการช่วยกันส่งเสริมเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุมชน

2) **วัตถุประสงค์** ชุมชนในย่านเมืองเก่าเพชรบุรี ทั้งชุมชนถนนคลองกระแซง ชุมชนตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ ร่วมมือกันหาแนวทางจัดการท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนแนวทางนี้นำไปสู่การจัดโครงการ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรี มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 4 ข้อ ดังนี้

2.1) ด้านการอนุรักษ์ เกิดการอนุรักษ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ช่วยให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนมีการส่งต่อภูมิปัญญาผ่านศูนย์การเรียนรู้โดยมีปราชญ์ผู้มีความรู้ ทักษะทางด้านการทำขนมตาล ทำผลิตภัณฑ์จากต้นตาล การผลิตด้านผลงานศิลปหัตถกรรมการตอกหนังใหญ่ การผลิตงานปูนปั้นเมืองเพชร มีการถ่ายทอดส่งต่อไปยังผู้ที่

สนใจในชุมชน นักท่องเที่ยว ประกอบกับการจัดทำบอร์ดอธิบายความรู้เกี่ยวกับชุมชน การจัดนิทรรศการผลงานศิลปหัตถกรรมพร้อมขั้นตอนกระบวนการสร้าง และจัดพื้นที่สำหรับการร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการระหว่างปราชญ์ชุมชนกับ ผู้ที่สนใจ

2.2) รายได้ เกิดจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่คนในชุมชนร่วมกันผลิตแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ หมวดที่ 1 ของกิน เพชรบุรีเมือง 3 รส ได้แก่ รสหวาน ผลิตภัณฑ์จากต้นตาล เช่น น้ำตาลสด ขนมตาล น้ำตาลโตนด ลูกตาลสด และขนมหวานต่าง ๆ รสเปรี้ยว ได้แก่ พืชเศรษฐกิจประจำจังหวัด มะนาว น้ำมะนาวจากสายพันธุ์มะนาวแป้น มะนาวไซ้ มะนาวหนัง และ รสเค็ม ได้แก่ เกล็ดสมุทรเมืองเพชร หมวดที่ 2 ของใช้ พัดจากใบตาล หมวดที่ 3 ของตกแต่ง ได้แก่ ศิลปะปูนปั้น เครื่องเคลือบดินเผา กระดาษตอกลายหนังใหญ่ ทั้งหมดนี้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างผลตอบแทน กระจายรายได้ให้กับชุมชนเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

2.3) มีส่วนร่วม สมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาในพื้นที่ร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง โดยการส่งต่อผ่านกิจกรรมแนะนำผ่านปราชญ์ผู้รู้เป็นหลัก ร่วมกับสมาชิกภายในชุมชนเพื่อการกระจายรายได้จากการขายผลผลิตผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

2.4) พื้นที่ต้นแบบ เกิดต้นแบบพัฒนาพื้นที่ค้ำถึงวิถีชีวิต เศรษฐกิจของคนในชุมชน จากการที่ชุมชนไม่ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเอง ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวัน ทำให้ชุมชนไม่มีภาระใดๆ เพิ่มขึ้น ชุมชนยังคงได้รักษาความเป็นตัวตนที่แท้จริง ส่งผลให้ผู้ที่มีส่วนร่อนักท่องเที่ยวอยากเรียนรู้วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม อาหารอยากเที่ยวในชุมชนให้นานมากขึ้น ทำให้เกิดความต้องการด้านอื่นๆ เช่น ที่พัก อาหารพื้นถิ่น เกิดความภาคภูมิใจภายในชุมชน

3) กำหนดการต่อยอด และพัฒนาทุนทางทรัพยากร พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าชุมชน พัฒนาผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้ได้ผลลัพธ์ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สะท้อนวิถีชีวิต และมรดกทางวัฒนธรรม ภาชนะใส่อาหารที่ต่อยอดภูมิปัญญา สูตรหรือเมนูอาหารสุขภาพ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

4) การถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดตั้งศูนย์กลางจัดการชุมชนส่งมอบคู่มือการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกลไกของคณะทำงาน ด้านศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นปูนสด การตอกหนังใหญ่ การปั้นดินเผา และบูรณาการขับเคลื่อนกลไก

ภาคีเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ผลลัพธ์ จะได้ Facebook Page “เที่ยวเมืองเก่า เล่าเรื่องเมืองเพชร”, Smart Guildbook, Vlog วิดีทัศน์, Mascot & Logo

5) การติดตามและประเมินผล มีการติดตามประเมินการจัดโครงการ และกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการนำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวมาพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมและผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรม ชุมชนเมืองเพชรบุรี กำหนดกิจกรรม จำนวน 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรม 1 ศิลปะ และศิลปะประยุกต์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน
ต้นแบบ

กิจกรรม 2 การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน
และดึงดูดนักท่องเที่ยว

กิจกรรม 3 การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์
ทั้ง 3 กิจกรรมกำหนดจากการแก้ไขปัญหาสู่การพัฒนาเป็นสำคัญ ชุมชนเมืองเพชรบุรีจัดให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้รู้ในจุดสำคัญสถานที่ต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน คุณธรรมยกย่อง มีหน้าที่ดูแลศูนย์วิจัยเมืองเพชร คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาภูมิปัญญาความเป็นมาของเมือง มีการอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในศูนย์ฯ ส่วนการนำชมชุมชนในส่วนของงานปั้นปูนเมืองเพชรจะมีปราชญ์ชาวบ้านนำชมพร้อมให้ความรู้ประวัติความเป็นมาของยุคสมัยผลงานปูนปั้น พิพิธภัณฑสถานของโบราณจะมีผู้รู้ประจำบ้านพิพิธภัณฑสถาน คอยอำนวยความสะดวกต้อนรับ เปิดให้ชม และส่วนของแหล่งขายผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจะมีพ่อค้าแม่ค้าจัดจำหน่ายตามตลาดการค้าในชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการของชุมชนเมืองเพชรบุรีแบ่งออกเป็น 2 ศูนย์ใหญ่คือ 1) ศูนย์วิจัยเมืองเพชร 2) ศูนย์ดูแลนักท่องเที่ยว โดยทางผู้นำชุมชนมีการจัดคนในการดูแลประจำทั้ง 2 แห่ง พร้อมกับประสานงานในการดูแลต้อนรับนำชม นำเที่ยว พร้อมกับหาที่พักเพื่อต้อนรับ ดูแลผู้ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนผ่านการกิน เที่ยว พักผ่อน และเรียนรู้วิถีภูมิปัญญา โดยสมาชิกผู้อาศัยในชุมชนคอยประสานงานร่วมกับศูนย์ และผู้นำชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนเมืองเพชรบุรีใน ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบพบว่า ชุมชนเมืองเพชรบุรีมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง และยั่งยืนมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบกันตามเป้าหมายของชุมชนร่วมกัน โดยมีการจัดแบ่งดูแลประสานงาน

จากกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้ดูแลศูนย์วิจัย ผู้ดูแลศูนย์แนะนำแหล่งท่องเที่ยว ผู้ดูแลสถานที่สำคัญตามจุด และสมาชิกที่เป็นพ่อค้าแม่ค้า โดยการมีส่วนร่วมกันดูแลทั้งหมดร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มต้น ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมกันค้นหาปัญหา เพื่อเข้าใจปัญหา ผ่านการสนทนากลุ่มและจัดทำวิเคราะห์ชุมชน (Swot Analysis) ได้แนวทางการพัฒนาโดยมีกรอบจากปัญหา 2 ข้อ 2 ข้อ คือ การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดกิจกรรม อนุรักษ์ สืบสานที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันพัฒนา และ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการปรับสร้างทัศนียภาพของชุมชน พร้อมกับการคิดกิจกรรมรองรับรวม 3 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 ศิลปะ และศิลปะประยุกต์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ กิจกรรม 2 การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรม 3 การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ 2) การร่วมวางแผนงาน ได้ผลจากการร่วมสนทนากลุ่มภายในชุมชนเพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการของชุมชน วัตถุประสงค์ กำหนดต่อยอด และพัฒนาทุนทางทรัพยากร การถ่ายทอดองค์ความรู้ ประเมินผล 3) การจัดกิจกรรมเป็นการคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญขององค์ความรู้สำคัญของชุมชนเมืองเพชร เพื่อจัดสู่การดำเนินกิจกรรมภายใต้การดูแล ถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน โดยมีการเรียนรู้จาก ประวัติความเป็นมาของชุมชน การพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน และการเรียนรู้ภูมิปัญญา 4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดการบริหารจัดการภายในชุมชน ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ดูแลตามสถานที่ การรับผิดชอบกิจกรรม คัดเลือกผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดภูมิปัญญา คัดเลือกผู้รับผิดชอบดูแล ศูนย์วิจัย และศูนย์ดูแลนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีการร่วมรับผิดชอบ และมีการนัดประชุมเพื่อประเมินทุก 1 เดือน และ 3 เดือน

สรุปสิ่งสำคัญในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ที่พบจากชุมชนเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี มีความสอดคล้อง ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมเข้าใจปัญหา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาสิ่งสำคัญที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากคนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกัน เข้าใจเพื่อกำหนดแนวทางกรอบปัญหาเพื่อพัฒนา 2) การกำหนดกิจกรรมสำคัญที่เป็นประชาติร่วมกันของชุมชน 3) ร่วมวางแผนงานจากผลการกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบ จากองค์ประกอบดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ กำหนดเนื้อหาสาระสำคัญ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการติดตามประเมินผล 4) การดำเนินจัดกิจกรรมภายใต้เนื้อหาสาระสำคัญ 5) กำหนดการมีส่วนร่วม

ในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทั้งหมดรวม 5 หัวข้อสำคัญที่มีความสอดคล้องต่อการพัฒนารูปแบบ
หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี

ผลจากการได้ข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบ ผ่านทฤษฎีหลักการคิดเชิง
ออกแบบข้างต้นรวม 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเข้าใจปัญหา 2) การตั้งกรอบปัญหา 3) การ
ระดมความคิด และในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ของชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย
สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ผู้วิจัยได้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก
จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ท่านประกอบด้วย 1) ประธานศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพกลุ่มจักสาน
ผักตบชวา บ้านห้วยหวาย 2) วิทยากรศูนย์ฯ 3) ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนที่ใช้บริการกับศูนย์
ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ ได้รับข้อมูลผลการพัฒนาต้นแบบของชุมชน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของ
คนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ผู้การกำหนด
องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์
หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้าน
ห้วยหวาย สุพรรณบุรี มีการสนทนากลุ่มร่วมกันจากบุคคลสำคัญที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน
และองค์กรภายนอก เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนร่วมกันผ่านวิธีการ (SWOT Analysis) ได้
แนวทางการแก้ไขปัญหาคือชุมชน เรื่อง แหล่งน้ำในชุมชนมีปัญหาจากผักตบชวามีมากไป คน
ในชุมชนไม่มีรายได้ ไม่มีงาน กำหนดออกมาเป็นกรอบปัญหา 2 ข้อ 1) การแก้ไขปัญหาคือผักตบชวา
สู่การเพิ่มมูลค่า และ 2) การถ่ายโอนความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน ซึ่งชุมชนได้ตั้งผลลัพธ์ที่
การสร้างรูปแบบชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว โดยกำหนด
กิจกรรมสำคัญ 3 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรม 1 พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน กิจกรรม 2 ชุมชนจักสาน
ผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี มีการพัฒนาวัตถุดิบภายในชุมชนสู่การได้รางวัลผลิตภัณฑ์
OTOP 5 ดาว กิจกรรม 3 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผนงาน จากการศึกษาชุมชนต้นแบบ ชุมชนจักสาน
ผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ใช้การประชุมรูปแบบสนทนากลุ่ม โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชนร่วม
ประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พร้อมทั้งตัวแทนจากองค์กรภายนอก (กรมแรงงานภาค 8) เพื่อการ
ประชุมกำหนดแนวทาง ผลการวิเคราะห์การร่วมวางแผนงานการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบการ
พัฒนาชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ข้อ ดังนี้

1) **หลักการของชุมชน** จุดเริ่มต้นของกลุ่ม คือ การสร้างรายได้ให้กลุ่มชาวบ้านในชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย จากการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากผักตบชวา และถ่ายทอดความรู้สู่ผู้ที่สนใจภายในศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ เพื่อสืบสานการสร้างงานศิลปหัตถกรรม ด้านจักสาน

2) **วัตถุประสงค์** กลุ่มชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ร่วมมือกันหาแนวทางจัดการปัญหาวัตถุดิบในชุมชนสู่การสร้างรายได้ จัดการวัตถุดิบผ่านการใช้ศิลปหัตถกรรมด้านจักสานเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้เพื่อสร้างช่างฝีมือในการผลิตและส่งต่อไปกับศูนย์กลางชุมชน โดยมีเป้าหมายการส่งออกผลิตภัณฑ์สู่ภายนอกชุมชน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

2.1) เพื่อสืบสาน ส่งเสริม และสนับสนุนงานศิลปหัตถกรรมจักสานบ้านห้วยหวาย ชุมชนมีการเรียนรู้การทำจักสานจากผักตบชวาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบัน มีระยะเวลาสืบทอดกันมารวม 30 ปี และต้องการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมด้านจักสานไว้ให้คนในชุมชนได้สืบต่อ เนื่องจากการสร้างผลงานหัตถกรรมจักสานจากผักตบชวาใช้ต้นทุนจากวัตถุดิบในชุมชน ทำให้เกิดการสร้างรายได้มากขึ้น อีกทั้งเป็นการลดภาวะหนาแน่นให้แม่น้ำมีสภาพไหลเวียนที่สะดวก ผู้นำในชุมชนจึงรวมกลุ่มเพื่อเป้าหมายสำคัญในการสืบสานงานหัตถกรรมจักสาน และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อสร้างรายได้จากงานศิลปหัตถกรรม จากผักตบชวา

2.2) ถ่ายทอดความรู้สู่การประกอบอาชีพ การส่งต่อองค์ความรู้ขั้นตอนกระบวนการผลิต วิธีการเลือกวัสดุ ถูกถ่ายทอดความรู้สู่ผู้ที่สนใจภายในชุมชน และสถานศึกษาโดยรอบชุมชนเพื่อการกระจายภูมิปัญญาจากการผลิตงานหัตถกรรมจักสานจากผักตบชวา และจัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพโดยมีวิทยากรคอยให้ความรู้เป็นหลักสูตรระยะสั้นในการเรียนรู้เพื่อทำผลงาน ซึ่งในการเรียนจะมีตั้งแต่ระดับเริ่มต้น ไปจนถึงการพัฒนาสู่งานจักสานของที่ใหญ่ และใช้ความละเอียดมากขึ้น ในผลผลิตจะมีการรับซื้อจากทางศูนย์เพื่อส่งขายภายในประเทศในระดับ OTOP 5 ดาว และส่งออกต่างประเทศ

2.3) ส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน ภายในชุมชนมีการรับซื้อวัตถุดิบจากชาวบ้านที่ออกมาผักตบชวานำมาขายให้ทางศูนย์ฯ จะมีการคิดเกรดเพื่อรับและแลกเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อความสะดวกต่อการผลิตที่ได้วัตถุดิบมาโดยตรงในชุมชน โดยให้การแลกเปลี่ยนเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ได้ รวมถึงเด็กนักเรียนในบางโรงเรียนจะหารายได้จากการทำงานตรงจุดนี้ เพื่อแบ่งเบาครอบครัว โดยการรับจะมีทั้งลักษณะตากแห้งปกติ และตากแห้งหั่นเป็นท่อน

3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ การทำเครื่องจักสานผักตบชวา ถูกแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ 1. จัดทำบอร์ดความรู้ติดตั้ง ณ จุดศูนย์กลางชุมชน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย 2. ถ่ายทอดความรู้ผ่านการอบรมชาวบ้านที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์ โดยมีพี่เลี้ยง (Coaching) คอยช่วยเหลือ 3. บันทึกเป็นภาพ ขั้นตอนกระบวนการผลิต และจัดทำเป็นวิดีโอสั้นเก็บไว้ในฐานระบบออนไลน์ YouTube ของกลุ่ม และปัจจุบันมีการถ่ายทอดเข้าสู่ระบบการศึกษาโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานและพื้นฐานอาชีพ หากมีผู้ที่สนใจภายในชุมชน ประธานศูนย์ จะจัดสมาชิกออกบริการถ่ายทอดความรู้ตามบ้าน นับเป็นการกระจายความรู้ และภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มจำนวนกลุ่มช่างฝีมือ

4) การประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การประชาสัมพันธ์ภายใน คือ การจัดประชุมภายในชุมชน โดยกำหนดให้ภายในระยะเวลา 6 เดือน จะจัดประชุมอย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งจัดประชุม ณ ศูนย์กลางจัดการชุมชน เพื่อสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย ส่วนที่ 2 การประชาสัมพันธ์ภายนอก ผ่านสื่อออนไลน์ Facebook Page ในนามว่า “กลุ่มจักสานผักตบชวา-บ้านห้วยหวาย” เพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชน และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในกับองค์กรภายนอก

5) การติดตามและประเมินผล ของกลุ่มชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี จะดำเนินการติดตาม ประเมินผล และรับข้อเสนอแนะ ทุก 1 เดือน เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนา แก้ไขในรายละเอียดสินค้า และทุก 6 เดือนจะมีการออกแบบใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ทันสมัยกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรม ชุมชนเมืองเพชรบุรี กำหนดจำนวน 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรม 1 พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน

กิจกรรม 2 ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี มีการพัฒนาวัตถุดิบภายในชุมชนสู่การได้รางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว

กิจกรรม 3 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ

กิจกรรม 4 การประชาสัมพันธ์ ทั้ง 4 กิจกรรมกำหนดจากการแก้ไขปัญหา ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี จัดให้เกิดขึ้นโดยอาศัยคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชนจากการเก็บ

ผักตบชวาเพื่อรักษาแหล่งน้ำ ต่อยอดด้วยการนำผักตบชวามาตากแห้งนำส่งขาย อีกทั้งผู้นำชุมชน ได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนร่วมกับสมาชิก 18 คน พัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานจาก ผักตบชวาสู่ผลิตภัณฑ์ระดับ OTOP 5 ดาวในด้านการออกแบบที่ดีจากการใช้วัสดุธรรมชาติ และ ต่อยอดสู่การสร้างศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ สิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ภูมิปัญญาทาง ศิลปหัตถกรรมด้านจักสานผักตบชวา ถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจในชุมชน สถานศึกษาในชุมชน หน่วยงานภายนอกที่สนใจเรียนรู้ โดยทางศูนย์จะมีการจัดวิทยากรผู้มีความรู้ และผู้รู้ในชุมชนคอย ดูแลประสาน ให้ความรู้ทั้งในหลักสูตรระยะสั้นขั้นพื้นฐาน และการต่อยอดในการเรียนรู้ขั้นที่ยากขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานแบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) ศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ 2) ศูนย์รับซื้อสินค้า และเก็บสินค้า 3) การออกบริการสอนตาม สถานศึกษา โดยมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลสลับเปลี่ยนกันของสมาชิกในศูนย์ และกลุ่มผู้นำศูนย์ฯ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรีใน ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ พบว่า ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรีมีการแบ่ง หน้าที่กันรับผิดชอบ โดยมีการจัดแบ่งดูแลประสานงานจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ วิทยากรหรือปราชญ์ชุมชน ผู้ดูแลศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ ผู้ดูแลศูนย์รับซื้อสินค้า และเก็บ สินค้า และสมาชิกที่เป็นเครือข่ายศูนย์ในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกันดูแลทั้งหมดร่วมกันตั้งแต่ เริ่มต้นจากกลุ่มสมาชิกศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ รวม 18 คน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมกันค้นหา ปัญหา เพื่อเข้าใจปัญหา ผ่านการสนทนากลุ่มและจัดทำวิเคราะห์ชุมชนได้แนวทางการพัฒนาโดย มีกรอบจากปัญหา 2 ข้อ 2 ข้อ คือ การแก้ไขปัญหาผักตบชวา สู่การเพิ่มมูลค่า และการถ่ายโอน ความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน พร้อมกับการคิดกิจกรรมรองรับรวม 4 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรม ที่ 1 พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาวัตถุดิบภายในชุมชนสู่การได้รางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว กิจกรรมที่ 3. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร ประจำศูนย์ และพี่เลี้ยง กิจกรรมที่ 4. การประชาสัมพันธ์ชุมชน 2) การร่วมวางแผนงาน ได้ผลจาก การร่วมสนทนากลุ่มภายในชุมชนเพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบชุมชนสู่การปฏิบัติ เป็นเลิศทางด้านชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการของชุมชน วัตถุประสงค์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล 3) การดำเนินกิจกรรมเป็นการคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญขององค์ ความรู้สำคัญของชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี เพื่อจัดสู่การดำเนินกิจกรรม ภายใต้การแก้ไขสภาพแวดล้อมชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้รู้ วิทยากรหรือปราชญ์ชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน โดยมีการเรียนรู้จาก การพัฒนาภูมิทัศน์ การพัฒนาวัตถุดิบสู่ผลิตภัณฑ์

กับการออกแบบที่ดี การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ และการประชาสัมพันธ์ 4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดการบริหารจัดการภายในชุมชน ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ดูแลตามสถานที่ การรับผิดชอบกิจกรรม คัดเลือกผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดภูมิปัญญา คัดเลือกผู้รับผิดชอบดูแลศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ และศูนย์รับซื้อสินค้า เป็นต้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีการร่วมรับผิดชอบ และมีการนัดประชุมเพื่อประเมินทุก 1 เดือน และ 3 เดือน

สรุปหัวข้อสำคัญในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ที่พบจากชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มีความสอดคล้อง ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมเข้าใจปัญหาด้วยวิธีการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาสิ่งสำคัญที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากคนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกันเข้าใจเพื่อกำหนดแนวทางกรอบปัญหาเพื่อพัฒนา 2) การร่วมวางแผนกับองค์กรภายนอก และภายใน 3) ร่วมวางแผนงานจากผลการกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบ จากองค์ประกอบดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล 4) การดำเนินจัดกิจกรรมภายใต้เนื้อหาสาระสำคัญที่ชุมชนร่วมกันกำหนด 5) กำหนดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และกำหนดสถานที่ที่ชัดเจน ทั้งหมดรวม 5 หัวข้อสำคัญที่มีความสอดคล้องต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

กล้วยเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดสุพรรณบุรีจัดเป็นอาหารที่มีคุณค่าที่สำคัญกับประเทศไทยและสร้างเศรษฐกิจให้กับเกษตรกร นับได้ว่าเป็นอาหารที่สำคัญมีสรรพคุณมากมายที่สำคัญทางการรักษาเป็นยาและบำรุงร่างกายได้ดี ทางการตลาดมีความต้องการสูงสามารถจำหน่ายเป็นรายได้ประจำวันให้กับคนในชุมชนและครอบครัว ในด้านการดูแลปลูกต้นกล้วยรักษาง่ายไม่ยุ่งยาก ปลอดภัยจากสารพิษตบสนองแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในพื้นที่ที่มีความจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้ทุกครอบครัวร่วมปลูกด้วยเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ ลดการพึ่งพาจากตลาดภายนอก ฉะนั้นจึงจำเป็นที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยจะเป็นแหล่งผลิตรายได้และสร้างกำลังให้กับชุมชนได้ นอกจากนั้นศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยมีโครงการในการพัฒนาจากพืชเศรษฐกิจดังกล่าวสู่ผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง

สภาพองค์ประกอบทั่วไปของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ศูนย์วิจัยด้านการศึกษาชุมชนอนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-ชุมชนวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่เป็นราบ

ลุ่มอยู่ริมทางรถไฟทางตะวันตกของประเทศหลังวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ห่างจากกรุงเทพมหานคร เป็นระยะทางประมาณ ๙๗ กิโลเมตรและใกล้กับทางจังหวัดกาญจนบุรีเป็นระยะทางประมาณ ๒๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดโดยรวม ประมาณ ๑๒ ไร่ ที่อยู่ ๘/๓ ถนนสถานีรถไฟ ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ๗๒๐๐๐

ภาพประกอบ 20 ภาพถ่ายชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์

นักท่องเที่ยวเรียกว่า“บานาน่า สุพรรณบุรี” อยู่ใน เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ตำบลรั้วใหญ่ มีจำนวน ๑๖ ชุมชน ในเขตรับผิดชอบ ประกอบด้วยชุมชนเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี ๑๖ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนนี้เป็นชุมชนวัดป่าเลไลยก์ มีนางวราณี คงสงค์ เป็นประธานชุมชนสภาภูมิพื้นที่ศูนย์

สภาภูมิประเทศโดยทั่วไปของชุมชนวัดป่าเลไลยก์อำเภอเมืองสุพรรณบุรี

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์

1. พื้นที่ 1.637 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 2,182 คน 581 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 81 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ 581 ครัวเรือน

2. จำนวนประชากร ชาย 1,005 คน หญิง 1,177 คน ผู้สูงอายุ 318 คน เด็กเล็ก 422 คน

3. อายุชุมชน 21 ปี

4. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาชุมชน ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์ สมัยก่อนเรียกหมู่บ้านวัดป่า เรียกตามชื่อวัด ต่อมาเทศบาลเมืองสุพรรณบุรีได้กำหนดเขตชุมชน และให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2537 โดยรวมชุมชนบ้านดอนจันทร์ บ้านทางรถไฟและบ้านคูเมืองเหนือเข้าร่วมด้วยกัน จัดตั้งเป็นศูนย์สาธารณชุมชน (ศ.ส.ม.ช) และจัดตั้งเป็นชุมชนวัดป่าเลไลยก์ เปิดทำการเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2537 ที่ทำการตั้งอยู่ด้านซ้ายของวิหารหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์ ต่อมาทางวัดได้ทำการปรับปรุงอาณาบริเวณวัด และทำการก่อสร้างพระวิหาร คต รอบพระวิหารหลวงพ่อดโต จึงได้ย้ายที่ทำการชุมชนวัดป่าเลไลยก์ มาตั้งที่ใหม่ในปัจจุบัน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์พระธรรมมหาวิธานุวัฒน์เจ้าคณะจังหวัด ให้อาศัยสถานที่ก่อสร้างที่ทำการชุมชนใหม่ และได้รับเงินอุดหนุน จากเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จำนวน 300,000 บาท (-เงินสามแสนบาทถ้วน) ร่วมกับคณะกรรมการและอสม. ได้ทำการก่อสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2541 โดยมีพื้นที่ติดต่อกับ ดงนี้ ทิศเหนือติดต่อกับ อบต.รั้วใหญ่ ทิศใต้ ติดต่อกับ อบต. ดอนก่ายาน

อาณาเขต

พื้นที่ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์ มีพื้นที่มีพื้นที่ทั้งหมด โดยรวม ประมาณ 12 ไร่ ด้วยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

1. ด้านการเกษตร ปลูกพืชนาชนิด ปลูกกล้วยเป็นหลัก 5 ไร่
2. ด้านน้ำเป็นแหล่งอาศัยของปลานานาชนิด จำนวน 2 ไร่
3. ด้านสถานที่พัก แหล่งท่องเที่ยวร้านค้า 2 ไร่
4. ด้านพื้นที่แหล่งเรียนรู้ของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี 2 ไร่

1. พันธุ์กล้วยในศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยนี้ ประกอบด้วยประมาณ ๑๖๐ สายพันธุ์ ซึ่งเป็นพันธุ์กล้วยน้ำว่าที่พบในไทยและต่างประเทศ รู้จักอย่างกว้างขวาง ได้แก่ กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอมจันทร์ กล้วยไข่ทองร่วง กล้วยไข่จีน กล้วยน้ำนัม กล้วยโลกกล้วยสา กล้วยหอม กล้วยหอมจำปา กล้วยทองกาบดำ กล้วยหอมทอง กล้วยนาก กล้วยครั่ง กล้วยหอมเขียว กล้วยกุ้งเขียว กล้วยหอมแก้ว กล้วยไข่พระตะบอง กล้วยคลองจ้ง กล้วยน้ำกล้วยน้ำฝาด กล้วยนมสวรรค์ เป็นต้น

ภาพประกอบ 21 ภาพถ่ายพันธุ์กล้วยในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์

2. ด้านพื้นที่น้ำ เป็นลักษณะบ่อสระที่ขุดลึก ประมาณ 5 เมตร มี จำนวน 2 ไร่ ซึ่งได้ใช้ประโยชน์พื้นที่ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 แหล่งน้ำได้ทำเป็นแหล่งอาศัยของปลานานาชนิดมี .จำนวนประมาณ 2 แสน ตัว กำลังเจริญเติบโตมีอายุถึง 1 ปีแล้ว เมื่อปลาเจริญเติบโต ก็สามารถขายทำรายได้ให้แก่ชุมชนได้ แต่ในขณะเดียวกันทางชุมชนมองเห็นประโยชน์ในการท่องเที่ยวจึงทำเป็นสถานที่ ให้นักท่องเที่ยวเลี้ยงอาหารปลา เป็นรายได้ต่อศูนย์ต่อไปส่วนที่ 2 แหล่งน้ำเป็นสถานที่ให้นักท่องเที่ยวได้พายเรือรอบเกาะเล่น ทำสมุนไพรรปลา กับคนที่มาเที่ยว ทำรายได้ให้ชุมชน

ภาพประกอบ 22 ภาพถ่ายด้านพื้นที่น้ำในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์

ด้านสถานที่พักแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้าพื้นที่ 2 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของชุมชนที่มีพ่อค้าแม่ค้าตั้งร้านจำนวน 30-40 ร้านค้า ในพื้นที่ประกอบไปด้วยร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านเครื่องดีมร้านขายของเบ็ดเตล็ด และวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย สุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 23 ปาเลไลยก์

4. พื้นที่ด้านแหล่งเรียนรู้และผลิตภัณฑ์ของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี 2 ไร่ ส่วนของแหล่งเรียนรู้ถูกจัดขึ้นเพื่อสำหรับเรียนรู้ ทดลองเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์ออกสู่การจำหน่ายในชุมชนส่งเสริมรายได้โดยใช้วัตถุดิบหลักในการสร้างจากกล้วยและทดลองเพื่อศึกษาในเรื่องของพันธุ์กล้วยต่างๆ โดยมีปราชญ์ชุมชนอย่างคุณโกย ผู้จัดการชุมชนศูนย์กล้วยสุพรรณบุรี

ภาพประกอบ 24 ภาพถ่ายด้านแหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี วัดป่าเลไลยก์

ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์มีพื้นที่สำคัญทางการสร้างมูลค่าด้วยพืชเศรษฐกิจของจังหวัดสุพรรณบุรีเช่น กล้วย ข้าว และของที่ระลึกผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบจากกล้วย ส่วนพื้นที่ของชุมชนส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาจากพระครูโสภณวิธานูวัตร รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีพืชเศรษฐกิจประกอบกับการดำรงชีพของคนในชุมชนที่พัฒนาร่วมกันได้ผ่านแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมกับแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่ด้วยศิลปะ

แขนงต่างๆ ในการสร้างสรรค์ชุมชนจากศิลปะเป็นฐานประกอบกับการอนุรักษ์ชุมชนโดยนำศิลปะด้านประติมากรรม วรรณกรรมสำคัญอย่างขุนช้าง ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมาเป็นประติมากรรมศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนต่างมาสักการะขอพร นอกจากนี้พื้นที่สำคัญ 4 ด้านดังกล่าวมาบริเวณโดยรอบชุมชนยังประกอบไปด้วยพื้นที่สำคัญทางด้านศิลปะทัศนศิลป์อย่างผลงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เขียนประดับตกแต่งรอบวิหารหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์รวม 66 ภาพ

ภาพประกอบ 25 ภาพตัวอย่างจิตรกรรมฝาผนังวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนพื้นที่เรียนรู้สำคัญ

พื้นที่สำคัญโดยรอบชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์ยังมีสถาปัตยกรรมสำคัญที่สวยงามด้วยเรือนไม้แบบบ้านขุนช้าง อยู่ในพื้นที่บริเวณ วัดป่าเลไลยก์สุพรรณบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่สำคัญและงดงามด้วยเรื่องราวความเป็นมาของตัวละครในวรรณคดีสู่สถาปัตยกรรมไทยและประติมากรรมประดับตกแต่งอย่างเป็นรูปธรรมอย่างขุนช้างเอกลักษณ์ทางศิลปะสำคัญของพื้นที่

ภาพประกอบ 26 ภาพตัวอย่างสถาปัตยกรรมเรือนขุนช้าง พื้นที่เรียนรู้สำคัญชุมชนวัดป่าเลไลยก์

กล่าวได้ว่าชุมชนชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี-วัดป่าเลไลยก์มีพื้นที่สำคัญทางการสร้างมูลค่าด้วยพืชเศรษฐกิจของจังหวัดสุพรรณบุรี สมบูรณ์ด้วยแหล่งศิลปะด้านทัศนศิลป์และวรรณกรรมสำคัญรวมไปถึงการมีผู้นำที่พัฒนาพื้นที่คนสำคัญอย่างพระครูโสภณวิธานวัตร

รองเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์นำกลั้วมาช่วยมาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางด้านพุทธศาสนาอย่างหลวงพ่อโตวัดป่าเลไลยก์ พร้อมกับเป็นแหล่งศูนย์รวมในการจัดงานประจำปีในการสักการะหลวงพ่อโตและการจัดจำหน่ายสินค้า จัดได้ว่าเป็นแหล่งชุมชนเศรษฐกิจที่สำคัญต่อการจัดรวบรวมข้อมูลจัดเก็บเป็นกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอด เพื่อรักษาสิ่งสำคัญอย่างศิลปะท้องถิ่นที่สำคัญด้านทัศนศิลป์ วรรณกรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่างๆ ทางการถ่ายทอดสืบสานอนุรักษ์ไว้ให้ชุมชนสืบไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัยด้านการจัดการความรู้ และพัฒนารูปแบบในชุมชน

ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง (2558) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้รูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. หลักการ 2.วัตถุประสงค์ 3.เนื้อหา 4.การจัดการเรียนการสอน 5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และจากการถอดบทเรียนที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนพบว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและจัดประสบการณ์ภาคสนามให้แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชุมชนของผู้เรียนและชีวิตชาวบ้านในชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรักความภาคภูมิใจในพื้นที่ถิ่นของตนเอง

ประติมา ธีรบุญธรรมตระกูล (2561). ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษา โดยใช้สถานที่ที่เป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชนชานเมือง ได้องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย 1. แนวคิดของหลักสูตร 2. วัตถุประสงค์ 3.สาระการเรียนรู้ ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างนวัตกรรม และสื่อสร้างสรรค์เพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์ 4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่ที่เป็นฐาน 5. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมศิลปวัฒนธรรมชุมชนโดยใช้แนวคิด Design Thinking และกระบวนการคิดสร้างสรรค์แบบ Synectics

นฤดล จิตสกุล (2554) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องเรือพนมพระ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะในหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ด้านวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ คุณค่า และเอกลักษณ์ของเรือพนมพระ ด้านเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับประวัติ ความสำคัญ เอกลักษณ์ ขั้นตอนการสร้างและวิธีการอนุรักษ์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ฝึกปฏิบัติสร้างเรือ ด้าน

ครูผู้สอน เกิดการสอนร่วมกันของครูศิลปะ ผู้รู้ ผู้ทรงภูมิ ปราชญ์ท้องถิ่น ด้านสื่อการสอน คือใช้เรือพนมพระเป็นสื่อการสอน ด้านแหล่งการเรียนรู้ ใช้แหล่งการเรียนรู้จากท้องถิ่น ด้านการประเมินผล ผู้เรียนสามารถอธิบายเอกลักษณ์ของเรือพนมพระและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยข้อบ่งชี้ของการบรรลุผลเชิงปริมาณคือ การได้แผนปฏิบัติการพัฒนาและเกิดกิจกรรมทั้งกิจกรรมศิลปศึกษาและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกของชุมชนคือ เกิดการมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบในการพัฒนางานร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น

ศรียรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ 4 ด้านที่ต้องคำนึงถึงประกอบด้วย 1. ชุมชน (Community based) 2.การจัดการเรียนรู้ (Learning) 3.เทคโนโลยี (Technology) และ 4. การประเมินผล (Evaluation) กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการเป็นการเรียนรู้บนฐานของชุมชน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 ด้าน CLTE ได้แก่ ชุมชน การจัดการเรียนรู้ เทคโนโลยี และการประเมินผล โดยจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน PSRA Model ซึ่งผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาที่พบในชุมชนด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายและได้ชิ้นงานที่สร้างสรรค์ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PSRA Model ประกอบด้วย (1) ขั้นตอนเตรียมความพร้อม (Preparing = P) (2) ขั้นตอนกลยุทธ์การเรียนรู้ (Strategies = S) (3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด (Reflection : R) (4) ขั้นประเมินประสิทธิผล (Assessing = A) 4) การวัดและประเมินผล ประเมินภาพรวมของกระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จากการสะท้อนคิดของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และ 5) เงื่อนไขในการนำกระบวนทัศน์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ

สวรศ บัวมีรูป (2547) ได้ทำการศึกษาหลักการ, แนวคิด, ปัญหา และอุปสรรค ตลอดจนถึงแนวทางและแผนงานในการจัดการความรู้ในองค์การรัฐวิสาหกิจ ผลที่ได้รับจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การจัดการความรู้เป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่มีความหมายและขอบเขตกว้างขวางทางการประสานครหลวง จึงได้กำหนดการปฏิบัติในการจัดการความรู้โดย มีองค์ประกอบในการปฏิบัติต่อความรู้ที่สำคัญ 4 ด้านได้แก่ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Accessibility) การซึมซับความรู้ (Knowledge Assimilation) และการประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application) การจัดการความรู้ตามหลักดังกล่าว ทำให้องค์การสามารถจับประเด็นความรู้ที่จำเป็น และสำคัญต่อการปฏิบัติงาน และมีความสำคัญต่อองค์การมากที่สุด

ธงชัย พาบุ (2552) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จ 2) วิเคราะห์ปัจจัยในการจัดการความรู้ที่ส่งผลให้สุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จและ 3) สังเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการจัดการความรู้ของธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จในกระบวนการจัดการธุรกิจ เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีเป้าหมายเดียวกันมีความต้องการเหมือนกัน มิได้ดำเนินธุรกิจเพื่อหวังผลกำไรเหมือนการจัดการธุรกิจสมัยใหม่แต่เป็นธุรกิจของชุมชน สร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ภายใต้วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ผสานกับความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นมีคุณภาพ สร้างความประทับใจแก่ลูกค้า การจัดการความรู้ในกระบวนการจัดการธุรกิจ จึงไม่ได้ยึดหลักการแบบเดียวกับการจัดองค์การธุรกิจสมัยใหม่ การจัดการความรู้ของธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไม่ได้ดำเนินการอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอน เมื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ในกระบวนการธุรกิจตามกรอบการวิจัยแล้ว สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการความรู้ในกระบวนการธุรกิจแต่ละขั้นตอนไม่แตกต่างกัน ทุกขั้นตอนมีการดำเนินงานคล้ายกัน แต่กระบวนการมีการดำเนินงานแบบไม่เป็นเส้นตรง ไม่มีรูปแบบ ไม่มีลำดับขั้นตอน เนื่องจากความรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่เป็นความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) ที่ฝังอยู่ในตัวคนเป็นทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสม เรียนรู้มาจากคนในครอบครัว และเครือข่าย การถ่ายโอนความรู้ที่เป็นทักษะไปสู่ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) จึงมีอยู่น้อย ส่วนมากจะเป็นการทำซ้ำ (Reproduction) ฉะนั้น ขั้นตอนการจัดการความรู้อาจจะก้าวกระโดด และสามารถสรุปจัดกลุ่มการจัดการความรู้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การกำหนดความรู้ การ

สร้างความรู้ และการจัดการความรู้ในกระบวนการนี้ ความรู้มาจากวัฒนธรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน อาศัยกระบวนการทางสังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการและกิจกรรมที่ใช้ส่วนมากเป็น การเล่าเรื่อง การบอกต่อ สานิต และฝึกปฏิบัติ และความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนมาให้ความรู้เพิ่มเติม 2) การจัดเก็บความรู้ การเผยแพร่ความรู้ และการใช้ความรู้ ในกระบวนการนี้ ความรู้ที่จัดเก็บจะเป็นความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญา และวิถีชีวิตชุมชนเป็นทักษะที่ถูกถ่ายทอดสั่งสมมาจากครอบครัวและเครือญาติ ฝังลึกในตัวคน การจัดเก็บในรูปของความรู้ชัดแจ้งจึงมีน้อย ส่วนความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ มีการจัดเก็บความรู้ที่ชัดแจ้ง เช่น เอกสารประกอบการฝึกอบรม เอกสารรายงานการศึกษาวิจัยของบุคคลภายนอก เอกสารมาตรฐาน และเอกสารเผยแพร่ มีการเผยแพร่ความรู้ โดยอาศัยกระบวนการทางสังคมกระบวนการกลุ่มกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยการเล่าเรื่อง บอกต่อ สนทนา ประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การสาธิต การตีพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในท้องถิ่น และการใช้ความรู้ในกระบวนการธุรกิจโดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การตลาดและการกระจายสินค้าด้วยการเล่าเรื่อง บอกต่อ ฝึกอบรม สาธิต ทดลองปฏิบัติ การศึกษาดูงาน การร่วมแสดงสินค้า และจัดจำหน่าย และ 3) การวัดผลการจัดการความรู้ ดำเนินการในทุกขั้นตอนการผลิต โดยอาศัยเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ความพึงพอใจของลูกค้า การสั่งซื้อซ้ำ ตรวจสอบจากบัญชีรายรับรายจ่าย บัญชีลูกค้า บัญชีการสั่งซื้อ สมุดบันทึกและรายงานการประชุม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ธุรกิจสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยหลัก 4 ประการ คือ (1) ภาวะผู้นำ ผู้นำมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ สมาชิกเชื่อถือศรัทธา ให้ความเคารพเชื่อฟัง สามารถบริหารจัดการและนำกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ (2) คนกลุ่มมีสมาชิกที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความต้องการเหมือนกัน มีความรักสามัคคี มีความมุ่งมั่นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญา และพัฒนาความรู้สมัยใหม่ให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้อย่างยั่งยืน (3) วัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสร้างความภาคภูมิใจให้สมาชิกมีความเชื่อและศรัทธาผู้นำ มีความไว้วางใจเชื่อใจซึ่งกันและกัน พัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมภูมิปัญญาและวิถีชีวิตให้มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ต้องการของลูกค้า และ (4) ภาพลักษณ์ตราสินค้า เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นที่รู้จักของลูกค้า และ 2) ปัจจัยรอง ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์กับลูกค้าเป็นการจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้กลับมามีซื้อสินค้าอีก การจัดการประสบการณ์ลูกค้า เพื่อสร้างประสบการณ์ให้ลูกค้าเห็นคุณค่าของสินค้าและ

บริการ ทำให้เกิดการเรียนรู้จากลูกค้าแล้วไปสู่การพัฒนาการผลิต และการตลาด (2)เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งอินเทอร์เน็ต การสร้างเว็บไซต์ การดำเนินงานระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นช่องทางประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ การตลาดและการกระจายสินค้าให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น

กนกพร ฉิมพลี (2555) กล่าวถึงรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานเกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ประจำท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝังความคิด การดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ลูกหลาน เพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา 2) กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนที่สำคัญได้แก่ 2.1) การกำหนดความรู้เกี่ยวกับการกำหนดผลิตภัณฑ์ ผ่านการคิดและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม 2.2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ที่มาจากภายในกลุ่มและภายนอก เพื่อให้เกิดความรู้เฉพาะ และนำไปสู่ 2.3) การแลกเปลี่ยนความรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกมีความรู้และทักษะในการผลิตมากขึ้น และเป็นที่มาของ 2.4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล และ 2.5) การถ่ายทอดความรู้ มีรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยกระบวนการจัดการความรู้ดังกล่าวมีลักษณะเป็นวงจรที่ถ่ายทอดความรู้แล้วสามารถย้อนกลับไปกำหนดความรู้ในรูปแบบอื่นๆได้อย่างต่อเนื่อง 3) เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานประสบความสำเร็จ มี 4 เงื่อนไขที่สำคัญ 3.1) ความรู้ด้านการจัดการความรู้ 3.2) วัฒนธรรมองค์กร 3.3) ภาวะผู้นำ 3.4) โครงสร้างพื้นฐาน รวมไปถึงข้อค้นพบสำคัญของการวิจัย คือ การพึ่งพาตนเองของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสาน โดยมีหลักการสำคัญได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และมีใจรักศิลปหัตถกรรมด้านการจักสาน

วรรณิ ทองระย้า (2549) ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร: กรณีศึกษาโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ บ้านหลั่น หมู่ที่ 4 ตำบลท่าฉนวน อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท ได้มีการสรุปประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการความรู้ มีดังนี้ 1) การรับรู้ความรู้จากภายนอก เป็นการรับความรู้จากภายนอกถึงแม้จะเป็นการรับรู้จากภายนอก แต่การนำความรู้นั้นมาปฏิบัติจริงก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างที่ได้มีการปฏิบัติและ

จากการทบทวนความรู้เดิม และนำเอาความรู้ที่มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการแบบใหม่มาประยุกต์ใช้ด้วย 2) บุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทั้งในอดีตที่มีการซึมซับความรู้จากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามธรรมชาติ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการเรียนรู้ในอดีตที่ใช้ หลักการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะบอกให้จำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น 3) การเชื่อมความรู้ภายนอกเข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน เป็นความสามารถของชุมชนในการเรียนรู้เพื่อจะหาจุดเชื่อมความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ และนำไปแก้ไขปัญหา 4) การทดลองปฏิบัติจริงร่วมกัน การเรียนรู้ของชุมชนส่วนมากเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังนั้นเพื่อเป็นบทพิสูจน์ความรู้ใหม่ที่เข้ามาจะสามารถใช้ประโยชน์ได้จริงจึงมีการปฏิบัติร่วมกัน 5) การเลือกสรรความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ การเลือกสรรความรู้ที่มีประโยชน์กับชุมชน และสามารถนำมาปฏิบัติจริงได้ เพื่อการดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จ 6) การจัดการเรียนรู้สำหรับบุคคล เพื่อให้การจัดการความรู้ปรากฏรูปธรรมที่ชัดเจน ประกอบกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติที่มีความสำคัญ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การบรรยายโดย วิทยากรและการจัดทำโดยการสาธิตให้บุคคลภายนอกได้เรียนรู้ และ 7) การจัดเก็บข้อมูล การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงถึงแม้จะเป็นการรับรู้ความรู้จากภายนอก เพื่อนำมาสู่การปฏิบัติจริงร่วมกันก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งความรู้ที่ได้รับเป็นความรู้ในลักษณะของความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล และระหว่างการทำงานร่วมกันทำให้เกิดความรู้ที่สอดแทรกในระหว่างทำงาน ซึ่งความรู้ทั้งสองประเภท เป็นความรู้ที่ยากต่อการเข้าถึง จึงมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ที่เปิดเผย (Explicit Knowledge) เพื่อให้บุคคลอื่นสามารถเข้าถึงได้

ชุดิมา เมฆวัน (2549) ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดประกอบด้วย 1) การระบุถึงความรู้โดยการเลือกและตัดสินใจผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มธุรกิจชุมชน โดยกลุ่มธุรกิจชุมชนส่วนมากมีการตัดสินใจในการผลิตผลิตภัณฑ์ด้วยตนเอง และมีการเลือกและตัดสินใจจากการประชุมพูดคุยปรึกษาหารือในกลุ่มแล้วตัดสินใจ 2) กระบวนการแสวงหาความรู้เป็นการแสวงหาความรู้จากการอบรมทั้งหมด รองลงมาคือ การศึกษาดูงาน และการนำความรู้เดิมมาพัฒนาปรับปรุงตามลำดับ 3) การใช้และพัฒนาความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชน ส่วนมากกลุ่มนำข้อมูลความรู้ที่ได้มากจากระบวนการแสวงหาความรู้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่ม รองลงมาคือ กลุ่มนำความรู้ข้อมูลที่ได้มาจากระบวนการแสวงหาความรู้ มาปฏิบัติตาม และปรับปรุงหาความรู้เพิ่มเติม จนพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้สูตรเฉพาะของกลุ่ม 4) กระบวนการถ่ายทอด

ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มทั้งหมดใช้การสาธิต/ทำให้ดู รองลงมาคือ ใช้การบอกกล่าว การอบรม และการใช้แจกเอกสารข้อมูล/แผ่นพับตามลำดับ สำหรับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มคนที่สนใจ พบว่า กลุ่มธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มคนที่สนใจ ซึ่งใช้การถ่ายทอดความรู้โดยการสาธิต/ทำให้ดู รองลงมาคือ การบอกเล่า และการอบรมตามลำดับ 5) กระบวนการเก็บรักษาจดจำความรู้ กลุ่มธุรกิจชุมชนทั้งหมดเก็บจดจำผ่านตัวบุคคล รองลงมาเก็บจดจำจากตัวอย่างชิ้นงาน และการเก็บรักษาจดจำโดยการบันทึกตามลำดับ

ฉลาด จันทรมบัติ (2550) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์การชุมชนการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ควบคู่กับการพัฒนากลุ่มองค์การชุมชน 2) พัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้องค์การชุมชนควบคู่กับแผนพัฒนาของกลุ่มองค์การชุมชน 3) ศึกษาความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้ขององค์การชุมชน 4) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้ขององค์การชุมชนผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ได้แผนการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้ควบคู่การพัฒนากลุ่มแบ่งออกเป็น 5 ระยะคือ 1) การเตรียมชุมชน 2) การสร้างแรงจูงใจจิตสำนึกส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างวิสัยทัศน์ 3) การจัดทำแผน/พัฒนาศักยภาพทีม 4) นำแผนปฏิบัติและพัฒนางานและ 5) ประเมินสรุปผล 2) ผลการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์การชุมชนพบว่า (2.1) รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์การชุมชนที่พัฒนาประกอบด้วย 18 กิจกรรมหลักคือ 1) ทำความเข้าใจกับชุมชน 2) สร้างทีมและแกนนำ 3) ศึกษาบริบทชุมชนกลุ่มองค์การชุมชนและสภาพการจัดการความรู้ 4) สร้างแรงจูงใจและจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน 5) สร้างวิสัยทัศน์การจัดการความรู้ 6) สร้างความเข้าใจกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้ 7) จัดทำแผนกิจกรรมพัฒนาการจัดการความรู้และแผนความรู้ 8) พัฒนาความรู้พื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์สำหรับผู้จัดเก็บข้อมูล 9) สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จกลุ่ม 10) ส่งเสริมแสวงหาความรู้และศึกษาดูงานการจัดการความรู้ที่ดีเด่น 11) ทำการสรุปทบทวนแผนกิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่ม 12) ดำเนินการนำร่องใช้กิจกรรมในกระบวนการจัดการความรู้ 13) สรุปบทเรียนสะท้อนผล และทบทวนแผนหมู่บ้าน 14) ดำเนินการยกระดับองค์ความรู้และจัดการความรู้ในประเด็นอื่นเกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจน 6 ด้าน คือการสร้างการจำแนกการจัดเก็บการนำความรู้ไปใช้แลกเปลี่ยนและการประเมินผล 15) ประเมินกระบวนการจัดการความรู้ 16) จัดตั้งศูนย์จัดการความรู้ขององค์การชุมชนระดับหมู่บ้าน และเผยแพร่ลงเว็บไซต์ 17) การเสริมแรงทางบวกให้รางวัลเผยแพร่ผลงานเว็บไซต์ และ 18) อภิปรายสรุปผลการจัดการความรู้ (2.2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการความรู้ขององค์การชุมชนพบว่า 1) เกิดบุคคลเรียนรู้ได้แก่ผู้ร่วมวิจัยคือผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติงานกลุ่ม

ผู้จัดบันทึก และผู้ประสานงาน 2) การจัดการความรู้ที่มาจากปัญหาการตั้งคำถาม การแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติจริงจนเกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสม 3) กระบวนการเรียนรู้ต้องมีที่มาของการสร้างความรู้การจำแนกการจัดเก็บการนำไปใช้การแลกเปลี่ยนและการประเมินผล 4) ความรู้ที่ผ่านการสกัดขุมความรู้ของบุคคลที่ฝังอยู่ในตัวเองมาผสมผสานกับความรู้ที่อยู่ภายนอก เกิดความเหมาะสมกับบริบทมีการปรับปรุงพัฒนางานให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ได้แก่ 1) การบริหารจัดการ 2) ด้านเทคนิคการผลิต 5) มีศูนย์จัดการความรู้ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้กลุ่มได้พบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายนอกและภายในชุมชน การใช้เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต 6) มีชุดความรู้ และชิ้นงานกลุ่ม 3. กลุ่มองค์กรชุมชนมีความพึงพอใจในการดำเนินการจัดการความรู้องค์กรชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของรูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน ประกอบด้วย 1) บุคคลมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ 2) การใช้ภาวะผู้นำของผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย 3) ความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทที่ผู้ร่วมวิจัย 4) การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก 5) บรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม 6) กระบวนการเรียนรู้ควบคู่ ด้วยวิธีการปฏิบัติ และ 7) มีกลไกขับเคลื่อน คือ ศูนย์จัดการความรู้ขององค์กรชุมชน

ปัญญา เมืองรีน (2552) ศึกษาเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษา กรณีเครือข่ายศูนย์กสิกรรมธรรมชาติจังหวัดระยองมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้ในบริบทชุมชนและการเปรียบเทียบถึงรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่ายชุมชนโดยการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่ากระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนจะเป็นไปในลักษณะของการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้เรื่องของการจัดการดินจากคนสู่คนโดยการพูดคุย แนะนำและการให้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญและสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้ทันทีและ จะมีการนำความรู้ถ่ายทอดต่อไปยังบุคคลอื่นๆ อย่างต่อเนื่องส่วนการเปรียบเทียบรูปแบบและ กระบวนการจัดการความรู้ นั้นจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับ Knowledge Management Process โดยจะมีการกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนรู้มีการเสาะแสวงหาความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับดินซึ่งจะเป็นลักษณะของการได้ความรู้มาจากตัวบุคคลเป็นหลัก โดยการพูดคุยหรือการลงปฏิบัติจริงจาก สิ่งที่ผู้ถ่ายทอดให้ลงมือกระทำหรือมีการเสาะแสวงหาความรู้หรือสร้างขึ้นมาจากการทำงานของเราเอง มีการรวบรวมหรือดึงความรู้ต่างๆ มาทำให้เป็นเนื้อหาที่เหมาะสมแล้วนำความรู้ที่ปฏิบัติจริงแล้ว เก็บไว้ในตัวบุคคลหรือการจดบันทึกจากนั้นก็มีการแยกแยะข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ง่ายแก่การถ่ายทอด ความรู้จากผู้ที่จะถ่ายทอดสู่ผู้รับการถ่ายทอดความรู้โดยมีรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ ในบริบทของเครือข่าย คือ 1) การเรียนรู้ 2) การปฏิบัติ 3) การกลั่นกรองหรือทดลอง และ 4) การ

ตาราง 6 (ต่อ)

ผู้วิจัยด้านการจัดการความรู้ชุมชน	ศรีจันทร์รัตน์ (2558)	ประติมา (2561)	นฤดล (2554)	จักรพงษ์ (2556)	ศรีวรรณ (2557)	สวรรณ (2547)	ธงชัย (2552)	กนกพร (2555)	ปัญญา (2552)
ถ่ายทอดความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
พัฒนาทักษะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
วัดและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ศึกษาผลกระทบ	-	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	-

จากตารางผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการความรู้ในด้านชุมชนแบบมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบสำคัญเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ดังนี้ 1. หลักการมีส่วนร่วมและการใช้ชุมชนเป็นฐาน 2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนด้านศิลปะ 3. กำหนดเนื้อหาสำคัญทางด้านศิลปะภูมิปัญญา 4. เงื่อนไขการใช้รูปแบบ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเรียนรู้ เริ่มจาก 1. การศึกษาปัญหา แนวทางของชุมชน และกำหนดความรู้สำคัญของชุมชนในด้านต่างๆที่ต้องการศึกษา 2. แสวงหาความรู้จากภายในเช่น ประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้ ศิลปินท้องถิ่นและภายนอกจากชุมชนต้นแบบ ชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ทางด้านงานหัตถกรรมที่โดดเด่น 3. จัดการความรู้ นำความรู้มาสกัดร่วมกับชุมชนจากการสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน 4. ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน 5. พัฒนาทักษะคนในชุมชน 6. วัดและประเมินผล 7. ศึกษาผลกระทบ การสกัดความรู้กระบวนการเรียนรู้ของวิจัยในด้านการจัดการความรู้กับชุมชนเพื่อประโยชน์ในการนำองค์ความรู้ไปร่วมสนทนากับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรีเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นต่อไป

วิจัยด้านศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

พยุ่งพร ไตรรัตน์สิงห์กุล (2537) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าหัตถกรรมพื้นฐานเครื่องจักสานของหนองป่าตอง มีต้นกำเนิดจากชาวพวนที่อพยพมาจากนครเวียงจันทน์ มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองป่าตองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้นำความรู้ที่ได้ติดตัวมาทำเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองและสาเหตุที่ความรู้อยู่ยังคงดำรงอยู่ คือ ความจำเป็นในการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อมตามสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อในขนบประเพณีของศาสนา และจากแรงผลักดันเหล่านี้ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตอง ดำรงอยู่มาจนทุกวันนี้ และเพื่อให้มีการถ่ายทอดวิธีทำเครื่องจักสานจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการถ่ายทอดจะต้องประกอบด้วย 1) แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานราชการต่างๆ 2) ผู้ถ่ายทอดและผู้รับรู้การถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้านและบุคคลต่างหมู่บ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด และ 3) วิธีการถ่ายทอด ได้แก่ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริง และการฝึกหัดการฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวัน จนสามารถทำได้โดยไม่ต้องมีคนสอน

ติวตล วาฤทธิ (2545) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการทำโคมผัดจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักๆ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำโคมผัดจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาในการทำโคมผัดสามารถจำแนกได้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้และความสามารถของชาวบ้านในการทำโคมผัดที่สืบทอดสั่งสมกันมา 2) การถ่ายทอดประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานของผู้คนในท้องถิ่น 3) การลองผิดลองถูก จนเกิด ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ และ 4) เรียนรู้จากการทำงานทำให้ผู้ประดิษฐ์สามารถคิดค้นสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานของตนเองขึ้นมาตามลำดับ

กมลทิน พรหมประไพและคณะ (2545) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมือง : กรณีศึกษาอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการถ่ายทอดการทอผ้าพื้นเมือง และศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นของผู้รู้ในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมืองของอำเภอทองแสนขัน จะใช้วิธีมุขปาฐกหรือการบอกเล่า โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและดูแลแบบอย่างการปฏิบัติ โดยเน้นการให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากของจริง สำหรับความคิดเห็นของผู้รู้เกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ

ท้องถิ่นด้านอาชีพการทอผ้า ผู้ต้องการให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้า จัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพ และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การวัดและประเมินผล และการนำท้องถิ่นมาใช้ นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิมมิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น

นรินทร์ รักนุ้ย (2549) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเครื่องจักสานจังหวัดสุพรรณบุรี กรณีศึกษากลุ่มบ้านโพธิ์ศรีตำบลบางปลาหมอ อำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ในประเด็นลวดลายกระบวนการจักสานและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับเครื่องจักสานผลจากการศึกษาครั้งนี้นำไปพัฒนาการออกแบบลวดลาย กระบวนการจักสาน และงานออกแบบที่เกี่ยวกับเครื่องจักสานในด้านอื่น ๆ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรีซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อรวบรวมชาวบ้านเชื้อสายไทยพวนที่มีความรักในงานศิลปสืบสานงานจักสาน เน้นการอนุรักษ์เครื่องจักสานลวดลายโบราณประยุกต์เข้ากับรูปทรงได้อย่างกลมกลืน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมควบคู่กับการตั้งถิ่นฐานเป็นสิ่งสำคัญโดยวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับเครื่องจักสาน เช่น กระเป๋านิยมใช้เมื่อไปท่องเที่ยวไปงานพิธีการสำคัญ กล่องใส่ของนิยมนำใส่ของมีค่า เช่นเครื่องประดับ อุปกรณ์เย็บปักถักร้อยเศษเหรียญเศษสตางค์ ตะกร้านิยมนำใส่ของเมื่อจ่ายตลาด ใช้ใส่สิ่งของไปวัด ใช้ใส่สิ่งของไปฝากญาติผู้ใหญ่ กระจาดนิยมนำใส่ภาชนะบรรจุเครื่องคาวหวานไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด ใส่ภาชนะของคาวหวาน ผลไม้เตรียมอาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ใส่ผลไม้หรือภาชนะใส่อาหารประจำบ้าน ฝาชีมีสำหรับปกปิดอาหารประจำบ้าน สำหรับปกปิดอาหารถวายพระ บันน้ำชานิยมนำใส่ภาชนะเบี่ยงน้ำร้อนเพื่อเก็บความร้อนให้ความร้อนมากกว่าเดิม พัดสานไม้ไผ่ใช้พัดโบกประจำบ้านเมื่อมีอากาศร้อน แจกันไม้ไผ่ใช้ใส่ดอกไม้ตกแต่งบ้านตกแต่งโต๊ะอาหาร

สุนทร เกตุสุขาวดี (2552) ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษานานหนองเหียง อำเภอน้ำยืนนิคม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและพัฒนาการ รวมถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองเหียง อำเภอน้ำยืนนิคม จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญา 3 ท่าน ผู้รับการถ่ายทอด 9 ท่าน และผู้เกี่ยวข้อง 5 ท่าน เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า มีต้นกำเนิดจากภูมิปัญญาชาวไทยพวนที่มาตั้งถิ่นฐานบ้านหนองเหียง เกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต ความจำเป็นที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์ และความจำเป็นที่เกิดจากความเชื่อ

ชนบประเพณีและศาสนาองค์ประกอบในการถ่ายทอดภูมิปัญญาประกอบด้วยแหล่งความรู้ การถ่ายทอด ผู้ถ่ายทอดและผู้รับถ่ายทอด และวิธีการถ่ายทอดมี 7 วิธี คือ แบบมุขปาฐะ แบบสาธิต แบบสอนตัวต่อตัว แบบการสังเกต แบบการฝึกฝนตนเอง แบบฝึกฝนจากเพื่อนบ้านและแบบฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ

อัญชลี คงทอง (2553) ศึกษาเรื่อง แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน และปัจจัยหลักของความสำเร็จของการพัฒนาอาชีพของกลุ่มจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีวิธีการศึกษา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า พัฒนาการของกลุ่มอาชีพจักสาน เริ่มจากการรวมกลุ่มอาชีพจักสานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 โดยมีสมาชิกเพียง 3 คน รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้ทั่วไป เช่น ตะกร้า กระเป๋า กระจาด พัด เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจักสานกับกลุ่มภายนอกชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุย สำหรับการถ่ายทอดความรู้ เป็นลักษณะแบบกลุ่มครอบครัว และเครือข่าย จากรุ่นสู่รุ่นและเพื่อนบ้าน ด้วยวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มในระยะเริ่มต้นนี้ ยังไม่มีกติการ่วมกันเป็นลายลักษณ์อักษร มีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือกัน จนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันสำหรับปัจจัยหลักของความสำเร็จของการพัฒนาอาชีพของกลุ่มจักสานนั้นควรมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ ได้แก่ 1) ด้านผู้นำกลุ่ม ควรเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่มีอาชีพจักสานเป็นทุนเดิม มีการเต็มใจที่จะทำงานเพื่อส่วนร่วม เป็นผู้นำที่เสียสละ อดทน มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าแสดงออกในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม 2) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ทางกลุ่มได้ข้อสรุปว่าการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ควรมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย จะทำให้กลุ่มมีความแนบแน่นต่อกัน มีพลังการทำงานที่เข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด 3) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การทำงานในรูปแบบกลุ่มถ้าจะให้ประสบผลสำเร็จต้องให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนสมาชิกจะมีความผูกพัน เหนียวแน่นกับกลุ่มและทำให้เกิดพลังในการทำงาน 4) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่ากลุ่มอาชีพจักสานควรให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มขึ้นควรมีการวางแผนสำหรับการสืบทอดอาชีพจักสาน เพื่อให้กลุ่มคงอยู่ได้ตลอดไป มิฉะนั้นแล้วกลุ่มอาจจะล่มสลาย เพราะงานจักสานต้องมีการฝึกฝนให้เกิดความเป็นความชำนาญ เป็นการสั่งสมประสบการณ์แล้วสืบทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อไป ในลักษณะครูสอนศิษย์ พ่อสอนลูก พี่สอนน้อง ต่อไปเรื่อย ด้วยการฝึกจนปฏิบัติจริง และ 5) ด้านการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน กลุ่มอาชีพจักสานควรได้รับการช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนต่อไป เนื่องจากการพัฒนาของกลุ่มอาชีพจักสานให้ก้าวหน้าขึ้นนั้น ต้องมีปัจจัยหลายๆ ด้านเข้ามาเกี่ยวข้องและปัจจัย

ต่างๆ เหล่านี้มีทั้งสิ่งที่กลุ่มสามารถทำเองได้ และสิ่งที่กลุ่มต้องพึ่งพาอาศัยภายนอกชุมชนเข้ามาช่วยเหลือด้วยเช่น ด้านการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ประกาศิต หงส์วิเศษ (2545) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรบนที่สูง : กรณีศึกษา บ้านห้วยโย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ส่วนหนึ่งของการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาที่มีกระบวนการเกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้น แล้วกระจายความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยเริ่มจากการอบรมสั่งสอนโดยสถาบันครอบครัว เครือญาติ และผู้สนใจในอื่นๆ ในสังคม และต่างถิ่น โดยวิธีการเล่าเรื่อง การบอก พาไปดู และให้ลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ ซึ่งบุคคลที่จะถ่ายทอดความรู้จากการศึกษา พบว่า เมื่อตนเองประสบความสำเร็จ ซึ่งก็เกิดจากการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ จึงอยากมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้อื่นและต้องการเป็นที่ยอมรับของบุคคลรอบข้าง

จากการศึกษางานวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะงานหัตถกรรมชุมชนผู้วิจัยได้องค์ประกอบสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนภายนอก จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยได้ข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะงานหัตถกรรมชุมชนดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 ข้อมูลองค์ประกอบการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะงานหัตถกรรมชุมชน

ผู้วิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น/งานหัตถกรรม	อัญชลี (2553)	สุนทร (2552)	นรินทร์ (2549)	ประกาศิต (2545)	กมลทิน (2545)	ติวดล (2545)	พยุงพร (2537)
องค์ประกอบการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น							
สืบสานภูมิปัญญา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนและชุมชนภายนอก	✓	-	✓	✓	✓	✓	-
การมีส่วนร่วมในชุมชน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
ถ่ายทอดความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การฝึกปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-

ตาราง 7 (ต่อ)

ผู้วิจัยด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น/งานหัตถกรรม	อัญชลี (2553)	สุนทร (2552)	นรินทร์ (2549)	ประกาศิต (2545)	กมลทิน (2545)	ติวดล (2545)	พยุงพร (2537)
รวบรวมองค์ความรู้	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น	-	-	-	-	✓	-	-

จากตารางผู้วิจัยสรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนในด้านการสืบสานภูมิปัญญากันมานั้นสิ่งสำคัญคือเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาของชุมชนจากการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการบอกเล่าหรือการเรียนรู้ถ่ายทอดผ่านการฝึกปฏิบัติทำซ้ำหลายครั้งจนเกิดเป็นความชำนาญในการสร้างขึ้นจนกลายเป็นงานสร้างสรรค์ในปัจจุบันตามยุคและสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งสำคัญประกอบด้วย 1. การสืบสานภูมิปัญญาเป็นสิ่งสำคัญเริ่มต้น 2. การแลกเปลี่ยนความรู้จากภายในชุมชนและภายนอก 3. การมีส่วนร่วมชุมชน 4. การส่งต่อภูมิปัญญา 5. การฝึกปฏิบัติของคนรุ่นใหม่ 6. การรวบรวมองค์ความรู้ไว้ด้วยการจดจำหรือการบันทึก จากการสังเคราะห์ความสำคัญจากงานวิจัยพบว่าความสำคัญของการรวบรวมองค์ความรู้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรม สุพรรณบุรี เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมองค์ความรู้พร้อมกับการเพิ่มเติมความรู้ด้านการออกแบบให้แก่คนในชุมชนเพื่อเสริมความรู้ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

งานวิจัยต่างประเทศ

Joy (2015) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ศิลปะแห่งการเอาใจใส่: กรณีศึกษาแบบผสมผสานของโครงการศิลปะศึกษาตามสถานที่สำคัญ พบว่า ผู้เรียนสามารถที่จะรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมคือการเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับกระบวนการทัศน์ด้านนิเวศวิทยา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาระบบทัศน์นี้จึงได้มีการออกแบบหลักสูตรศิลปะโดยใช้สถานที่สำคัญเป็นฐานในการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา หลักสูตรได้มีการใช้ศิลปะเป็นตัวเปิดมุมมองใหม่ ๆ ทางนิเวศวิทยา ผ่านบทสนทนา แบบฝึกหัดการวาดภาพ การสัมภาษณ์ การสำรวจ การค้นคว้างานวารสาร การสังเกตการณ์ และการสนทนากลุ่มถูกนำมาใช้ในการตรวจสอบประสบการณ์

Aimme (2011) ทำการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน ณ ชุมชนแห่งการเรียนรู้บนเกาะ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายถึงการศึกษาโดยใช้สถานที่เป็นฐานและการศึกษาที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ที่เกี่ยวข้อง คือ ความเป็นผู้นำของผู้อำนวยการโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน เทคนิคการสอนที่หลากหลายของผู้สอน และวัฒนธรรมของโรงเรียนที่ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะ และสิ่งที่ช่วยอธิบายเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้บนเกาะได้มากยิ่งขึ้น คือ การเรียนรู้ประเพณีของชุมชน จากการมีส่วนร่วมของโรงเรียนผู้ปกครองและคนในชุมชนโครงการระยะยาว ที่โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีส่วนช่วยในเรื่องของหาเงินทุนสนับสนุน โครงการระยะสั้น ที่คณะครูมีการพัฒนากิจกรรมโดยใช้สถานที่เป็นฐาน ในการออกแบบบทเรียน และโอกาสพิเศษที่น่าประทับใจ เช่น การผลิตละครเวที (Broadway) ที่ได้แสดงในรายการทีวี Independent Lens งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการเตรียมตัวผู้เรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชนบทกับการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและมีทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

Zeilma da Cunha et al. (2000) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Case Study of Curriculum Development Process in Nutrition Education ได้ทำการศึกษาในเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรด้านการศึกษา โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยการให้คนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร พบว่าการให้ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การวางกระบวนการ ทำให้สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานร่วมกันของประชาชน และทำให้ประชาชนมีความเสียสละมอบเครื่องมือที่ส่งเสริมหลักสูตร พร้อมทั้งให้ประชาชนและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรสามารถออกแบบหลักสูตรร่วมกันได้

Clive L. Dym (2013) ทำการศึกษาจุดประสงค์ของการศึกษาด้านวิศวกรรมเพื่อให้วิศวกรระดับบัณฑิตศึกษาที่สามารถออกแบบได้ และใช้หลักการแนวคิดเชิงออกแบบ รูปแบบการสอนที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในปัจจุบันสำหรับการออกแบบการสอน การเรียนรู้ตามโครงการ (PBL) จะถูกสำรวจต่อไป พร้อมกับข้อมูลการประเมินที่มีอยู่เกี่ยวกับความสำเร็จ มีการเน้นย้ำบริบทสองประการสำหรับ PBL: หลักสูตรรากฐานที่สำคัญในปีแรกและหลักสูตร PBL ที่กระจายไปทั่วโลก คำถามการวิจัยแบบเปิดบางข้อที่ต้องตอบเพื่อระบุแนวทางการสอนที่ดีที่สุดในการปรับปรุงการเรียนรู้ด้านการออกแบบสำหรับการวิจัยที่มุ่งพัฒนาการเรียนรู้ด้านการออกแบบ

Wongtada and Rice (2007) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การประเมินความเป็นสากลของรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคลและนวัตกรรมองค์กร" เป็นการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานในประเทศไทยจำนวน 202 คน และในอียิปต์ 204 คน ผลการสำรวจพบว่าบรรยากาศขององค์กร และการสนับสนุนจากองค์กรมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานและการสร้างนวัตกรรมขององค์กร และพบว่าสนับสนุนจากองค์กรประกอบสำคัญของกาส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล ได้แก่ การสนับสนุนและให้กำลังใจ และทิศทางเป้าหมายของผู้บังคับบัญชา

Pratt (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เมืองสร้างสรรค์: อุตสาหกรรม วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์" โดยวิธีวิจัยเอกสารพบว่า ชนชั้นนักสร้างสรรค์ (ศิลปิน นักออกแบบซอฟต์แวร์ นักสร้างสรรค์ นักออกแบบ) เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างเมืองสร้างสรรค์ จึงควรลงทุนในสถานที่เพื่อดึงดูดนักสร้างสรรค์ ด้านอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับกระบวนการผลิตการบริโภค และมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโต ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการผลิตทางวัฒนธรรม และบทบาทของวัฒนธรรมต่อการฟื้นฟูเมืองมากกว่านโยบายวัฒนธรรมที่เน้นการบริโภค อีกทั้งพบว่าความรู้ที่ฝังอยู่ในวัฒนธรรมท้องถิ่นมีนัยสำคัญต่อการผลิต

Clifton (2008) ได้วิจัยเรื่อง "ชนชั้นนักสร้างสรรค์ในสหราชอาณาจักร: การวิเคราะห์เบื้องต้น" ใช้วิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และวิจัยเอกสารพบว่า การกระจายตัวของชนชั้นนักสร้างสรรค์ในอังกฤษและเวลส์ มีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในเมืองแรงงานสร้างสรรค์ขาดความสมดุล (ระหว่างเมืองและท้องถิ่น) คุณภาพของสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับสถานที่ตั้งของชนชั้นนักสร้างสรรค์ ความเจริญทางเทคโนโลยี สัมพันธ์กับการปรากฏตัวของชนชั้นนักสร้างสรรค์ และพบว่าชนชั้นนักสร้างสรรค์ในอังกฤษ และเวลส์มีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น พวกโบฮีเมียนส์ (Bohemians) และความหลากหลาย

อยู่ในระดับสูง (เช่นเดียวกับในอเมริกาเหนือ) รวมทั้งมีความสามัคคีของสังคม มีระดับโอกาสทางวัฒนธรรมสูง (สถานที่ที่มีวัฒนธรรม และกิจกรรมสันทนาการ)

Desrochers and Leppala (2011) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "เมืองสร้างสรรค์และภูมิภาค: กรณีความหลากหลายทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนักลงทุนชาวแคนาดาและวิธีวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่มีความหลากหลายเอื้อต่อการถ่ายโอนความรู้จากพื้นที่หนึ่งไปยังผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในแง่ของผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย การเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานที่มีทักษะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การปรับปรุงความสามารถในการสร้างสรรค์ของเขา การแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างอุตสาหกรรมเกิดจาก 1) การเพิ่ม การ

เปลี่ยนหรือการปรับความรู้ไปสู่สายงานอื่น 2) การสังเกตบางสิ่งบางอย่างในสายงานอื่นและการผสมผสานมันลงในสายงานของตน 3) ทีมสหสาขาวิชาชีพผ่านทางระบบและนอกระบบการทำงานต่อการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และกระบวนการ ส่วนเครือข่ายนักประดิษฐ์ช่วยกระตุ้นทางปัญญา และมิตรภาพ ซึ่งสนับสนุนการผลิตทั้งการจัดหาวัตถุดิบ เงินทุน ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการตลาดและการกระจายกิจกรรมทางธุรกิจ

Shelley (2012) ทำการศึกษา เรื่องราวของชุมชนในงานประติมากรรมซึ่งมีเนื้อหาที่แสดงถึงอัตลักษณ์ในชุมชนโดยนักการศึกษาศิลปะ นักวิจัยและศิลปินเป็นผู้มีส่วนร่วมและได้สะท้อนเรื่องราวที่จะเป็นประโยชน์ต่อศิลปศึกษา การสื่อสารเกี่ยวกับวิธีการที่ศิลปินได้แปลความหมายวิถีชีวิตชุมชนในรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัยและในขณะเดียวกันก็เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการการมีส่วนร่วมในชุมชนอีกด้วย

Cartledge (1996) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน Doko Gomo ในประเทศ Ethiopia ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านมีผลต่อการจัดการทรัพยากรแบบยั่งยืน และมีผลต่อความมั่นคงทางสังคม ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สำคัญ เช่น การมีบรรทัดฐานในการใช้ทรัพยากร (Social Norms) การให้ความเคารพต่อผู้นำชุมชน (Respect for the Resources) การให้ความเคารพต่อผู้นำชุมชน (Respect for Leadership) การให้ความตระหนักต่อระบบนิเวศ (Ecological Awareness) และยังพบว่า สังคมมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน

Klein (2008) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการแบ่งปันความรู้ โดยการทบทวนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งปันความรู้ ซึ่งนักวิจัยต้องตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง และความสำคัญของการหาประสบการณ์ที่จะช่วยสร้างความรู้ฝังลึกของบุคคลได้ โดยเฉพาะการบอกเล่าเรื่องราวที่ถือว่าเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ความรู้ฝังลึกของบุคคลเกิดขึ้นได้

ผู้วิจัยสรุปจากงานวิจัยต่างประเทศได้เกี่ยวกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สะท้อนถึงความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมของคนในอาศัยในชุมชนกับผู้เรียนร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมไปถึงการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของผู้เรียนกับชุมชนจนเกิดเป็นความรัก ความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน สูการสืบสานต่อไป สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การเข้าใจในปัญหาและร่วมกันแก้ไขก่อให้เกิดประโยชน์ซึ่ง

เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางบวก เป็นการปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการ
รับผิดชอบต่อชุมชนต่อสังคมส่วนรวมและเห็นคุณค่าในงานศิลปะหรือเอกลักษณ์ชุมชนได้เป็น
อย่างดี และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็ง และสร้างสรรค์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยหัวข้อ “การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี” ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนศูนย์การเรียนรู้ อนุรักษ์พันธุ์กล้วย วิทยาลัยสหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ตัวแทนร้านค้าตลาดชุมชน ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย และความร่วมมือจากภาครัฐ ตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่เน้นการพัฒนาตามแนวคิดหลักเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรเอกชน และภาครัฐ โดยศึกษาจากตัวแทนชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ผู้นำวิทยาลัยสหกิจชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ผู้นำร้านค้าชุมชนเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ ศึกษาชุมชนต้นแบบโดยตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมดูกระบวนการจากชุมชนตัวอย่าง 2 แห่ง ร่วมด้วย นักศิลปศึกษาพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ตัวแทนครูสอนศิลปะด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการ จัดทำโครงการและดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ การประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน และศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรเอกชน และภาครัฐในการพัฒนา รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์และผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. พื้นที่ที่ศึกษา
2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
5. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
6. การเก็บรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ครึ่งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย วิทยาลัยสหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ร้านค้าชุมชน และแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยผ่านการคัดเลือกตามการพัฒนาให้เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นและชุมชน (creative rural economy) โดยใช้พื้นที่หรือสถานที่เป็นฐานในการพัฒนา (area-based or place-based) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นแหล่งรวมประวัติศาสตร์ของจังหวัดที่มีจุดเด่น คือ การเป็นสถานที่เรียนรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้งานศิลปะด้านหัตถกรรม ทัศนศิลป์ วรรณกรรม และสถาปัตยกรรมไทย
2. เป็นแหล่งรวมร้านค้า และพื้นที่ที่แสดงงานศิลปะ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก

จากเกณฑ์ดังกล่าวทำให้พื้นที่ที่ผู้วิจัยต้องการจัดทำหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน สามารถสร้างประโยชน์ให้กับพื้นที่ในระดับท้องถิ่นและชุมชนดังกล่าวสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์พืชเศรษฐกิจของจังหวัด
4. มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการพัฒนาและมีความสนใจในการนำองค์ความรู้ทางศิลปะมาใช้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์
5. ชุมชนต้องการพัฒนาตนเองในด้านความรู้หลักการออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และชุมชน

2. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกให้ได้มาซึ่งข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้ 1.เจ้าหน้าที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ได้แก่ ผู้นำศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สวนกล้วย ผู้จัดการศูนย์ฯ 2. ตัวแทนภาคเอกชน(ผู้นำวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย) 3. ประชาชนชาวบ้าน 4. ตัวแทนกรมการร้านค้าชุมชน และประชาชนที่อาศัยในชุมชน 5. ตัวแทนจากภาครัฐ (ผู้นำชุมชน) 6. นักศิลปศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 7. ตัวแทนครูสอนศิลปะด้านหลักการออกแบบมีผลงานและความชำนาญการ รวม 15 คน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดในการวิจัย ดังนี้

แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

แบบประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assesment)

แบบสอบถาม (Questionnaire)

แบบสอบถามด้านการเก็บรวบรวมความรู้ชุมชนต้นแบบ สำหรับการเก็บข้อมูล ชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ร่วมกับการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้นำชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม รูปแบบข้อคำถามแบบเลือกรายการตอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามของชุมชนต้นแบบ ส่วนที่ 2 กระบวนการรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา และการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน

รูปแบบข้อคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เพื่อศึกษากระบวนการรวบรวมภูมิปัญญาและกระบวนการถ่ายทอด และกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. หลักการของชุมชน 2. วัตถุประสงค์ของชุมชน 3. เนื้อหาของภูมิปัญญาชุมชน 4. กระบวนการรวบรวมภูมิปัญญาของชุมชน 5. การถ่ายทอดองค์ความรู้ 6. กลุ่มประชากรที่สนใจในการเรียนรู้ 7. เงื่อนไขในการรวบรวมองค์ความรู้ 8. การออกแบบผลิตภัณฑ์ 9. ข้อสำคัญของการออกแบบ 10. วัสดุในการผลิต 11. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 12. การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ และ อื่นๆ

แบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับชุมชนกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ตาราง 8 โครงสร้างของแบบสอบถามสำหรับชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตร

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	ข้อคำถามแบบเลือกรายการตอบ (Checklist)	ศึกษาข้อมูล และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	1.เพศ 2.อายุ 3.วุฒิการศึกษา 4. อาชีพ 5. ตำแหน่ง 6.ประสบการณ์การทำงาน 7.ประสบการณ์การจัดการในชุมชน และการอาศัยในชุมชน 8.จำนวนประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน 9. ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน	ข้อคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษาความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของคนในชุมชน	1.การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการพัฒนารูปแบบ 2.การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3. การร่วมวางแผนดำเนินกิจกรรมภายในหลักสูตร 4. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 5. ร่วมติดตามและประเมินผล
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นในชุมชน	ข้อเสนอแนะอื่นๆ

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview form)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ได้แก่ ผู้นำศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สวนกล้วย ผู้จัดการศูนย์ฯ 2. ตัวแทนภาคเอกชน (ผู้นำวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย) 3. ประชาชนชาวบ้าน 4. ตัวแทนกรรมการร้านค้าชุมชน 5. นักศิลปศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน และ 6. ตัวแทนครูสอนศิลปะด้านหลักการออกแบบมีผลงานและความชำนาญการ และประชาชนที่อาศัยในชุมชน รวม 15 คน เป็นต้น ประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามด้านปัญหาความต้องการของชุมชนในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยกิจกรรมรูปแบบศิลปะท้องถิ่นอื่นๆ

ตาราง 9 โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เพื่อการพัฒนาารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	ข้อคำถามแบบเลือกการตอบ (Checklist)	เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์	ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์ ประสบการณ์การทำหน้าที่ในชุมชน
ตอนที่ 2 สถานภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์เป็นต้น	คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหา ความต้องการของชุมชน	1. ปัญหา ความต้องการของชุมชน 2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3. เนื้อหาสาระสำคัญในหลักสูตร 4. ภูมิปัญญาสำคัญของชุมชน 5. แหล่งเรียนรู้สำคัญในชุมชน 6. เอกลักษณ์ จุดเด่นสำคัญของชุมชน 7. จุดอ่อน / โอกาส / อุปสรรคในการพัฒนา 8. ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาชุมชนด้วยกิจกรรมรูปแบบศิลปะท้องถิ่น	คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษามุมมองของผู้นำชุมชน ผู้นำศูนย์ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	1. การนำกิจกรรมศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคนในชุมชนผ่านวัตถุประสงค์ในชุมชนในรูปแบบใดบ้าง 2. การนำภูมิปัญญามาพัฒนาด้วยกิจกรรมศิลปะส่งเสริมในด้านใดได้บ้าง 3. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนด้วยกิจกรรมรูปแบบศิลปะท้องถิ่น 4. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาชุมชนด้านศิลปะ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น
		ข้อเสนอแนะอื่นๆ	เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเพิ่มเติม

แบบประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assesment) ในการประเมินจะถูกแบ่ง

ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของผู้อบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ด้านความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน ด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรมการสอน และด้านการประเมินผลของหลักสูตร เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตาราง 10 โครงสร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน	ข้อคำถามแบบเลือกรายการตอบ (Checklist)	เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ได้รับการประเมิน	ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการประเมินของผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น
ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	ข้อคำถามแบบเลือกลำดับการให้คะแนนในการตอบ (Rating Scale)	เพื่อศึกษาความพึงพอใจของชุมชนในด้านต่างๆ ต่อรูปแบบหลักสูตร	1. ความรู้ที่ได้จากรูปแบบ 2. ด้านเนื้อหาสาระ 3. ทักษะที่ได้จากรูปแบบ 4. การนำไปใช้ในชีวิต 5. มีการประเมินที่หลากหลาย 6. ความน่าสนใจและเกิดประโยชน์ 7. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นต่อหลักสูตร	คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีต่อการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน
		ข้อเสนอแนะอื่นๆ	เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเพิ่มเติม

ส่วนที่ 2 แบบประเมินหลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน เป็นการประเมินผู้เข้าร่วมอบรมหลังจากที่ได้อบรมหลักสูตรแล้ว เพื่อการศึกษาผลกระทบจากการอบรมรูปแบบประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ผลกระทบหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตาราง 11 โครงสร้างแบบประเมินหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน	ข้อคำถามแบบเลือกรายการตอบ (Checklist)	เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ได้รับการประเมิน	ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการประเมิน หลังจากเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของผู้เข้าอบรม
ตอนที่ 2 ผลกระทบหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	คำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	เพื่อศึกษาข้อมูลหลังจากผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นแล้วมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร	1. หลังจากการอบรมแล้วนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง 2. อบรมรูปแบบฯแล้วมีการเปลี่ยนแปลงกับตนเองอย่างไร 3. ผลจากการอบรมรูปแบบฯได้นำสิ่งใดไปพัฒนาชุมชน 4. หลังจากการอบรมรูปแบบฯมีส่วนร่วมกับชุมชนในด้านใดบ้าง 5. ในการอบรมของรูปแบบฯให้ผลเสียกับผู้เข้าอบรมบ้าง 6. รูปแบบฯควรมีการปรับปรุงแก้ไขด้านใด 7. ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ไปถ่ายทอดต่อหรือไม่ 8. หลังจากอบรมรูปแบบฯมีความสัมพันธ์กับชุมชนขึ้นในด้านใด

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	รูปแบบ	วัตถุประสงค์	รายละเอียด
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ อื่นๆ	คำถาม ปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire)	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เพื่อเป็นข้อมูลใน การศึกษาต่อไป	ข้อเสนอแนะด้านอื่นๆของผู้เข้าร่วม อบรมหลังจากอบรมรูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นฯ

ขั้นตอนกระบวนการวิจัยร่วมกับการศึกษาข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนในการเก็บ
ข้อมูลด้วยเครื่องมือดังนี้

ตาราง 12 ขั้นตอนกระบวนการวิจัยและเครื่องมือ

ขั้นตอน	กระบวนการ	ผลลัพธ์/เครื่องมือ
1. ศึกษาที่มาปัญหาความ ต้องการของชุมชน/ศูนย์ อนุรักษ์พันธุ์กล้วย/วิสาหกิจ ศูนย์ฯ /ร้านค้าชุมชน และ ศึกษาชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง จากการมีส่วนร่วมศึกษาดู งานจากกลุ่มตัวแทนชุมชน และศึกษาจากงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องด้านกระบวนการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชน	1.1. พัฒนาเครื่องมือการวิจัย 1.2. ทำการสัมภาษณ์เพื่อ รวบรวมข้อมูล 1.3 สนทนากลุ่มเพื่อ วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญในการ พัฒนารูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่น	-ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน/ศูนย์ อนุรักษ์พันธุ์กล้วย/วิสาหกิจ ศูนย์ฯ -ข้อมูลชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง กระบวนการถ่ายทอดองค์ ความรู้/การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมชุมชน -แบบสอบถามด้านการเก็บ รวบรวมความรู้ชุมชนต้นแบบ -แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview form)

ตาราง 12 (ต่อ)

ขั้นตอน	กระบวนการ	ผลลัพธ์/เครื่องมือ
2.พัฒนารูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	2.1.ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม งานวิจัยเกี่ยวกับ หลักสูตร/ศึกษาชุมชน ต้นแบบ 2 แห่ง 2.2 จัดสนทนากลุ่มกับผู้ให้ ข้อมูลหลัก (Key Information)	-ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวข้องกับ หลักสูตร / กระบวนการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชน/ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิ ปัญญาด้านหัตถกรรม - ผลการสนทนากลุ่มด้วย แบบ บันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group)
3.ดำเนินการวิจัย (ทดลอง จัดการเรียนรู้หลักสูตร)	3.1 พัฒนาเครื่องมือการวิจัย 3.2 ตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา (IOC) โดย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำ หลักสูตรศิลปะ และศิลปะ กับชุมชนจำนวน 5 ท่าน	ตอนที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมใน การสร้างหลักสูตร -(แบบสัมภาษณ์) ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ ได้จากรูปแบบหลักสูตร(ความรู้ ทักษะ) -แบบประเมินตนเองหลังการ อบรมรูปแบบหลักสูตรในการ จัดการเรียนรู้ ตอนที่ 3 ด้านผลกระทบ หลังจากการเรียนรู้รูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นฯ - (แบบประเมินความพึงพอใจ ต่อหลักสูตร) - (แบบประเมินด้านผลกระทบ ต่อรูปแบบฯ)

5. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลในการวิจัยภาคสนามโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่เน้นกระบวนการดำเนินงานร่วมกับชุมชน และผู้วิจัยศึกษาสภาพปัญหาความต้องการ ปรัชญาการณต่างๆ กับสภาพแวดล้อมที่ก่อเกิดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน โดยมีรายละเอียด 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจปัญหาความต้องการ

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน

ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ กรณีศึกษาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
รัฐวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ร้านค้าชุมชน ผู้วิจัยเลือกพื้นที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

ศึกษาปัญหา และความต้องการในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักชาวชุมชน

ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย รัฐวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ร้านค้าชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นัก
ศิลปศึกษา ครูอาจารย์ที่สอนหลักการออกแบบ คนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase)

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) ด้วยการสร้าง

ความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการเชื่อมโยงของนักวิจัยในการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับวิถี
ชุมชน

การสำรวจชุมชน (studying Community) ขั้นตอนการสำรวจข้อมูล

ทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลด้านศิลปะ
เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างในการสอบถามผู้ให้
ข้อมูลหลัก (Key Information)

ในขั้นตอนนี้มุ่งเน้นให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัยก่อให้เกิดการประสานงานที่
ดี และสะดวกต่อการดำเนินการ

1.1 การศึกษาข้อมูลจากชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ประกอบด้วยชุมชนต้นแบบด้าน
กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชน และชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อ
การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาดูงานจากตัวแทนชุมชนร่วมกับ

ผู้วิจัย และศึกษาจากงานวิจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านงานศิลปหัตถกรรม และภูมิปัญญา

ร่วมจัดประชุมกับผู้นำในชุมชนที่เป็นคนสำคัญในด้านต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) เช่น ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ผู้นำรัฐวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้นำพ่อค้าแม่ค้า ตลาดในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภาครัฐ เป็นต้น ร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน รวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนมี โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการพัฒนาเพื่อจัดทำหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน แหล่งเรียนรู้ศิลปะศูนย์กล้วย ศูนย์ฝึกอาชีพจากผลิตภัณฑ์กล้วย ร้านค้าวิสาหกิจชุมชน ตลาดชุมชน โดยการจัดประชุมนำผลการสำรวจความต้องการปัญหาของชุมชน และร่วมสนทนาปัจจัยสำคัญจากข้อมูลการสำรวจชุมชน / งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) เป็นหลักสูตรที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความหลากหลายของหลักสูตร มีการเชื่อมโยงกิจกรรมศิลปะเข้ากับวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ศิลปะท้องถิ่นของพื้นที่ และเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ที่ผู้นำหรือเจ้าของพื้นที่ยินดีร่วมมือในการปฏิบัติการวิจัยร่วมกัน

จุดอ่อน (Weaknesses) ได้แก่ ปัญหาต่างๆ ของการพัฒนาชุมชน เศรษฐกิจชุมชน เช่น การขาดการเชื่อมโยงคนในชุมชน ขาดกิจกรรมส่งเสริมชุมชน ขาดแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

โอกาส (Opportunities) ได้แก่ พื้นที่ที่สามารถสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางการเรียนรู้ หรือเครือข่ายในการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นจากชุมชนจากความรู้ด้านศิลปะพื้นถิ่นที่น่าสนใจของชุมชน โดยชุมชนเห็นความสำคัญของหลักสูตรและแหล่งเรียนรู้

อุปสรรค (Threats) ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ งบประมาณที่สนับสนุนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ หลักการสำคัญ วัตถุประสงค์ในการรวบรวมองค์ความรู้ กระบวนการถ่ายทอด การเก็บรักษา และเงื่อนไขอื่นๆ

ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและภูมิปัญญา ได้แก่ สิ่งสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการพัฒนา วัสดุ คุณภาพ และการประชาสัมพันธ์

ระยะที่ 2 สร้างหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน ผ่านการจัดทำหลักสูตรองค์ประกอบของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตร การดำเนินการหลักสูตร กลยุทธ์ เป็นต้น

2.1 ระยะการดำเนินการวิจัย (Research phase) วิเคราะห์กรอบแนวคิดโครงสร้างหลักสูตร

เพื่อนำมาใช้ออกแบบร่วมกับชุมชนโดยมีชุมชนเป็นฐานผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยมีส่วนสำคัญในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยมีส่วนสำคัญในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยมีส่วนสำคัญในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยมีส่วนสำคัญในการจัดทำรูปแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์อย่างสร้างสรรค์

2.1.1 เข้าใจปัญหา การลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากการสนทนากลุ่ม(Focus Group) กลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อหาปัญหา ระบุประเด็นสำคัญในการจัดตั้งเป้าหมาย และกลยุทธ์ในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

2.1.2 ระบุความต้องการ ร่วมกันหาข้อประเด็นสำคัญในความต้องการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ด้วยแผนผังเชื่อมโยงความคิดของชุมชนในสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชน เช่น เอกลักษณ์ชุมชนที่สำคัญ ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน วัตถุประสงค์ในการสร้างภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม เพื่อเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นที่ 2 หลักการออกแบบเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนที่ดีขึ้นจากอะไรบ้าง ตามขั้นต้นที่กล่าวมาเพื่อหาการเชื่อมโยงในการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ในการเชื่อมโยงจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน จากภาครัฐ หรือองค์กรภายนอก หรือกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงจากภายในชุมชนด้วยกันในภาคส่วนต่างๆ การหาแนวทางแก้ปัญหา การแก้ไขปัญหาด้วยการส่งเสริมด้านบวกให้กับชุมชนในด้านต่างๆเช่น กิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว แหล่งรวบรวมความรู้ของชุมชน การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ดีขึ้น และการเชื่อมโยงคนสำคัญในชุมชนให้ร่วมมือกันพัฒนาต้นแบบ สูตรการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนโดยการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบหลักสูตรร่วมกันกับผู้นำชุมชน

2.1.3 ทดสอบ ผู้การเตรียมทดลองกับผู้เรียนที่สนใจ คนในชุมชน เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ เช่น ผลการทดลองด้านพัฒนาการความรู้ ทักษะ ด้านหลักการออกแบบ

ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ในระยะนี้จะทดลองจัดการเรียนรู้โดยการจัดสร้างแหล่งสำหรับเรียนรู้เพื่อส่งเสริมชุมชนให้มีแหล่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้นในด้าน เพื่อชุมชนจะได้มีแหล่งเรียนรู้ในเอกลักษณ์ชุมชน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจจากผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น และกิจกรรมศิลปะกับชุมชนเพื่อส่งเสริมชุมชนให้เป็นชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกันในด้านต่างๆ รวมไปถึงการสร้างองค์ความรู้เพื่อจัดแสดงในแหล่งเรียนรู้เพื่อคนในชุมชนได้เข้ามาศึกษาได้ด้วย

3.1 ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation phase) โดยใช้ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน ไทวით์ พวงงาม (2545) คือ

3.1.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

3.1.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านทราวจักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3.1.3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

3.1.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

โดยการจัดการเรียนรู้จะมีการเรียนรู้แบบหลักสูตรระยะสั้นเพื่อตอบสนองแก่ผู้ที่สนใจในการเลือกเรียน โดยแบ่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ 3 หัวข้อหลัก ดังนี้ด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะกับชุมชน เอกลักษณ์ชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน จากการเรียนรู้ภูมิ

ปัญญาจากกล้วย ประวัติความเป็นมาของสถานที่ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

ด้านหลักการออกแบบ การเชื่อมโยงระหว่างรัฐวิสาหกิจชุมชนกับประชาชน องค์กรภายนอกกับชุมชน ชุมชนกับร้านค้า ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นด้วยเอกลักษณ์ของชุมชน จากแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะทัศนศิลป์สาขาจิตรกรรม ภาพผลงานจิตรกรรมฝาผนังชุมชนข้างชุมชนแฉนวรรณคดีชุมชนข้างชุมชนแฉน เวือนสถาปัตยกรรมบ้านไม้ทรงไทยชุมชนข้าง ประติมากรรมลอยตัวกล้วยรูปลักษณะต่างๆ

ด้านกิจกรรมศิลปะกับชุมชนผ่านกล้วย การออกแบบผลิตภัณฑ์จากชุมชน

การใช้หลักการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ ศิลปะประดิษฐ์จากวัสดุชุมชน ทัศนศิลป์กับชุมชน กิจกรรม workshop ศิลปะกับนักท่องเที่ยว จัดนิทรรศการชุมชน

ระยะที่ 4 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ และผลกระทบจากการเรียนรู้ของหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ในระยะจะเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์หลังจากผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นครบถ้วนแล้ว มีส่วนประกอบทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ร่วมกับกับผู้เข้าอบรมหลักสูตรเพื่อนำมาศึกษาในส่วนของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยมีคำถามในแบบสอบถามในหัวข้อดังนี้

1. การเข้าใจ ระบุปัญหาร่วมกันและหาแนวทางแก้ไขของชุมชน
2. การร่วมกันวางแผนดำเนินงานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกันของชุมชน
4. การร่วมกันติดตามประเมินผลร่วมกัน

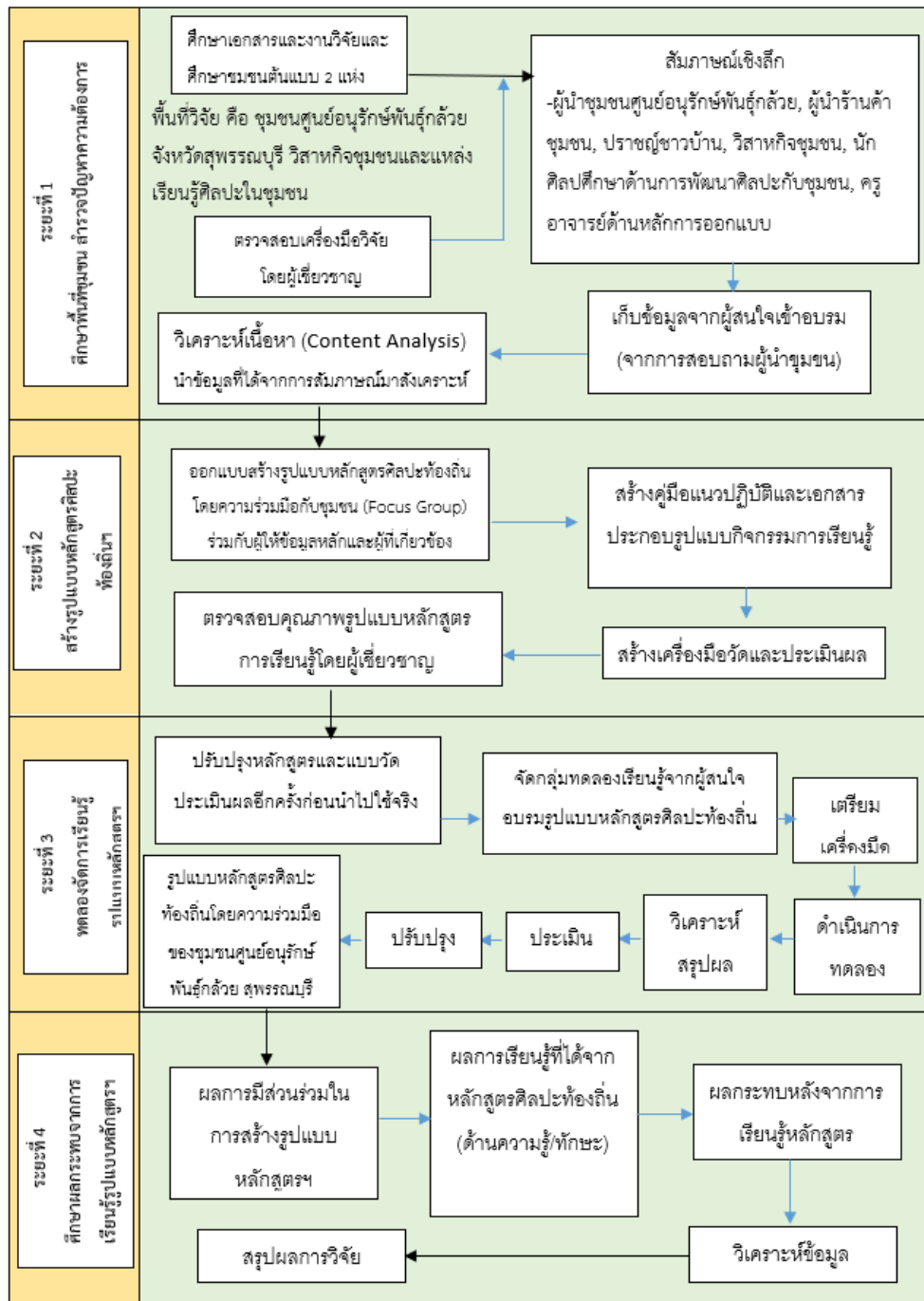
ด้านที่ 2 ผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ด้านความรู้ ด้านทักษะ และเจตคติ ของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

จากการเรียนรู้หลักสูตรของผู้เข้าอบรมในหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการศึกษาข้อมูลของผู้เข้าอบรม 3 ด้าน ดังนี้ 1.ด้านความรู้ ของผู้เข้าอบรมในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นมา เอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตภัณฑ์ของชุมชน จุดเด่นของชุมชน ได้เรียนรู้อะไรบ้าง 2. ด้านหลักการออกแบบ ของผู้เข้าอบรมในส่วนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยหลักการออกแบบศิลปะผ่านเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างต้นแบบของผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจมาก

ขึ้นและมีความเหมาะสมตรงกับส่วนที่ชุมชนต้องการอย่างไร 3. ด้านกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชน ผ่านกลั้วย จากการนำวัสดุท้องถิ่นนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กับชุมชน และคิดกิจกรรมผ่านศิลปะ เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

ด้านที่ 3 หลังผลกระทบจากการเรียนรู้รูปแบบของหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ของผู้เข้าร่วมอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน 3.ด้านการพัฒนาชุมชน การดำเนินการวิจัยมีระยะในการวิจัยทั้งหมด 4 ระยะ ดังตารางต่อไปนี้

ภาพประกอบ 27 แผนผังการดำเนินการวิจัย

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล รายละเอียด ดังนี้

การเก็บข้อมูลโดยการให้แบบสอบถาม (Questionnaire)

ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเป็นข้อมูลไม่ซับซ้อน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลผล เพื่อนำมาวิเคราะห์ในการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ด้านปัญหา ความต้องการของชุมชน

ส่วนที่ 3 ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ความเป็นระบบ ความร่วมมือ และความชัดเจน

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง

การสัมภาษณ์เป็นการสนทนา ชักถาม ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่สามารถได้ยินเสียงและซักถามกันได้อย่างใกล้ชิด โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ตลอดจนเตรียมพร้อมอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ สมุดบันทึก ปากกา เทปบันทึกเสียง เป็นต้น โดยทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบวิธี และเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความถี่ความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างถ่องแท้ และแม่นยำ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบประเมินตามสภาพจริง ใช้แบบประเมินในการประเมินความผลสัมฤทธิ์ต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบหลังจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ด้านความรู้ / ทักษะ / ด้านผลกระทบ/ ด้านเศรษฐกิจ / ด้านปฏิสัมพันธ์ชุมชน/

ด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมเรียนรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรมการสอน และด้านการประเมินผลของรูปแบบหลักสูตร

6.2 การประเมินข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการประมวลผลข้อมูล ดังนี้

1. จัดระเบียบข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาจัดระเบียบเพื่อให้ข้อมูลอยู่ในสภาพพร้อมนำไปใช้วิเคราะห์ร่วมกันระหว่างสมาชิก และผู้วิจัย
2. การตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องของข้อมูล เพื่อประเมินในเบื้องต้นว่าข้อมูลที่ได้มา มีความครบถ้วนและมีคุณภาพเพียงพอที่จะตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่ เพื่อทำการเก็บข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์เพิ่มเติม
3. ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความแม่นยำความตรงของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วส่งกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทำการตรวจสอบ ว่ามีความถูกต้องหรือไม่เพียงใด

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลการพัฒนาร่วมกับชุมชน ร่วมกันประเมินผลการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ดังนี้

7.1 การประเมินกระบวนการพัฒนาร่วมกันระหว่างชุมชน การประเมินที่มุ่งเน้นประเมินผลเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการ ด้านความรู้ ทักษะ ในด้านภูมิปัญญาความรู้ท้องถิ่น ความรู้ในเอกลักษณ์ของชุมชนศูนย์กล้วย และด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรด้วย แบบสอบถามความพึงพอใจ ประกอบด้วยประเด็นสอบถาม 3 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะที่ได้รับต่อหลักสูตรฯ
- ตอนที่ 3 ประกอบด้วย แบบประเมินผลการดำเนินการ การมีส่วนร่วมของชุมชนในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการและความร่วมมือ

เพื่อประเมินผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชนผ่านแบบประเมิน เพื่อประเมินข้อมูลด้วยการสอบถามในองค์ประกอบของการจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

7.2.1 ปฏิสัมพันธ์ชุมชน มี 3 ประเด็นในการสัมภาษณ์

- (1) การรวมพลังกันสร้างจิตสำนึกร่วมกันในชุมชน

(2) ระดมความคิดร่วมกันพัฒนาชุมชน

(3) การสรุปผลชุมชน

7.2.2 ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย 3 ประเด็นในการสัมภาษณ์

(1) ด้านการผลิต เศรษฐกิจชุมชน

(2) ด้านสภาพแวดล้อมชุมชน

(3) ด้านกิจกรรมส่งเสริมชุมชน

7.2.3 ด้านความพึงพอใจ ประกอบด้วย 5 ประเด็นในการสัมภาษณ์

(1) ด้านการหลักการ/วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

(2) ด้านการเนื้อหาสำคัญของรูปแบบ

(3) ด้านกระบวนการของรูปแบบ

(4) ด้านการระยะเวลาในการเรียนรู้ต่อรูปแบบ

(5) ด้านการนำไปใช้ของรูปแบบ

เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทำโดยวิธีการสร้างข้อสรุปร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน มีทั้งข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถามโดยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวกทางด้านวิชาการ และใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี 2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน 3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่ม ผู้เรียนแบ่งได้ 4 ระยะ เพื่อตอบโจทย์วัตถุประสงค์งานวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน

ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ระยะการดำเนินการวิจัย	วัตถุประสงค์
ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ ทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา	1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือกับชุมชน ทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด ร่วมกับหลักการออกแบบ ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบร่วมกับ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	
ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ขั้นตอนที่ 5 การทดสอบ	2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

ภาพประกอบ 28 ภาพตารางเปรียบเทียบระยะการดำเนินการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ

ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษา สำรวจปัญหา ความต้องการ จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย 1) ชุมชนเมืองเพชรบุรี 2) ชุมชนจacksานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี และ 3) ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี โดยใช้ทฤษฎี กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา และขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา

1.1. ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

ผลการศึกษา ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา ของชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 2 ชุมชน ชุมชนเมืองเพชร และชุมชนจacksานบ้านห้วยหวายจากการ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เรื่องที่มาของปัญหาในชุมชนเมืองเพชรบุรี ในอดีตแบ่งปัญหาออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ในชุมชน 2) การพัฒนาพื้นที่ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบสำคัญที่สร้าง ชุมชนให้ได้รับรางวัลชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) พบว่า ชุมชนมีการ วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา โดยใช้วิธีการสนทนาร่วมกันของคนสำคัญภายในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน บุคคลสำคัญในชุมชน ตัวแทนสมาชิกจากฝ่ายต่างๆ ประชาชนผู้รู้ ตัวแทน ครูโรงเรียนในชุมชน และสมาชิกที่อาศัยในชุมชน หากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ที่จะนำไปสู่ การกำหนดกลยุทธ์ชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางดังนี้ 1) การพัฒนา ทัศนียภาพชุมชน 2) การสืบสาน ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ

การเชื่อมโยงข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา จากชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ชุมชน เมืองเพชรบุรี และชุมชนจacksานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนารูปแบบหลักสูตร สำหรับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผลการสรุปข้อมูลสำคัญ จากชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจacksานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้แนวทางของการหาปัญหา ปัญหาในชุมชน วิธีการค้นหาปัญหา และผลการวางแผนพัฒนาสู่การตั้งกรอบปัญหา ดังภาพ ต่อไปนี้

ชุมชนต้นแบบ	แนวทางการหาปัญหา	ปัญหาชุมชน	วิธีการค้นหาปัญหา	ผลการวางกรอบปัญหา
ชุมชนเมืองเพชรบุรี	การสนทนาร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน	1) วัตถุประสงค์ในชุมชน 2) พื้นที่ทรุดโทรม 3) ไม่มีการรวบรวมภูมิปัญญา	การวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ครู สมาชิกคนในชุมชน ฯลฯ	1) การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดกิจกรรมอนุรักษ์ สืบสานที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมพัฒนา 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการปรับสร้างทัศนียภาพของชุมชน
ชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี	1.การปรึกษาร่วมกันจากกลุ่มผู้นำชุมชน 2. ขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอก	1) แหล่งน้ำในชุมชนมีปัญหาจากผักตบชวามีมากไป 2) คนในชุมชนไม่มีรายได้ไม่มีงาน	การวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) จากสมาชิกในชุมชน และการสนทนากลุ่มร่วมกันของ ผู้นำชุมชนและสมาชิกและองค์กรภายนอก	1) การพัฒนาทัศนียภาพชุมชนสู่การสร้างรายได้ 2) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ
↓	↓	↓	↓	↓
ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี	1.การสนทนาร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน 2. การขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอก	รอมผลจากการสนทนา ร่วมกัน	1. วิธีการวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) 2. <u>วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)</u> ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้ชุมชน ครู สมาชิกคนในชุมชน และองค์กรภายนอก	รอมผลจากการ 1.วิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) 2. สนทนากลุ่ม (Focus Group)

ภาพประกอบ 29 การเปรียบเทียบการดำเนินงานประกอบของชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง กับชุมชนศูนย์กล้วย

จากภาพพบว่า การเชื่อมโยงข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหา จากชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี สิ่งสำคัญที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหลักสูตร สำหรับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี คือ 1) แนวทางการหาปัญหาในชุมชน จากวิธีการปรึกษาหารือกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน ร่วมกับการขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอกเพื่อหาปัญหาสำคัญที่แท้จริงของชุมชนเร่งด่วน 2) วิธีการค้นหาปัญหาจากการ วิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) ร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อวางกรอบปัญหา ให้กับชุมชน

1.2. ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผลจากการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 2 แห่ง ตามที่กล่าวมาในหัวข้อ 1.1. ชุมชนเมืองเพชรบุรี และ 1.2. ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี นั้นมีแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบของรูปแบบสู่ความสำเร็จ โดยในขั้นตอนที่ 1 เรื่องการเข้าใจปัญหาทั้ง 2 ชุมชน ได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้งจากบุคคลภายใน ชุมชนร่วมกับองค์กรภายนอก เพื่อทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของชุมชน เป็นแนวทางสู่การตั้งกรอบปัญหา ผู้วิจัยจึงได้นำวิธีการวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) ตามแนวทางของชุมชนต้นแบบร่วมกันผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน มาใช้ค้นหาปัญหาชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจ ปัญหาให้กับชุมชนในขั้นตอนที่ 1

ภาพประกอบ 30 ภาพถ่ายผู้วิจัยได้สนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis)

ที่มา: ภาพถ่ายด้วยผู้วิจัย วันที่ 7 พฤศจิกายน 2565

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าใจปัญหาของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ สนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ดังนี้ ได้แก่ 1. ผศ.ดร. พระครูโสภณวีรานุวัตร (ประธานชุมชนศูนย์ฯ) 2. คุณอานนท์ รักผล (ผู้นำชุมชนและวิสาหกิจ ชุมชน) 3. ดร.ถนัด ยันต์ทอง (รองประธานศูนย์ฯ และที่ปรึกษาวิชาการชุมชนศูนย์ฯ) 4. นายฤชานนท์ สมงาม (ปราชญ์ชุมชนและวิทยากรในชุมชน) 5. นางสาวทัศนีย์ รุ่งทวีชัย (ตำแหน่งอาจารย์ ด้านหลักการออกแบบ/นักศิลปศึกษาและมีผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์กับชุมชนระดับภูมิภาค) 6. นางพิณท์ ไกรแก้ว (ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายศิลปะสากล ครูชำนาญการด้านออกแบบตกแต่ง และ มีความเชี่ยวชาญประสบการณ์สอนรวม 20 ปี) 7. นางสาวจิตติมา ชาวห้วยหมาก (ครูโรงเรียน อาชีวะสุพรรณบุรีสาขาด้านการออกแบบ) 8. นายจักกฤษณ์ ไตรยาลักษณ์ (ครูเชี่ยวชาญด้าน ศิลปะการทำงานกับชุมชน) 9. ผศ.โกเมศ คันธิก (ตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์

สุพรรณบุรี) 10. ตัวแทนร้านค้าด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 2 คน 11. ตัวแทนประชาชนที่อาศัยในชุมชน จำนวน 4 คน เพื่อทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อันเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้เข้าใจปัญหา รายละเอียด ดังนี้

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

SWOT Analysis	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	S1 มีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง S2 มีงานศิลปะท้องถิ่น งานหัตถกรรมในชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ตุ๊กตา ดินปั้น งานทำจากกาบกล้วย กาบหมาก สบู่โยกกล้วย เชือกกล้วย เป็นต้น S3 มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เสริมภาพการท่องเที่ยวได้ S4 มีปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาอย่างดีเยี่ยม S5 มีการทำเกษตรควบคู่ในพื้นที่ชุมชน พร้อมแหล่งเรียนรู้ S6 คนในชุมชนมีจิตอาสาและพร้อมเรียนรู้พัฒนาตนเอง S7 มีร้านค้าและวิสาหกิจในชุมชน	W1 สินค้ามีการออกแบบรูปลักษณะยังไม่เหมาะสม W2 ขาดผู้สืบทอดปราชญ์ชุมชน W3 ขาดการถ่ายทอดส่งต่อองค์ความรู้ W4 ขาดความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ W5 ขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม W6 ขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

ตาราง 13 (ต่อ)

โอกาส (Opportunities) O1 มีหน่วยงานจากภาครัฐสนับสนุน เช่นองค์การบริหารส่วนตำบล ภาครัฐในสังกัด กระทรวงวัฒนธรรม วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี เป็นต้น O2 มีทุนทางสังคม เช่น วัด โรงเรียน แหล่งเรียนรู้โดยรอบ O3 มีศูนย์เรียนรู้ในชุมชน O4 มีพื้นที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมได้ เช่น วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร เรือนขุนช้าง เป็นต้น	SO Strategies (กลยุทธ์เชิงรุก) ใช้จุดแข็งกุมโอกาส 1.การสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มรายได้ 2.การสร้างช่างใหม่ สู่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน	WO Strategies (กลยุทธ์เชิงแก้ไข) เอาชนะจุดอ่อนโดนอาศัยโอกาส 1.การสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน 2.การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น
อุปสรรค (Threats) T1 ราคาผลผลิตทางผลิตภัณฑ์ตกต่ำ T2 การเดินทางมาชุมชนไม่สะดวก การสัญจรไม่สะดวก T3 รายได้ในการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์สูง	ST Strategies (กลยุทธ์เชิงป้องกัน) ใช้จุดแข็งหลีกเลี่ยงอุปสรรค 1.การสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และชุมชนเพื่อประโยชน์เชิงธุรกิจชุมชน	WT Strategies (กลยุทธ์เชิงรับ) ลดจุดอ่อนและหลีกเลี่ยงอุปสรรค -

ตาราง 13 (ต่อ)

SWOT Analysis	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	S1 มีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง	W1 สินค้ามีการออกแบบรูปลักษณะยังไม่เหมาะสม
	S2 มีงานศิลปะท้องถิ่น งานหัตถกรรมในชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ตุ๊กตา ดินปั้น งานทำจากกากกล้วย กาบหมาก สบู่โยกกล้วย เชือกกล้วย เป็นต้น	W2 ขาดผู้สืบทอดปราชญ์ชุมชน
	S3 มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เสริมภาพการท่องเที่ยวได้	W3 ขาดการถ่ายทอดส่งต่อองค์ความรู้
	S4 มีปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นภูมิปัญญาอย่างดีเยี่ยม	W4 ขาดความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ
	S5 มีการทำเกษตรควบคู่ในพื้นที่ชุมชน พร้อมแหล่งเรียนรู้	W5 ขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนบางกลุ่ม
	S6 คนในชุมชนมีจิตอาสาและพร้อมเรียนรู้พัฒนาตนเอง	W6 ขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง
	S7 มีร้านค้าและวิสาหกิจในชุมชน	

จากการทำ TOWS Matrix ร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี และตัวแทนจากองค์กรภายนอก พบว่า มีปัญหาสำคัญ 3 ประการ 1) สินค้ามีการออกแบบรูปลักษณะยังไม่เหมาะสม 2) ขาดผู้สืบทอดปราชญ์ชุมชน 3) ขาดการถ่ายทอดส่งต่อองค์ความรู้ ผู้การตั้งกรอบปัญหา เพื่อพัฒนาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ควรจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนจำนวน 2 แนวทางประกอบด้วย 1.การสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน 2. การสร้างช่างใหม่ ผู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้าน ศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อ พัฒนาชุมชนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร ท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

2.1. การตั้งกรอบปัญหาของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศจำนวน 2 ชุมชน

องค์ประกอบสำคัญในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหาของชุมชนต้นแบบการปฏิบัติ เป็นเลิศ (Best Practice) ผลการศึกษา พบว่า จากกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของ กลุ่มผู้นำชุมชนได้แนวทางในขั้นตอนที่ 2 จากการตั้งกรอบปัญหา ได้แนวทางจำนวน 2 ข้อ เพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน คือ 1) การต่อยอด และพัฒนาทุนทางทรัพยากร ชุมชนมีปึกษา ร่วมกันถึงจุดเด่นของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ดี ทำให้สรุปได้สิ่งสำคัญ คือ การกำหนดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านวิธีการร่วมเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เช่น การ พัฒนาทัศนียภาพชุมชนด้วยศิลปะสตรีทอาร์ต เพื่อปรับทัศนียภาพให้เกิดความน่าสนใจ จัดทำ แผนที่ชุมชนสำหรับค้นหาสถานที่สำคัญ 2) การดำเนินงาน และการถ่ายโอนความรู้ พร้อมจัด รวบรวมองค์ความรู้ลงบนสื่อดิจิทัล

ตาราง 14 ผลการศึกษาชุมชนเมืองเพชรบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการ พัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
กลยุทธ์การ ขับเคลื่อนชุมชนสู่ ชุมชนเชิง ท่องเที่ยว สร้างสรรค์	1) การต่อยอด และพัฒนาทุนทาง ทรัพยากร	1.1) พัฒนา กิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ 1.2) พัฒนา ผลิตภัณ์ท์สู่การ เพิ่มมูลค่าให้ ชุมชน	1.1) เส้นทาง ท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์โดยใช้ ทุนทาง ประวัติศาสตร์และ ศิลปวัฒนธรรม 1.2) ผลิตภัณ์ท์ สร้างสรรค์ที่ สะท้อนวิถีชีวิต	รูปแบบชุมชน ต้นแบบการ ท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์

ตาราง 14 (ต่อ)

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
	2) การดำเนินงานและถ่ายโอนความรู้	2.1) จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการชุมชน 2.2) ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านกลไกของคณะทำงาน 2.3) สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน	2.1) Facebook Page “เที่ยวเมืองเก่าเล่าเรื่องเมืองเพชร” 2.2) Smart Guild Book, Vlog วิดีทัศน์ 2.3) Mascot & Logo	

ตาราง 15 ผลการศึกษาชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
กลยุทธ์การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพชุมชนสู่งานหัตถกรรมระดับ OTOP	1) การแก้ไขปัญหามักตบชวาสู่การเพิ่มมูลค่า	1.1) พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน 1.2) พัฒนาวัตถุดิบชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์ OTOP	1.1) รายได้จากผักตบชวาสู่การจำหน่ายออก 1.2) ผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจักสาน OTOP	ชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานระดับ 4-5 ดาว

ตาราง 14 (ต่อ)

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์ (Outcome)
	2) การถ่ายทอดความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน	2.1) จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และพี่เลี้ยง (Coaching) 2.2) ประชาสัมพันธ์ชุมชน	2.1) ผู้สืบทอดที่มีความรู้ ทักษะภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตที่สร้าง 2.2) Facebook Page	

ผลการสรุปข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้แนวทางของการตั้งกรอบปัญหาให้กับชุมชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนา กำหนดผลิตผล และกำหนดผลลัพธ์ 1) ผลิตภัณฑสร้างสรรค์ที่สะท้อนวิถีชีวิต 2) การสร้างแบรนด์ อัตลักษณ์ชุมชนและบรรจุภัณฑ์ 3) การจำหน่ายวัตถุดิบเพื่อสร้างรายได้ 4) ผู้สืบทอดที่มีความรู้ ทักษะภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจักสาน ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิตที่สร้าง 5) การถ่ายทอดองค์ความรู้ของคณะทำงาน เพื่อเป็นแนวทางสำคัญสู่การพัฒนาชุมชน ทั้ง 5 ข้อมีความสัมพันธ์กับเป้าหมาย แนวทางการพัฒนาของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ด้วยชุมชนมีวัตถุดิบที่ดีของชุมชนเอง ขาดเพียงการจัดการกับการออกแบบที่ดี ประกอบกับการพัฒนาสร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา ที่มีความรู้เข้าใจในชุมชน มีทักษะ เพื่อสืบสานความเป็นชุมชนต่อไป

2.2 ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผลการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ได้แนวทางสำคัญจากการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) คือ ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ดังนี้ 1) ความสอดคล้องทางด้านวัตถุดิบที่ดีของชุมชน อาทิเช่น วัตถุดิบจากต้นกล้วย ต้นหมาก นำมาสร้างเป็น

ผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ และมีมูลค่าจากการเรียนรู้หลักการออกแบบ 2) ความสอดคล้องในการสร้างแบรนด์ และบรรจุภัณฑ์ เป็นฐานสำคัญของการส่งเสริมมูลค่า เพิ่มรายได้ให้กับสินค้าชุมชน พร้อมกับการสร้างสัญลักษณ์ผ่านเนื้อหาความเป็นเอกลักษณ์ชุมชนได้ 3) ความสอดคล้องในการพัฒนาสร้างช่างใหม่ที่สืบทอดภูมิปัญญาจากผู้รู้ในด้าน ความรู้ ทักษะ และเรียนรู้ความเป็นมาของชุมชนจากปราชญ์ผู้รู้ ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางร่วมกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมด้วย สุพรรณบุรี ได้แนวทางการพัฒนาสำคัญ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1.การสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน

2.การสร้างช่างใหม่ ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่น

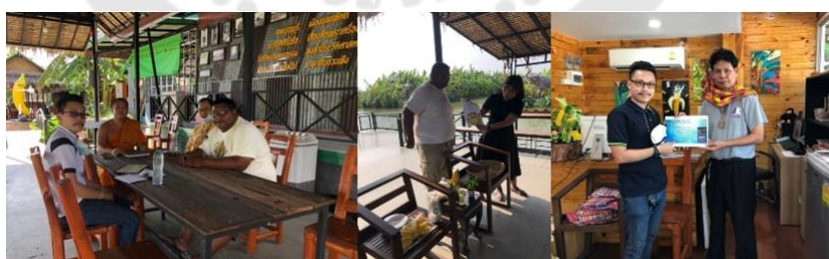
ตาราง 16 การสนทนากลุ่มร่วมกัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมด้วย สุพรรณบุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์(Outcome)
กลยุทธ์พัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้สร้างออกแบบที่ดี และส่งเสริมการสร้างช่างใหม่ในชุมชน	1) การสร้างช่างใหม่ ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน	1.1) การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร 1.2) ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และ พี่เลี้ยง (Coaching) 1.3) ประชาสัมพันธ์ชุมชน	1.1) สมาชิกในชุมชนเกิดความเข้าใจในชุมชนตนเอง และรู้คุณค่าการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น 1.2) ช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมของชุมชน 1.3) Facebook Page, E-Book	รูปแบบชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์ จากช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะ ด้านภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น และการออกแบบ

ตาราง 16 (ต่อ)

หัวข้อ	กลยุทธ์	แนวทางการพัฒนา	ผลิตผล (Output)	ผลลัพธ์(Outcome)
	2) การสร้าง แบรนด์และบรรจุ ภัณฑ์เพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มรายได้	2.1) สร้างแบรนด์ อัตลักษณ์ชุมชน 2.2) การสร้างองค์ ความรู้ในด้าน หลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ที่ เหมาะสม	2.1) Logo แบรนด์ และบรรจุภัณฑ์ 2.2) ผลิตภัณฑ์ สร้างสรรค์ที่สะท้อน วิถีชุมชน	

ผลการสรุปผ่านการสนทนากลุ่มร่วมกัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย พันธ์กล้วย สุพรรณบุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญใน **ขั้นตอนที่ 2 การตั้งกรอบปัญหา** ได้แนวทางจากกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาชุมชน 2 ข้อจากขั้นตอนที่ 1 ได้จำนวนแนวทางการพัฒนาชุมชนจำนวน 5 ข้อ ดังนี้ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากร 2) ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และ พี่เลี้ยง (Coaching) 3) ประชาสัมพันธ์ชุมชน 4) สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน 5) การสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม

ภาพประกอบ 31 ภาพถ่ายการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย

ที่มา: ภาพถ่ายด้วยผู้วิจัย 3-4 ธันวาคม 2565

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน โดยผู้วิจัย ดำเนินการศึกษา จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย 1) ชุมชนเมืองเพชรบุรี 2) ชุมชนจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี และ 3) ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี โดยใช้ทฤษฎี กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ร่วมกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด

3.1. ผลการสังเคราะห์ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด

ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด ของชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้นำชุมชน และสมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า ชุมชน ดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการตั้งกรอบปัญหา (แนวทางการพัฒนาชุมชน) ด้วยวิธีการ ระดมความคิดภายในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์และพัฒนาอาชีพ ผ่าน กิจกรรมร่วมกัน

สรุปผลการศึกษาชุมชนเมืองเพชรบุรี ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด พบว่า ชุมชน เมืองเพชรบุรี ดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการตั้งกรอบปัญหา ด้วยวิธีการระดมความคิด ภายในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนเชิงท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1) ศิลปะ และศิลปะประยุกต์ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ผ่านการจัดการ พัฒนาพื้นที่เป็นสำคัญ พร้อมจัดทำแผนที่สำหรับท่องเที่ยวชุมชนตามจุดสำคัญ (Landmark) เพื่อ ยกกระดับการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงโดยรอบชุมชน โดยแต่ละจุดจะมีผู้ซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชน บรรยายประวัติความเป็นมาของสถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมที่ 2) การฟื้นฟูด้าน กายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว ผ่านการจัดจัดทำถนน ศิลปะสตรีทอาร์ตโดยความร่วมมือของคนภายในชุมชน จึงทำให้ที่ตั้งของชุมชนเกิดความน่าสนใจ ทั้งในด้านทัศนียภาพ วิถีชีวิต และบรรยากาศ พร้อมกับสร้างศูนย์วิจัยเมืองเพชร เพื่อเป็นแหล่ง รวบรวมองค์ความรู้ ความเป็นมา ภูมิปัญญา จัดแสดงภายในศูนย์ กิจกรรมที่ 3) การสร้างการรับรู้ ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ เพื่อรวบรวมการนำผลผลิตต่างๆ จัดลงหนังสือบนระบบ ดิจิทัล (E-Book) สำหรับการสืบค้น ศึกษา ความเป็นมาของเมืองเพชรในรูปแบบต่างๆ โดยมี สัญลักษณ์สำคัญ คือ น่องโตนด จากผลผลิตต้นตาล ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบ เมืองเพชรบุรีที่เป็นแนวทาง สู่การพัฒนาารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 3 คือ ส่วนที่ 1 การจัดกิจกรรมโดยมีคนในชุมชนร่วมมือกันอย่างการพัฒนาพื้นที่ผ่านกาให้ความรู้ในส่วนต่างๆ ของตนเอง ทำให้เกิดการรับรู้วิถีชุมชน สร้างบรรยากาศที่ดีให้กับผู้มาเยือน ส่วนที่ 2 การจัดแสดงภูมิปัญญาไว้เพื่อการเรียนรู้พร้อมกับการทำกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่ผู้ที่สนใจ นักท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 การสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเพิ่มรสชาติให้กับความเป็นชุมชน พร้อมจัดรวบรวมไว้บนระบบฐานดิจิทัลแก่ผู้ที่สนใจได้ศึกษาต่อ

สรุปผลการศึกษาชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุปรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด พบว่า ชุมชนดำเนินการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการตั้งกรอบปัญหา ด้วยวิธีการระดมความคิดภายในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักษานระดับ 4-5 ดาว ผ่านกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 พัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน การพัฒนาชุมชนจากการแก้ไขปัญหาสู่การกระจายรายได้จากการให้คนในชุมชนร่วมเก็บวัตถุดิบ พร้อมส่งขายให้กับทางศูนย์ ประกอบกับการจัดทำวัตถุดิบผักตบชวาตากแห้งส่งขายสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจในชุมชน กิจกรรมที่ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว โดยมาหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์สำคัญด้าน การประหยัดจากการหาวัตถุดิบในชุมชน สู่การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีหน้าที่ยังงานที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย มุ่งเน้นที่ความงามของวัสดุธรรมชาติทำให้เกิดเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจน และด้วยการพัฒนาบนขอบเขตระยะเวลา 3 เดือน และ 6 เดือนจะมีการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ เสมอ กิจกรรมที่ 3) จัดตั้งศูนย์ส่งเสริม พัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากรประจำศูนย์ และพี่เลี้ยง (Coaching) สิ่งสำคัญคือสร้างกำลังพลในการผลิตที่มีมากขึ้น กระจายรายได้ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้คนในชุมชน กิจกรรมที่ 4) การประชาสัมพันธ์ชุมชน ชุมชนเพื่อกระจายข่าวสาร เพิ่มกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง พร้อมกับตั้งเพจซื้อขายบนเพจ กลุ่มจักษานผักตบชวา – บ้านห้วยหวาย

ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ในขั้นตอนที่ 3 สำหรับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรคิดปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี คือ ส่วนที่ 1 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีมีประโยชน์ในด้านหน้าที่การใช้งาน วัสดุที่ประหยัดจากการหาได้ภายในชุมชน พร้อมกับการหาเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนที่ 2 การนำวัตถุดิบมาแปรรูปเพื่อส่งขายส่งเสริมรายได้ภายในชุมชน ส่วนที่ 3 การถ่ายทอดภูมิปัญญา และสร้างช่างใหม่เพื่อสร้างผลผลิตสู่การสร้างรายได้ ประกอบกับการรู้คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นตนเอง

3.2 ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ผู้จัดการศูนย์ฯ นักศิลปศึกษา นักวิจัยชุมชน ประชาชนชาวบ้าน นักศิลปศึกษา ตัวแทนจากองค์การวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ครูในชุมชน ตัวแทนสมาชิกร้านค้า และสมาชิกในชุมชน รวม 15 คน ได้ผลสรุป และประเด็นสำคัญที่ชุมชนต้องการคือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ และทักษะในภูมิปัญญาด้านศิลปปะท้องถิ่นของตนเอง และมีความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม ดังนี้

ภาพประกอบ 32 ภาพการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ร่วมกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 10 ธันวาคม 2565

ข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักภายในชุมชน รวม 15 คน เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ได้ข้อมูลสำคัญ

ตาราง 17 ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์
1	ในเขตชุมชนที่ท่านอยู่ มีภูมิปัญญาด้านศิลปะอะไรบ้าง และศิลปะท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ชัดเจนของชุมชนคืออะไรบ้าง	ในเขตชุมชนมี ภูมิปัญญาด้านศิลปะคือ 1) การสร้างผลงานจิตรกรรมชุมชน 2) การสร้างตุ๊กตาปูนปั้นสัญลักษณ์ชุมชน 3) การทำสบู่ใยกล้วย 4) การทำจานจากกาบกล้วย 5) การทำเชือกกล้วย ศิลปะในท้องถิ่นสำคัญคือ 1) ผลงานด้านหัตถกรรม ตกแต่ง ประติมากรรมสัญลักษณ์ในชุมชน และภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังในชุมชน 2) ผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบกล้วยด้านหัตถกรรมการใช้งาน เช่น เชือกกล้วย จากกาบกล้วย และกาบหมาก สบู่ใยกล้วย 3) วรรณกรรมชุมชนข้างเขื่อนแผน
2	ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะท้องถิ่น มีอะไรบ้าง และมีสิ่งใดบ้างที่คิดว่าจะนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้	ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะท้องถิ่น คือ 1) งานด้านหัตถกรรมการตกแต่ง ได้แก่ งานปั้นดิน งานจิตรกรรม งานพิมพ์ลายผ้า 2) ผลิตภัณฑ์ด้านหัตถกรรมเครื่องใช้ ได้แก่ จานกาบกล้วย สบู่ใยกล้วย เชือกกล้วย เสื้อสกรีนลาย แก้วเซรามิค สิ่งที่ชุมชนต้องการนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ 1) งานปั้นดินสัญลักษณ์ชุมชน 2) ผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชน จานกาบกล้วย เชือกกล้วย สบู่ใยกล้วย
3	ชุมชนมีวัตถุดิบอะไรที่สามารถนำมาสร้างสรรคงานศิลปะท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือไม่	วัตถุดิบสำคัญคือ ส่วนประกอบต่างๆ จากกล้วยเป็นหลัก และมีถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทำสบู่ใยกล้วยจากวัตถุดิบในชุมชน แก่กลุ่มผู้สนใจ และองค์กรภายนอกส่วนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ทางชุมชนมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาแนะนำในการออกแบบในบางครั้ง แต่ยังคงขาดประสบการณ์ในการออกแบบที่ดีให้กับผลิตภัณฑ์ มีความต้องการความรู้ ทักษะในการออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านรูปลักษณ์ และการนำไปใช้ได้จริง

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์
4	แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปปะทอถิ่นมีที่ใดบ้าง	แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปปะทอถิ่นภายในชุมชนมีทั้งหมด 2 แห่ง 1) ศูนย์เรียนรู้ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วยสุพรรณบุรี 2) วิสาหกิจชุมชน
5	ใน ชุม ช น มี ก า ร ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปปะทอถิ่นหรือไม่ ถ้ามี ถ่ายทอดให้กับกลุ่มใด	มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปปะทอถิ่น คือ 1) ด้านความรู้ คือ ประวัติความเป็นมาวรรณกรรมขุนช้าง ขุนแผนกับพื้นที่ชุมชน 2) ด้านการปฏิบัติ คือ การทำดินปั้น การทำสบู่ยกกล้วย การทำงานจากกากกล้วย สำหรับผู้ที่สนใจจากภายนอก ยังไม่มีการถ่ายทอดแก่คนภายในชุมชน
6	การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงที่มีการทำงานเกี่ยวกับศิลปปะทอถิ่น ในชุมชนมีความจำเป็นหรือไม่ และมีผลต่อผู้เรียนอย่างไร	การเรียนรู้ในสถานที่จริงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นมาก คนที่เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรง เรียนรู้การปฏิบัติจากเครื่องมือจริง จะทำให้เกิดความจำที่ดี และผลงานได้ประสิทธิภาพที่ดี ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนคือ ได้รับประสบการณ์ตรง จากผู้รู้จริง
7	ถ้าต้องการจัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปปะทอถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วยสุพรรณบุรี ควรมีองค์ประกอบใดบ้าง	องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบหลักสูตรศิลปปะทอถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี มีดังนี้ 1) หลักการสำคัญ ใจความสำคัญ ที่ชุมชนเข้าใจตรงกัน 2) วัตถุประสงค์สำคัญ ที่ตรงกับความเป็นชุมชนในด้านการเรียนรู้ และปฏิบัติ 3) การทำงาน ระบบ และการกำหนดหน้าที่ 4) เนื้อหาสำคัญ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และกิจกรรมที่ส่งเสริมชุมชนที่เชื่อมโยงกับวิถีในชุมชน 5) การประเมินผล การพัฒนาทั้งคน ภูมิปัญญา และผลิตภัณฑ์

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์
8	หลักการบริหารจัดการรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ควรทำอย่างไร	ทุกคนภายในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็นจัดทำ รวมถึงการปรับปรุงร่วมกัน โดยมีกลุ่มผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดการประชุม ร่วมกับสมาชิกภายในชุมชน
9	เนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชนผู้เรียนควรทราบอะไรบ้าง	เนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ผู้เรียนควรรู้ถึง ความเป็นมา วัฒนธรรมชุมชน สถานที่สำคัญภายในชุมชน แหล่งสำหรับเรียนรู้ ศิลปะท้องถิ่นในชุมชนมีอะไรบ้าง วัตถุประสงค์ในการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีส่วนประกอบสำคัญ คืออะไรบ้าง
10	ชุมชนควรทำอย่างไรถ้าต้องการให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่น ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์	สร้างกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน เชิญวิทยากรที่มีความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มาให้ความรู้
11	ผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร	ผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้าน วัตถุประสงค์ที่สร้างเกิดจากวัตถุประสงค์ภายในชุมชน มีการเลือกใช้วัสดุจากชุมชนในการผลิต เลือกแสดงสัญลักษณ์ของชุมชนคือ กล้วย

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์
12	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนมีอะไรบ้าง	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น คือ มีปราชญ์ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด คอยสอนวิธีการผลิต กระบวนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชน มีการเรียนรู้วัดดูดีบจากกล้วยในสายพันธุ์ต่างๆ การนำส่วนประกอบมาสร้างศิลปะในท้องถิ่น
13	จำนวนคนที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ควรเป็นเท่าใด และควรอยู่ในช่วงวัยไหน	จำนวนคนที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง คือ 10-15 คน และอยู่ในช่วงวัยทำงานได้ และเป็นผู้มีความรู้พื้นฐานภายในชุมชนด้วย
14	คนในชุมชนมีการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่นด้วยอย่างไร	มีการเก็บอยู่รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาในรูปแบบภาพประกอบคำบรรยาย และคลิปวิดีโอจัดแสดงผลภัณฑ์ในบางครั้งเก็บบนระบบออนไลน์ Facebook ในการเป็นวิทยากรให้กับภายนอก
15	ระยะเวลาเท่าใดที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสร้างผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นได้	ระยะเวลาควรได้เรียนรู้ระยะเวลา 3 ครั้ง จำนวน 12-16 ชั่วโมง
16	สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะท้องถิ่นควรมีอะไรบ้าง	สื่อ สำคัญคือภาพประกอบ และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ควรมี แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ชัดเจนที่มีการจัดแสดงผลภัณฑ์ความเป็นมา องค์ความรู้ในด้านศิลปะท้องถิ่น วัฒนธรรมภายในชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์ต่างๆ รายละเอียดการทำ ขั้นตอนต่างๆการสร้างผลิตภัณฑ์จากกล้วย

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	คำถาม	ผลการสัมภาษณ์
17	วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ควรเป็นรูปแบบใด	ประเมินผลจาก หลังการเรียนรู้ จากผลงาน การนำเสนอผลงาน การออกแบบที่ดีขึ้น
18	ท่านคิดว่าคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่จะพัฒนาสู่การประกอบอาชีพในอนาคตควรเป็นอย่างไร	ควรมีความชัดเจนที่ตรงกับเอกลักษณ์ของชุมชน ภูมิปัญญาในท้องถิ่นจะสะท้อนคุณค่าที่มาจากวิถีชุมชน จะทำให้คนในชุมชนนำมาสร้างจนเป็นการประกอบอาชีพได้
19	ในชุมชนมีจำนวนประชาชนบ้านที่ให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญาและศิลปะท้องถิ่นเพียงพอหรือไม่	มีจำนวนประชาชนบ้านที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญา 2 คน มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการถ่ายทอดและจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน เป็นจำนวนหลายวัน
20	ประชาชนบ้านมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและศิลปะท้องถิ่นอย่างไร	ประชาชนบ้านเป็นบุคคลสำคัญ เพราะเป็นผู้รู้จริง มีประสบการณ์ตรง และรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชนได้ลึกซึ้งทั้งวัสดุและขั้นตอนกระบวนการทำ

โดยสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 1. ชุมชนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมขึ้นภายในเพื่อสืบทอดภูมิปัญญา 2. ต้องการให้สนับสนุนกันต่อยอดภูมิปัญญา 3. ต้องการให้มีการกำหนดหน้าที่ให้บุคคลชัดเจน 4. ต้องการเรียนรู้การนำวัตถุดิบในชุมชนมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ 5. ต้องการเพิ่มจำนวนประชาชน ผู้รู้ภายในชุมชน 6. ต้องการร่วมกันประเมินชุมชนเพื่อพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้รับข้อมูลสำคัญที่สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ดังนี้

ตาราง 18 การวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกันในขั้นตอนที่ 3 ระดมความคิด จาก 2 ชุมชนต้นแบบ สำหรับพัฒนารูปแบบการกำหนดแนวทางกิจกรรมชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ข้อมูลการวิเคราะห์ชุมชนต้นแบบ 2 ชุมชนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ	การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรม ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
1.การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาพื้นที่ เรียนรู้วิถีชุมชน สร้างบรรยากาศ	1.การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร
2.การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวัสดุในชุมชน	2. การสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม
3.การสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชน และรวบรวมองค์ความรู้ชุมชน	3. ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และพี่เลี้ยง (Coaching) ด้วยหลักสูตรระยะสั้น
	4. สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน

จากการวิเคราะห์ แนวทางการกำหนดหน่วยการเรียนรู้สำคัญใน ขั้นตอนที่ 3 ระดมความคิด ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผลจากการสนทนากลุ่มของผู้นำชุมชน และสมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่าชุมชนต้องการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการตั้งกรอบปัญหา เพื่อผลลัพธ์รูปแบบชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์จากช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะ ด้านภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น และการออกแบบ โดยทางชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ร่วมกับผู้วิจัย ร่วมกันกำหนดทั้งหมด 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร เป็นการเรียนรู้ชุมชนในด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น วรรณคดีเรื่องขุนช้าง ขุนแผน สถาปัตยกรรมเรือนขุนช้าง ผลิตภัณฑ์จากกล้วย ประติมากรรมปูนปั้น และจิตรกรรมฝาผนัง ภายในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยที่พัฒนาในรูปแบบศิลปะประยุกต์ เพื่อการพัฒนาชุมชน การสร้างแผนที่ทำมือเพื่อเรียนรู้สถานที่สำคัญตามจุดต่างๆ ภายในชุมชน

ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วม โดยมีการกำหนดจุดสถานที่สำคัญ จำนวน 25 จุด ประกอบไปด้วย 1. ประติมากรรมกล้วยยักษ์ 2. ร้านกาแฟ/จุดชมวิว 3. ศูนย์อาหาร 4. ชุมจักรยาน 5. ร้านวิสาหกิจชุมชน 6. ประติมากรรมกล้วยรักกัน 7. ประติมากรรมเครื่องกล้วยใหญ่ยักษ์ 8. ประติมากรรมเทพวานร 9. ประติมากรรมตานีน้อยให้โชค 10. ต้นกล้วยยักษ์ 11. ชุมอุโมงค์เชื่อมรัก 12. สะพานบานาน่า 13. แจกันยักษ์ 14. ท่าจตุรมุก 15. ประติมากรรมเทพกล้วยหอม 16. แพนผังสวน 17. ร้านค้าของกินของใช้ 18. ท่าเรือ 19. ชุมขุนช้าง 20. ศูนย์การเรียนรู้ 21. เวทีศิลปวัฒนธรรม 22. ศาลาพักผ่อน 23. ทำน้ำดื่มบาดรนาวิกฤษ 24. จิตรกรรมฝาผนัง 25. ผนังประวัติศาสตร์ชุมชน โดยแต่ละจุดจะข้อความสำคัญ เช่น ป้ายความรู้ ป้ายรายละเอียดความเป็นมาของสถานที่ และป้ายอธิบายภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ภายในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งบริเวณด้านในมีการจัดพื้นที่สำหรับกิจกรรมอนุรักษ์สืบสานท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้สืบทอดองค์ความรู้จากปราชญ์ในชุมชนจากการผลิตจานกระดาษจากกากกล้วย กาบหมาก การทำเชือกกล้วย การทำของเล่นจากวัสดุต้นกล้วย การทำสบู่ใยกล้วย เป็นการจำลองขั้นตอนและกระบวนการทำที่มีผู้รู้คอยถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ อีกหนึ่งกิจกรรม การปั้นดิน 3 มิติ จากแบบประติมากรรมจุดสำคัญในชุมชน เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้งานประติมากรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี โดยผู้นำชุมชนกล่าวถึงการให้หลักการออกแบบในผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้านงานศิลปหัตถกรรม การปั้นดิน ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจากกล้วย กับการให้ความสำคัญในหัวข้อต่อไปนี้

ด้านหลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน

1. ด้านหน้าที่การนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เนื่องจากการสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนเน้นการนำไปใช้ได้จริง จากตัวอย่าง สบู่จากใยกล้วยใช้อาบน้ำ หรือล้างมือ จานจากกากกล้วยกาบหมากเพื่อการใช้ใส่อาหาร ผลงานประติมากรรม หรือผลงานจิตรกรรมสัญลักษณ์ชุมชน (Landmark) เพื่อการตกแต่งตามสถานที่ ของเล่นจากวัสดุกล้วยเพื่อการละเล่น เชือกกล้วยเพื่อใช้มัดหรือรัดสิ่งของ

2. ด้านการประหยัด (Economy) วัตถุดิบสำคัญในการผลิต นำมาจากพืชที่ปลูกในชุมชน เช่น กล้วย หมาก ทำให้มีต้นทุนในการผลิตน้อย รวมไปถึงแนวคิดการทำวัตถุดิบจากกล้วยตากแห้งเพื่อขายให้กับชุมชนใกล้เคียง

3. ด้านความคงทน (Durability) ชุมชนมุ่งเน้นการผลิตเพื่อการนำไปใช้เป็นส่วนมาก ด้านความคงทนจะมีแค่ผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่งจากงานปั้นดิน เชือกกล้วย และของเล่นที่ทำจากวัสดุเบตองที่มีความคงทนมากกว่าผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น

4. ด้านวัสดุ (Material) มุ่งเน้นการใช้วัสดุจากธรรมชาติย่อยสลายได้ง่ายไม่เป็นมลพิษต่อธรรมชาติ

5. ด้านโครงสร้าง (Construction) การสร้างโครงสร้างของผลิตภัณฑ์จะมีบางชนิดเช่นงานปั้นดิน จากจากกาบกล้วยกานหมากที่มีรูปทรงที่ชัดเจน จะต้องมีโครงสร้างการผลิต

6. ด้านความงาม (Beauty) ผลิตภัณฑ์มีความงามด้วยลักษณะสี พื้นผิวจากวัสดุธรรมชาติ เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่รักการใช้สิ่งของ วัสดุที่ผลิตจากธรรมชาติ

7. ด้านลักษณะเด่นเฉพาะ (Personality) ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีที่มาจากวัสดุกล้วยเป็นส่วนประกอบ สร้างโดยวัตถุดิบจากธรรมชาติเป็นหลัก มีการย่อยสลายตามการเวลาไม่เป็นมลภาวะต่อธรรมชาติและผู้ใช้

ภาพประกอบ 33 ผลิตภัณฑ์จากกล้วย สบู่กล้วย งานจากกานหมาก และตุ๊กตาดินปั้นรูปกล้วย

ที่มา: ภาพจากประธานศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย วันที่ 21 พฤษภาคม 2565

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากร และพี่เลี้ยง (Coaching) ผู้นำชุมชนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาของการสร้าง ผลิตภัณฑ์ งานหัตถกรรมประจำชุมชนแก่ผู้ที่สนใจ คนในชุมชน วิชาหิกภายนอก และโรงเรียนโดยรอบชุมชนที่สนใจ แนวคิดของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มุ่งเน้นการผลิตช่างใหม่ เพื่อการสืบสานภูมิปัญญา และส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดรายได้ โดยผู้นำชุมชนจะให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ขั้นตอน กระบวนการทำที่ศูนย์การเรียนรู้ พื้นที่ด้านแหล่งเรียนรู้ และผลิตภัณฑ์ของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรีจัดขึ้นเพื่อสำหรับเรียนรู้ ทดลองเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์ออกสู่การจำหน่ายในชุมชนส่งเสริมรายได้โดยใช้วัตถุดิบหลักในการสร้างจากกล้วย

และทดลองเพื่อศึกษาในเรื่องของพันธุ์กล้วยต่างๆ โดยมีปราชญ์ชุมชนอย่างคุณอุษานันท์ สมงาม หรือคุณโกย ผู้จัดการชุมชนศูนย์กล้วยสุพรรณบุรี เป็นผู้ให้ความรู้

ภาพประกอบ 34 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน ชุมชนมีการกำหนดสิ่งสำคัญในการสร้างสัญลักษณ์ของชุมชนใน และแนวความคิดในการสร้างมาสคอตที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับชุมชน ชื่อว่า น้องตานิ ภายใต้การระดมความคิดร่วมกันถึงเนื้อหาความเป็นมาของชุมชนที่เป็นศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย และอยู่ในประเทศไทยจึงหยิบยกพันธุ์กล้วยที่เป็นที่นิยม และสำคัญคือพันธุ์ตานิ นำมาสร้างเป็นมาสคอต และสัญลักษณ์ประติมากรรมขนาดใหญ่รูปกล้วยที่มีอยู่ปัจจุบันที่มีความสูงถึง 5 เมตร และประติมากรรมรูปกล้วยในลักษณะอื่นๆ เช่น กล้วยโลมา กล้วยนักรบ ฯลฯ มาใช้เป็นจุดสำคัญในการท่องเที่ยวชุมชน และการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เพื่อต่อยอดสู่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญ รวบรวมประเด็นหลักเพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ในขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิด ผลที่ได้มาจากกระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับ การวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญของชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ชุมชนต้นแบบเมืองเพชรบุรี ชุมชนต้นแบบจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ชุมชนต้นแบบการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ซึ่งได้ผลลัพธ์โดยชุมชนมีส่วนร่วมทางความคิดในการออกแบบ คือ 4 หัวข้อที่ทางชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ซึ่งได้กำหนดหัวข้อสำคัญในการเรียนรู้ถ่ายทอดเพื่อพัฒนาช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะ ทางด้านภูมิปัญญาและศิลปะท้องถิ่นในชุมชน และด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่สอดคล้องกับจุดเด่นของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี คือ 1) ด้านหน้าทางการนำไปใช้เนื่องจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมุ่งเน้นการผลิตบนพื้นฐานการใช้งานได้จริงนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น สบู่กล้วย เชือกกล้วย จานจากกาบกล้วย 2) ด้านการประหยัดอาศัยการใช้วัตถุดิบที่ผลิตได้ในชุมชนลดต้นทุนทางการผลิต จากการนำส่วนต่างๆ จากพืชที่ปลูก

กล้วย หนาก มาใช้ 3) ด้านวัสดุ มีความเป็นธรรมชาติย่อยสลายได้ดีไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 4) ด้านลักษณะเด่นเฉพาะ ผลิตภัณฑ์มีความเป็นธรรมชาติทำให้เกิดเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตในชุมชนผ่านผลงานภูมิปัญญา โดยการคงคุณค่าที่ได้มาจากวัตถุดิบในการผลิต การสรุปประเด็นสำคัญในการ ระดมความคิดของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี พบว่า ชุมชนมีความต้องการพัฒนา 3 ส่วน และกำหนดเป้าหมายสำคัญไว้ ดังนี้ 1) รักษาภูมิปัญญา ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 2) สร้างช่างใหม่ ที่สืบทอดภูมิปัญญา ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน และมีความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 3) สร้างมูลค่า และคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมาย 4 หน่วยการเรียนรู้ที่ คือ กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนกับการศึกษาชุมชน จุดสำคัญจากการทำแผนที่ชุมชน เพื่อตอบเป้าหมายการรักษาภูมิปัญญาผ่านการเรียนรู้จักชุมชนตนเองในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมา กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชนสู่การแปรรูป สร้างขึ้นใหม่เป็นผลงานภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ที่เกิดขึ้นจากความเป็นวิถีชุมชน กิจกรรมที่ 3 การส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ สืบสานผ่านการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สอน และมีส่วนร่วมในการร่วมดูแลสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้าง ช่างใหม่ให้กับชุมชน กิจกรรมที่ 4 การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี และนำไปใช้เพื่อต่อยอดในการใช้จริงบนสินค้า

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ

4.1. การสร้างต้นแบบของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice)

จำนวน 2 แห่ง

ผู้วิจัยได้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 ท่านประกอบด้วย 1) ประธานชุมชน 2) ประธานศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี 3) ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน ได้รับข้อมูลผลการพัฒนาต้นแบบของชุมชน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ผู้การกำหนดองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนเมืองเพชรบุรีใน ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ พบว่า ชุมชนเมืองเพชรบุรีมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง และยั่งยืนมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบกันตามเป้าหมายของชุมชนร่วมกัน โดยมีการจัดแบ่งดูแลประสานงานจากกลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้ดูแลศูนย์วิจัย ผู้ดูแลศูนย์แนะนำแหล่งท่องเที่ยว ผู้ดูแลสถานที่สำคัญตามจุด และสมาชิกที่เป็นพ่อค้าแม่ค้า โดยการมีส่วนร่วมกันดูแลทั้งหมดร่วมกัน

ตั้งแต่เริ่มต้น ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมกันค้นหาปัญหา เพื่อเข้าใจปัญหา ผ่านการสนทนากลุ่มและจัดทำวิเคราะห์ชุมชน (Swot Analysis) ได้แนวทางการพัฒนาโดยมีกรอบจากปัญหา 2 ข้อ 2 ข้อ คือ การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เกิดกิจกรรม อนุรักษ์ สืบสานที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันพัฒนา และ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากการปรับสร้างทัศนียภาพของชุมชน พร้อมกับการคิดกิจกรรมรองรับรวม 3 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 ศิลปะ และศิลปะประยุกต์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ กิจกรรม 2 การฟื้นฟูด้านกายภาพของพื้นที่เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน และดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรม 3 การสร้างการรับรู้ผ่านการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ 2) การร่วมวางแผนงาน ได้ผลจากการร่วมสนทนากลุ่มภายในชุมชนเพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการของชุมชน วัตถุประสงค์ กำหนดต่อยอด และพัฒนาทุนทางทรัพยากร การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการติดตามประเมินผล 3) การดำเนินกิจกรรมเป็นการคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญขององค์ความรู้สำคัญของชุมชนเมืองเพชร เพื่อจัดสู่การดำเนินกิจกรรมภายใต้การดูแล ถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน โดยมีการเรียนรู้จากประวัติความเป็นมาของชุมชน การพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน และการเรียนรู้ภูมิปัญญา 4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดการบริหารจัดการภายในชุมชน ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ดูแลตามสถานที่ การรับผิดชอบกิจกรรม คัดเลือกผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดภูมิปัญญา คัดเลือกผู้รับผิดชอบดูแลศูนย์วิจัย และศูนย์ดูแลนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีการร่วมรับผิดชอบ และมีการนัดประชุมเพื่อประเมินทุก 1 เดือน และ 3 เดือน

สรุปสิ่งสำคัญในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ที่พบจากชุมชนเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี มีความสอดคล้อง ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมเข้าใจปัญหา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาสิ่งสำคัญที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากคนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกันเข้าใจเพื่อกำหนดแนวทางกรอบปัญหาเพื่อพัฒนา 2) การกำหนดกิจกรรมสำคัญที่เป็นประชาคมิตร่วมกันของชุมชน 3) ร่วมวางแผนงานจากผลการกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบ จากองค์ประกอบดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ กำหนดเนื้อหาสาระสำคัญ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการติดตามประเมินผล 4) การดำเนินจัดกิจกรรมภายใต้เนื้อหาสาระสำคัญ 5) กำหนดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทั้งหมดรวม 5 หัวข้อสำคัญที่มีความสอดคล้องต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรีในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ พบว่า ชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรีให้ความสำคัญกับการร่วมมือ และทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนและคนให้เข้มแข็ง มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบกันตามเป้าหมายของชุมชนร่วมกัน โดยมีการจัดแบ่งดูแลประสานงานจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ วิทยากรหรือปราชญ์ชุมชน ผู้ดูแลศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ ผู้ดูแลศูนย์รับซื้อสินค้า และเก็บสินค้า และสมาชิกที่เป็นเครือข่ายศูนย์ในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกันดูแลทั้งหมดร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจากกลุ่มสมาชิกศูนย์ส่งเสริม และพัฒนาอาชีพ รวม 18 คน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมกันค้นหาปัญหา เพื่อเข้าใจปัญหา ผ่านการสนทนากลุ่มและจัดทำวิเคราะห์ชุมชนได้แนวทางการพัฒนาโดยมีกรอบจากปัญหา 2 ข้อ 2 ข้อ คือ การแก้ไขปัญหามักตบชวา ส่งเสริมมูลค่า และการถ่ายโอนความรู้สู่การกระจายรายได้ในชุมชน พร้อมกับการคิดกิจกรรมรองรับรวม 4 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 พัฒนากฎมิตินชุมชน กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาวัตถุดิบภายในชุมชนสู่การได้รางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาว กิจกรรมที่ 3. จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านวิทยากรประจำศูนย์ และพี่เลี้ยง กิจกรรมที่ 4. การประชาสัมพันธ์ชุมชน 2) การร่วมวางแผนงาน ได้ผลจากการร่วมสนทนากลุ่มภายในชุมชนเพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบชุมชนสู่การปฏิบัติเป็นเลิศทางด้านชุมชนต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักษานระดับ 4-5 ดาว จำนวน 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการของชุมชนวัตถุประสงค์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล 3) การดำเนินกิจกรรมเป็นการคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญขององค์ความรู้สำคัญของชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี เพื่อจัดสู่การดำเนินกิจกรรมภายใต้การแก้ไขสภาพแวดล้อมชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้รู้ วิทยากรหรือปราชญ์ชุมชน และสมาชิกภายในชุมชน โดยมีการเรียนรู้จาก การพัฒนากฎมิติน การพัฒนาวัตถุดิบสู่ผลิตภัณฑ์กับการออกแบบที่ดี การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ และการประชาสัมพันธ์ 4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนดการบริหารจัดการภายในชุมชน ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ดูแลตามสถานที่ การรับผิดชอบกิจกรรม คัดเลือกผู้รับผิดชอบการถ่ายทอดภูมิปัญญา คัดเลือกผู้รับผิดชอบดูแลศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ และศูนย์รับซื้อสินค้า เป็นต้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีการร่วมรับผิดชอบ และมีการนัดประชุมเพื่อประเมินทุก 1 เดือน และ 3 เดือน

สรุปหัวข้อสำคัญในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ที่พบจากชุมชนจักษานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุพรรณบุรี ต่อการพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มีความสอดคล้อง ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม

เข้าใจปัญหา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาสิ่งสำคัญที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค จากคนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกันเข้าใจเพื่อกำหนดแนวทางกรอบปัญหาเพื่อ พัฒนา 2) การร่วมวางแผนกับองค์กรภายนอก และภายในเพื่อกำหนดกิจกรรมสำคัญในการ พัฒนาชุมชน 3) ร่วมวางแผนงานจากผลการกำหนดแนวทางพัฒนารูปแบบ จากองค์ประกอบดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การประชาสัมพันธ์ และการติดตามประเมินผล 4) การดำเนินจัดกิจกรรมภายใต้เนื้อหาสาระสำคัญที่ชุมชนร่วมกันกำหนด 5) กำหนดการมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงาน และกำหนดสถานที่ที่ชัดเจน ทั้งหมดรวม 5 หัวข้อสำคัญที่มีความสอดคล้องต่อ การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

จากการศึกษาชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ได้แก่ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจ๊กสถาน ผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุปรรณบุรี ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาองค์ประกอบสำคัญในการ พัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 19 ผลการศึกษาเทียบเคียง ชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ได้แก่ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจ๊ก สถานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย สุปรรณบุรี ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาองค์ประกอบสำคัญในการ พัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

หัวข้อ	ชุมชนเมืองเพชรบุรี	ชุมชนจ๊กสถานผักตบชวา บ้าน ห้วยหวาย สุปรรณบุรี
วิเคราะห์ชุมชน - (Swot Analysis)	✓	✓
มิติด้านองค์ประกอบของรูปแบบ		
1.หลักการ - กำหนดหลักการชุมชน	✓	✓
2.วัตถุประสงค์	✓	✓
3.ระบบงาน กำหนดเนื้อหาสำคัญ การมีส่วนร่วม/หน้าที่ การประชาสัมพันธ์	✓ ✓ -	✓ ✓ ✓

ตาราง 17 (ต่อ)

หัวข้อ	ชุมชนเมืองเพชรบุรี	ชุมชนจัสถานผักตบชวา บ้าน ห้วยหวาย สุพรรณบุรี
4. การถ่ายทอดองค์ความรู้ (หัวข้อการเรียนรู้) ภูมิทัศน์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์	✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓
5. การติดตามประเมินผล - การกำหนดการประเมินผล การพัฒนา - การจัดตั้งศูนย์วิจัยฯ - การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริม และ พัฒนาอาชีพ	✓ ✓ -	✓ - ✓
มิติด้านการมีส่วนร่วม		
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหา ปัญหาร่วมกัน	✓	✓
2. การร่วมวางแผนงาน - กิจกรรมในชุมชน - กำหนดรูปแบบ	✓ ✓	✓ ✓
3. การดำเนินกิจกรรม - เนื้อหาสำคัญ / กิจกรรม	✓	✓

ตาราง 17 (ต่อ)

หัวข้อ	ชุมชนเมืองเพชรบุรี	ชุมชนจacksานผักตบชวา บ้าน ห้วยห้วย สุพรรณบุรี
มิติด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน		
1. ด้านการนำไปใช้	✓	✓
2. ด้านการประหยัด	✓	✓
3. ด้านความคงทน	✓	✓
4. ด้านวัสดุ	✓	✓
5. ด้านโครงสร้าง	✓	✓
6. ด้านความงาม	✓	✓
7. ด้านลักษณะเด่นเฉพาะ	✓	✓

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนเมืองเพชรบุรี และชุมชนจacksานผักตบชวา บ้านห้วยห้วย สุพรรณบุรี ที่ประสบความสำเร็จมีวิถีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ได้องค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย สุพรรณบุรี ดังนี้ 1) องค์ประกอบของรูปแบบจำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย 1.1) การกำหนดหลักการ เพื่อตั้งประเด็นแนวทางสำคัญจากปัญหาในชุมชน ความ เป็นมา และสิ่งสำคัญในชุมชน 1.2) วัตถุประสงค์ กำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาในแต่ละด้าน (ด้านอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอด และพัฒนา) 1.3) ระบบงาน กำหนดเนื้อหาสำคัญภายในชุมชนที่ ต้องการนำเสนอ กำหนดการมีส่วนร่วม การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละฝ่าย การประชาสัมพันธ์ร่วมกัน 1.4) การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระ หัวข้อการเรียนรู้ ภูมิทัศน์ชุมชน ถ่ายทอดทางภูมิปัญญา การ พัฒนาผลิตภัณฑ์ 1.5) การติดตามประเมินผล ร่วมกันกำหนดการประเมินผล กำหนดแหล่งเรียนรู้ สำคัญในชุมชน และจุดสำคัญต่างๆ 2) กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนรับรู้ร่วมกัน 2.1) กำหนดการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาาร่วมกัน 2.2) การร่วมวางแผนงาน เพื่อหาแนวทาง รูปแบบพัฒนา 2.3) การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยชุมชนกำหนดเนื้อหาสำคัญ ร่วมกับกิจกรรมที่ สอดคล้องกับเป้าหมาย 2.4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน กำหนดหน้าที่ให้คนในชุมชน จาก การคัดเลือกร่วมกัน คัดเลือกปราชญ์ผู้รู้ ผู้ถ่ายทอด ผู้ดูแลประจำแหล่งเรียนรู้ ผู้บริการชุมชน และ ร่วมกันประเมินผล 3) ด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน สิ่งสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่

การสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ดี ประกอบด้วยการผลิตจากต้นทุนในชุมชน จากการคัดเลือกวัตถุดิบที่ดีราคาถูก พัฒนาผ่านการออกแบบที่สวยงาม ราคาประหยัด มีความแข็งแรงคงทน และมีเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชน ทั้ง 3 ประเด็นหลักมีความสอดคล้องกับชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เนื่องจากความสอดคล้องในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งที่เหมือนกัน อีกทั้งวัตถุดิบในการผลิตสามารถประหยัดและคัดเลือกวัตถุดิบจากภายในชุมชนได้ ชุมชนมีความร่วมมือกันที่ดี มีภูมิปัญญาที่ดีขาดเพียงการออกแบบที่เหมาะสม และการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในชุมชนเพื่อสร้างผู้รู้เพิ่มเติม สิ่งสำคัญที่ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ต้องการพัฒนาคือการเรียนรู้รูปแบบที่ประสบความสำเร็จของชุมชนตัวอย่าง ความเหมาะสมต่อการเลือกใช้องค์ประกอบสำคัญทั้ง 3 ประการสู่การพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี 1) เพื่อพัฒนารูปแบบของชุมชน 2) เพื่อกำหนดการมีส่วนร่วม 3) เพื่อพัฒนาการออกแบบที่ดีของผลิตภัณฑ์

4.2 ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผลจากการได้ข้อมูลการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผ่านทฤษฎีหลักการคิดเชิงออกแบบข้างต้นรวม 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเข้าใจปัญหา 2) การตั้งกรอบปัญหา 3) การระดมความคิด และในขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ ของชุมชน ผู้วิจัยได้ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชนประกอบด้วย ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ประธานวิสาหกิจชุมชน นักวิจัยภายในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักศิลปศึกษา ตัวแทนจากองค์การวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัด ครูในชุมชน ตัวแทนสมาชิกร้านค้า และสมาชิกในชุมชน รวม 15 คน ได้รับข้อมูลผลการพัฒนารูปแบบของชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้สร้างช่างใหม่ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน สู่การกำหนดองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เลือกใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกัน จากบุคคลสำคัญที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน และองค์กรภายนอกโดยผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งในการจัดประชุมการสนทนาดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนร่วมกันผ่านวิธีการ (SWOT Analysis) ในการค้นหาปัญหาสำคัญ

ของชุมชน ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาสำคัญ เพื่อพัฒนาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี จากความต้องการจำเป็น ดังนี้

1. การสร้างแบรนด์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน ประกอบกับประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์

ภาพประกอบ 35 การสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนารูปแบบ

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 มกราคม 2566

ด้านการสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ผศ.ดร.พระครูโสภณวีรานุวัตร (2566) กล่าวว่า “ การนำเอกลักษณ์ทางศิลปะท้องถิ่น และวัฒนธรรมมาสร้างเป็นผลผลิตศิลปะท้องถิ่นชุมชนให้ดีขึ้น โดยการนำลวดลาย วิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ของเดิมมาประยุกต์พัฒนาใหม่สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น การออกแบบให้มีความร่วมสมัย มีการแปรรูปสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันหรือ ของที่ระลึก ของฝากเพื่อการใช้งาน ” เป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนกำลังมุ่งมั่นพัฒนาให้เกิดขึ้น

ดร.ถนัด ยันต์ทอง (2566) และนางสาวทัศนีย์ รุ่งทวีชัย (2566) มีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้ “ หลักการในการคัดเลือกวัสดุท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงาน แนะนำให้ใช้วัสดุภายในชุมชนที่มีจำนวนมากมาเป็นส่วนประกอบ เช่น ต้นกล้วย ต้นหมาก หรือพืชพรรณที่ปลูกในศูนย์ฯ สังเกตดูความต้องการสินค้าของกลุ่มลูกค้าไปในทิศทางไหนแล้วคัดเลือกวัสดุมาสร้างผลิตภัณฑ์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต สู่การเพิ่มรายได้ สิ่งสำคัญอีกประการคือการนำวัสดุมาออกแบบ ผ่านการออกแบบที่ดี เพื่อการนำไปใช้ที่ดี ”

นายจักกฤษณ์ ไตรยาลักษณ์ และนางพิณท์ ไกรแก้ว (2566) มีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้ “ วิธีการ หรือขั้นตอนการออกแบบเกี่ยวกับการทำงานศิลปะกับชุมชน วัสดุในชุมชนจำเป็นต่อการเป็นสารตั้งต้น แล้วจึงเลือกวิธีการออกแบบแนวคิด มีการนำวัสดุอื่นเข้าร่วม

และศึกษาความรู้พื้นฐานของชุมชน สังเกตการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริง แล้วประมวลความรู้จากการเรียนรู้ ”

นายฤชานนท์ สมงาม (2566) ปราชญ์ชุมชน กล่าวว่า “ การศึกษาความรู้พื้นฐานของชุมชน ความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน ชุมชน สังเกตการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริง แล้วสรุปผลด้านความรู้ที่ได้ การให้การช่วยเหลือจากผู้รู้ในชุมชน ไม่นำความคิดเห็นของตนเองเป็นตัวปรับเปลี่ยน จะทำให้การทำงานในชุมชนมีความสัมพันธ์กันจริง ”

สรุปการสนทนากลุ่ม แนวทางการพัฒนาในหัวข้อ แนวทางการพัฒนาการสร้างแบรนด์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน ได้กำหนดเนื้อหาสาระสำคัญในการพัฒนา ผ่านการเรียนรู้เรื่องของหลักการออกแบบที่ดี การคัดเลือกวัสดุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม และสิ่งสำคัญคือการเรียนรู้ความรู้พื้นฐานของชุมชน การลงมือปฏิบัติจริงภายในชุมชน ได้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ 2 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุดิบในชุมชนสู่การแปรรูป สร้างขึ้นใหม่เป็นผลงานภูมิปัญญา ด้านศิลปหัตถกรรม ที่เกิดขึ้นจากความเป็นวิถีชุมชน กิจกรรมที่ 2 การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

2. การสร้างช่างใหม่ สู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปปะท้อถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่น

2.1 ด้านการปลูกฝังผู้เรียน หรือช่างใหม่ การจัดการเรียนรู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับศิลปปะท้อถิ่นในชุมชนมีความสำคัญกับผู้เรียนหรือช่างใหม่มาก ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งบ่งบอกอัตลักษณ์ชุมชน และควรถ่ายทอดให้ผู้สนใจในชุมชนได้เรียนรู้ สืบสาน เห็นคุณค่า และตระหนักถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป และพัฒนาต่อยอดให้วัฒนธรรมส่งเสริมชีวิต ดังที่รองฝ่ายศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี กระทรวงวัฒนธรรม ผศ. โกเมศ คันธิก (2565) กล่าวว่า “ การเรียนรู้วัฒนธรรมสำคัญมาก ศิลปะท้องถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในหลักสูตรท้องถิ่น เป็นแบบภาพกว้าง ควรสอนให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของศิลปะท้องถิ่นในพื้นที่ของตนเอง รวมถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง การสอนควรเชื่อมโยงกับชุมชน เชิญปราชญ์ หรือผู้รู้ในชุมชนมาสอน จะทำให้การเรียนการสอนเกิดคุณภาพ ”

ผศ.ดร.พระครูโสภณวิธานวัตร นายจกฤชณ์ ไตรยาลักษณ์ นางสาวทัศนีย์ รุ่งทวีชัย และนางพิณท์ ไกรแก้ว (2566) มีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นการเรียนรู้ด้วยหลักสูตร ดังนี้ “ ความจำเป็นในการนำศิลปะในท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี เพื่อให้ผู้เรียน หรือช่างใหม่เห็นคุณค่าในงานศิลปวัฒนธรรม ควรจัดทำเป็นลำดับหน่วยการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น แล้วจัดประเด็นเพื่อการศึกษาถึงเนื้อหาเชิงลึก และกระบวนการสร้างผลงาน จากความเข้าใจพื้นที่ ไปจนถึงการสร้างสรรคงานจากวัสดุในพื้นที่ได้ ”

ดร.ถนัด ยันต์ทอง (2566) กล่าวว่า “ การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับด้านศิลปะ วัฒนธรรม ผู้ถ่ายทอดจะต้องเชื่อมโยงให้เห็นประเด็นชัดเจนในเรื่องศิลปวัฒนธรรม อาจทำเป็นการศึกษาเส้นทางศิลปะ หรือแผนที่ชุมชน ให้ผู้เรียนได้เดินทางเรียนรู้ด้วยตนเองเปรียบกับเป็นภาคีด้วยตนเอง และให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่ได้นำศิลปะนำความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาแสดงออกเพื่อปกป้องศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของชุมชนได้”

2.2 ด้านรูปแบบการจัดการให้กับผู้เรียน หรือช่างใหม่ จากการสนทนากลุ่มร่วมกันได้แนวทางรูปแบบการจัดการให้ผู้เรียนผ่านประสบการณ์ในการนำผู้เรียนลงพื้นที่ในชุมชน เพื่อการเรียนรู้จากสถานที่จริงในชุมชนในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมชุมชน พาไปชมชุมชนที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นหรือชมผ่านวีดิทัศน์ แล้วให้ทดลองสร้างผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ เรียนรู้การเป็นนักออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

นางสาวทัศนีย์ รุ่งทวีชัย (2566) กล่าวว่า “การเรียนรู้จากการศึกษาชุมชนต้นแบบเป็นการเรียนรู้ที่รวดเร็วและประสบผลสำเร็จได้ดี การเห็นแบบอย่าง กระบวนการ การพัฒนาของคนในชุมชนที่ประสบผลสำเร็จแล้วนำมาต่อยอดในการพัฒนาชุมชนตนเองจะทำให้เข้าใจที่มาและสามารถกำหนดความต้องการให้กับชุมชนได้แต่แรก”

แนวทางในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าในงานศิลปะในท้องถิ่นกับชุมชน นักศิลปศึกษาได้ให้แนวทางไว้ดังนี้ “ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรท้องถิ่น ดึงเรื่องของศิลปวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วม ผู้ที่ออกแบบหลักสูตรต้องมีความรู้เรื่องชุมชน แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทางศิลปะในชุมชน สถานที่ บุคคล สิ่งเหล่านี้จะจัดออกแบบอย่างไรเพื่อเชื่อมโยงกับผู้เรียนให้ตระหนักเห็นคุณค่าของชุมชนตนเองมีอะไรโดดเด่น 1. การสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียน ทั้งภาพและข้อมูล การเรียนรู้จากสถานที่จริงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รัก และเห็นคุณค่า 2. เก็บประสบการณ์มาสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงตัวงานศิลปะท้องถิ่นในชุมชนที่ตนอยู่ 3. มีการวิพากษ์ร่วมกัน สรุปผล ”

การจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียนหรือช่างใหม่เห็นคุณค่าในงานศิลปะท้องถิ่น ต้องให้ผู้เรียนเข้าใจในงานศิลปะท้องถิ่น สัมผัสของจริง และเปลี่ยนเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมต้องเร้าความสนใจ เพราะการเรียนรู้ที่น่าสนใจจะส่งผลต่อการจดจำที่ดี จะต้องมีกระบวนการให้ได้ทดลองลงมือทำร่วมด้วย

“ถ้าต้องการให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ ควรมีตัวอย่างให้ผู้เรียนดู ปฏิบัติให้เห็นก่อน และผลักดันให้ผู้เรียนได้มีรากฐานของการเป็นนักวิจัย ได้สืบค้น คิดจากสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้มา หาความรู้จากท้องถิ่น บันทึกลง ศึกษาค้นคว้าจริง คุ้ยสอบถามเป็นเพื่อนำความรู้มาประมวลรวมได้”

จำนวนผู้เรียนเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง คือ 15 - 20 คน / ปราชญ์ชุมชนจำนวน 1 คน

สรุปการสนทนากลุ่ม แนวทางการพัฒนาในหัวข้อ การสร้างช่างใหม่ ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้เรียน หรือช่างใหม่ ด้านการปลูกฝังผู้เรียน หรือช่างใหม่เห็นความสำคัญ คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นในชุมชน วัฒนธรรมเป็นสำคัญผ่านการเรียนรู้ชุมชนตนเอง จัดประเด็นเนื้อหาสาระความรู้เพื่อการศึกษาในเชิงลึก และกระบวนการสร้างผลงาน จากความเข้าใจพื้นที่ ไปจนถึงการสร้างผลงานจากวัสดุในพื้นที่ได้ และการเรียนรู้จากผู้รู้ในชุมชนผ่านการปฏิบัติจริง ลงมือสร้างผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นด้วยตนเอง รวมถึงการสรุปผลของผลงานร่วมกัน ได้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ 2 กิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนกับการศึกษาชุมชน จุดสำคัญจากการทำแผนที่ชุมชน เพื่อตอบเป้าหมายการรักษาภูมิปัญญาผ่านการเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมา กิจกรรมที่ 2 การส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ สืบสานผ่านการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สอน และมีส่วนร่วมในการร่วมดูแลสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้าง ช่างใหม่ให้กับชุมชน

ชุมชนได้ตั้งผลลัพธ์ในขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาด้วยวิธีการการสนทนากลุ่มร่วมกันจากภายในองค์กร และภายนอกองค์กร เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมหลวง สุพรรณบุรี จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ได้ข้อสรุปการร่วมกำหนดกิจกรรมสำคัญ 4 กิจกรรมโดยความร่วมมือของชุมชน เป็นใจความสำคัญสู่การแก้ไขที่ดีขึ้นผ่านกิจกรรมศิลปะ ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ภูมิ

ปัญญาชุมชนกับการศึกษาชุมชน จุดสำคัญจากการทำแผนที่ชุมชน เพื่อตอบโจทย์ เป้าหมายการ รักษาภูมิปัญญาผ่านการเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมา กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชนสู่การแปรรูป สร้างขึ้นใหม่เป็นผลงานภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ที่เกิดขึ้นจากความเป็นวิถีชุมชน กิจกรรมที่ 3 การส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ สืบสานผ่านการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สอน และมีส่วนร่วมในการร่วมดูแลสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้าง ช่างใหม่ให้กับชุมชน กิจกรรมที่ 4 การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์ พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผ่านรูปแบบหลักสูตรที่มีใจความสำคัญในเนื้อหาศิลปะในท้องถิ่น โดยมีการ เรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน สู่การสร้างช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดี เพื่อเป็น กำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนด้านการสืบสาน อนุรักษ์ และสร้างสรรค์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผนงาน จากการศึกษาชุมชนต้นแบบสู่การวิเคราะห์ ข้อมูลสำคัญเพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์ พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีการร่วมประชุมรูปแบบสนทนากลุ่ม โดยมี กลุ่มผู้นำชุมชนร่วมประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ตัวแทนสมาชิกร้านค้า ตัวแทนสมาชิก ชุมชน พร้อมทั้งตัวแทนจากองค์กรภายใน ประธานศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย วิสาหกิจชุมชน ตัวแทน จากองค์กรภายนอก ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี รองผู้อำนวยการวิทยาลัยช่างศิลป์ สุพรรณบุรี กระทรวงวัฒนธรรม ครูศิลปะโรงเรียนโดยรอบชุมชน นักศิลปศึกษาชุมชน รวม 15 คน สนทนาร่วมวางแผนดำเนินการจัดสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ร่วมกัน โดยมีประเด็นการสนทนาตามหัวข้อ ดังนี้

1. ด้านการคัดเลือกเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ (สิ่งสำคัญที่ต้องการให้ ผู้เรียน หรือช่างใหม่เรียนรู้) รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น เกิดความเข้าใจ ซึมซับ รักและหวงแหน ต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ เปิดกว้างทางความคิดให้ผู้เรียน ในการออกแบบชิ้นงานและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อเรียนรู้ ประวัติ และความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนร่วมด้วย

“การศึกษาศิลปะท้องถิ่น และวัฒนธรรมจากในชุมชน อดบันทึก การ เรียนรู้ผ่านสถานที่จริง ได้เรียนรู้โดยตรงจากผู้รู้ในชุมชน จะทำให้รู้จริง และรู้สึก”

“ประโยชน์สำคัญของผู้เรียนหรือคนในชุมชนที่เข้ามาเรียนรู้จะเกิดขึ้น ในการรักษาชุมชน ดูแล และนำวัสดุในท้องถิ่นมาต่อยอดสู่การหารายได้ ”

เนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และศิลปะท้องถิ่น การศึกษาประวัติความเป็นมาท้องถิ่น หลักการออกแบบ ศิลปะกับชุมชน เรียงลำดับตามหัวข้อสำคัญการเรียนรู้จากง่ายไปยาก และพัฒนาต่อยอด

จากการสัมภาษณ์ นายจ๊กกฤษณ์ ไตรยาลักษณ์ และนางพิณท์ ไกรแก้ว (2566) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “การเรียนรู้วัดดูดิบในชุมชนก่อนจะเกิดประโยชน์สำคัญต่อผู้เรียน เพราะจะเชื่อมโยงไปสู่การหาอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้ ศิลปะ อาหาร ประเพณี จะเป็นตัวเชื่อมโยงของพื้นที่ที่เรียนรู้ได้ ”

ภาพประกอบ 36 การสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 มกราคม 2566

2. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่ ได้เรียนรู้โดยใช้สถานที่จริงหรือสถานที่ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้จะสร้างความเข้าใจในด้านความรู้ ภูมิปัญญาของวัฒนธรรมและศิลปะในท้องถิ่นได้ การเรียนรู้ในสถานที่จริงจะส่งผลต่อผู้เรียนแน่นอนเนื่องจากเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการเห็นของจริง สภาพจริง ปฏิบัติจริง เห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจต่อชุมชน

ดร.ถนัด ยันต์ทอง และนางสาวทัศนีย์ รุ่งทวีชัย (2566) กล่าวถึงการเรียนรู้จากสถานที่จริงว่า “ การเรียนรู้จากสถานที่จริง จะได้รับการซึมซับจากสถานที่ ประสบการณ์ และได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรง เพราะการเรียนรู้ภูมิปัญญาต้องเรียนจากผู้รู้จริงในสถานที่ที่มีวัดดูดิบในการผลิต จะทำให้เข้าใจรายละเอียดที่สำคัญได้ดี ”

วิธีการถ่ายทอดและการกำหนดกิจกรรมที่เชื่อมโยงชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ในด้านศิลปะและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน เกิด

ความคุ้นเคย ได้เรียนรู้พูดคุย ชักถามกับปราชญ์ในชุมชน มีการสาธิตกระบวนการทำจริงผู้เรียนได้ทดลองทำจริง

“การปฏิบัติจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการจดจำได้ดีที่สุด รู้วัตถุดิบ รู้ขั้นตอนตั้งแต่เริ่มจนจบ” กิจกรรมที่ฝึกด้านทักษะเกิดจากการสำรวจ ค้นคว้า การลงพื้นที่จริง และทำแผนที่ชุมชนให้เกิดการเชื่อมโยงกันจากความเข้าใจของผู้เรียนกับชุมชนมากขึ้น

“การสอบถามจากปราชญ์ชุมชน การเรียนรู้แบบเรลลีในชุมชน มีแผนที่ให้เกิดการเดินทางไปตามจุดต่างๆ สัมภาษณ์กับผู้นำชุมชนตามจุดสำคัญ ค้นหาข้อมูลสู่การสร้างผลงานผ่านการจดบันทึก”

การดำเนินการเรียนรู้ ส่วนของหลักการ การบริหารจัดการรูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี มีจุดประสงค์หลักเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน และศิลปะกับการเรียนรู้ในชุมชน ควรมุ่งเน้นที่การเห็นคุณค่า การอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เพื่อการปลูกฝังให้เกิดความรักในชุมชนตนเองจากภายใน และควรให้ผู้เรียน หรือช่างใหม่ได้เกิดการสะท้อนความคิดผ่านการจดบันทึกหรือการนำเสนอที่ได้จากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ที่ได้ทำแต่ละหน่วยการเรียนรู้ว่าได้อะไรบ้าง ผ่านการใช้กระบวนการหลักการออกแบบ แต่ละช่วงกิจกรรม มีการประเมินผล แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนา และต้องเกิดความเข้าใจกับ 1. ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน 2. ติดตามผลจากกิจกรรมที่เขาร่วมกันสร้างขึ้น 3. การประสานงานติดต่อกัน สร้างเครือข่าย ในการดำเนินการเริ่มโครงการแล้วชุมชนต้องต่อยอดในระยะต่อไปได้จัดการเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยให้ทำงานเดี่ยว และกระบวนการกลุ่มมีความสำคัญในการพัฒนา

“การเรียนรู้ควรมี 2 แบบ การทำงานเดี่ยวจะเป็นการประเมินผลรายบุคคลได้ และการทำงานกลุ่มจะเป็นการประเมินการทำงานร่วมกันได้ จะได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน และเชื่อมความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญถึงการทำงานเป็นทีม”

ระยะเวลาในการเรียนรู้ 5 ชม. / 1 สัปดาห์ เรียน 4 สัปดาห์ รวม 20 ชั่วโมงสื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับ ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน คือ สถานที่ในชุมชน ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน และคนในชุมชน

การประชุมกำหนดแนวทาง ผลการวิเคราะห์การร่วมวางแผนงานการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ข้อ ดังนี้

1) **หลักการ** รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของชุมชน ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านหลักการออกแบบให้กับคนในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บนความเหมาะสมกับสถานที่ และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง

2) **วัตถุประสงค์** ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ร่วมมือกันหาแนวทางจัดการปัญหาวัตถุดิบในชุมชนสู่การสร้างรายได้ สนับสนุนการเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญา เพื่อสร้างผู้สืบทอดช่างใหม่ที่มีความรู้เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดี มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

2.1) เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ภายในชุมชนมีภูมิปัญญาที่ผลิตจากวัตถุดิบกล้วยเป็นส่วนมาก จากส่วนประกอบต่างๆ ที่มีปริมาณมากนำมาศึกษาพัฒนาเป็นการเรียนรู้ภายในชุมชนของสมาชิกที่รวมตัวกันของกลุ่มผู้นำชุมชน วิสาหกิจชุมชน มีการสร้างงานศิลปะในท้องถิ่น ประเภท งานจิตรกรรม งานเครื่องใช้ งานประติมากรรม งานเครื่องถักทอ เช่น ผลงานจิตรกรรม งานจากวัสดุธรรมชาติกาบกล้วย กาบหมาก สบู่โยกกล้วย งานปั้นดินสือสัญลักษณ์กล้วย เชือกกล้วย เป็นต้น โดยมีการสืบทอดจากผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์ชุมชน จัดตั้งศูนย์เรียนรู้พร้อมถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจเข้าอบรมเรียนรู้กระบวนการผลิต ภายในชุมชน

2.2) สร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ชุมชนมีความต้องการส่งต่อภูมิปัญญาของผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน จัดเก็บองค์ความรู้เป็นข้อมูลสำหรับเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน และสร้างผู้สืบทอดที่มีความเข้มแข็งทางด้านความรู้ ภูมิปัญญา และทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์

2.3) สร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นโดยมีต้นทุนน้อยลง ประกอบกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่อยอดให้มีหน้าที่การใช้งานที่หลากหลายตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมาย

ภาพประกอบ 37 บรรยากาศการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย วันที่ 12 มกราคม 2566

3) ระบบงาน การกำหนดหน้าที่การนำเสนอเนื้อหาศิลปะท้องถิ่นสำคัญลงในกิจกรรมที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันคิด ผ่านการสนทนาร่วมกันภายใน และจากการมีส่วนร่วมขององค์กรภายนอก โดยมีวัตถุประสงค์ของชุมชนหลักคือ กลัวย ประกอบด้วย การแบ่งหน้าที่หลักออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ 1. การกำหนดแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน ภายในมีการจัดแสดงภูมิปัญญาของชุมชนด้านศิลปะท้องถิ่น เป็นบอร์ดความรู้ ขั้นตอนกระบวนการสร้างศิลปะท้องถิ่นแต่ละประเภทภายในชุมชน โดยมีประธานชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กลัวย เป็นผู้ดูแลประสานงาน 2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาโดยมีผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน เป็นพี่เลี้ยง (Coaching) คอยช่วยเหลือพัฒนาช่างใหม่ เพื่อสืบทอดองค์ความรู้ และพัฒนาต่อยอดให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชน 3. การบันทึกเป็นภาพ ขั้นตอนกระบวนการผลิต และจัดทำเป็นวิดีโอสั้นเก็บไว้ในฐานระบบออนไลน์ หรือ YouTube ของกลุ่ม และมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่สัญลักษณ์ชุมชนสู่ภายนอก จากทุกคนในชุมชนร่วมกัน เพื่อกระจายข่าวสาร ความเป็นมาของชุมชน

4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญ การถ่ายทอดองค์ความรู้ จากการสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้นำชุมชน สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน การแบ่งเนื้อหาสาระสำคัญมีหลักการของชุมชนจากการสร้างช่างใหม่ที่มีความรู้ด้านหลักการออกแบบ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสืบทอดภูมิปัญญาความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นภายในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กลัวย สุพรรณบุรี โดยการตั้งประเด็น การอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ และเผยแพร่ชุมชน ผู้นำชุมชนและสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้สนทนาร่วมกันเพื่อคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญมาตั้งเป็นภารกิจ โดยสร้างให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในชุมชนกับคนในชุมชนหรือคนที่สนใจได้เรียนรู้ รู้จักชุมชนมากขึ้นผ่านกิจกรรม 4 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนกับการศึกษาชุมชน จุดสำคัญจากการทำแผนที่ชุมชน เพื่อตอบโจทย์ เป้าหมายการรักษาภูมิปัญญาผ่านการเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมา ผลการสัมภาษณ์

ความสอดคล้องของผู้นำชุมชน และสมาชิก สรุปข้อสัมภาษณ์ได้ว่า “ ต้องการให้ผู้เรียน หรือช่างใหม่ ได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน มีความเข้าใจในสิ่งสำคัญของชุมชน เช่น ที่มา เอกลักษณ์สำคัญ ศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ ”

ความคิดประเด็นของกิจกรรม “ กิจกรรมการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สถานที่สำคัญภายในชุมชน และรู้ความหมายของสถานที่สำคัญในชุมชน การเรียนรู้จากสถานที่จริงจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสถานที่ได้ลึกซึ้ง ”

การสรุปผลการสัมภาษณ์ในกิจกรรมที่ 1 มุ่งเน้นการเรียนรู้ชุมชนถึงประวัติ ที่มา ความเป็นมาของชุมชนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจกับชุมชนของตนเอง รู้จักสถานที่สำคัญภายในชุมชน พร้อมกับการทำแผนที่ชุมชนร่วมกัน ประกอบกับการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์เพื่อความสวยงามต่อการท่องเที่ยวในชุมชน

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชนสู่การแปรรูปสร้างชิ้นใหม่เป็นผลงานภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ที่เกิดขึ้นจากความเป็นวิถีชุมชน ผลการสัมภาษณ์

ความสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ ภายในกลุ่มชุมชน ผู้นำชุมชนในกิจกรรมเนื้อหาสาระสำคัญที่ 2 “ ควรได้เรียนรู้วัตถุดิบภายในชุมชน ส่วนต่างๆของวัตถุดิบหลักกล้วย นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะท้องถิ่นเพื่อหารายได้ให้กับคนในชุมชน ”

“ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยหลักการออกแบบ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และลดค่าใช้จ่ายลงในบางส่วน ”

“ นำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ มาปรับปรุงพัฒนาให้น่าสนใจมากขึ้น ”

การสรุปผลการสัมภาษณ์ในกิจกรรมที่ 2 มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ให้เกิดความน่าสนใจ และลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้มากขึ้น โดยการสนทนาพูดถึงการเรียนรู้ด้านหลักการออกแบบที่ส่งผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนต่อไป การทำเชือกกล้วยสู่การผลิตเครื่องสานเพื่อต่อยอดให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น การนำผลิตภัณฑ์สบู่อยกกล้วยมาออกแบบรูปลักษณะให้น่าสนใจมากขึ้นด้านบรรจุภัณฑ์ การผลิตประติมากรรมชิ้นเล็กเป็นของที่ระลึก การหากิจกรรมศิลปะส่งเสริมการเรียนรู้โดยมีวัตถุดิบจากต้นกล้วย

กิจกรรมที่ 3 การส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ สืบสานผ่านการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สอน และมีส่วนร่วมในการร่วมดูแลสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างช่างใหม่ให้กับชุมชน

ความสอดคล้องของผู้นำชุมชน และสมาชิก สรุปข้อสัมภาษณ์ได้ว่า “ การถ่ายทอดเป็นความต้องการจำเป็นภายในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก ปัจจุบันที่ผู้รู้ และปราชญ์ชุมชนจำนวนน้อย การส่งต่อภูมิปัญญามีเพียงการจัดเก็บโดยการบันทึกวิดีโอขั้นตอนกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ไว้บางส่วน และมีการถ่ายทอดตามความจำเป็นเพียงบางครั้ง ทำให้ขาดการเชื่อมโยงส่งต่อความรู้ และยังไม่เกิดความต่อเนื่องในการจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ”

“ การถ่ายทอดองค์ความรู้บางครั้งไม่มีการปฏิบัติร่วม ทำให้เรียนรู้ผ่านการดูภาพ และวิดีโอ ทำให้การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติไม่มี ทำให้สิ้นขั้นตอน และการทำในบางขั้นตอน อยากให้มีคนถ่ายทอดปฏิบัติร่วมกันเพื่อการจดจำที่ดีขึ้น ”

การสรุปผลการสัมภาษณ์ในกิจกรรมที่ 3 มุ่งเน้นการผลิตผู้สืบทอดภูมิปัญญาหรือผู้สืบทอดช่างใหม่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้านการถ่ายทอดความรู้ผ่านการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching) เพื่อพัฒนาช่างใหม่ที่มีความรู้ในชุมชนของตนเองที่เพิ่มขึ้นเพิ่มทักษะในการสร้างผลิตภัณฑ์จากหลักการออกแบบที่ดี

กิจกรรมที่ 4 การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผ่านรูปแบบหลักสูตรที่มีใจความสำคัญในเนื้อหาศิลปะในท้องถิ่น โดยมีการเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน ส่งเสริมสร้างช่างใหม่ที่มีความรู้ ทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดี เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนด้านการสืบสาน อนุรักษ์ และสร้างสรรค์ต่อไป

ผลสรุปจากการสนทนากลุ่มในกิจกรรมที่ 4 เป็นเสียงเดียวกันในเรื่องความสำคัญของการสร้างเอกลักษณ์แบรนด์ชุมชน จากการสร้างสัญลักษณ์ที่สื่อสารความเป็นชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยโดยใช้ กล้วย เป็นสำคัญสู่การพัฒนาออกแบบให้เกิดความน่าสนใจนำไปสู่การใช้ประชาสัมพันธ์ชุมชนได้จริง

5) การติดตามและประเมินผล ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ได้ผลสรุปจากการสนทนากลุ่ม จะดำเนินการติดตามประเมินผล และรับข้อเสนอแนะทุก 1 เดือน เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุง พัฒนา แก้ไขในรายละเอียดสินค้า และทุก 6 เดือน

จะมีการออกเรียนรู้ การพัฒนาให้กับผลิตภัณฑ์จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก เพื่อกลับมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรม ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ร่วมสนทนากลุ่มได้ข้อสรุปในการสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี จำนวน 4 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนกับการศึกษาชุมชน จุดสำคัญจากการทำแผนที่ชุมชน เพื่อตอบโจทย์ เป้าหมายการรักษาภูมิปัญญาผ่านการเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นมา

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชนสู่การแปรรูป สร้างขึ้นใหม่เป็นผลงานภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรม ที่เกิดขึ้นจากความเป็นวิถีชุมชน

กิจกรรมที่ 3 การส่งต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ สืบสานผ่านการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ โดยมีปราชญ์ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สอน

กิจกรรมที่ 4 การสร้างแบรนด์อัตลักษณ์ชุมชน เป็นการสร้างสัญลักษณ์ที่มาจากเอกลักษณ์ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ทั้ง 4 กิจกรรมกำหนดจากการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนสู่การพัฒนาเป็นสำคัญในการดำเนินกิจกรรม ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี จัดให้เกิดขึ้นโดยอาศัยคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมกันแก้ไขปัญหา เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เกิดความน่าสนใจ และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะในท้องถิ่นกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชน ผ่านการสร้างผู้รู้หรือช่างใหม่ที่เข้มแข็ง ในด้านการออกแบบที่ดีจากการใช้วัสดุธรรมชาติภายในชุมชน และต่อยอดสู่การพัฒนา และพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน สิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ภูมิปัญญาถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจในชุมชน หน่วยงานภายนอกที่สนใจเรียนรู้ โดยจัดให้ความรู้ทั้งในหลักสูตรระยะสั้น

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) การประสานงาน 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การคัดเลือกสถานที่ในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน โดยมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลสลับเปลี่ยนกันของสมาชิกในชุมชน และกลุ่มสมาชิกในชุมชน

1.การประสานงาน ผู้สอนผู้ถ่ายทอด หรือปราชญ์ชุมชน มีการติดต่อประสานกับชุมชนเพื่อให้ความรู้ทางศิลปะท้องถิ่นกับผู้เรียนหรือช่างใหม่ โดยมีการประสานงานหารือกัน

อย่างชัดเจนผ่านการหาข้อมูลชุมชนก่อน ทำความรู้จักชุมชนและผู้เรียน ประสานงานกับผู้ดูแลชุมชนหลักเพื่อให้ได้แนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน

“ สิ่งที่ควรคำนึงในการทำงานร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับการนำผู้เรียนหรือช่างใหม่เข้ามาเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อประสิทธิภาพที่ดีที่สุดคือ เป้าหมายของผู้ดูแลชุมชน ผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน จะต้องชัดเจนให้กับผู้เรียนหรือช่างใหม่ได้รับรู้ร่วมกันก่อนลงพื้นที่ มีกระบวนการ วิธีการสร้างการเรียนรู้ ”

“ การติดต่อประสานงานเรื่องของศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ต้องมีข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องในการเรียนรู้เรื่องใดบ้าง มีการติดต่อประสานงานกับเจ้าของสถานที่ชัดเจนแล้วทำหนังสืออย่างเป็นทางการ ”

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เรียนหรือช่างใหม่ในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะท้องถิ่นของชุมชน เวลาที่มีกิจกรรมจะประสานไปที่ผู้เรียนหรือตัวแทนกลุ่มช่างใหม่ให้มาร่วมกิจกรรม

“ ปราชญ์ชุมชน มีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนในรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย เพื่อพัฒนารูปแบบร่วมกัน ปราชญ์ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา สาขิตการทำงานหัตถกรรมศิลปะในท้องถิ่นที่สำคัญ ”

ผศ.ดร.พระครูโสภณวีรานุวัตร (2566) กล่าวว่า “ ผู้รู้ในชุมชนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชน ประสบการณ์ ความรู้จากการทดลองทำจริงเป็นเวลาหลายปีทำให้เข้าใจความเป็นมาของพื้นที่ เข้าใจวัตถุดิบในชุมชนได้ดีกว่าหลายคน สิ่งที่ถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชนจะสามารถต่อยอดได้เร็ว และพัฒนาได้ถูกทิศทาง” การที่ผู้เรียนหรือช่างใหม่ ได้มีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมศิลปะท้องถิ่นของชุมชนได้รับข้อดีคือ 1) ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน 2) ตระหนักเรื่องราวของชุมชน 3) กิจกรรมส่งเสริมต่อยอดความคิดได้ 4. ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาต่อยอดสร้างคุณค่าและมูลค่าได้ และสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนคือ การรักษางานในชุมชนตนเองและได้ร่วมมือกับคนในชุมชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพิ่มมากขึ้น

นายฤชานนท์ สมงาม (2566) กล่าวว่า “การที่ผมได้เรียนรู้ชุมชนจากการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนด้วยตนเองสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของผมกับชุมชน คนในชุมชน และทำให้ผมรักและอยากรักษาอะไรหลายๆ อย่างไว้”

3. การคัดเลือกสถานที่ในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ดังนี้ 3.1) สถานที่มีแหล่งสำหรับเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3.2) มีผู้รู้หรือปราชญ์ในชุมชนคอยเป็นวิทยากร

ให้ความรู้ แนะนำ หรือสอนด้านการปฏิบัติ 3.3) ความเหมาะสมของสถานที่ต่อผู้เรียน ในการเรียนรู้

องค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผลจากการศึกษาชุมชนต้นแบบ 2 แห่ง และการสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 15 คน ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี สัมรวจปัญหาความต้องการ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง การผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปิดเวทีชุมชนสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้วิจัยได้องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ตาราง 20 การวิเคราะห์ทฤษฎีมาสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี

ทฤษฎีหลักการคิดเชิงออก DesignThinking	ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย	รูปแบบ(Model)งานจากผู้วิจัย
1. การเข้าใจปัญหา	1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา	1.หลักการ	G : Goal การตั้งเป้าหมายเพื่อกำหนดเป้าหมายหลักการของชุมชน
2. การตั้งกรอบปัญหา		2.วัตถุประสงค์	P : Participatio การมีส่วนร่วมเพื่อร่วมกันตั้งวัตถุประสงค์สำคัญแนวทางสำคัญที่ชุมชนต้องการ

ตาราง 20 (ต่อ)

ทฤษฎีหลักการคิดเชิง ออก DesignThinking	ทฤษฎีการมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์ พันธุ์กล้วย	รูปแบบ(Model) งานจากผู้วิจัย
3. การระดมความคิด	2. การร่วมวางแผน งาน	3.ระบบงาน	L : Learning การเรียนรู้ เพื่อกำหนด รายละเอียดระบบงาน ร่วมกัน กำหนดการเรียนรู้ของ ผู้เรียนที่ต้องการ
4. การสร้างต้นแบบ	3. การดำเนินกิจกรรม	4. การคัดเลือกจัด เนื้อหาสาระ	A : Action ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันสร้างรูปแบบ ของชุมชนร่วมกัน
5. การทดสอบ	4. การมีส่วนร่วมใน การปฏิบัติงาน	5. การประเมินผล	C : Coaching การ ถ่ายทอดวัฒนธรรม เรียนรู้ภูมิปัญญาจาก ผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน
			E : Evolution การ พัฒนาเพื่อประเมินผล เพื่อประเมินผล พัฒนาและปรับปรุง

ตาราง 21 องค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

กระบวนการสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบ	องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
1.การวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 2 ชุมชน ทางด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา การสร้างการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกิจกรรมศิลปะ และ การศึกษาวิเคราะห์ 2.จากการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Focus Group) ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย 3.วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน	1.หลักการ รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของชุมชน ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านหลักการ ออกแบบให้กับคนในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บนความเหมาะสมกับสถานที่ และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง
	2.วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 2. เพื่อสร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 3. เพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน
	3.ระบบงาน ระบบงาน หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ผลออกมาตามที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วกัน
	4. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. หลักการออกแบบ 3. ศิลปะกับชุมชน และ สื่อและแหล่งเรียนรู้
	5.การวัดและประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1. ผลจากการวางแผน 2. ผลการปฏิบัติตามแผน 3. การพัฒนาและปรับปรุง

สรุปผลสำคัญขององค์ประกอบของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 5 ข้อ ดังนี้ 1. การกำหนดหลักการ 2. การกำหนดวัตถุประสงค์ 3. การกำหนดระบบงาน 4. การคัดเลือกจัดเนื้อหาสำคัญ 5. การกำหนดการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน (G-PLACE) และการทดลองใช้รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ประเด็นสำคัญในการคัดเลือกเนื้อหาในการใช้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นมี ดังนี้

องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน (G-PLACE)	ทดลองใช้ในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี เป็นรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
1. กำหนดหลักการ หมายถึง การกำหนด โครงสร้าง หลักที่มีความสอดคล้องกับบริบทสังคม ชุมชน มุ่งเน้น การสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์จากวัสดุในชุมชน การเกษตร การใช้กิจกรรมศิลปะในการพัฒนาชุมชน และการสร้างผู้สืบทอดหรือช่างใหม่ให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในด้านภูมิปัญญา และการคิดเชิงออกแบบภายในชุมชน	1. หลักการประกอบด้วย การส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุน ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564) ที่กล่าวถึงคนในชุมชน และการพัฒนาทักษะด้านการใช้ศิลปะการออกแบบกับผลิตภัณฑ์ โดยมีวัสดุจากชุมชนหลัก คือ กล้วย และผลิตภัณฑ์สำคัญที่เป็นพืชเศรษฐกิจในชุมชน รวมไปถึงการใช้ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน
2. กำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ ตั้งเป็นเป้าหมายหลักในการอนุรักษ์ การสืบทอด และประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะสู่การพัฒนาในชุมชน	2. วัตถุประสงค์ประกอบด้วย 1) เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 2) เพื่อสร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 3) เพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน

องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน (G-PLACE)	ทดลองใช้ในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี เป็นรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี
2.กำหนดวัตถุประสงค์ หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ ตั้งเป็นเป้าหมายหลักในการอนุรักษ์ การสืบทอด และประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะสู่การพัฒนาในชุมชน	2.วัตถุประสงค์ประกอบด้วย 1) เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 2) เพื่อสร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน 3) เพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน
3.กำหนดระบบงาน หมายถึง การกำหนดบทบาทหน้าที่สำคัญให้กับคนในชุมชน ความรับผิดชอบ ตำแหน่งการจัดการ รวมถึงการกำหนดจุดสำคัญในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนรู้หน้าที่ในการดูแลรักษา และการกำหนดผู้นำในชุมชนให้ชัดเจนร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนที่จะให้ข้อมูลหลัก (key man) และมีการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินผลและพัฒนาอยู่เสมอ	3.ระบบงานประกอบด้วย 1) ระยะเวลาเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ชั้นที่หนึ่ง การเริ่มต้นแนะนำตัวกับชุมชนทำความรู้จักด้วยการแนะนำตนเองชัดเจนเพื่อให้ชุมชนรู้จักกัน ชั้นที่สอง การสร้างความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมพูดคุยทำความรู้จักกัน ชั้นที่สาม ชั้นเริ่มปฏิบัติการ เริ่มทำงานร่วมกันตามเป้าหมายที่วางไว้จนสำเร็จ 2) ระยะเวลาการกำหนดหน้าที่ ผู้วิจัยมีการกำหนดหน้าที่ในระบบงานดังต่อไปนี้ 1) ผู้วิจัยทำหน้าที่ช่วยเหลือเรื่องวิชาการและการประสานงาน 2) ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง 3) ผู้นำจากร้านค้าภายในชุมชนหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าในชุมชน 4) ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน 5) นักศิลปะศึกษาหรือครูศิลปะโดยรอบชุมชน 6) ตัวแทนจากองค์กรภายนอก 7) สมาชิกในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน 8) ผู้นำชมชุมชน 3) ระยะเวลาการกำหนดภารกิจในการมีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการร่วมกันประเมินผลการจัดการภายในชุมชน

องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน (G-PLACE)	ทดลองใช้ในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี เป็นรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี
4.การคัดเลือกเนื้อหาสาระ หมายถึง การคัดเลือกสิ่งสำคัญหรือสาระสำคัญที่คนภายในชุมชนต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อมของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมภายในชุมชน และการกำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.การคัดเลือกเนื้อหาสาระประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักการออกแบบ ศิลปะกับชุมชน โดยทั้ง 3 ตัวประกอบ เป็นปัจจัยสำคัญที่ชุมชนร่วมกันคัดเลือกเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชน ส่วนสื่อและแหล่งเรียนรู้ทางชุมชนกำหนดให้สร้างศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย วิสาหกิจชุมชน และป้ายองค์ความรู้บนสถานที่จริง และบนระบบดิจิทัล
5.การวัดและประเมินผล หมายถึงการติดตามและประเมินผลร่วมกันภายในชุมชนโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงปลายทางในด้าน ความรู้ ทักษะ เจตคติ และผลกระทบที่สำคัญในชุมชน อาทิเช่นด้านปฏิสัมพันธ์ ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น	5.การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การวัดและประเมินผล 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ประเมินผลการปฏิบัติตามแผน 2) ประเมินผลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน 3) ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก ใน 3 ส่วนจะมีการประเมินผลตั้งแต่เริ่มจากการทดสอบในด้านความรู้ก่อนและหลังอบรมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมครบถ้วน ประเมินผลด้านผลกระทบในด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมภายในชุมชน 3 เดือน 1 ครั้ง อยู่เสมอ

จากตารางสรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญมีขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาสาระสำคัญทั้งหมด 5 องค์ประกอบในการกำหนด โดยมีสิ่งสำคัญคือ 1) การกำหนดหลักการที่มีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคม และชุมชน 2) มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ สืบสาน และประยุกต์ใช้สิ่งที่ชุมชนมีประกอบด้วย 2.1)พืช การเกษตร 2.2) ศิลปะท้องถิ่น 2.3) วัตถุประสงค์ในชุมชน 3) การกำหนดหน้าที่และจุดสำคัญ เพื่อกำหนดสถานที่สำคัญ (Landmark) เพื่อความเข้าใจร่วมกัน และคนในชุมชนมีบทบาทชัดเจน รวมถึงการกำหนดกลุ่มผู้นำหลักภายในชุมชนที่ชัดเจน 4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญ ที่สอดคล้องกับชุมชนในด้านภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่ชุมชนมีความต้องการ

เรียนรู้ และการพัฒนาชุมชนในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการใช้กิจกรรมศิลปะ 5) การวัดและประเมินผล มีการประเมินผลที่หลากหลายจากคนภายในชุมชน คนภายนอก รวมไปถึงการติดตามประเมินผลที่ครั้งในระยะเวลาเท่าใด ชุมชนเป็นควมร่วมกันกำหนด

เกณฑ์การประเมินด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน

จากแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาศิลปะกับชุมชน การออกแบบศิลปะท้องถิ่น ในความตรงเชิงเนื้อหาาระหว่างเกณฑ์การประเมินที่แสดงองค์ประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน กับหลักการวัตถุประสงค์ และรายละเอียดของคุณภาพในการหาควมระดับคะแนนที่สะท้อนความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบ โดยมีประเด็นในการพิจารณาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

ตาราง 22 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความตรงเชิงเนื้อหาของปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ประเด็นในการประเมิน	ประเด็นในการประเมิน ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
1) ชุมชนได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกัน	1
2) องค์ประกอบสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน	0.8
3) ชุมชนมีส่วนร่วมได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่น	1
4) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่นในชุมชนมีความเหมาะสม	0.8
5) รูปแบบส่งเสริมชุมชนได้มีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น	0.8
6) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มประชากรที่สนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น	0.8

ตาราง 22 (ต่อ)

ประเด็นในการประเมิน	ประเด็นในการประเมิน ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
7) รูปแบบกระบวนการในพัฒนากับการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นมีความเหมาะสม	1
8) วิธีการเลือกวัสดุสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น	1
9) การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์	0.6
10) การวัดและประเมินผล	0.8
รวม	0.86

เกณฑ์การประเมินคุณภาพปัจจุบันจึงสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน พบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นในการประเมินคุณภาพว่า มีความตรงเชิงเนื้อหาในทุกประเด็นสูงกว่า 0.6 และได้ค่าเฉลี่ยรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 ซึ่งหมายถึง เกณฑ์การประเมินที่แสดงปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน มีความสอดคล้อง

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ให้ความเห็นว่า การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นยังขาดความชัดเจนในประเด็นการเผยแพร่สู่สาธารณะ ควรมีการประชาสัมพันธ์จากภายใน และภายนอกมีส่วนร่วมกับองค์กรเพื่อเสริมแรงให้กับชุมชน หรือควรมีการกำหนดจำนวนครั้งในแต่ละปีสำหรับการเผยแพร่ตามเวทีสำหรับการประชาสัมพันธ์ร่วมกับภายนอกเพื่อความชัดเจน และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอยู่เสมอ

จากข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับตามคำแนะนำโดยปรับเพิ่มการกำหนดการเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรภายนอกชุมชนอย่างน้อย ปีละ 2 ครั้ง และในประเด็นการประชาสัมพันธ์จะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อปรับปรุงศิลปะท้องถิ่นในชุมชนเป็นประจำ

3.1 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

จากการผลการวิจัยในระยาะที่ 1 และระยาะที่ 2 จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ข้อมูลเอกสาร สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ประกอบ รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี (G-PLACE Model) ประกอบไปด้วย 1.การตั้งเป้าหมาย (Goal) 2. การมีส่วนร่วม (Participation) 3. การเรียนรู้ (Learning) 4. การลงมือปฏิบัติ (Action) 5. การพัฒนา (Evolution) โดยผู้วิจัยได้จัดทำ รูปแบบ G-Place ขึ้นเพื่อเป็นรูปแบบในการใช้พัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ ชุมชน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 38 รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น (Model G-PLACE)

รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น (G-PLACE Model) คือ รูปแบบที่จะเป็นประโยชน์ ในการพัฒนาชุมชนจากกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อ พัฒนาพื้นที่ของตนเอง สามารถดำรงอยู่ได้จากการพัฒนาจากภายใน G เป็นตัวย่อมาจากคำว่า

Good ที่แปลว่าดี ส่วน PLACE เมื่อนำมาแปลความหมายจะได้คำว่า สถานที่ G-PLACE รวมกัน จึงเป็นรูปแบบของสถานที่ที่ดี ในความหมายของผู้วิจัยสถานที่ที่ดีย่อมมีที่มาจากความเจริญอกงามที่ดีด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้คน ความสุขของสถานที่นั้น ผู้วิจัยจึงจัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นด้วยการนำทางของศิลปะท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อสร้างภาพที่ดีให้กับชุมชนสู่การเป็นพื้นที่สำคัญ

เกณฑ์การคัดเลือกสนาม เลือกชุมชน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพัฒนาให้เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น และชุมชน (Creative rural economy) โดยใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา (Area-based or place-based) โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1) เป็นแหล่งรวมประวัติศาสตร์ของจังหวัดที่มีจุดเด่น เป็นแหล่งเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน 2) เป็นแหล่งรวมร้านค้า และพื้นที่แสดงงานศิลปะมีแหล่งเรียนรู้ 3) มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีภาวะการนำที่ดีมีการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกได้ 4) ภูมิปัญญาที่ดี มีผู้รู้ในชุมชน สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาได้

จากการผลการวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ข้อมูลเอกสาร สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ประกอบ รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี (G-PLACE Model) จำนวน 5 ส่วนประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงาน 4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 5) การวัดและประเมินผล โดยมีขั้นตอนในการใช้รูปแบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป้าหมาย (Goal)

ในขั้นตอนที่ 1 มีขั้นตอนการปฏิบัติจำนวน 2 ประเด็นสำคัญ คือ **1.การศึกษาชุมชนต้นแบบ** ในการศึกษาชุมชนต้นแบบผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญของชุมชนที่ทำให้ประสบผลสำเร็จด้านการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยผลการศึกษาได้องค์ประกอบสำคัญคือ หลักการ แนวทางปฏิบัติ และการกำหนดบทบาทที่เป็นสิ่งสำคัญของชุมชนทำให้เกิดความสำเร็จ และสิ่งสำคัญคือทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

การพัฒนาชุมชนร่วมกัน และมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน 2. การวิเคราะห์ตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน ภายในชุมชนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจาก 1) ผู้นำชุมชน 2) ประชาชนในชุมชน 3) ประชาชนในชุมชน 4) คนในองค์กรภายนอกที่มีส่วนร่วมกับชุมชน 5) นักวิชาการหรือนักพัฒนาจากองค์กรภายนอก 6) องค์กรภาครัฐในเขตชุมชน 7) นักศิลปะในพื้นที่ชุมชน 8) ผู้นำศูนย์ฯ สำคัญภายในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมา กำหนดข้อมูลร่วมกันจำนวน 15 คน ได้ผลจากการวิเคราะห์ชุมชนตนเอง เพื่อค้นหาปัญหา เรียนรู้ และเข้าใจปัญหาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ตนเองร่วมกัน (Swot Analysis) เพื่อหาแนวทางในการตั้งเป้าสู่การค้นหาเป้าหมาย และแนวทางสำคัญของชุมชน พร้อมการเรียนรู้คำสำคัญ (Keyword) ของชุมชนหลักเพื่อตั้งวัตถุประสงค์สำคัญของชุมชนร่วมกัน ซึ่งกระบวนการนี้ควรได้สิ่งสำคัญทั้งสามด้านในการตั้งเป้าหมายสู่ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้ คือ ความรู้ การพัฒนาทักษะ และเจตคติที่ดี เพื่อสร้างช่างใหม่ที่เป็นทั้งผู้มีความรู้ สืบทอด และเห็นคุณค่าในด้านศิลปะท้องถิ่นตนเองเป็นเป้าหมายหลัก โดยขั้นตอนที่ 1 จะร่วมกันกับตัว P คือการมีส่วนร่วม (Participation) ในรูปแบบตัว P เป็นสิ่งสำคัญเปรียบได้ว่าเป็นหัวใจของรูปแบบเพราะการมีส่วนร่วมสำคัญมากในการทำงานร่วมกับชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีการกำหนดบทบาทให้กับคนในชุมชนชัดเจนโดยคัดเลือก 1) ผู้นำชุมชน 2) ผู้ประสานงาน 3) ประชาชนชุมชน 4) ภาครัฐ 5) ผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ 6) ผู้ดูแลร้านค้า เพื่อการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางเดียวกันจะต้องมีการประชุมเพื่อการพัฒนาอยู่เสมอ

หลักการคิดเชิง ออกแบบ	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย
การเข้าใจ ปัญหา	การมีส่วนร่วม ในการค้นหา ปัญหา	G: Goal การตั้งเป้าหมาย หลักการแนวทางของชุมชน สิ่งสำคัญที่สื่อถึงความเป็นมาพื้นฐานใน ด้าน ประวัติชุมชน ศิลปะท้องถิ่น และเป้าหมายที่สำคัญ P: Participation การมีส่วนร่วม เพื่อร่วมกันตั้งแนวทางสำคัญที่ชุมชนต้องการกำหนดวัตถุประสงค์
ผลลัพธ์		
1) ได้แนวทางปฏิบัติจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ หรือได้แนวทางการพัฒนาชุมชน (หลักการ) 2) ได้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนสำคัญ อาทิเช่น ด้านการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดภูมิปัญญา 3) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจนของคนในชุมชนร่วมกัน		

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดการเรียนรู้ L (Learning)

จะทำงานร่วมกับกระบวนการระดมความคิดของผู้นำชุมชนผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกันกับองค์กรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ อาทิเช่น ด้านภูมิปัญญา เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแผนงาน และบทบาทของคนในชุมชนในหน้าที่ กำหนดสิ่งสำคัญของบุคคล ดังนี้ 1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้นำส่วนสำคัญฝ่าย 3. ผู้รู้ในชุมชนหรือปราชญ์ชุมชน 4. ผู้ประสานงาน และส่วนสำคัญของการสืบสานองค์ความรู้คือการกำหนดสิ่งสำคัญด้านศิลปะภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ และส่งต่อให้กับเยาวชนหรือช่างใหม่ จำเป็นจะต้องมีผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นคนในชุมชนเพื่อเชื่อมโยงความรู้ได้ และผู้รู้หรือปราชญ์จากภายนอกเพื่อทำการพัฒนาด้านความรู้ ภูมิปัญญา และการต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 1. ผู้ที่มีภูมิปัญญาใกล้เคียงกันกับของชุมชน 2. ผู้รู้ด้านการออกแบบ 3. ผู้รู้ด้านการพัฒนาชุมชน จะทำให้การกำหนดหัวข้อในการเรียนรู้ครอบคลุม จำนวนชั่วโมงที่ควรเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน กำหนดลักษณะผู้เรียนหรือช่างใหม่

หลักการคิดเชิง ออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย
ก า ร ร ะ ด ม ความคิด	การร่วมวางแผนงาน ในการกำหนดบทบาทของ ผู้คนในชุมชนในบทบาท สำคัญ ข้อดีข้อเด่นของ บุคคล เพื่อความเข้าใจใน หน้าที่ และการช่วยเหลือ งานในส่วนของตน	ระบบงาน <u>L</u> : Learning การกำหนดการเรียนรู้ เพื่อกำหนดรายละเอียดของระบบการทำงานร่วมกัน สิ่ง สำคัญคือการกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องการทั้ง 3 ด้านให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ความรู้ ทักษะ และความ รักในถิ่นฐาน
ผลลัพธ์	1) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนต้องทำร่วมกันได้แก่การเรียนรู้เพื่อสืบสาน และถ่ายทอด 2) ได้ผู้ถ่ายทอดความรู้ในประเด็นด้านต่างๆ	

ขั้นตอนที่ 3 ลงมือปฏิบัติ A (Action)

ในขั้นตอนนี้จะทำเพื่อการสร้างต้นแบบหรือตัวหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นภายในชุมชน เป็นการสร้างรูปแบบหลักสูตรร่วมกันภายในชุมชนเพื่อจัดเป็นองค์ความรู้เป็นหมวดหมู่ อย่างชัดเจนและร่วมเรียนรู้ภูมิปัญญาสำคัญในท้องถิ่นผ่านการฟังบรรยายประวัติสำคัญภายในชุมชนจากผู้นำชุมชน และเดินชมชุมชนร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อทบทวน เรียนรู้ พุดคุยและนำมา กำหนดจุด สถานที่สำคัญภายในชุมชน ในขั้นตอนที่ 3 จะได้เรื่องการเรียนรู้ภายในชุมชน สถานที่ที่ตั้งสำคัญ เพื่อทบทวนความจำเดิมเป็นการเริ่มต้นเรียนรู้ถ่ายทอดให้กับช่างใหม่ เป็นการทบทวน สำหรับช่างเดิม ส่วนสำคัญคือการจัดเนื้อหาสาระร่วมกันในความยากง่ายของการเรียนรู้สิ่งใหม่ สำคัญเป็นอันดับต้นที่ควรเรียนรู้จนถึงปลายทางผู้เรียนหรือช่างใหม่ควรทำอะไร โดยผู้เรียนหรือช่างใหม่ได้ทดลองทำด้วยตนเองมุ่งเน้นการจดจำผ่านการปฏิบัติพัฒนาทักษะให้เกิดความจำที่ดี

ขั้นตอนที่ 3 จะได้ผลลัพธ์สำคัญคือได้การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อเป็นการทบทวนความรู้และฝึกปฏิบัติขั้นตอนการสร้างผลิตภัณฑ์

หลักการคิดเชิง ออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือ ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรม
การสร้างต้นแบบ	การดำเนินกิจกรรม	การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระ A: Action ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันสร้างรูปแบบของชุมชนร่วมกัน
ผลลัพธ์		
1) การเรียนรู้ชุมชน กำหนดจุดสำคัญให้กับชุมชนร่วมกัน 2) การเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของช่างใหม่		

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอด (C Coaching)

ปลายทางของรูปแบบจะจบด้วยการประเมินผล (E Evolution) ในขั้นตอนที่4 จะเริ่มด้วยการถ่ายทอด บทบาทของผู้รู้ในชุมชน หรือปราชญ์ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการถ่ายทอดผ่านผู้ที่มีประสบการณ์จะทำให้การเรียนรู้ของช่างใหม่เกิดขึ้นเร็วและตรงประเด็น ขั้นตอนการถ่ายทอดจะเป็นกระบวนการสาธิตของผู้รู้ในการทำให้เห็น และบรรยายประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจให้กับช่างใหม่ โดยให้ช่างใหม่ได้ทดลองทำตามและบันทึกเก็บเป็นข้อมูลไว้ในรูปแบบต่างๆ

เพื่อการทบทวนของตัวเองใหม่ได้ โดยจะทำเป็นรูปแบบหลักสูตรระยะสั้นในการเรียนหรือถ่ายทอด ประกอบกับการเรียนรู้ร่วมกับมุมมองของศิลปะซึ่งสิ่งสำคัญของการพัฒนาหรือการเสริมความสวยงามให้ผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องอาศัยเรื่องของหลักการออกแบบเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาจากผู้รู้ ผู้วิจัยสรุปผลจากการที่ชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จด้านผลิตภัณฑ์จะมีการเรียนรู้ด้านการออกแบบเพิ่มเติมเพื่อต่อยอดความรู้เดิม ประกอบ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล ตัว E (Evolution)

จะมีเกณฑ์การประเมินโดยชุมชนเป็นผู้ตกลงร่วมกัน สิ่งสำคัญของขั้นตอนการประเมินจะต้องมี ได้แก่ 1) จำนวนครั้งที่กำหนดชัดเจนในการพูดคุยร่วมกันของชุมชนหรือการสรุปผลในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา การเผยแพร่ในลักษณะต่างๆ โดยกำหนดเป็นครั้งไป เช่น 1 เดือน สรุป 1 ครั้ง หรือ ไตรมาสสรุปผล 1 ครั้ง เป็นต้น 2) บุคคลสำคัญในการประเมิน ควรประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน ผู้รู้ สมาชิก และตัวแทนจากองค์กรภายนอกในด้านที่ตรงกับประเด็นที่สรุป เพื่อ กำหนดแนวทางในการพัฒนาต่อไป 3) การจัดทำองค์ความรู้ที่ได้เก็บไว้เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญของชุมชนในรูปแบบที่ชุมชนทำได้ 4) การจัดเผยแพร่จัดในรูปแบบภายในชุมชน หรือจัดร่วมกับกับ องค์กรภายนอก

หลักการคิดเชิงออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย
การทดสอบ	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	การถ่ายทอด และการประเมินผล C: Coaching การถ่ายทอดวัฒนธรรม เรียนรู้ภูมิปัญญาจากผู้รู้ปราชญ์ในชุมชน E: Evolution การพัฒนาเพื่อประเมินผล เพื่อประเมินผล พัฒนาและปรับปรุง
ผลลัพธ์		
1) ได้ช่างใหม่ที่ความรู้ ทักษะตรงกับภูมิปัญญาชุมชน 2) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์		

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และ ดำเนินการตามขั้นตอนรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย พรพรรณบุรี จนสรุปได้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของชุมชนออกมา ดังนี้

รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

1. หลักการ

สังคมไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงพบว่า คุณภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาความรู้ และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ส่งผลต่อกลุ่มประชากรในด้านปัญหาสุขภาพ ความเปราะบางสูง อีกทั้งส่งผลต่อการเติบโตของเยาวชนไม่มีคุณภาพ การพัฒนาในระยะถัดมาจึงต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะความรู้ปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564) มีปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยด้านการผลิต ในการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำเพื่อเพิ่มกำไรต่อการผลิต แต่ในปัจจุบันแนวทางมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากกระแสในการผลิตเอื้อให้เกิดการลงทุนและการค้าอย่างเสรีต่อนักลงทุนต่างชาติที่ย้ายฐานการผลิตเข้ามาสู่ประเทศ จากประเทศไทยที่มีแรงงานราคาถูกและทรัพยากรที่ราคาต่ำ ภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เสื้อผ้าในประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนสินค้าที่ผลิตเอง ประเภทงานหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่ำและเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลไทยจึงมีการปรับจุดอ่อนในเรื่องมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคการผลิต เป็นการพัฒนาไปสู่ขั้นเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนหรือบริบทของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อขยายฐานการพัฒนาสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม และการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564) รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ที่มีแนวทางสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อที่ 2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และ 3. ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต ไปสู่การปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสร้างความเข้าใจกับภาคีทุกภาคส่วนโดยกำหนดกิจกรรม

ดำเนินการ แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย (Stakeholder) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดมูลค่าการผลิตสูงขึ้นและชุมชนมีความแข็งแรงด้วยตนเอง ประกอบกับการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติ ในการผลิตสินค้า และการเห็นคุณค่าด้านการสืบสานเอกลักษณ์ภูมิปัญญาในงานศิลปะด้านหัตถกรรม สอดคล้องกับ ศิลปะท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของชุมชน ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านหลักการออกแบบให้กับคนในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บนความเหมาะสมกับสถานที่ และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน
- 2) เพื่อสร้างผู้สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน
- 3) เพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน

3. ระบบงาน

ระบบงาน หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ผลออกมาตามที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วกัน ในการนี้ ผู้จัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน ได้จัดทำระบบงาน และกลไก มีรายละเอียด ดังตารางต่อไปนี้ ระบบงานประกอบด้วยคุณลักษณะต่อไปนี้

ระยะเวลาในการปฏิบัติจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ระยะ

1) ระยะเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ขั้นที่หนึ่ง การเริ่มต้นแนะนำตัวกับชุมชน ทำความรู้จักด้วยการแนะนำตนเองชัดเจนเพื่อให้ชุมชนรู้จักกัน ขั้นที่สอง การสร้างความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมพูดคุยทำความรู้จักกัน ขั้นที่สาม ขั้นเริ่มปฏิบัติการ เริ่มทำงานร่วมกันตามเป้าหมายที่วางไว้จนสำเร็จ

2) ระยะการกำหนดหน้าที่ ผู้วิจัยมีการกำหนดหน้าที่ในระบบงานดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยทำหน้าที่ช่วยเหลือเรื่องวิชาการและการประสานงาน 2) ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง 3) ผู้นำจากร้านค้าภายในชุมชนหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าในชุมชน 4) ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน 5) นักศิลปะศึกษา หรือครูศิลปะโดยรอบชุมชน 6) ตัวแทนจากองค์กรภายนอก 7) สมาชิกในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน

ชุมชน 8) ผู้นำชมชุมชน องค์ประกอบทั้ง 8 มีความสำคัญมากต่อระบบงานการจัดให้ครบถ้วนตาม องค์ประกอบจะทำให้ระบบงานเกิดประสิทธิผล

3) ระยะเวลาปฏิบัติการกับชุมชนประกอบด้วย ขั้นที่หนึ่ง ศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบของความสำเร็จมา เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนที่ต้องการพัฒนา ขั้นตอนที่สอง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้นำในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อวิเคราะห์หาข้อดี สิ่งสำคัญภายในชุมชน ข้อควร พัฒนา โอกาส และอุปสรรค ขั้นตอนนี้จะทำให้การทำงานมีโครงสร้างที่แข็งแรง เนื่องจากกลุ่มผู้นำ ในชุมชนจะเป็นกุญแจสำคัญสู่การทำงานที่ดี และการทำงานผ่านการมีส่วนร่วมจะทำให้ผลลัพธ์มี ประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่สามตรวจสอบสิ่งสำคัญที่ชุมชนควรเรียนรู้ประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาที่ สำคัญ วิธีการส่งต่อภูมิปัญญา และการนำศิลปะเข้ามาสร้างกิจกรรมภายในชุมชน องค์ประกอบ สามส่วนที่สำคัญนี้จะสร้างให้ชุมชนมีการขับเคลื่อน คนภายในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในทุก องค์ประกอบ อาทิเช่นการเป็นผู้รู้ ผู้สืบทอด และผู้จัดกิจกรรมในชุมชน ขั้นตอนที่สี่ การลงมือ ปฏิบัติ ภายในชุมชนร่วมกันจัดการสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญา ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนใน ชุมชนเพื่อสร้างช่างใหม่หรือผู้สืบทอดที่เข้มแข็ง และจัดกิจกรรมศิลปะภายในชุมชนเพื่อให้เกิดการ ขับเคลื่อนภายในชุมชน ขั้นตอนที่ห้า สิ่งสำคัญมากในขั้นตอนนี้คือการมีพี่เลี้ยงที่ดี ผู้มีประสบ การในชุมชนจัดได้ว่าเป็นกุญแจหลักของระบบงานประกอบด้วย ประชาชนชุมชนหรือผู้รู้ในชุมชน ประชาชนจากชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับความรู้ในชุมชน ผู้รู้จากองค์กรที่มีส่วนร่วมจากภายนอก ในองค์ประกอบนี้หากชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกับภายนอกจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ดี ขั้นตอนที่ หก การประเมินผล การประเมินผลสรุปของระบบงานจะต้องประเมินร่วมกับคนภายในชุมชน ผ่านการสอบถาม หรือประเมินจากการวางระบบงานครบถ้วนมีการกระจายหน้าที่ชัดเจน และ สุดท้ายมีการประเมินจากชุมชนร่วมกับคนภายนอกจะทำให้การประเมินตนเองมีประสิทธิภาพ

4. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ

1) **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** คือ ความรู้ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการ สะสมประสบการณ์ ผ่านการทำงาน การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองและท้องถิ่น มาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ดังที่ ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น กาบกล้วยนำมาผลิตเป็นจานจากกาบกล้วย ไบตองนำมาพัฒนาเป็นบายศรี ผักตบชวา นำมาจักสานเป็นตะกร้า รองเท้าแตะ เสื้อ กระเป๋า เป็นต้น หรือภูมิปัญญาที่ปรากฏในการออกแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญสำหรับการศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นและชุมชน รวมไปถึง คุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นจังหวัด หรือ

ภูมิภาค และควรมีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ วิจัยและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อเป็น “องค์ความรู้” ให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้ศึกษา และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้ อีกทั้งเพื่อถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นถัดไปได้เรียนรู้ได้เห็นคุณค่าของมรดกทางความรู้ วัฒนธรรม และจะได้ร่วมสืบสาน อนุรักษ์ และถ่ายทอดสืบต่อไป

2) **หลักการออกแบบ** คือ การพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย เพื่อประโยชน์การใช้สอยเป็นหลักในด้านความคิด เทคนิค อย่างมีเหตุและผลต่อตนเองและผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์ที่ดี การพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นขึ้น เพื่อเสริมมูลค่าทางความคิดให้กับคนในชุมชน การวางแผนในการพัฒนาตนเองในด้านความรู้และทักษะการออกแบบ และมีความเข้าใจสู่การนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนด้วยการออกแบบได้ ซึ่งผู้สอนได้นำกระบวนการออกแบบ (Design Thinking) แสดงถึงขั้นตอนการทำงานด้วยกระบวนการออกแบบ (Design Process) (Brown 2009; Buchanan 1992; Jones 1992; Stampford D.School 2009) นักออกแบบที่จะต้องถ่อมมันและยึดมันอยู่ตลอดไปการออกแบบโดยยึดถือธรรมชาติ (Nature Design) นักออกแบบส่วนมากถือว่าธรรมชาติเป็นครูคนแรกที่เป็นแม่แบบของตัวแบบ ไม่ว่าจะเป็พืช สัตว์ แมลง ตลอดจนสิ่งของก็ตาม จะได้มาจากธรรมชาติ แต่การนำมาใช้นั้น ไม่ได้นำมาใช้โดยตรง แต่นักออกแบบได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสม สิ่งสำคัญ 7 ประการของการออกแบบ มีดังนี้

1. **หน้าที่ ของการนำไปใช้ (Function)** เป็นสิ่งแรกที่ นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะของแต่ละอย่างมีหน้าที่ ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน การออกแบบจะต้องออกแบบให้เหมาะสมและถูกต้องมากที่สุด เช่น เครื่องปั้นดินเผา จะนำไปใช้แทนโลหะก็ย่อมไม่ได้

2. **การประหยัด (Economy)** การประหยัดในที่นี้หมายถึงการประหยัดวัสดุ และเงินทองที่จะนำมาลงทุนด้วยสิ่งต่างๆ ที่มีคุณภาพดีเลิศขนาดไหนก็ตามถ้าราคาในการผลิตสูงแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการออกแบบที่ถูกต้องนอกจากจะมีราคาถูกแล้วแบบที่ออกไปนั้น ก็ควรเป็นแบบที่ง่ายและเหมาะสม

3. **ความทนทาน (Durability)** การออกแบบที่ดีนั้น นอกจากจะประหยัดแล้วยังต้องคำนึงถึงความทนทานด้วย วัสดุอะไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีราคาถูก รูปแบบจะสวยงามขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าขาดความทนทาน คุณค่าของสิ่งนั้นก็จะต้องลงไป

4. **วัสดุ (Material)** การเลือกวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้งานนั้นนอกจากจะประหยัดแล้ว เราถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร เช่น ถ้าเราจะสร้างบ้าน เราก็ควรจะสร้าง Model เสียก่อนว่าบ้านหลังนี้เมื่อสร้าง

เสร็จแล้วจะใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง สวยงาม ทนทาน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

5. **โครงสร้าง (Construction)** โครงสร้างของสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้าง หรือธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะเป็นนักออกแบบที่ดีได้

6. **ความงาม (Beauty)** ถ้าสิ่งต่างๆ ที่นักออกแบบได้กระทำขึ้นโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอสิ่งที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือเรื่องความงาม ความงามคืออะไร ความงามคือความพอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป การออกแบบถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จะขาดไม่ได้

7. **ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personality)** สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็จะมีลักษณะเด่นประจำตัวของมันอยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ออกแบบแล้วจะต้องเน้นจุดดีของแต่ละสิ่งออกมาให้เห็นเด่นชัด จึงจะถือได้ว่าการออกแบบนั้นสมบูรณ์

3) **ศิลปะกับชุมชน** เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสแสดงออก ได้ผ่อนคลายอารมณ์ สอดคล้องกับหลักการกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม การฝึกสภาพจิตใจให้เกิดสมาธิ และรับรู้เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นส่วนประกอบสำคัญใน การเชื่อมโยงของสังคมปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งยังช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ มีสุขภาพจิตดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความงามของสภาพแวดล้อมได้

สื่อและแหล่งเรียนรู้

ภาพตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ ชุมชน และสถานที่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ 1) กลุ่มศิลปหัตถกรรมบ้านธรรมกุล 2) กลุ่มเบญจรงค์ทอง 3) กลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี 4) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย 5) หัวโตศิลปะท้องถิ่นจากเศษวัสดุ อำเภอลำดวน และ 6) จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี เลือกลงใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกัน จากบุคคลสำคัญที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน และองค์กรภายนอกโดยผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งในการจัดประชุมการสนทนาดังกล่าว

เพื่อวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนร่วมกันผ่านวิธีการ (SWOT Analysis) ในการค้นหาปัญหาสำคัญของชุมชน ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาสำคัญ เพื่อพัฒนาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี จากความต้องการจำเป็น ดังนี้

1. การสร้างแบรนด์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน ประกอบกับประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อได้ข้อมูลสำคัญ

2. การสร้างช่างใหม่ สู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปปะทอถิ่น และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่น

2.1 ด้านการปลูกฝังผู้เรียน หรือช่างใหม่ การจัดการเรียนรู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับศิลปปะทอถิ่นในชุมชนมีความสำคัญกับผู้เรียนหรือช่างใหม่มาก ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งบ่งบอกอัตลักษณ์ชุมชน และควรถ่ายทอดให้ผู้สนใจในชุมชนได้เรียนรู้ สืบสาน เห็นคุณค่า และตระหนักถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป และพัฒนาต่อยอดให้วัฒนธรรมส่งเสริมชีวิต

2.2 ด้านรูปแบบการจัดการให้กับผู้เรียน หรือช่างใหม่ จากการสนทนากลุ่มร่วมกันได้แนวทางรูปแบบการจัดการให้ผู้เรียนผ่านประสบการณ์ในการนำผู้เรียนลงพื้นที่ในชุมชน เพื่อการเรียนรู้จากสถานที่จริงในชุมชนในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมชุมชน พาไปชมชุมชนที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่นหรือชมผ่านวิดีโอแล้วให้ทดลองสร้างผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ เรียนรู้การเป็นนักออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผนงาน จากการศึกษาชุมชนต้นแบบสู่การวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญเพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะทอถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

1. ด้านการคัดเลือกเนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์ (สิ่งสำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่เรียนรู้) รูปแบบหลักสูตรศิลปปะทอถิ่นทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ศิลปะในท้องถิ่น เกิดความเข้าใจ ซึมซับ รักและหวงแหน ต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ เปิดกว้างทางความคิดให้ผู้เรียนในการออกแบบชิ้นงานและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อเรียนรู้ประวัติและความเป็นมาของพื้นที่ชุมชนร่วมด้วย

2. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่ ได้เรียนรู้โดยใช้สถานที่จริงหรือสถานที่ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้จะสร้างความเข้าใจในด้านความรู้ ภูมิปัญญา ของ

วัฒนธรรมและศิลปะในท้องถิ่นได้ การเรียนรู้ในสถานที่จริงจะส่งผลต่อผู้เรียนแน่นอนเนื่องจากเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการเห็นของจริง สภาพจริง ปฏิบัติจริง เห็นความสำคัญและเกิดความภาคภูมิใจต่อชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรม

ร่วมดำเนินกิจกรรมตามแผนการกำหนดร่วมกันภายในชุมชนโดยแบ่งหน้าที่การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบให้สมาชิกที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมดำเนินการร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการของชุมชนสามารถ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) การประสานงาน 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การคัดเลือกสถานที่ในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน โดยมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลสลับเปลี่ยนกันของสมาชิกในชุมชน และกลุ่มสมาชิกในชุมชน

5. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ประเมินผลการปฏิบัติตามแผน 2) ประเมินผลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน 3) ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก

ผู้อบรม หรือช่างใหม่

ตัวอย่างของผู้เรียน หรือช่างใหม่ ประชากรที่เข้มแข็งในการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอด (Coaching) ดังนี้

- 1) คัดเลือกจากคนที่มีประสบการณ์อาศัยในชุมชนไม่ต่ำกว่า 3 ปี
- 2) มีทักษะเบื้องต้นในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อสร้างนักออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ที่เข้มแข็ง

3) เป็นตัวแทนจากสมาชิกกลุ่ม ดังนี้ สมาชิกในกลุ่มชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนร้านค้า สมาชิกจากเครือข่ายชุมชน รวม 20 คน ระยะเวลาในการเรียนรู้ จำนวน 20 ชั่วโมง

โครงสร้างหน่วยงานการเรียนรู้ รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระ	รูปแบบการปฏิบัติ	การประเมินผลการเรียนรู้ (ก่อนเรียน)	ระยะเวลา (ชั่วโมง)	ชิ้นงาน/ภาระงาน	สถานที่
1	ปฐมนิเทศและชี้แจงหลักสูตร	แนะนำการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรม / หลักสูตร / หลักสูตรออกแบบผลิตภัณฑ์	อธิบายรายละเอียดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนหรือช่างใหม่	-	ทดสอบความรู้ (ก่อนเรียน)	1	ประเมินผลก่อนเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สพร.บุรีรัมย์
2	กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	มีความรู้ และเข้าใจใน ภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นของชุมชน และสร้างสรรค์งานออกแบบของชุมชน	ศิลปะท้องถิ่นในจังหวัด 1) ภาพถ่าย 2) ตัวอย่างภาพ 3) ภาพผลงานศิลปะที่ตีพิมพ์ในท้องถิ่น	1) ปฏิบัติงาน 2) ปรำ ข ญ ชุมชนบรรยาย	สังเกต	2	ชิ้นงานที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	แหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สพร.บุรีรัมย์
	กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ		การทำแผนที่ชุมชน	1) ปฏิบัติงาน 2) กระบวนการกลุ่ม 3) ปรำ ข ญ ชุมชนบรรยาย	1) สังเกต 2) ตรวจชิ้นงาน	4	ชิ้นงานที่ 2 แผนที่ชุมชนทำมือ	ภู ภู ข ญ ตา จู

3	กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผู้เรียนเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ในชุมชน หลักการ ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ผู้เรียนออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน	การเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในชุมชน กล้วยกับการสร้างศิลปะท้องถิ่น	1) ปรากฏการณ์ชุมชนบรรยายและสาธิต 2) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบชิ้นงาน	3	ชิ้นงานที่ 3 ผลงานศิลปะท้องถิ่น	แหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี
	กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผลิตภัณฑ์ชุมชนและสัญลักษณ์ชุมชนได้	-การคิดออกแบบสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน	1) วิทยากรด้านการออกแบบบรรยายและสาธิต 2) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบชิ้นงาน 3) การนำเสนอผลงาน	3	ชิ้นงานที่ 4 ผลงานสัญลักษณ์ชุมชน และการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน	ภูมิ ขจรตางู
4	กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	เรียนรู้การใช้ศิลปะร่วมกับชุมชน สร้างสรรค์งานศิลปะกับชุมชน	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในชุมชนร่วมกับคนในชุมชน องค์กรภายนอก	1) ปรากฏการณ์ชุมชนบรรยาย 2) วิทยากรภายนอก ผู้รู้ภายนอก 3) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบชิ้นงาน	5	ชิ้นงานที่ 5 ผลงานดอกไม้ประดิษฐ์	แหล่งเรียนรู้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี
	กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง	งานศิลปะกับชุมชน	ชุมชน องค์กรภายนอก	1) ตรวจสอบชิ้นงาน 2) การนำเสนอผลงาน	6	ชิ้นงานที่ 6 ผลงานศิลปะร่วมกับชุมชน	กล้วยสุพรรณบุรี	
	ประเมินผล		ประชาสัมพันธ์ชุมชน ติดตาม ตั้งผลงานจริง	1) การนำเสนอผลงาน 2) ตรวจสอบชิ้นงาน 3) ประเมินผลหลังเรียน	1	ประเมินผลหลังเรียนรู้	ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี	
			รวม	รวม	20			

3.2 การประเมินคุณภาพรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

จากการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนเสร็จสิ้น ผู้วิจัยดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจทั้ง 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความสอดคล้อง (Item- Objective Congruence = IOC) โดยใช้เกณฑ์ค่าความสอดคล้อง 0.50 ขึ้นไป มีผลการประเมินดังนี้

ตาราง 23 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความตรงเชิงเนื้อหาของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ตัวชี้วัดในการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
แสดงข้อมูลจำเป็นครบถ้วนด้านหลักการ, วัตถุประสงค์, เนื้อหาสาระสำคัญ และการวัดประเมินผล	1
กำหนดหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการอบรมเรียนรู้ เมืองค์ประกอบครบถ้วน (วัตถุประสงค์, เนื้อหาสาระ, กิจกรรมการเรียนรู้, การวัดผลการเรียนรู้)	1
วัตถุประสงค์การเรียนรู้	
มีความสอดคล้องกับหลักการของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน	1
มีลักษณะที่เป็นเชิงพฤติกรรมที่สามารถวัดผลได้	0.8
ระบบงาน	
การกำหนดเป้าหมายชัดเจน (การวิเคราะห์ชุมชน, การศึกษาชุมชนต้นแบบที่เป็นเลิศ)	1
การกำหนดการมีส่วนร่วม (การมีส่วนร่วม, การกำหนดหน้าที่, แนวทางการพัฒนา)	0.8

ตาราง 23 (ต่อ)

ตัวชี้วัดในการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
การกำหนดการเรียนรู้ (ประวัติความเป็นมา, ภูมิปัญญา, ต่อยอดพัฒนา)	1
การกำหนดผู้ถ่ายทอด (ผู้รู้, ประชาชนชุมชน, วิทยากรภายนอก)	0.8
กำหนดการพัฒนาสู่การประเมินผล	0.6
การคัดเลือกเนื้อหาสาระสำคัญ	
เนื้อหาความรู้ครบถ้วน และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์	1
เนื้อหาสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีหลักการ คิดเชิงออกแบบ และ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	0.8
กิจกรรมการเรียนรู้	
ใช้เนื้อหาความรู้จากกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ	0.8
กิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่สอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้	0.8
มีกิจกรรมทั้งการเรียนรู้ความเป็นมา ภูมิปัญญา และการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น	1
มีการระบุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน และแจ้งให้ผู้อบรมทราบ	0.8
มีการกำหนดขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ชัดเจน	1
เนื้อหาสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีหลักการ คิดเชิงออกแบบ และ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	0.8
มีการกำหนดประเมินผลการเรียนรู้	0.8
มีการกำหนดสื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้	0.8
รวม	0.88

การออกแบบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี เป็นการถ่ายโยงการเรียนรู้ภูมิปัญญาความรู้จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับผู้อบรมที่เป็นสมาชิกในชุมชน หลังจากนำเสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาคุณภาพแบบประเมิน พบว่า ค่าเฉลี่ยความตรงเชิงเนื้อหาของแบบประเมินคุณภาพรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนในองค์ประกอบต่างๆ แต่ละข้อเกิน 0.6 และมีค่าเฉลี่ยความ

ตรงเชิงเนื้อหาของตัวบ่งชี้คุณภาพหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นที่ 0.88 ซึ่งหมายถึงแบบประเมินคุณภาพ รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการคิดเชิงออกแบบ และการมีส่วนร่วมที่เป็นที่มาของการประเมิน

นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เพิ่มเติมในเรื่องของการประเมินผู้ อบรมโดยเสนอแนะให้มีการคัดเลือกผู้รู้จากภายนอกเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผู้เข้าอบรมจะทำให้ เกิดการมีส่วนร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น พร้อมกับการเรียนรู้จากภายนอกเพื่อเพิ่มทักษะทั้งทางด้าน การคิด การเชื่อมโยง รวมไปถึงการประยุกต์กับศิลปะท้องถิ่นในชุมชนอื่น

จากข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงเพิ่มเติมการประเมินผล จากบุคคลภายนอกให้มีส่วนร่วมกับผู้เข้าอบรม โดยเพิ่มเติมประเด็นการมีส่วนร่วมจากภายนอก เข้ามามีบทบาทร่วมในการประเมินผู้อบรมจากรูปแบบ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนว ทิศทางการพัฒนาศิลปะท้องถิ่นร่วมกับชุมชนที่มีความใกล้เคียงกันในเรื่องของวัสดุในชุมชนเพื่อให้เกิด การมีส่วนร่วมของชุมชนอื่น กับชุมชนที่ใช้รูปแบบ และเชิญผู้รู้จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ จากวัสดุชุมชนเดียวกันมาเป็นผู้ร่วมกันเพื่อเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนร่วมกัน

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ด้านความเหมาะสมของ แบบทดสอบชิ้นงาน ศิลปะท้องถิ่นกับการประเมินผลการเรียนรู้

ตัวชี้วัดในการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ
ชิ้นงานที่ 1 เรื่อง เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง มีความเหมาะสมกับ หน่วยการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาชุมชน	1
ชิ้นงานที่ 2 เรื่อง แผนที่ทำมือ มีความเหมาะสมกับการสร้างแผนที่ ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ เชื่อมโยงจุดสำคัญ แหล่งเรียนรู้สำคัญต่างๆ	0.8
ชิ้นงานที่ 3 ผลงานศิลปะท้องถิ่น มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นของตนเอง	0.8
ชิ้นงานที่ 4 ผลงานการออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ พัฒนาศิลปะท้องถิ่นของตนเอง	0.8
ชิ้นงานที่ 5 แบบร่างงานออกแบบ มีความเหมาะสมกับการพัฒนาศิลปะท้องถิ่นในรูปแบบใหม่	1

ตาราง 24 (ต่อ)

ตัวชี้วัดในการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
ชิ้นงานที่ 6 ผลงานศิลปะร่วมกับชุมชน มีความเหมาะสมกับการส่งเสริมในการนำศิลปะท้องถิ่นมาพัฒนาชุมชน และประยุกต์ใช้ศิลปะกับกิจกรรมในชุมชน	1
แบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (การสังเกต, การประเมินชิ้นงานการประชุมสัมพันธ)	1
รวม	0.91

ผลการตรวจสอบคุณภาพชิ้นงาน และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสร้างผลงานการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ พบว่า ภาวะชิ้นงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเกณฑ์การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้เป็นการสร้างความรู้ ทักษะกระบวนการสร้างสรรค์ เกณฑ์การประเมินควรมีรายละเอียดที่ชัดเจนและไม่ซับซ้อน โดยการวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าเฉลี่ยเกิน 0.6 ซึ่งมีความหมายถึง ชิ้นงานและการประเมิน มีความเหมาะสมกับการประเมินความสามารถของผู้อบรม

ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 5 การทดสอบ

การทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย สุปรรณบุรี แก้วผู้เข้าอบรมหรือช่างใหม่ด้วยการเรียนรู้โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรออกเป็นหัวข้อสำคัญทั้งหมด 3 หัวข้อ ดังนี้ 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. หลักการออกแบบ 3. ศิลปะร่วมกับชุมชน ให้กับผู้เรียนรู้โดยชุมชน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะเรื่องของหลักการออกแบบสำหรับพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ผลการทดลองการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน

รู้จักคิดปะท้องถิ่นตนเอง ผู้เข้าอบรมได้รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้นผ่านการบรรยายของผู้รู้ในชุมชนเพื่อแนะนำจุด และสถานที่สำคัญเพื่อการเรียนรู้ชุมชนตนเอง พร้อมกับการจัดบันทึก สถานที่สำคัญต่างๆ จากนั้นช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับการสำรวจชุมชนแล้วสร้างแบบร่างแผนที่ชุมชนลงบนกระดาษ โดยเขียนระบุสถานที่สำคัญในชุมชน เช่น ร้านค้า ศูนย์การเรียนรู้ วิสาหกิจชุมชน สิ่งก่อสร้างที่สำคัญ ด้วยปากกา

ภาพประกอบ 39 ตัวอย่างภาพบรรยากาศการเดินทางชมชุมชนเพื่อจัดบันทึกจุดสำคัญ

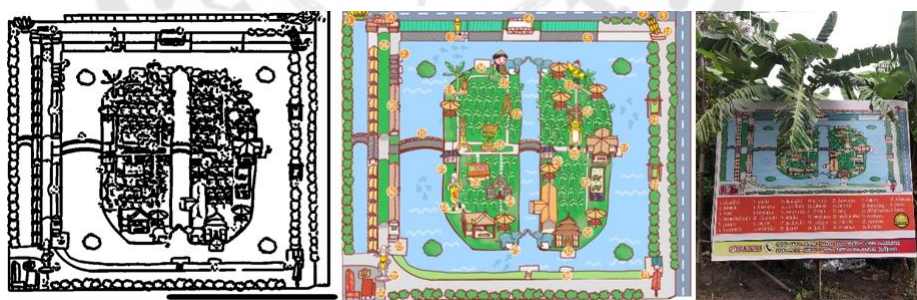
จากการลงพื้นที่ใน **กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน** รู้จักคิดปะท้องถิ่นตนเอง ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชนอย่างการตักบาตรนาวาภิกษาจารย์ ร่วมกับการแห้วโตศิลปะหัตถกรรมประเภทประติมากรรมกระดาษระบายสีลวดลายนำมาตกแต่งประดับเดินขบวนร่วมกับดนตรีร่ำวง และจัดบันทึกจำนวนสถานที่สำคัญสำหรับการนำมาเป็นข้อมูลการร่างแผนที่ชุมชนทั้งหมด 24 จุด ประกอบไปด้วย 1) ศูนย์อาหาร 2) กล้วยยักษ์ 3) ชุ่มพาเพลิน 4) ประติมากรรมบานาน่า 5) ร้านกาแฟจุดเช็คอินถ่ายรูป 6) ประติมากรรมกล้วยน้ำ 7) ป้ายประกาศโครงการศูนย์ฯ 8) ประติมากรรมกล้วยสูง 5 เมตร 9) ต้นกล้วยยักษ์ 10) อุโมงค์เชื่อมรัก 11) สะพานกล้วย 1 12) แจกันยักษ์ 13) ลอดช่องผมโชค 14) ชิงช้าบานาน่า 15) ทำน้ำจตุรมุก 16) ประติมากรรมเทพกล้วยหอม 17) แผนผังสวนปลูกกล้วย 18) ชุ่มพ่อไข่ 19) ทำเรือ 20) ชุ่มขุนช้าง 21) ศูนย์การเรียนรู้ 22) เวทีศิลปวัฒนธรรม 23) ศาลาตักบาตร 24) วิสาหกิจชุมชน จากการบันทึกของการนำชมชุมชนได้ทั้งหมด 24 จุด และผู้นำชมมีการแนะนำถึงจุดสำคัญที่ไม่ได้บันทึกอีก 13 จุด รวมเป็น 37 จุดสำคัญภายในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย พร้อมกับการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ในชุมชนจากการบรรยายของผู้นำชุมชน

ภาพประกอบ 40 ตัวอย่างภาพบรรยากาศประเพณีสำคัญ ผลิตภัณฑ์ และศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ

ผู้เข้าอบรมร่วมกันทำแบบร่างแผนที่ทำมือร่วมกันและกำหนดจุดสำคัญสำหรับทำแผนที่ชุมชน และร่วมกันวาดโครงสร้างเป็นเส้นปากกาสีดำกำหนดจุดสำคัญต่างๆ พร้อมกับออกแบบภาพเป็นลักษณะภาพการตัดทอนอย่างง่ายด้วยลักษณะของรูปร่างเรขาคณิต รูปร่างอิสระ โดยในสัปดาห์กิจกรรมการทำแผนที่ทำมือได้รับความร่วมมือจากองค์กรภายนอกที่มีส่วนสำคัญช่วยเหลือชุมชน ได้แก่ ครูศิลปะที่อาศัยในชุมชน ร่วมกับวิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี เป็นพี่เลี้ยงในการช่วยเหลือต่อยอดจากภาพเขียนแบบร่างสู่การทำสับบนรูปแบบดิจิทัลเพื่อเตรียมการพัฒนาสู่การทำเป็นแผนที่จริงที่ติดตั้งขนาดใหญ่ในชุมชน

ภาพประกอบ 41 ตัวอย่างภาพร่างแผนที่ทำมือ (ซ้าย) ภาพร่างแผนที่ทำมือที่ลงสีแล้ว (กลาง)

ภาพแผนที่จริงที่ติดตั้งในชุมชน (ขวา)

ผลจากการร่วมกิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้การออกแบบแผนที่ชุมชนในลักษณะง่ายผ่านการตัดทอนภาพด้วยลวดลายเส้น และกำหนดจุดสำคัญภายในชุมชนขึ้น ผู้เข้าอบรมได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการออกแบบโดยเสนอแนะ และมีส่วนร่วมกันในชุมชนเลือก

ภาพประกอบมาวางตามจุดต่างๆ กำหนดลักษณะภาพด้วยการสนทนาร่วมกัน ผลสรุปของกลุ่มได้เสียงออกเป็นลักษณะภาพการ์ตูนที่สีสันดูเรียบง่าย เข้าใจชัดเจน และร่วมผลิตออกมาเป็นแผนที่จริงติดตั้งจริง 1 จุดบริเวณหน้าชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ขนาดของแผนที่ 250 เซนติเมตร x 350 เซนติเมตร

ผลการทดลองการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หลักการออกแบบ

กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน

การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการผลิต และการสร้างศิลปะท้องถิ่นด้านเครื่องใช้ ได้แก่ สบู่ใยกล้วย จานกาบหมาก เป็นวัสดุท้องถิ่นในการนำมาสร้างผลิตภัณฑ์โดยผู้เข้าอบรมได้ร่วมปฏิบัติเรียนรู้ขั้นตอนและกระบวนการเพื่อสืบสานผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การต่อยอดในการประกอบอาชีพ

ภาพประกอบ 42 ภาพบรรยายการทำสบู่ใยกล้วย และจานกาบหมาก

ผลจากการร่วมกิจกรรมที่ 3 ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน สบู่ใยกล้วยโดยผลิตออกมาได้คนละ 1 ชิ้นในลักษณะเดียวกับของชุมชนที่วางขายในวิสาหกิจชุมชนรวม 20 ก้อน และเรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการผลิตจานกาบหมากในลักษณะเดียวกับที่คนในชุมชนทำเพื่อจำหน่ายให้กับชุมชนใกล้เคียงผู้เข้าอบรม 1 คน ต่อจานกาบหมาก 1 ใบ รวม 20 ใบ

กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

การเรียนรู้หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อต่อยอดให้มีความน่าสนใจพร้อมกับออกแบบสัญลักษณ์ชุมชนรูปกล้วยเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนในลักษณะใหม่ โดยมีแนวความคิดที่มาจากประติมากรรมภายในชุมชน ประติมากรรมเทพกล้วย และต่อยอดการสร้างสรรค์งานด้วยวัสดุกระดาษชานอ้อยที่ลดต้นทุนในการผลิตพร้อมกับลดรายจ่ายแตกต่างจากวัสดุธรรมชาติในชุมชน

ภาพประกอบ 43 ภาพการออกแบบผลิตภัณฑ์รูปลักษณะใหม่จากความคิดชุมชน

ผลการทดลองจัดกิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้ผลการทดลองกิจกรรมดังนี้ ผู้เข้าอบรมได้ผลิตสบู่นอกกล้วยออกมาในรูปลักษณะใหม่จากการหล่อแม่แบบของสบู่อื่นใหม่ ประกอบกับการเลือกแม่พิมพ์สบู่นิรูปลักษณะใหม่เพื่อนำมาผลิตสบู่อวมไปถึงการสนทนาร่วมกันถึงปัญหาของสบู่อัดข้อสรุปตรงกันว่าควรแก้ไขดังนี้ 1. ตัดใยกล้วยที่ใส่ในสบู่อัดให้มีความกระชับ 2. เปลี่ยนรูปแบบภายนอกของสบู่อัดจากการแก้ไขได้สบู่อัดรูปทรงใหม่จากการทำแม่พิมพ์ใหม่ และเลือกหาแม่พิมพ์ใหม่มาผลิตได้จำนวน 5 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปทรงหัวกล้วย 2. รูปทรงหัวใจ 3. รูปทรงรังผึ้ง 4. รูปทรงกลมขนาดเล็กเหมาะสำหรับพกพา 5. รูปทรงรูปกล้วยเหมือนกล้วยจริง และแก้ไขการเลือกใยกล้วยในส่วนของการผลิตจะคัดเลือกรูปทรงจากการแยกส่วนลำต้นเข้าไปชั้นที่ 5 6 และ 7 เท่านั้นเพื่อความขาวของตัวหอยกล้วยส่วนเนื้อในที่ขูดออกมาทำใยกล้วยจะได้สีที่ขาวมากขึ้น นำมาตัดเป็นชิ้นเล็กขนาด 3-4 เซนติเมตร จากเดิม 5-7 เซนติเมตร ทำให้ลักษณะดูน่าใช้มากขึ้น

ภาพประกอบ 44 ภาพการทำสบู่อัดใยกล้วยรูปลักษณะใหม่จากสัญลักษณ์ชุมชน

ผลการทดลองการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ศิลปะกับชุมชน

กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน

การจัดกิจกรรมที่ 5 เป็นการจัดกิจกรรมการพัฒนาอาชีพพร้อมกับปราชญ์ผู้รู้จากองค์กรภายนอกร่วมกันกับผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เข้าอบรมให้มีความรู้ใหม่ที่สามารถต่อยอดให้กับการหารายได้เสริมจากเวลาว่างได้ กิจกรรมการทำดอกมะลิจากกระดาษชำระ กับกลุ่มศิลปะเพื่อพัฒนาอาชีพพร้อมกันกับการสร้างผลงานหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ โดยมีปราชญ์ผู้รู้จากภายนอกมาแนะนำขั้นตอนกระบวนการทำเป็นเวลา 3 ชั่วโมง และทดลองทำผลงานโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเสริมว่าหากมีผู้เข้าอบรมทำได้ตามมาตรฐานจะรับเป็นสมาชิกและรับประกันการสร้างรายได้ต่อเดือนเพิ่มขึ้นได้

ภาพประกอบ 45 การอบรมประดิษฐ์ดอกมะลิจากกระดาษชำระ

ผลการจัดกิจกรรมผู้เข้าร่วมมีความรู้ทักษะในการทำตามขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ่านทั้งหมดโดยมีผลงานในการผลิตดอกมะลิคนละ 5 ชิ้น และมีผู้สนใจเข้าร่วมและคัดเลือกผ่านจากกลุ่มศิลปะพัฒนาอาชีพจำนวน 5 คนในการส่งผลงานขายกับทางกลุ่มได้โดยทางกลุ่มรับซื้อดอกมะลิ 100 ดอกในราคา 20 บาท ทำให้เกิดช่องทางหารายได้ให้กับผู้เข้าอบรมจำนวน 5 คน ส่วนคนที่เหลือหากสนใจทางกลุ่มเสนอขอคิดเห็นให้ทำไปส่งให้ดูใหม่และจะคัดเลือกเข้ากลุ่มหากทำได้ถึงเกณฑ์ในการรับซื้อได้

กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

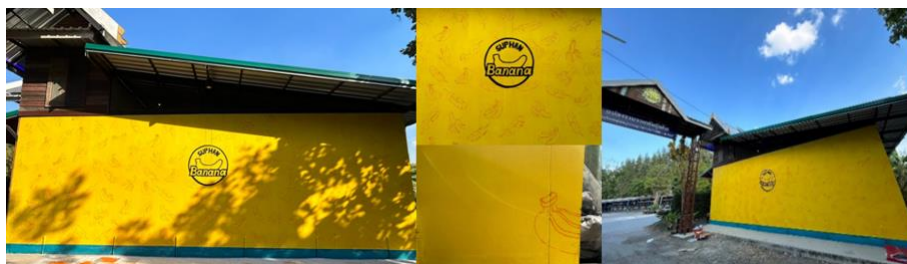
การจัดกิจกรรมที่ 6 เป็นการจัดกิจกรรมของทางชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยร่วมกับองค์กรภายนอกได้แก่ องค์กรวัฒนธรรมจังหวัด และอาจารย์ศิลปะจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ร่วมกับคนในชุมชนร่วมกันจัดงานประเพณีวันลอยกระทงในชุมชนโดยนำศิลปะประเภทงานจิตรกรรมมาเป็นกิจกรรมการประกวดเพื่อเชิญชวนให้นักเรียน นักศึกษา ครู รวมถึงบุคคลทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ชุมชนภายในกิจกรรมจะมีการประกวด

วาดภาพระบายสีโดยมีการให้ความรู้ถึงการวาดภาพระบายสีโดยมีคนในชุมชน และนักเรียน นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการรับฟัง พร้อมกับจัดประกวดแข่งขันหัวข้อ ลอยกระทงที่ศูนย์กล้วย และ จัดนิทรรศการภาพการประกวดที่ได้รับรางวัลติดตั้งภายในชุมชนเป็นนิทรรศการภายในงาน มีผู้ร่วม การประกวดทั้งสิ้นจำนวน 127 ภาพ จากทั้งหมด 32 โรงเรียน และจัดกิจกรรมสร้างสัญลักษณ์ แลนด์มาร์คชุมชนร่วมกันผ่านผลงานจิตรกรรมบนกำแพงด้วยเทคนิคการปัสสีที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม ร่วมกันสร้างร่วมกัน

ภาพประกอบ 46 ภาพการจัดกิจกรรมศิลปะกับชุมชน การประกวดวาดภาพระบายสี

ผลการจัดกิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง เป็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกับองค์กรภายนอกโดยการสนทนากลุ่มร่วมกันได้กิจกรรมย่อยจำนวน 2 กิจกรรมคือ 1 จัดประกวดวาดภาพระบายสี หัวข้อวันลอยกระทง และ 2 จัดทำผลงานศิลปะบน กำแพงเป็นจุดสำคัญในการถ่ายภาพบริเวณด้านหน้าศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย และการจัด กิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม ได้ผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 150 คน ประกอบด้วยคนร่วมกิจกรรมประกวด วาดภาพระบายสี 127 คน จากภายนอกชุมชน และ 23 คนจากภายในชุมชน ในการสร้างสรรค์ ศิลปะบนกำแพงศูนย์การเรียนรู้ฯ ประกอบกับการจัดนิทรรศการภาพประกวดวาดภาพระบายสี ของผลงานที่ได้รางวัลรวม 35 ผลงานโดยรอบชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย

ภาพประกอบ 47 ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากการร่วมมือกันสร้างของคนในชุมชน

การประชาสัมพันธ์ชุมชน

ชุมชนจัดประชาสัมพันธ์ชุมชนดังนี้

1.เปิดศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย โดยการมีส่วนร่วมจากองค์กรภายนอก ชุมชน ได้แก่ การบริหารส่วนจังหวัด สมาคมตำบลรั้วใหญ่ โรงเรียนภายในชุมชน ร่วมกันเปิดศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วยโดยมีการเสวนากันถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนรวมถึง การตั้งศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นทางการในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2566 โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด สุพรรณบุรี เป็นประธานการเปิดศูนย์การเรียนรู้ พร้อมกับแถลงข่าวการจัดงานมหกรรมสี่สิ้นพันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ครั้งที่ 1

ภาพประกอบ 48 การเปิดศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย ของชุมชนในวันที่ 24 ธันวาคม 2566

2.การจัดงาน บานาน่าแฟร์ ครั้งที่ 1 โดยชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย

จากการร่วมมือของคนในชุมชนร่วมกับองค์กรภายนอกเพื่อจัดแสดง ผลิตภัณฑ์ของศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ประกอบกับการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยจึงมีโครงการจัดงาน บานาน่าแฟร์ ครั้งที่ 1 ในวันที่ 26 ธันวาคม 2566 – 2 มกราคม 2567 และมีการจัดประกวดการสร้างผลงานด้าน ศิลปะท้องถิ่นประเภท เครื่องจักสาน และเครื่องใช้ การประกวดพันธุ์กล้วยสวยงาม รวมถึงการจัดตลาดสินค้า otop ภายในชุมชน

ภาพประกอบ 49 ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดงานบานาน่าแฟร์ ครั้งที่ 1

3. การจัดทำป้ายองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชน และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จากการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ของผู้รู้ในชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนประสานกับองค์กรภายนอกในการร่วมผลิตสื่อป้ายองค์ความรู้เกี่ยวกับกล้วย ผลิตภัณฑ์ในชุมชน สัญลักษณ์ชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับกล้วย และผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น

ภาพประกอบ 50 ภาพป้ายองค์ความรู้ภูมิปัญญาในชุมชน

4.ประชาสัมพันธ์บนระบบดิจิทัล (ฐานข้อมูลออนไลน์)

การเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้วัตถุดิบหลักสำคัญของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี และการบันทึกวิดีโอขั้นตอนกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชน

จากวัสดุท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่ ถ่ายทอด อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนเพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวมาร่วมรู้จักเรียนรู้กับชุมชนในมิติต่างๆ

ภาพประกอบ 51 ภาพการประชาสัมพันธ์บนระบบดิจิทัลของชุมชน

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ดังนี้

1. การประเมินก่อนและหลังการอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
2. การประเมินผลงานทั้ง 5 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
3. การประเมินพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
4. การประเมินผลการเรียนรู้การมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
5. การประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
6. การเขียนข้อเสนอแนะที่ได้จากรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

ผู้วิจัยสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อน และหลังเข้าอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน 2) ผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น 3) ผลการประเมินผลงานทั้ง 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี 4) ผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี 5) ผลการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี 6) ผลประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อน และหลังเข้าอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผู้เข้าอบรมทำแบบทดสอบก่อน และหลังเรียนรู้ อบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนจากแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 10 ข้อที่สอดคล้องกับความรู้ภูมิปัญญาชุมชน และเหมาะสมต่อการวัดผลการเรียนรู้ของคนภายในชุมชนจากการออกแบบข้อคำถามร่วมกันของผู้นำชุมชน และปราชญ์ชุมชน รวมถึงนักวิชาการศิลปะ ได้ผลการเรียนรู้ดังตาราง ต่อไปนี้

ตาราง 25 คะแนนเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนการประเมินก่อน และหลังเข้าอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นด้วยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี

คะแนนทดสอบ	จำนวนผู้เข้าอบรม	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
ก่อนอบรม	20	4.40	0.10	ไม่ผ่านเกณฑ์
หลังอบรม	20	7.90	0.05	ผ่านเกณฑ์

จากตาราง แสดงได้ว่า คะแนนก่อนอบรมของผู้เข้าอบรมมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 4.40 ส่วนหลังอบรมด้วยหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นด้วยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรีมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 7.90 เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบกันพบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม

ผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ด้านผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าอบรม จำนวน 20 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 26 การเขียนสะท้อนความคิดของผู้เข้าอบรมถึงสิ่งที่ได้เข้าอบรมจากรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ประเด็นสำคัญ	การเขียนสะท้อนความคิดจากการเข้าอบรม
1.ความรู้ 1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	“ได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน ภูมิปัญญาที่ดีจากวัสดุในท้องถิ่นตัวเอง” “ได้เห็นความเป็นมาของชุมชนในส่วนที่ไปเคยเข้าไป ได้ความรู้จากคนในชุมชนด้วยกัน” “ได้คุยกับคนในชุมชนด้วยกันเองมากขึ้น”
1.2 ด้านสืบสานงานศิลปะท้องถิ่น	“ได้ทำผลิตภัณฑ์ด้วยตัวเอง ได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำ” “ได้เรียนรู้การทำผลงานศิลปะร่วมกับคนภายนอกชุมชน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่กัน” “ได้ออกแบบอะไรใหม่ๆ ให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชน สนุกมาก”

ตาราง 29 (ต่อ)

ประเด็นสำคัญ	การเขียนสะท้อนความคิดจากการเข้าอบรม
1.3 ศิลปะร่วมกับชุมชน	“ได้เรียนรู้ศิลปะมากขึ้น เข้าใจมากขึ้น” “การทำศิลปะเป็นกิจกรรมในชุมชนมีคนสนใจเยอะ” “ได้คุยกันในชุมชนมากขึ้น และได้ออกแบบกิจกรรมร่วมกัน”
2.ทักษะ	“ได้ประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุที่หาง่ายดี”
2.1 ทักษะการทำงานศิลปะท้องถิ่น	“ทำงานจากชานอ้อยและตกแต่งใหม่ด้วยดอกไม้ ชอบมากทำให้ดูแล้วมันมีศิลปะ” “ได้ลองทดสอบปลูกพืชมใหม่ เกะออกมาแล้วประทับใจมาก”
2.2 ทักษะการออกแบบ	“ทุกคนช่วยกันคิดออกแบบ สวยมาก” “มีความภูมิใจในชุมชนมาก ที่ร่วมกันออกแบบกิจกรรมและมีคนสนใจ” “บ้าตื่นเต้นมากกับการได้ลองทำอะไรใหม่ๆ”
2.3 ทักษะการมีส่วนร่วม	“ได้ทำงานร่วมกัน คุยกันมากขึ้น” “ได้ออกความคิดเห็นร่วมกัน” “ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม อยากทำแบบนี้”
3.เจตคติ	“ชุมชนจะคุยกันมากขึ้นแน่”
3.1 ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน	“ดีใจที่ได้คนสืบทอดภูมิปัญญาให้กับชุมชน” “ชุมชนพัฒนาขึ้นไปอีก คนรู้จักเยอะขึ้นมาก” “ปีนี้อายุร่วมกิจกรรมอีก รู้สึกได้คุยกันมากขึ้น ชุมชนมีชีวิตขึ้นเยอะ” “ดีใจที่ได้ร่วมอนุรักษ์ชุมชนกับสิ่งที่ทำกันไว้มาก”

ตาราง 29 (ต่อ)

ประเด็นสำคัญ	การเขียนสะท้อนความคิดจากการเข้าอบรม
3.2 ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง	“ประทับใจกับผลงานตัวเองมาก” “ภูมิใจที่เป็นคนในชุมชนนี้” “ตอนแรกรู้สึกว่าการทำงานต้องยากมาก แต่พอทำได้ดีใจมาก เห็นคุณค่ามากขึ้นกับสิ่งที่ทำ”
3.2 ความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น	“ได้คุยกันมากขึ้น ไม่ค่อยได้คุยกันและรู้จักกันมากขึ้น” “ป่าชอบที่ทุกคนทำงานด้วยกัน ทุกคนเก่ง” “อยากให้เกิดกิจกรรมที่ทุกคนมาทำร่วมกันแบบนี้บ่อยๆ อยากคุยกับทุกคนมากขึ้น”

จากตารางสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับผลการสะท้อนความคิดของผู้เข้าอบรม ได้ดังนี้

1. ความรู้

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการศึกษาศุมนชน ร่วมกันกำหนดจุดสำคัญภายในชุมชนผ่านการบันทึกข้อมูล รวมถึงจัดทำข้อมูลเพื่อเตรียมทำแผนที่ชุมชน และได้ทำแผนที่ชุมชนจริง ใช้จริงภายในชุมชน

1.2 ด้านสืบสานงานศิลปะท้องถิ่น ผู้เข้าอบรมได้ความรู้จากการสาธิตตามขั้นตอนกระบวนการโดยมีผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกผู้เข้าอบรมให้เกิดความเข้าใจในการผลิตชิ้นงาน รวมถึงอธิบายช่องทางการหารายได้ให้กับผู้เข้าอบรม

1.3 การใช้ศิลปะร่วมกับชุมชน ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้การใช้ศิลปะมาสร้างกิจกรรมให้กับชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสบการณ์จากการเรียนรู้จากผู้รู้หรือวิทยากรภายนอก ทำให้การเรียนรู้เกิดการขยายขอบเขตจากเดิม

2. ทักษะ

2.1 ทักษะการทำงานศิลปะท้องถิ่น ผู้เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติทำด้วยตนเองจนผลิตออกมาเป็นผลงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทักษะของคนในชุมชนร่วมกัน

2.2 ทักษะการออกแบบ ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง และเลือกใช้เอกลักษณ์จากประติมากรรมในชุมชนมาออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

2.3 ทักษะการมีส่วนร่วม ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันทำงานเป็นทีม ได้ปฏิบัติตามแบบแผนและการคัดเลือกหน้าที่ให้กับคนในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันตามความสามารถของตนเอง

3. เจตคติ

3.1 ความรู้สึกที่มีต่อชุมชน ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจในชุมชนตนเอง เกิดความรักความหวงแหนในศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ประกอบกับการได้มีส่วนร่วมกับผู้คนในชุมชนมากขึ้นทำให้เกิดความแข็งแรงทางความคิดและจิตใจร่วมกัน

3.2 ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ผู้เข้าอบรมมีความชื่นชมตนเองในการทำงาน ความคิด และการช่วยเหลือผู้อื่นตามความถนัดของตนเอง

3.3 ความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น ผู้เข้าอบรมมีความรัก ความเข้าใจ และเกิดความสามัคคีขึ้นในเบื้องต้นจากการสนทนาร่วมกันมากขึ้น การได้เสนอแนะออกความคิดเห็น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในชุมชนร่วมกัน

ตาราง 27 การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ ของผู้เข้าอบรม

ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านเจตคติ
-ผู้เข้าอบรมรู้ความเป็นมาของชุมชนจากผู้รู้ในชุมชน และเรียนรู้การทำศิลปะจากวัสดุท้องถิ่น	-ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะการทำสบูโยกล้วย, จานชานอ้อย, ดอกมะลิจากกระดาษทิชชู, จิตรกรรมฝาผนังจากการปั๊มสีผ่านบล็อก	-ผู้เข้าอบรมเรียนรู้อย่างสนุกสนานกับกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง และมีความต้องการให้เกิดกิจกรรมในครั้งต่อไป
-ผู้เข้าอบรมเรียนรู้สถานที่สำคัญในชุมชน และประเพณีสำคัญ การตัดบาตรนาฬิกาขาว	-ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม, การเข้าสังคม จากการมีส่วนร่วม	-ผู้เข้าอบรมมีแนวคิดในการนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริม
-ผู้เข้าอบรมเรียนรู้การออกแบบศิลปะท้องถิ่นเบื้องต้น	-ผู้เข้าอบรมได้ฝึกทักษะการออกแบบและนำไปประยุกต์ใช้	จากการเรียนรู้ศิลปะดอกไม้ประดิษฐ์
-ผู้เข้าอบรมรู้การนำศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรม	กับชุมชนได้	-ผู้เข้าอบรมประทับใจคนในชุมชนจากผลของการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์จากการสังเกตตามสภาพจริง ในด้านความรู้ ผู้เข้าอบรมมีการถามและตอบข้อซักถามกับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน รวมไปถึงวิทยากรจากภายนอกชุมชนและมีการจดบันทึกสิ่งสำคัญไว้เป็นความรู้ในด้านวัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนกระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนเทคนิคการสร้างศิลปะในชุมชน เพื่อบันทึกไว้สำหรับเป็นข้อมูลในการปฏิบัติครั้งต่อไป โดยผู้เข้าอบรมจะทำการบันทึกในกิจกรรมที่ตนสนใจ และสามารถปฏิบัติได้ดีได้ทั้งหมด 20 คนหรือ ร้อยละ 100 **ด้านทักษะ** ผู้เข้าอบรมมีการฝึกปฏิบัติมีการเข้าร่วมร้อยละ 100 และมีการปฏิบัติตามได้ในการสร้างผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมศิลปะได้ผ่านทุกกิจกรรมในระดับดี และมีผู้ปฏิบัติได้ตามเกณฑ์การเข้ารับการสร้างเพื่อประกอบอาชีพเสริมในการประดิษฐ์ดอกไม้จำนวน 3 คน จากทั้งหมด 20 คน และสามารถปฏิบัติจนเกิดเป็นอาชีพเสริมได้แสดงให้เห็นถึงการมีทักษะทางการทำผลิตภัณฑ์จนเป็นที่ยอมรับในระดับการพัฒนาอาชีพ ผู้เข้าอบรมปฏิบัติได้ดีในกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เป็นการปฏิบัติในการทำแผนที่ชุมชน และการใช้ศิลปะกับการพัฒนาพื้นที่ในเทคนิคการสร้างผลงานจิตรกรรมบนฝาผนังด้วยเทคนิค สเตนซิล **ด้านเจตคติ** ผู้เข้าอบรม มีแนวคิดที่ดีต่อการเข้าอบรมในส่วนของการอนุรักษ์และมีความรู้สึกดีต่อชุมชนของตนเองในระดับที่สูงที่สุดจากการตอบแบบสอบถามร้อยละ 100 และมีแนวคิดที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีความรู้สึกที่ประทับใจ ภาคภูมิใจในตนเองในด้านการคิดสร้างสรรค์ของตนสู่การพัฒนาด้านการออกแบบของตนและให้ความสำคัญของวิธีการกระบวนการออกแบบโดยใช้การเรียนรู้แบบหลักการคิดเชิงออกแบบเพิ่มขึ้นทั้งหมด 18 คนหรือร้อยละ 80 ของผู้เข้าอบรม

ในทางส่วนของกลุ่มผู้นำชุมชน เห็นถึงความสนใจในประเด็นสำคัญดังกล่าวจึงทำการบันทึกองค์ประกอบความรู้ในแต่ละกิจกรรมและจะจัดทำเพื่อเป็นองค์ความรู้ในระบบดิจิทัลและป้ายองค์ความรู้ติดตั้งภายในศูนย์การเรียนรู้ในโครงการถัดไป

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์เสนอแนะประสานงานกับผู้นำชุมชน โดยการแนะนำส่งเสริมในเรื่องของการติดต่อประสานงานกันภายในชุมชนเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนให้มีการจัดรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นขึ้นเป็นระยะ และเชิญผู้ที่สนใจภายนอกหรือใกล้เคียงชุมชนเข้าร่วมกัน ได้แก่ โรงเรียน ปราชญ์จากชุมชนใกล้เคียง ผู้เข้าอบรมจากภายในที่สนใจกิจกรรมที่จัดจะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เข้าอบรมและปราชญ์ผู้รู้ในชุมชน ประกอบกับสถานที่ใช้ในการอบรมภายในชุมชน เนื่องจากผู้เข้าอบรมต้องได้รับความสะดวกสบายในการอบรมเพื่อการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและเหมาะสมกับเวลา ปราชญ์ชุมชนหรือผู้รู้จะต้องอธิบายเป้าหมายของการถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่น มีการปฏิบัติการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และให้

ผู้เรียนร่วมรับรู้ผลการประเมินตนเอง ประเมินการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงอยู่เสมอ

ผลการประเมินผลงานทั้ง 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี

จากผลการประเมินผลงานจากผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน และจากวิทยากรภายนอก รวม 3 คนในแต่ละกิจกรรมร่วมกัน ได้คะแนนผลงานกิจกรรมทั้งหมด 6 กิจกรรม ดังนี้

ตาราง 28 คะแนนเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลงานทั้ง 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุพรรณบุรี

กิจกรรม	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	9.15	0.59	ผ่าน
กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ	8.75	0.64	ผ่าน
กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น	7.25	0.64	ผ่าน
กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน	8.55	0.89	ผ่าน
กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	8.35	0.67	ผ่าน
กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง	8.75	0.44	ผ่าน
รวม	8.47	0.15	ผ่าน

จากตาราง แสดงคะแนนของผลงานทั้ง 6 กิจกรรม โคนผลงานของผู้เข้าอบรมมีคุณภาพของผลงานในระดับผ่าน มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 8.75 กิจกรรมที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ กิจกรรมเข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.15 รองลงมา มี 2 กิจกรรมที่ค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือกิจกรรมแผนที่ทำมือ และกิจกรรมศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.75

ผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ตาราง 29 คะแนนเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ลำดับที่	ข้อสังเกตพฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
1.	มีความสนใจในการร่วมอบรม	1.00	0.00	ผ่าน
2.	มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าอบรมภายในกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน	1.00	0.00	ผ่าน
3.	มีความสนุกสนานในขณะอบรม	1.00	0.00	ผ่าน
4.	มีการตอบคำถาม ในระหว่างอบรม	0.80	0.41	ผ่าน
5.	มีการซักถาม กันในระหว่างอบรม	0.60	0.50	ผ่าน
6.	มีการแสดงความคิดเห็นต่าง คิดแบบใหม่	0.80	0.41	ผ่าน
7.	มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน	0.80	0.41	ผ่าน
8.	แสดงความยินดี ชื่นชมผลงานของผู้อื่น	1.00	0.00	ผ่าน
9.	มีการเก็บรักษาความสะอาดในระหว่างอบรม	0.80	0.41	ผ่าน
10.	มีความตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมอบรม	0.60	0.50	ผ่าน
	รวม	0.84	0.23	ผ่าน

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรีอยู่ในเกณฑ์ ผ่าน โดยพฤติกรรมที่มีระดับสูงสุด รวม 4 ข้อคือ มีความสนใจในการร่วมอบรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าอบรมภายในกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน มีความสนุกสนานในขณะที่อบรม แสดงความยินดี ชื่นชมผลงานของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ซึ่งคะแนนภาพรวมของพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมอยู่ในระดับผ่าน ($\bar{X} = 0.84$)

ผลการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ตาราง 30 คะแนนเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ลำดับ ที่	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
1.	ประสิทธิภาพการทำงาน	0.60	0.50	ผ่าน
2.	มีขั้นตอนในการทำงาน	0.65	0.49	ผ่าน
3.	ผลสำเร็จของชิ้นงาน	0.70	0.47	ผ่าน
4.	การแก้ปัญหา	0.70	0.47	ผ่าน
5.	การร่วมมือในการปฏิบัติงาน	0.65	0.49	ผ่าน
	รวม	0.66	0.01	ผ่าน

จากตาราง แสดงให้เห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มของผู้เข้าอบรม รายการที่มีคะแนนสูงสุดคือ ผลสำเร็จของชิ้นงาน และการแก้ปัญหา อยู่ในระดับผ่าน ($\bar{X}=0.70$) รองลงมาได้แก่ มีขั้นตอนในการทำงาน และ การร่วมมือในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}=0.65$) โดยภาพรวมของการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มอยู่ในระดับผ่าน ($\bar{X}=0.66$)

ผลประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือ ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผลการวิเคราะห์จากการตอบแบบสอบถามด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบของผู้เข้า
อบรมได้ผลสรุป ดังนี้

ตาราง 31 คะแนนเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของผลการประเมินผลความ
พึงพอใจที่มีต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
สุพรรณบุรี

รายการประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ
ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ได้แก่ 1.ด้านผู้เข้าอบรม 2. ด้านวัตถุประสงค์
3.ด้านกิจกรรมและวิธีสอน 4.ด้านการประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน มีผู้ตอบจำนวน 20 คน

1. เพศ	ชาย	7	คน	คิดเป็นร้อยละ 35
	หญิง	13	คน	คิดเป็นร้อยละ 65
2. อายุ	21 -40 ปี	3	คน	คิดเป็นร้อยละ 15
	41-60 ปี	10	คน	คิดเป็นร้อยละ 50
	60 ปีขึ้นไป	7	คน	คิดเป็นร้อยละ 35
3. วุฒิการศึกษาประถมศึกษา		4	คน	คิดเป็นร้อยละ 20
	มัธยมศึกษา	12	คน	คิดเป็นร้อยละ 60
	ปริญญาตรี	3	คน	คิดเป็นร้อยละ 15
	สูงกว่าปริญญาตรี	1	คน	คิดเป็นร้อยละ 5
4. อาชีพ	ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	10	คน	คิดเป็นร้อยละ 50
	รับราชการ/วิสาหกิจ	1	คน	คิดเป็นร้อยละ 5
	รับจ้าง	4	คน	คิดเป็นร้อยละ 20
	เกษตรกร	5	คน	คิดเป็นร้อยละ 25

5. ประสบการณ์การทำงานในชุมชน

4-6 ปี	3	คน	คิดเป็นร้อยละ 15
7-9ปี	12	คน	คิดเป็นร้อยละ 60
มากกว่า10ปี	5	คน	คิดเป็นร้อยละ 25

6. ตำแหน่งการทำงานร่วมกับชุมชน

ผู้นำชุมชน	1	คน	คิดเป็นร้อยละ 5
คณะกรรมการชุมชน	5	คน	คิดเป็นร้อยละ 25
ปราชญ์ชุมชน	3	คน	คิดเป็นร้อยละ 15
ครูสอนศิลปะในชุมชน	1	คน	คิดเป็นร้อยละ 5
นักจัดกิจกรรมชุมชน	1	คน	คิดเป็นร้อยละ 5
คนในชุมชน	9	คน	คิดเป็นร้อยละ 45

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
ด้านผู้เข้าอบรม			
1.กิจกรรมมีความสอดคล้องกับชุมชนและให้ความรู้ เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม	4.55	0.60	มากที่สุด
2.เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้ เข้าอบรม	4.45	0.83	มาก
3.กิจกรรมมีความเหมาะสมกับทักษะความสามารถของผู้ เข้าอบรม	4.05	0.94	มาก
4.กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงออกอย่าง อิสระ	4.60	0.50	มากที่สุด
5.กิจกรรมส่งเสริมความมั่นใจและความภูมิใจในการ สร้างผลงานศิลปะท้องถิ่นของผู้เข้าอบรม	4.05	0.69	มาก

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่า S.D.	ความหมาย
ด้านจุดประสงค์			
1.จุดประสงค์มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เข้าอบรม	4.50	0.51	มาก
2.จุดประสงค์ที่กำหนดผู้เข้าอบรมสามารถบรรลุเป้าหมายได้	4.00	0.73	มาก
4.กิจกรรมนี้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าใจลำดับขั้นตอนของเนื้อหาได้ตามผู้สอนกำหนด	4.25	0.64	มาก
ด้านกิจกรรมและวิธีสอน			
1.กิจกรรมนี้ส่งเสริมความรู้ในหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นให้กับผู้เข้าอบรม	4.40	0.50	มาก
2.กิจกรรมนี้ส่งเสริมพัฒนาการทางการคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เข้าอบรม	4.15	0.59	มาก
3.กิจกรรมให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม	4.10	0.64	มาก
4.สื่อการเรียนรู้ในกิจกรรมช่วยให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญา ศิลปะท้องถิ่น และหลักการออกแบบ ได้ดีขึ้น	4.50	0.69	มาก
5.วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้มีส่วนช่วยให้ผู้เข้าอบรมเรียนรู้ และมีความพร้อมในการทำงาน	4.45	0.51	มาก
6.ผู้ให้ความรู้จัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม	4.20	0.70	มาก
7.ผู้เข้าอบรมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรม	4.20	0.77	มาก
ด้านการประเมินผล			
1.ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจจากการทำกิจกรรม	4.20	0.52	มาก
2.ผู้เข้าอบรมสามารถทำงานได้ตามขั้นตอนที่กำหนด	4.10	0.64	มาก
3.ผู้เข้าอบรมเกิดลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน	4.15	0.67	มาก
4.ผู้เข้าอบรมสามารถทำผลงานได้ในระดับที่พอใจ	4.45	0.60	มาก
รวม	4.30	0.12	มาก

จากตารางพบว่าผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=4.30$) โดยรายการประเมินที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงออกอย่างอิสระ และเนื้อหากิจกรรมผู้เข้าอบรมสามารถปฏิบัติได้จริง อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.60$) รองลงมาได้แก่ กิจกรรมมีความสอดคล้องกับชุมชนและให้ความรู้เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) ส่วนใน ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นต่อหลักสูตร / ข้อเสนอแนะอื่นๆ พบว่ามีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันมากที่สุด ได้แก่ “การอบรมรูปแบบศิลปะท้องถิ่นมีความจำเป็นต่อการส่งต่อภูมิปัญญาเป็นอย่างมาก” และ “อยากเรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชนอีกครั้ง” สรุปได้ว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการอบรมเรียนรู้ตามรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ทำให้เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชน การมีส่วนร่วมและสืบสานส่งต่อภูมิปัญญาได้

ระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลผลกระทบออกเป็น 3 ด้าน 1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน 2) ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน 3) ด้านการพัฒนาชุมชน

ด้านเศรษฐกิจชุมชน

ผลจากการสัมภาษณ์ของผู้เข้าอบรมในด้านเศรษฐกิจในส่วนของกรขายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ส่งผลสำคัญต่อค่าใช้จ่ายภายในชุมชนรวมถึงการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียของกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน จากการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2564 ในช่วง 4 เดือนสุดท้ายของปีได้แก่ เดือนกันยายน ถึงเดือนธันวาคม รวมกับ 4 เดือนสุดท้ายของปี 2565 ที่สอดคล้องกับช่วงระยะหลังจากการทดลองรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ในปี 2566 ได้ผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ผลิตภัณฑ์/เดือน,ปี รายได้	ค่าเฉลี่ย \bar{X} ก.ย. 2564-ธ.ค.64	ค่าเฉลี่ย \bar{X} ก.ย.2565-ธ.ค.2565	ค่าเฉลี่ย \bar{X} ก.ย.2566-ธ.ค.2566
1.สบู์ยอกกล้วย	20,916.67 บาท	18,250 บาท	21,583.33 บาท
2.จานกาบหมาก	2,800 บาท	2,600 บาท	2,933.33 บาท
3.ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย	10,833.33 บาท	7,500 บาท	11,500 บาท

ผลจากการวิเคราะห์รายได้เฉลี่ยจากผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อเดือนของปี 2564 2565 และ 2566 ของเดือนตุลาคม ถึง เดือน ธันวาคม ผลการวิเคราะห์รายได้เฉลี่ยไตรมาสหลัง 3 เดือนของสินค้าสำคัญ 3 ชนิดในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรีมีรายได้เพิ่มขึ้นในปี 2566 หลังจากเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ปัจจัยสำคัญได้แก่ มีจำนวนผู้รู้และผู้ผลิตเพิ่มมากขึ้นทำให้การผลิตผลิตภัณฑ์มีจำนวนการผลิตและออกจำหน่ายได้มากขึ้นส่งผลให้รายได้ต่อเดือนมากขึ้นจากปี 2564 และ 2565 โดยในปี 2566 ผลค่าเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์เท่ากับ 1. สบู์ยอกกล้วย 21,583.33 บาท 2. จานกาบหมาก 2,933.33 บาท 3. ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย 11,500 บาท เมื่อเทียบกับปี 2564 และ 2565 จะเห็นได้ชัดว่ายอดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีจำนวนการขายที่เพิ่มมากขึ้น ดังนี้ ในปี 2565 ผลิตภัณฑ์ที่ 1 สบู์ยอกกล้วย ยอดขายเพิ่มขึ้น 3,333.33 ผลิตภัณฑ์ที่ 2 จานกาบหมาก ยอดเพิ่มขึ้น 333.33 บาท ผลิตภัณฑ์ที่ 3 ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย ยอดขายเพิ่มขึ้น 4,000 บาท ในปี 2564 ผลิตภัณฑ์ที่ 1 สบู์ยอกกล้วย ยอดขายเพิ่มขึ้น 666.67 ผลิตภัณฑ์ที่ 2 จานกาบหมาก ยอดเพิ่มขึ้น 133.33 บาท ผลิตภัณฑ์ที่ 3 ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย ยอดขายเพิ่มขึ้น 666.67 บาท ซึ่งสรุปได้ว่าทางค่าเฉลี่ยยอดขายในไตรมาสตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึง ธันวาคม ของปี 2564 2565 มียอดขายของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นในปี 2566 โดยมีนัยยะสำคัญที่ยอดการขายสินค้าเพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญ และอีกประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ของผู้วิจัยคือในปี 2566 ชุมชนมีการฟื้นตัวหลังจากช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด (Covid-19) ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเข้าชมมากขึ้นกว่าปี 2564 และ 2565

ด้านรายได้ชุมชน	ด้านรายได้รายบุคคลเสริม
1.ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากปี 2564 และ 2565 ในช่วงระยะเวลาเดียวกันในเดือน กันยายน – ธันวาคม มีรายได้เฉลี่ยด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวน 2 รายการได้แก่ 1. สบู่โยกกล้วย 2. ผลิตภัณฑ์จานกาบหมาก 3. ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย 2.ด้านผลิตภัณฑ์ใหม่ดอกมะลิจากกระดาดาชิทชู ยังไม่มีรายได้หลักจากชุมชน	1. รายได้รายบุคคลจากผลิตภัณฑ์ 3 รายการเพิ่มขึ้นต่อคนเฉลี่ยอยู่ที่ 30-40 บาท / วัน / คน 2.จากการเรียนรู้ดอกมะลิจากกระดาดาชิทชู มีคนสนใจเรียนรู้และหารายได้เสริมจำนวน 3 คน และได้รายได้เพิ่มขึ้นต่อเดือนจำนวน 300-500 บาท ต่อเดือนทั้ง 3 คน

ผลการวิจัยผลกระทบด้านเศรษฐกิจพบว่า ในด้านสถิติจากการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงธันวาคม ของปี 2564 -ปัจจุบัน 2566 ในด้านเศรษฐกิจทางชุมชน พบว่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีจำนวนการขายที่เพิ่มมากขึ้นในทุกผลิตภัณฑ์ และมีรายได้เฉลี่ยรวม 3 ปีย้อนหลังในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม ของปี 2564-2566 ปัจจุบัน ดังนี้ 1.สบู่โยกกล้วย 20,250 บาท / เดือน 2. จานกาบหมากและชานอ้อย 2,844.50 บาท / เดือน 3. ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย 8,000 บาท / เดือน

ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน

ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตในชุมชนหลังจากผู้เข้าอบรมเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) สภาพแวดล้อม 3) กิจกรรมส่งเสริมชุมชน ดังนี้

1) ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้เข้าอบรมในชุมชนหลังจากอบรมแล้วได้พัฒนาทักษะด้านการออกแบบ โดยจัดทำารต่อยอดออกแบบผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจำหน่ายทั้งหมด 3 ผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน ดังนี้

1.1) สบู่โยกกล้วยมีการผลิตสินค้าขึ้นในลักษณะใหม่จำนวน 2 รูปแบบได้แก่ สบู่โยกกล้วยรูปหัวกล้วย และสบู่โยกกล้วยรูปหัวใจกุหลาบ

1.2) จานกาบหมาก มีการผลิตสินค้าทดแทนและลดต้นทุน 1 รูปแบบ ได้แก่จานกระดาดาชานอ้อย

1.3) จัดเพิ่มการผลิตผลิตภัณฑ์ด้านหัตถกรรมดอกมะลิจากกระดาษชำระ มีการผลิต และส่งให้กลุ่มพัฒนาอาชีพ โดยผู้เข้าอบรมในชุมชนจำนวน 3 คนที่เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

2) ด้านสภาพแวดล้อม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชนผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ผ่านศิลปะและการรวบรวมองค์ความรู้จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ สำคัญในชุมชน ดังนี้

2.1) ชุมชนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนสำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจ สำหรับการเรียนรู้ภูมิปัญญาภายในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยขึ้น 1 จุด โดยมีการบรรจุ ผู้ให้ความรู้ ปราชญ์ชุมชนด้านภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ จำนวน 5 ท่าน และผู้ให้ความรู้จะมีรายได้ จากการบรรยาย และต้อนรับคณะที่สนใจ

2.2) สร้างสถานที่สำคัญในชุมชน (Landmark) จิตรกรรมฝาผนังที่จัดทำร่วมกัน ด้วยสมาชิกในชุมชนจำนวน 1 ผนังขนาด 10 x 2.5 เมตร ด้านหน้าศูนย์การเรียนรู้ฯ สำหรับ ถ่ายภาพ และตกแต่งสถานที่ให้เกิดความงาม

2.3) จัดทำแผนที่ชุมชนขนาด 2 x 3 เมตร ด้านหน้าชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย จำนวน 1 บ้าย เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้ทีสนใจ สร้างการเยี่ยมชมให้ครบเกิดการ หมุนเวียนอย่างมีระบบให้กับชุมชน

3) กิจกรรมส่งเสริมชุมชน 1) กิจกรรมหัตถกรรมเปิดสอนประดิษฐ์ดอกมะลิจาก กระดาษทิชชู จำนวน 1 กลุ่ม ราคา 30 บาท/1ท่าน ใช้เวลาเข้าร่วม 3 ชั่วโมง 2) กิจกรรมศิลปะ ระบายสีประติมากรรมหล่อปูนพลาสเตอร์สัญลักษณ์กล้วย ร่วมกับนักท่องเที่ยวราคา 50 บาท/1 ขึ้น ใช้เวลาร่วมกิจกรรม 1 ชั่วโมง 3) กิจกรรมทำสบู่เอยกล้วย รับผู้เข้าอบรมรอบละ 20 คน คนละ 50 บาท/ 1 ผู้เข้าอบรม ใช้เวลาเข้าร่วม 2 ชั่วโมง 4) กิจกรรมปัมจานกระดาษชานอ้อยกับวัสดุ ธรรมชาติในชุมชน 20 บาท/1 ผู้เข้าอบรม ขึ้นต่ำในการเข้าร่วมจำนวน 20 คน 1 ชั่วโมง สร้างช่าง ใหม่ที่ให้ความรู้ทั้ง 4 กิจกรรมรวม 10 คน และเกิดรายได้จากการเปิดอบรมกิจกรรมให้กับช่างใหม่

สรุปได้ว่าผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตในชุมชนหลังจากเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ผู้เข้าอบรมได้นำ ความรู้ ทักษะ และหลักการคิดเชิงออกแบบไปสร้างสรรค์ ปรับประยุกต์ใช้เกี่ยวกับ ความสร้างสรรค์ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมชุมชน ในมิติของการปรับประยุกต์ใช้ ของคนภายในชุมชนบนประสบการณ์จริง ใช้จริงหลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดย ความร่วมมือของชุมชนฯ จัดทำให้ผู้เข้าอบรมมีการประกอบอาชีพเสริมจำนวน ร้อยละ 100 ของผู้

เข้าอบรม รวม 20 คน มีการผลิตผลิตภัณฑ์ส่งขายภายในชุมชนหลังจากอบรม และมีผู้สร้างรายได้เสริมจากการประดิษฐ์ดอกไม้จำนวน 3 คน ในส่วนของรายได้เสริม

ด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา 2) การร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4) การร่วมสรุปติดตามประเมินผล ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ชุมชนมีการคิดแก้ไขปัญหาพร้อมกันโดยการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชนร่วมกัน ทำให้เข้าใจถึงจุดสำคัญในการวางแผนสร้าง แนวทางชุมชนร่วมกันได้ทั้งหมด 2 แนวทางคือการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา เรียนรู้ชุมชน และการสร้างช่างผู้สืบทอดภูมิปัญญาภายในชุมชน และจัดการค้นหาปัญหา

2) การร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม ชุมชนได้กำหนดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาทั้งหมด 3 หน่วยการเรียนรู้ 6 กิจกรรม และหลังจากอบรมมีการระดมความคิดเห็นสร้างกิจกรรมประจำชุมชน จำนวน 4 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมภายในชุมชนร่วมกับคนในชุมชนและยังเป็นการได้พบทบทวนภูมิปัญญาอย่างสม่ำเสมอ

3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีการแบ่งหน้าที่ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีผู้เข้าอบรมบางส่วนมีความต้องการเข้าร่วมเป็นส่วนในการพัฒนาชุมชนที่ตรงกับสิ่งที่ถนัดและชัดเจนมากขึ้น จึงได้หน้าที่ดูแลศูนย์การเรียนรู้ และเป็นผู้ถ่ายทอดกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม จำนวน 4 คน และผู้เข้าอบรมส่วนที่เหลือขอเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ให้วิสาหกิจในชุมชน

4) การร่วมสรุปติดตามประเมินผล หลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตร มีการร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม หลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรชุมชนมีการจัดตั้งการระดมความคิดเห็นในส่วนของการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนทุก 3 เดือน เพื่อร่วมทบทวนการจัดกิจกรรมและวางแผนดำเนินกิจกรรมล่วงหน้าใน 3 เดือนถัดไปโดยให้คนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการสนทนาร่วมกัน

สรุปผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปจากผลกระทบด้านปฏิสัมพันธ์ชุมชน ในประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา 2) การร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4) การร่วมสรุปติดตามประเมินผล ได้ผลสรุปชุมชนมีการระดมความคิดเห็นร่วมกันผ่านการมีส่วนร่วมกันสนทนากลุ่ม พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนกิจกรรม และสรุปผลการดำเนินการทุก 3 เดือน พร้อมกับการวางแผนกิจกรรมศิลปะในการถ่ายทอด

ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจภายในชุมชน 1 เดือน ต่อ 1 กิจกรรม โดยผู้เข้าอบรมมาเป็น ผู้ถ่ายทอดใหม่ หรือผู้รู้คนใหม่

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการสนทนาร่วมกัน จัดการประชุม จัดโครงการ และจัดกิจกรรมชุมชน พบว่าชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ไปในทางที่ดีขึ้น โดยวิเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกัน	การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน
ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ คนในชุมชนได้ร่วมกันคิด ทำให้ได้รับฟังกันมากขึ้นมีเป้าหมายตรงกัน การจะจัดโครงการหรือกิจกรรมทำให้ไม่ต้องพูดเยอะ ”	ปราชญ์ชุมชนกล่าวถึงการทำงานร่วมกันว่า “ มาทำงานร่วมกันทำให้ไม่เหนื่อยมาก ก่อนหน้านี้ทำงานคนเดียวบางทีก็ท้อ เบื่อและอยากไปหางานทำที่อื่น ”
ปราชญ์ชุมชนกล่าวถึงเรื่องความคิด “ ช่วยกันคิดมันง่าย มีการพูดคุยกันบ้างทำให้เข้าใจกัน ”	สมาชิกในชุมชน “ ไม่มีโอกาสได้มาทำงานร่วมกันมากนัก ส่วนใหญ่ตัวใครตัวมัน นานๆทีจะได้มาทำงานด้วยกัน ”
สมาชิกในชุมชน กล่าวว่า “ บางทีเราก็คิดไปเองทำไปเองไม่ได้ถามใคร ได้มาคุยกันบ้างก็ดี ” นักคิดปะในชุมชน กล่าวว่า “อยากให้เกิดถึงกิจกรรม ชุมชนต้องมีกิจกรรมจะทำให้ทุกคนมาร่วมกัน”	ผู้นำชุมชนกล่าวว่า “ ถ้าร่วมกันตั้งเป้าหมายด้วยกันมันจะง่ายมาก มันดีกว่าคิดและทำคนเดียว ทุกคนรู้หน้าที่ทำให้ทำงานง่าย ถึงจะไม่ดีทั้งหมด แต่ก็สบายใจ ไม่ต้องมานั่งพูดอะไรซ้ำๆไปมาหลายครั้ง”

สรุปได้ว่าปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ได้ประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วม 2 ประเด็น 1. การมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกัน 2. การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ในส่วนของการคิดร่วมกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การที่คนในชุมชนได้ร่วมกันคิด เสนอความคิดเห็นทำให้การทำงานมีระบบแบบแผน มีความชัดเจนในการตั้งเป้าหมายร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ประเด็นสำคัญคือ การทำงานร่วมกันทำให้รู้จักกันมากขึ้น มีสังคมไม่แบ่งแยก มีการพึ่งพาอาศัยกัน การทำงานการจัดโครงการ กิจกรรม มีการวางแผนและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันทำให้ผลสำเร็จออกมาดีมากขึ้น

ตาราง 32 ตารางเปรียบเทียบการปรับปรุงรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

กระบวนการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่น	
1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น และภูมิปัญญาจากงานวิจัย เอกสาร	1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากงานวิจัย และจากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศจำนวน 2 ชุมชนในด้านผลิตภัณฑ์ยอดเยี่ยม กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาและพัฒนาอาชีพยอดเยี่ยม
2. วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ	2. วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ
3. ออกแบบรูปแบบศิลปะท้องถิ่น 1. สร้างเป้าหมาย 2. กำหนดหัวข้อการเรียนรู้ 3. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. กำหนดหน้าที่ 5. ทดลองปฏิบัติ 6. เรียนรู้ผ่านพี่เลี้ยง 7. การประเมินผล	3. ออกแบบรูปแบบศิลปะท้องถิ่น 1. สร้างเป้าหมาย ร่วมกัน G-P 2. กำหนดการเรียนรู้ L 3. ลงมือปฏิบัติ A 4. การถ่ายทอด C 5. การประเมินผล E
4. ออกแบบกิจกรรมศิลปะกับชุมชน	5. ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ
5. ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ	
6. สรุปรายงานผล ประชาสัมพันธ์	6. สรุปรายงาน เผยแพร่

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยหัวข้อ “การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี” ครั้งนี้ ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนศูนย์การเรียนรู้อนุรักษ์พันธุ์กล้วย วิทยาลัยสหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ตัวแทนร้านค้าตลาดชุมชน ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย และความร่วมมือจากภาครัฐ ตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาทั้ง 3 ข้อ 1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี 2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน 3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน การวิจัยมีการกำหนดระยะการวิจัยไว้ทั้งหมด 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษา สำรวจปัญหาความต้องการ ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ในการพัฒนา รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นผ่านการศึกษาร่วมกันแบบ จำนวน 2 แห่ง ที่มีการปฏิบัติการเป็นเลิศในด้านการพัฒนารูปแบบในชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบกับการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาหาความต้องการจำเป็นภายในชุมชนจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักภายในชุมชน และตัวแทนจากองค์กรภายนอกที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือกับชุมชน ระยะที่ 3 ทดลองจัดการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น และระยะที่ 4 ศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้ของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยทั้ง 4 ระยะการวิจัยจะกำหนดให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบระยะการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักผ่านการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ชุมชน และสนทนากลุ่มเพื่อเข้าใจปัญหา และความต้องการจำเป็นในการตั้งกรอบปัญหาเพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

จากการศึกษาเอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี ผู้ถ่ายทอดและผู้เข้าอบรมจะมี

วิธีการถ่ายทอดความรู้จากต้นแบบภูมิปัญญาของตนสู่การปรับออกแบบให้ภูมิปัญญามีลักษณะใหม่อยู่เสมอ โดยผสมแนวคิดหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และทฤษฎีการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนผ่านการมีส่วนร่วม และการคิดเชิงออกแบบในการพัฒนาชุมชนตนเอง โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติจริงร่วมกันในชุมชนทำให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ ทักษะ การสร้างผลิตภัณฑ์ และการออกแบบ เป็นกระบวนการคิดในการทำความเข้าใจในปัญหา โดยมีการคิดร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชนร่วมกัน และนำความคิดมุมมองจากหลายคน มาสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหา ประกอบกับการนำแนวคิดนั้นไปทดสอบ และปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้ได้แนวทางรูปแบบที่ตอบโจทย์กับพื้นที่ชุมชน

ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มจาก 15 ท่านที่มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในชุมชน และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของชุมชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการผลิตสินค้าชุมชนมี 3 ประการ ได้แก่ 1) สินค้ามีการออกแบบรูปลักษณะยังไม่เหมาะสม 2) ขาดผู้สืบทอดปราชญ์ชุมชน 3) ขาดการถ่ายทอดส่งต่อองค์ความรู้ สู่การตั้งกรอบปัญหา เพื่อพัฒนาชุมชนควรจัดทำแผนการพัฒนา ประกอบด้วย 1.การสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เพิ่มรายได้ เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างองค์ความรู้ในด้านหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน 2. การสร้างช่างใหม่ สู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปปะทอถัก และงานหัตถกรรมในชุมชน เชื่อมโยงถ่ายทอดสู่แหล่งเรียนรู้โดยรอบชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนสู่การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่น 3. การจัดการเรียนรู้ศิลปปะทอร่วมกับชุมชน ควรมีการตั้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาและศิลปปะทอถักในชุมชน มีเนื้อหาสาระสำคัญด้านประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาสำคัญ การนำศิลปปะทอไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม และกิจกรรมในการเรียนรู้โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 4. สื่อการเรียนรู้ในชุมชน จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ พื้นที่สำหรับเรียนรู้ภายในชุมชนร่วมกัน 5. มีการวัดและประเมินผลของชุมชนสู่การพัฒนา 6. ผู้อบรมหรือช่างใหม่จำนวนผู้อบรมที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง เพื่อให้การอบรมเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง คือ 10 -15 คน / ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน จากข้อมูลทั้งหมด เมื่อได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะทอถักโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี

2. รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักภายในชุมชน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประธานศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี รองประธานศูนย์ ผู้นำวิสาหกิจชุมชน นักวิจัยในชุมชน นักศิลปศึกษา ประชาชนชุมชน ครูเชี่ยวชาญชำนาญการออกแบบวิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี ครูศิลปะโรงเรียนวัดไชนาวาส 3 กลุ่มตัวแทนร้านค้าในชุมชน ตัวแทนสมาชิกในชุมชน และวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ ร่วมกับการวิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่ม ร่วมกันพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น และจากการผลการทดลองใช้รูปแบบกับผู้เข้าอบรม พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้กับผู้เข้าอบรมที่มีประสบการณ์ในชุมชนอย่างน้อย 3 ปี และมีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นในภูมิปัญญากับชุมชนมาก่อน เนื่องจากรูปแบบทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งในความเป็นมาของชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศิลปะกับการพัฒนาชุมชนตนเอง และสามารถต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพและหารายได้เสริมให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน

ผู้วิจัยได้ข้อมูลองค์ประกอบจากการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อนำเสนอเป็นแผนภาพโครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน G-PLACE โดยผู้วิจัยนำด้วยภาษาอังกฤษมาประสานคำมีความหมายดังนี้ G มาจากตัวย่อ Good ที่แปลว่า ดี PLACE แปลว่า สถานที่ รวมกันเป็น Good PLACE หรือ สถานที่ดีโดยมีแนวความคิดมาจากการศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศมาเป็นแนวทาง โดยนำเสนอจากฐานรูปทรงสี่เหลี่ยมด้านข้างสุดที่ใหญ่แข็งแรงเป็นรูปแบบการก่อสร้างพื้นที่ และสูงขึ้นไปสู่ยอดบนสุด แสดงถึงความมั่นคงของรูปทรงสี่เหลี่ยมที่ซ้อนกันลักษณะเปรียบกับการวางโครงสร้างที่แข็งแรงจะต่อยอดได้สูงขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 52 โครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน G-PLACE

ผู้วิจัยได้องค์ประกอบของรูปแบบสำคัญทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) Goal การตั้งเป้าหมาย ร่วมกับ Participation การมีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้เป็นส่วนสำคัญในการตั้งเป้าหมายหลักให้แก่ชุมชนทำให้ชุมชนได้กำหนด หลักการ วัตถุประสงค์ รวมไปถึงกำหนดบุคคลสำคัญในชุมชนให้มีหน้าที่ในการปฏิบัติ ขั้นตอนนี้จึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญโดยการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์จะมุ่งเน้นการกำหนดที่อยู่บนพื้นฐานของการสืบสาน อนุรักษ์ รวมไปถึงการรู้จักพัฒนาสิ่งใหม่ ทำให้เกิดวงจรสำคัญภายในชุมชนและพัฒนาสู่ความยั่งยืน 2) Learning การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในขั้นตอนถัดมา การกำหนดสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาไปอย่างเหมาะสม การเรียนรู้จึงเป็นข้อที่ยึดหลักการและวัตถุประสงค์เป็นหลัก การกำหนดการเรียนรู้ต้องมาจากภูมิปัญญาสำคัญในชุมชน สู่การพัฒนาชุมชนได้จริง 3) Action หรือการปฏิบัติ ขั้นตอนนี้ทำให้การปฏิบัติเกิดขึ้นจริงเป็นขั้นตอนการสร้างความรู้ ทักษะ ให้กับผู้อบรม เกิดการเรียนรู้แบบทบทวนความรู้เดิม เพื่อความชำนาญ และเสริมทักษะหลักการออกแบบ เพื่อเพิ่มทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ 4) Coaching การถ่ายทอดจากวิทยากรที่มีความรู้จากภายนอก และจากภูมิปัญญาที่ใกล้เคียงสร้างให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในการพัฒนาคน ชุมชน ให้เรียนรู้อยู่ตลอด อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มช่องทางการค้า การแลกเปลี่ยน 5) Evolution สิ่งสำคัญในการสรุปผลของการเรียนรู้ในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติในการเข้าอบรมรวมถึงประเมินผลของการออกแบบสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะ เกิดกิจกรรมให้กับชุมชน ทำให้ องค์ประกอบสำคัญทั้ง 5 มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนได้เหมาะกับชุมชน

ในแต่ละพื้นที่ เพราะทุกขั้นตอนต้องมีหลักทฤษฎีการมีส่วนร่วม คนที่มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มเข้าใจปัญหาชุมชน กำหนดหาทางแก้ไข ร่วมกันสร้างเนื้อหา สำคัญของการเรียนรู้ในชุมชน ทดลองปฏิบัติ และประเมินผล ทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

3. ผลสัมฤทธิ์การทดลองใช้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นพัฒนาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วยสุพรรณบุรี โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดกลุ่มผู้เข้าร่วมเรียนรู้ กิจกรรม จำนวน 20 คน มีการศึกษาผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การประเมินผลก่อนและหลังอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดย ความร่วมมือของชุมชน พบว่า คะแนนการประเมินก่อนอบรมของผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ $\bar{X}0.44$)

ส่วนหลังอบรมด้วยรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ $(\bar{X}0.79)$ เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อน อบรมที่ 0.35

3.2 การประเมินชิ้นงาน รวม 6 กิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชน โดยผลงานของผู้เข้าอบรมมีคุณภาพของผลงานอยู่ในระดับ ผ่าน โดยกิจกรรมที่ ได้คะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือกิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง มี คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ $(\bar{X}9.15)$ และกิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ กับกิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 8.75 โดยทั้ง 6 กิจกรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ $(\bar{X}8.47)$ อยู่ในระดับ ผ่าน

3.3 การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชน ผู้เข้าอบรมอยู่ในเกณฑ์ ผ่าน โดยพฤติกรรมในการเรียนรู้อบรมมีเกณฑ์การ พัฒนาไปในทางที่ดีสังเกตจากทั้ง 6 กิจกรรม มีระดับคะแนนรวมพฤติกรรมการเรียนรู้สูงสุดทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้ ความสนใจในการร่วมอบรม, มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าอบรมภายในกลุ่ม และมี ปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน, มีความสนุกสนานในขณะอบรม, แสดงความยินดี ชื่นชม ผลงานของผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ยที่ $(\bar{X}1.00)$ อยู่ในเกณฑ์ผ่าน และมีค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ที่ $(\bar{X}0.84)$

3.4 การประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่ม ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ผู้เข้าอบรมมีผลการสำเร็จของชิ้นงาน และการแก้ปัญหาที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดที่ $\bar{X}0.70$)

และมีค่าคะแนนเฉลี่ยรวมของการประเมินทั้งหมดอยู่ที่ (\bar{X} 0.66) ผ่าน

3.5 การประเมินผลการเรียนรู้ที่ได้จากหลักสูตร ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

3.5.1 ด้านความรู้ ผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น มีผลการเรียนรู้ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คือผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการศึกษาศุมนชน ร่วมกันกำหนดจุดสำคัญภายในชุมชนผ่านการบันทึกข้อมูล รวมถึงจัดทำข้อมูลเพื่อเตรียมทำแผนที่ชุมชน และได้ทำแผนที่ชุมชนจริง ใช้จริงภายในชุมชน มีผลการเรียนรู้ด้านสืบสานงานศิลปะท้องถิ่น ผู้เข้าอบรมได้ความรู้จากการสาธิตตามขั้นตอนกระบวนการ โดยมีผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดและฝึกผู้เข้าอบรมให้เกิดความเข้าใจในการผลิตชิ้นงาน รวมถึงอธิบายช่องทางหารายได้ให้กับผู้เข้าอบรม และมีผลการเรียนรู้การใช้ศิลปะร่วมกับชุมชน ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้การใช้ศิลปะมาสร้างกิจกรรมให้กับชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสบการณ์จากการเรียนรู้จากผู้รู้หรือวิทยากรภายนอก ทำให้การเรียนรู้เกิดการขยายขอบเขตจากเดิม

3.5.2 ทักษะ ผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น มีผลการเรียนรู้ในด้านทักษะการทำงานศิลปะท้องถิ่น ผู้เข้าอบรมได้ฝึกปฏิบัติทำด้วยตนเองจนผลิตออกมาเป็นผลงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทักษะของคนในชุมชนร่วมกัน มีผลการเรียนรู้ด้านทักษะการออกแบบ ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตนเอง และเลือกใช้เอกลักษณ์จากประติมากรรมในชุมชนมาออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และมีผลการเรียนรู้ด้านทักษะการมีส่วนร่วม ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันทำงานเป็นทีม ได้ปฏิบัติตามแบบแผนและการคัดเลือกหน้าที่ให้กับคนในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันตามความสามารถของตนเอง

3.5.3 เจตคติ ผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น มีผลการเรียนรู้ในด้านความรู้สึกที่มีต่อชุมชน ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจในชุมชนตนเอง เกิดความรักความหวงแหนในศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ประกอบกับการได้มีส่วนร่วมกับผู้คนในชุมชนมากขึ้นทำให้เกิดความแข็งแรงทางความคิดและจิตใจร่วมกัน ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ผู้เข้าอบรมมีความชื่นชมตนเองในการทำงาน ความคิด และการช่วยเหลือผู้อื่นตามความถนัดของตนเอง และความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น ผู้เข้าอบรมมีความรัก ความเข้าใจ และเกิดความสามัคคีขึ้นในเบื้องต้นจากการสนทนาร่วมกันมากขึ้น การได้เสนอแนะออกความคิดเห็น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในชุมชนร่วมกัน

3.6 การประเมินผลความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=4.30$) โดยรายการประเมินที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุดคือ กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงออกอย่างอิสระ และเนื้อหากิจกรรมผู้เข้าอบรมสามารถปฏิบัติได้จริง อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.60$) รองลงมาได้แก่ กิจกรรมมีความสอดคล้องกับชุมชนและให้ความรู้เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X}=4.55$) ส่วนใน ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นต่อหลักสูตร / ข้อเสนอแนะอื่นๆ พบว่ามีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันมากที่สุด ได้แก่ “การอบรมรูปแบบศิลปะท้องถิ่นมีความจำเป็นต่อการส่งต่อภูมิปัญญาเป็นอย่างมาก” และ “อยากเรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชนอีกครั้ง” สรุปได้ว่าการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการอบรมเรียนรู้ตามรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ทำให้เกิดการเรียนรู้ภายในชุมชน การมีส่วนร่วมและสืบสานส่งต่อภูมิปัญญาได้

4. ผลการประเมินผลกระทบจากการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ผลกระทบของผู้เรียน หรือช่างใหม่จำนวน 20 คน ที่เรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ดังนี้

4.1 ด้านเศรษฐกิจ การเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น พบว่า ในด้านสถิติจากการเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจในชุมชนตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงธันวาคม ของปี 2564 -ปีปัจจุบัน 2566 ในด้านเศรษฐกิจทางชุมชน พบว่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีจำนวนการขายที่เพิ่มมากขึ้นในทุกผลิตภัณฑ์ และมีรายได้เฉลี่ยรวม 3 ปีย้อนหลังในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม ของปี 2564-2566 ปัจจุบัน ดังนี้ 1.สบูโยกกล้วย 20,250 บาท / เดือน 2. งานกาบหมากและชานอ้อย 2,844.50 บาท / เดือน 3. ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย 8,000 บาท / เดือน และมีการเพิ่มขึ้นของรายได้รายบุคคลจากผลิตภัณฑ์ 3 รายการเพิ่มขึ้นที่ค่าเฉลี่ย 30-40 บาทต่อวัน ต่อคน และมีผู้เข้าอบรมจำนวน 3 คนสร้างรายได้เสริมจากการประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษชำระ 300-500 บาท / เดือน ในด้านการผลิตสินค้าชุมชน มีการเพิ่มผลผลิตด้านศิลปะท้องถิ่นจำนวน 3 ชนิด ดังนี้ 1) สบูโยกกล้วย รูปทรงใหม่ จำนวน 2 รูปแบบ รูปแบบสัญลักษณ์หัวกล้วย และรูปแบบหัวใจดอกกุหลาบ 2) งานกระดาษชานอ้อยประดับวัสดุธรรมชาติ 3) ดอกมะลิจากกระดาษชำระ ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนมีการเพิ่มจุดสำคัญสัญลักษณ์ชุมชนใหม่ จำนวน 3 จุด ได้แก่ 1) ศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วย และ 2) จิตรกรรมฝาผนังศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี จากคนในชุมชน 3) แผนที่ชุมชนศูนย์

อนุรักษ์พันธุ์กล้วย โดยคนในชุมชนร่วมกันคิดและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ทุกขั้นตอนทำให้เกิดการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มจนเป็นผลลัพธ์ที่ชุมชนได้รับ ด้านกิจกรรมของชุมชน ชุมชนมีการกำหนดกิจกรรมในการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นส่วนสำคัญให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาเยี่ยมชมชุมชน โดยกำหนดกิจกรรมขึ้น 4 กิจกรรม ดังนี้ 1) การทำสบู่โยกกล้วย 2) การทำจานจากกระดาษชಾಯ้อย 3) การหล่อประติมากรรมปูนปลาสเตอร์สัญลักษณ์กล้วย 4) การประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษชำระ

4.2 การประเมินด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน ของผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่น พบว่า ผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตในชุมชนหลังจากเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตร ศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี ดังนี้ 1) ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ ทักษะ และหลักการคิดเชิงออกแบบไปสร้างสรรค์ ปรับประยุกต์ใช้เกี่ยวกับ ความสร้างสรรค์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้จำนวนผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ รวม 3 ชนิด ได้แก่ 1.1) สบู่โยกกล้วย 1.2) จานกาบหมาก 1.3) หัตถกรรมดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษชำระ 2) สภาพแวดล้อม การปรับทัศนียภาพของชุมชนจัดสรรการจัด และตกแต่งสถานที่ ผ่านการใช้ศิลปะผสมผสานส่งเสริมให้คนในชุมชนได้สร้างสัญลักษณ์ประจำจุดต่างๆ ภายในชุมชนจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 2.1) ศูนย์การเรียนรู้ศูนย์กล้วย 2.2) ผนังถ่ายภาพในชุมชน และแผนที่สัญลักษณ์ชุมชน 2.3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมชุมชน โดยชุมชนมีการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมชุมชน ในมิติของการประยุกต์ใช้โดยคนภายในชุมชนบนประสบการณ์จริง ใช้จริงหลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนฯ จัดทำให้ผู้เข้าอบรมมีการประกอบอาชีพเสริมจำนวน ร้อยละ 100 ของผู้เข้าอบรม รวม 20 คน ดังนี้ 3.1) การจัดกิจกรรมศิลปะกับชุมชนจำนวน 4 กิจกรรม 3.1.1) กิจกรรมหัตถกรรมเปิดสอนประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษทิชชู 3.1.2) กิจกรรมศิลปะระบายสีประติมากรรมหล่อปูนปลาสเตอร์สัญลักษณ์กล้วย 3.1.3) กิจกรรมทำสบู่โยกกล้วย 3.1.4) กิจกรรมปั๊มจานกระดาษชಾಯ้อยกับวัสดุธรรมชาติในชุมชน 3.2) มีการผลิตผลิตภัณฑ์ส่งขายภายในชุมชนหลังจากอบรมกับวิสาหกิจชุมชนใกล้เคียงจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนรั้วใหญ่ และ 3.3) มีผู้สร้างรายได้เสริมจากการประดิษฐ์ดอกไม้จำนวน 3 คน ในส่วนของรายได้เสริม

4.3 การประเมินผลด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชน ของผู้เข้าร่วมอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น พบว่าประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วม 2 ประเด็น 1) การมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกัน 2) การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ในส่วนของการคิดร่วมกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การที่คนในชุมชนได้ร่วมกันคิด เสนอความคิดเห็นทำให้การทำงานมีระบบแบบแผน มีความ

ชัดเจนในการตั้งเป้าหมายร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ประเด็นสำคัญคือ การทำงานร่วมกันทำให้รู้จักกันมากขึ้น มีสังคมไม่แบ่งแยก มีการพึ่งพาอาศัยกันการทำงานการจัดโครงการ กิจกรรม มีการวางแผนและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันทำให้ผลสำเร็จออกมาดีมากขึ้น และมีขั้นตอนสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นระบบแบบแผนในชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา 2) การร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4) การร่วมสรุปติดตามประเมินผล ได้ผลสรุปชุมชนมีการระดมความคิดร่วมกันผ่านการมีส่วนร่วมกันสนทนากลุ่ม พร้อมแลกเปลี่ยนความคิด วางแผนกิจกรรม และสรุปผลการดำเนินการทุก 3 เดือน พร้อมกับการวางแผนกิจกรรมศิลปะในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจภายในชุมชน 1 เดือน ต่อ 1 กิจกรรม โดยผู้เข้าอบรมมาเป็นผู้ถ่ายทอดใหม่ หรือผู้รู้คนใหม่ (ช่างใหม่)

อภิปรายผล

การอภิปรายข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ผลการพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น 3) ผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

1. ผลการพัฒนาในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

จุดสำคัญของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มีดังนี้ การออกแบบลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับคนในชุมชน โดยพัฒนาร่วมกันผ่านการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน จากความต้องการของชุมชน และผู้เข้าร่วมอบรม ผ่านการออกแบบการจัดกิจกรรมโดยใช้หลักการคิดเชิงออกแบบ ร่วมกับการมีส่วนร่วมเป็นหลัก

การออกแบบลักษณะกิจกรรมที่สอดคล้องกับชุมชนและผู้เข้าอบรมเกิดจากการนำองค์ประกอบต่างๆ จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์รายละเอียดเป็นโครงสร้างหลักของรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี แล้วนำไปใช้จัดกิจกรรมทั้งหมดรวม 6 กิจกรรม 4 สัปดาห์ (20 ชั่วโมง) ผบการตอบรับจากผู้เข้าอบรมและผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชนไปในทิศทางที่ดี การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยทางชุมชนเห็นด้วยกับการออกแบบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรีที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้เข้าอบรม และชุมชน

เห็นถึงความสำคัญในการถ่ายทอดและพัฒนาช่างใหม่เกี่ยวกับศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน อีกทั้งการเรียนรู้อาศัยการปฏิบัติจริงบนสถานที่จริงคือชุมชนจากสถานที่ที่เป็นฐานยังสำคัญกับการสร้างภูมิปัญญาที่ดีให้กับผู้เข้าอบรม กฤษณา วงษาสันต์ (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นการเชื่อมโยงไปถึงประสบการณ์ความรู้ทางตรงของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสะสมประสบการณ์จากการทำงานการประกอบอาชีพและการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ และถ้าจะพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีแล้วนั้น หมายถึง เทคนิควิทยาพื้นบ้านได้ตัวอย่างว่าสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างไร โดยมีองค์ประกอบ 2 ประการคือเครื่องมือในการทำสิ่งนั้น ๆ และกระทบกับขั้นตอนในการทำสิ่งนั้น ๆ ซึ่งสามารถแยกได้ในลักษณะความรู้ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น มา รี้ และบ็อบ ทีสเดล (Zane ma Rhea & Bob Teasdale, 2000 อ้างถึงใน สุพันธ์ ทา แซมเพชร, 2547, หน้า 86) ได้แสดงความคิดเห็นถึงความหมายของภูมิปัญญา โดยมีบริบทว่าเป็นผลที่เกิดจากคิดหรือสิ่งที่สังคมมีความเข้าใจร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสังเกตได้จากสังคมท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่าใครเป็นผู้ฉลาด หรือมีภูมิปัญญา ภูมิปัญญาเป็นความฉลาดของสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ความรู้ที่สมบูรณ์เสมอไป ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ทำให้ท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล การใช้คำถามเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นรากฐานการออกแบบรูปแบบหลักสูตรที่ผสมผสานระหว่างหลักการคิดเชิงออกแบบกับการเรียนรู้แบบเข้าใจปัญหา การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานนำมาหาข้อแก้ไขและพัฒนาจนสามารถใช้ได้

การศึกษาในประเทศไทยยังคงเป็นระบบปิด กล่าวคือหลักสูตรในโรงเรียนทั่วประเทศถูกควบคุมโดยกฎระเบียบ คำสั่ง และมีการควบคุมหลายชั้น ทำให้การเรียนรู้ไม่สามารถทำได้อย่างหลากหลาย ความพยายามในการเรียนรู้นอกสถานที่จึงเรียนรู้ได้ลำบากและไม่เกิดผล การปรับเปลี่ยนลักษณะการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยรัฐบาลมีการสนับสนุนให้ชุมชนได้เปิดแหล่งเรียนรู้ให้กับสังคม เปิดการเรียนรู้ในชุมชน และคนในชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกับองค์กรภายนอก ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในวงกว้าง รวมถึงการเปิดการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรท้องถิ่น หรือหลักสูตรระยะสั้นภายในชุมชนแห่งการเรียนรู้ (ประเวศ วะสี, 2561) หลักสูตรนี้จึงมีความเหมาะสมกับประเทศไทยในการที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพสังคมจริง ที่มีทั้งเศรษฐกิจวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ประเพณี ภูมิปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในสถานการณ์จริง โดยมีครูคอยเป็นผู้ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมทาง

ศิลปวัฒนธรรมชุมชน การเรียนรู้ที่สำคัญคือการถ่ายทอดด้วยพี่เลี้ยง (coaching) ในรูปแบบการปฏิบัติสาธิต และติดตามผลกับผู้เรียนรู้ ทำให้เกิดการสืบสาน สืบทอดสู่การประกอบอาชีพได้ในด้านการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น

ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นที่ดีควรเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองต่อสภาพชีวิตของผู้เรียน (การศึกษานอกโรงเรียน., 2543) มีลักษณะ ดังนี้ 1) ตอบสนองความหลากหลายของปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับเพศ ช่วงวัย มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด และทักษะ เน้นกระบวนการสอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะ และสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้อย่างเหมาะสม 2) ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม 3) สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง 4) สามารถพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา 5) ส่งเสริมความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม

ผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นขึ้นมาผ่านการจัดระบบ รวบรวมข้อมูล เพื่อจัดเตรียมการอบรมหลักสูตรในกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และเกิดการมีส่วนร่วมไปในทิศทางเดียวกันของชุมชน ประกอบกับการติดตาม ประเมินผลในทุกกิจกรรมให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ในแต่ละกิจกรรม ผู้วิจัยต้องทำการเตรียมความพร้อมให้กับส่วนต่างๆ ที่จะคอยประสานงานระหว่างผู้รู้ในชุมชน และผู้อบรมให้เกิดความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้รูปแบบเกิดความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการจัดการบริหารหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ได้แก่ 1) เอกสารหลักสูตร มีความชัดเจน สมบูรณ์ ทันสมัย ชี้แนวทางในการวางแผนการจัดกิจกรรมเรียนการสอน 2) ผู้สอนมีคุณภาพ คือ มีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร 3) ผู้เรียนมีความพร้อมเกี่ยวกับความรู้ ทักษะพื้นฐาน พร้อมที่จะเรียนหลักสูตรได้ 4) มีการบริหารหลักสูตร มีทรัพยากรหลักสูตรที่ดี และเพียงพอที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตร 5) มีคณะกรรมการบริหารที่มีองค์ประกอบที่ดี และดำเนินการจัดระบบบริหารจัดการหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ระบบอาจารย์ที่ปรึกษามีประสิทธิภาพพร้อมที่จะให้ข้อมูลและช่วยเหลือแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนกับผู้เรียน 7) มีบรรยากาศทางวิชาการที่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาความรู้ มารยาททางสังคมเพื่อเสริมสร้างทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคมของผู้เรียน และ 8) ระบบควบคุมการใช้หลักสูตร การติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมโดยใช้หลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการมีส่วนร่วม การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นที่เป็นแนวทางหลักการคิดเชิงออกแบบ และการมีส่วนร่วมเข้ามาด้วยเพื่อให้การเรียนรู้ในชุมชนเกิดจากการค้นหาข้อปัญหาพร้อมกัน ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดการตั้งข้อสังเกตร่วมกัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาแบบโครงการหรือ (Project) ไม่ใช่การคิดเห็นของใครคนใดคนหนึ่ง และนำมาสร้างเป็นแบบร่างไว้ เพื่อเป็นต้นแบบสู่การทดสอบจริงและพัฒนา ทำให้ผู้เข้าอบรมได้มีส่วนร่วมในการคิด และออกแบบร่วมกันเกิดความคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน ผู้เข้าอบรมเกิดความภูมิใจในผลงานศิลปะท้องถิ่นของตนเองและของชุมชน อีกทั้งยังรู้จักการนำเอกลักษณ์ในชุมชนสู่การออกแบบในผลงานเพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป จากแนวคิดเชิงออกแบบของ Stanford d.school (2016) ที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Empathy การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย 2. Define การสังเคราะห์ข้อมูล 3. Ideate การระดมความคิดใหม่ๆ 4. Prototype การสร้างแบบจำลอง และ 5. Test การทดสอบ ผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอนเพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้อบรมในการเรียนรู้และสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การตั้งเป้าหมายผ่านการมีส่วนร่วม 2. การเรียนรู้ 3. การลงมือปฏิบัติ 4. การถ่ายทอด 5. การประเมินผล และเผยแพร่ ซึ่งผู้อบรมสามารถคิดออกแบบและสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดีเนื่องมาจากมีขั้นตอนการออกแบบที่เป็นระบบชัดเจนทำให้ผู้อบรมเข้าใจ และสามารถปฏิบัติงานตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผลที่เกิดจากการนำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ 2) ผลการเรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

ผู้อบรมหรือช่างใหม่รู้สึกดี และมีความยินดีในการได้เรียนรู้เกี่ยวกับงานศิลปะในท้องถิ่น และภูมิปัญญาในชุมชนของตนเอง ได้ร่วมช่วยอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาให้คงอยู่และต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยมีปราชญ์หรือผู้รู้เป็นที่เล็ง สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นกับผู้อบรมคือกิจกรรมที่จัดเตรียมไว้เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้อบรมจัดให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญของชุมชนตนเอง การใช้วัสดุชุมชนในการต่อยอด การเรียนรู้ด้านหลักการออกแบบในด้านต่างๆ ผู้เข้าอบรมได้ลงมือปฏิบัติได้เรียนรู้จริง จึงเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดการพัฒนาทักษะตนเอง จนถึงการพัฒนาทักษะการคิดออกแบบให้กับงานในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของคนสำคัญในชุมชนในด้านต่างๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี ประกอบกับการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้ง 3 ด้าน ด้าน

ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ทำให้ผู้อบรมเกิดความยินดีในการเรียนรู้ และวางแผนภูมิปัญญาตนเอง สอดคล้องกับ ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง (2558) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้รูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1. หลักการ 2.วัตถุประสงค์ 3.เนื้อหา 4.การจัดการเรียนการสอน 5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และจากการถอดบทเรียนที่ได้จากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนพบว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและจัดประสบการณ์ภาคสนามให้แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชุมชนของผู้เรียนและชีวิตชาวบ้านในชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรักความภาคภูมิใจในพื้นที่ถิ่นของตนเอง

การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมต้องอาศัยการประเมินจากผู้รู้ในชุมชนร่วมกันกับผู้เข้าเรียนรู้ จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกับการสร้างภูมิปัญญาที่ดี ประกอบกับการประเมินร่วมกับผู้รู้หรือวิทยากรจากคนในองค์กรภายนอก ที่มีความรู้เฉพาะทางที่คนในชุมชนต้องการเรียนรู้เสริม ดังการพัฒนาชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยตมชุมชนต้องการเรียนรู้ด้านหลักการออกแบบ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผู้ประเมินควรมีการประเมินที่หลากหลาย จากการสังเกต การประเมินผลงานในแต่ละชิ้นงาน

2.2 ผลการเรียนรู้กิจกรรมออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น

การออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นเป็นผลที่เกิดขึ้นจากผู้อบรมได้เรียนรู้กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมโดยมีแนวทางจากภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรมชุมชน วัสดุท้องถิ่นนำมาสร้างกิจกรรม ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นมาทางศิลปะ และวัฒนธรรมชุมชน เป็นการทบทวนให้เกิดความเข้าใจและลึกซึ้งถึงรากแท้ของชุมชน เพื่อวางพื้นฐานให้แข็งแรง กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ เป็นกลยุทธ์การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้เดินทางท่องเที่ยวในชุมชนตนเอง ทำให้เกิดการจดจำรายละเอียดในพื้นที่ตนเองผ่านการบันทึกภาพในรูปแบบที่ถนัด นำมาสู่การสร้างแผนที่ในชุมชน กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้ใกล้ชิดกับปราชญ์ชุมชน สัมผัสภูมิปัญญาผ่านการลงมือปฏิบัติ จนเกิดทักษะแก่ตนเองได้ กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน ในกิจกรรมการออกแบบจะเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากการเรียนรู้ภูมิปัญญาสู่การพัฒนาต่อยอด ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ในการพัฒนาความคิดของผู้เรียน กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้อบรมเรียนรู้เข้าใจศิลปะท้องถิ่น และภูมิ

ปัญญาในท้องถิ่นตนเองในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร และเรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค โดยมีปราชญ์ชุมชนหรือผู้รู้คอยเป็นที่เลี้ยงถ่ายทอดให้ความรู้กับผู้เข้าอบรม หลังจากผู้เข้าอบรมมีทักษะแล้ว จึงให้ผู้เข้าอบรมเกิดการคิดออกแบบพัฒนาให้กับผลงานผ่านเอกลักษณ์ของชุมชนตนเองผ่านการเรียนรู้แบบหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการมีส่วนร่วมในการคิดแก้ไขปัญหา รวมถึงการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับนักท่องเที่ยวหรือองค์กรภายนอก

การดำเนินการของรูปแบบมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายและการมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ 3) การปฏิบัติ 4) การถ่ายทอด 5) การประเมินผล ตลอดการทำงานจะมีปราชญ์ชุมชน และพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ ดูแลช่วยเหลือผู้เข้าอบรมตลอดการเรียนรู้ จึงเกิดเป็นความร่วมมือของทุกฝ่าย ส่งผลให้การเรียนรู้ด้านหลักการออกแบบได้พัฒนาช่างใหม่จนประสบผลสำเร็จ ในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ เรียนรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการออกแบบแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาพื้นที่ภายในชุมชนผ่านกิจกรรมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน

3. ผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญของผลกระทบทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้ 3.1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน 3.2) ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน 3.3) ด้านการพัฒนาชุมชน

3.1 ด้านเศรษฐกิจชุมชน

หลังจากการอบรมในด้านมิติเศรษฐกิจของชุมชนได้มีการพัฒนาที่ดีขึ้นในด้านรายได้จากผลิตภัณฑ์โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจย้อนหลังในช่วงเดือนกันยายน ตุลาคม พฤศจิกายน และธันวาคม ของปี พ.ศ. 2564 2565 2566 และนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่ามีรายได้เพิ่มขึ้นในทั้ง 3 ผลิตภัณฑ์สำคัญ เพิ่มขึ้นโดยประเด็นสำคัญมากจาก รูปลักษณะของสินค้าที่น่าสนใจ ลดสิ่งไม่จำเป็นในขั้นตอนการผลิตทำให้เกิดผลกำไรที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับการสร้างช่างใหม่ทำให้เกิดการผลิตจำนวนที่เพิ่มขึ้น โดยแบ่งรายได้ออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

3.1.1) ด้านรายได้ชุมชน ในผลิตภัณฑ์สำคัญ 3 ชนิด สบู่ยกกล้วย จานกาบหมาก ประติมากรรมดินเผารูปกล้วย มีการปรับปรุงลักษณะให้น่าสนใจผ่านการใช้หลักการออกแบบมาส่งเสริมให้กับผลิตภัณฑ์ 1) จากรูปทรงของพิมพ์ในการทำสบู่ และปรับลดขนาดความยาวของใยกล้วยให้สั้นลง มีขนาดความยาวเท่ากัน จัดเรียงให้ดูเหมาะสมกับพิมพ์ของสบู่ ส่งผลให้สบู่ใยกล้วยโดดเด่นขึ้นในด้านรูปทรง และสี ที่ทำให้ผู้บริโภคเห็นความใส่ใจต่อการออกแบบเพิ่มขึ้น 2)

จากบาทบาทมาก มีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการผลิตเป็นกระดาษชานอ้อยที่มีพื้นผิวที่ละเอียดกว่า บาทบาทมาก ประกอบกับการเพิ่มเติมวัสดุดอกไม้ที่มีสีสันสวยงามเพิ่มขึ้นทำให้เกิดความแปลกใหม่ ต่อผลิตภัณฑ์ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นในด้าน พื้นผิว และสี อีกทั้งในด้านต้นทุนการผลิต ลดลงจากราคาบาทบาทมากที่สูงกว่ากระดาษชานอ้อยในอายุการใช้งานที่เท่ากัน ทำให้ส่งผลต่อ กำไรในการขายสินค้าเพิ่มมากขึ้น 3) ประติมากรรมดินเบารูปกล้วย มีการออกแบบมาจาก ประติมากรรมภายในชุมชนผู้การทำสินค้าที่ระลึก ทำให้รูปลักษณะที่น่าสนใจส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มี ความทันสมัย เชื่อมโยงกับโลกศิลปะที่สร้างประติมากรรมของเล่นที่ระลึก (Art Toy) นำมาช่วยใน การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้วิจัยพบการเพิ่มมูลค่าของสินค้าจากการขายสินค้าของวิสาหกิจชุมชนมีผลจาก การ ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความงามในด้าน รูปทรง สี พื้นผิว รวมไปถึงการนำสัญลักษณ์ภายใน ชุมชนมาเป็นส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผ่านการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีราคาไม่สูงเพื่อราคา การผลิตผู้ขายที่ได้กำไรเพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี มีผลิตภัณฑ์ที่ดี จากการเรียนรู้การออกแบบของช่างใหม่ผู้การออกแบบผลิตภัณฑ์เดิมให้เกิดความน่าสนใจด้วย หลักการออกแบบ และหาวัสดุในการผลิตที่ดีราคาไม่สูงมาเป็นต้นทุน

3.2.2) ด้านรายได้บุคคล (ผู้เข้าอบรม) พบว่า รายได้จากกรอบรูปแบบ หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการสร้างผลิตภัณฑ์หลัก จากการอบรมนำมาประกอบอาชีพทำให้เกิดรายได้รายวัน รายเดือนที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับการ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยมีวิทยากรคือช่างใหม่ มาจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ระยะสั้นในการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน หมุนเวียนเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำ ให้เกิดรายได้ และเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาชุมชนส่งผลให้ชุมชนมีภูมิปัญญา กิจกรรม และ รายได้แก่บุคคลในชุมชน หลังจากการอบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้วิจัยพบเห็นการขับเคลื่อนของกลุ่มผู้นำชุมชนที่นำภูมิปัญญามาถ่ายทอดสู่ช่าง ใหม่ และนำมาจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมชุมชนสร้างการเคลื่อนไหวภายในชุมชนร่วมกับนักท่องเที่ยว เป็นการสร้างประโยชน์สองด้านจากการทบทวนภูมิปัญญาของช่างใหม่ เสริมแรงให้ภูมิใจในภูมิ ปัญญาชุมชน และส่งเสริมชุมชนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้ผู้ที่สนใจรวมถึง นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความเข้าใจในชุมชนเพิ่มขึ้น จนสร้างรายได้รายบุคคลให้กับผู้ผลิตภายใน ชุมชนรวมถึงช่างใหม่ผู้การประกอบอาชีพที่มั่นคงกว่าเดิม

3.2 ด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน

การดำเนินการจัดกิจกรรมในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรที่ร่วมมือกันจากภายนอก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน คนในชุมชน ครู โรงเรียน ประชาชนจากภายนอก สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน โดยรอบชุมชน ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรให้สมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพที่ดี เกิดเป็นการมีส่วนร่วมแบบเครือข่ายในชุมชน ผู้วิจัยพบเห็นการร่วมมือเพิ่มขึ้นจากชุมชนที่เชิญองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การการพัฒนาชุมชน มาร่วมงาน (Partner) ด้วยการตัดสินใจของกลุ่มผู้นำชุมชนที่เห็นการพัฒนาจากการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ในขั้นตอนการมีส่วนร่วม สร้างให้เกิดโครงการสำคัญคือการจัดงาน บานานาแฟ ครั้งที่ 1 ที่ได้เกิดการมีส่วนร่วมสำคัญของ จังหวัด อำเภอ ชุมชน องค์กรภายนอก โรงเรียน คนในชุมชน ชุมชนโดยรอบ และประสบความสำเร็จในการจัดงาน จากการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ที่สอดคล้องกับ John M. Cohen and Norman T. Uphoff เสนอว่าหลักการสำคัญคือ หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ 4 ประการ ดังนี้ Cohen and Uphoff (1980) 1) การตัดสินใจ (Decision-Making) สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการริเริ่ม 2) การปฏิบัติการ (Implementation) สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อการจัดสรรทรัพยากร การบริหารงาน การประสาน และการขอความช่วยเหลือ 3) การได้ประโยชน์ (Benefits) สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อการได้ประโยชน์ เช่น รายได้ สิ่งของหรือความพอใจอื่น ทั้งที่เป็นส่วนของชุมชนและบุคคล รวมทั้งผลเชิงลบที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นด้วย 4) การประเมินผล (Evaluation) สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อการประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน และกันภายในชุมชน ในด้านคุณภาพชีวิตในชุมชน มีการปรับเปลี่ยนวิถีสำคัญที่ชัดเจนคือการเลือกประสานงานกับองค์กรภายนอกเพิ่มขึ้นทำให้ชุมชนมีเครือข่ายที่แข็งแรง และมีการพึ่งพากัน รวมถึงการถูกเชิญช่างใหม่ไปเป็นวิทยากรภายนอกให้กับชุมชนใกล้เคียงในการสร้างผลิตภัณฑ์ ทำให้ผลจากการเรียนรู้เกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ผู้การประชาสัมพันธ์ชุมชน ในด้านคุณภาพในเบื้องต้นชุมชนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี และมีรูปแบบที่ชัดเจนมากขึ้น การได้ประโยชน์ร่วมกันเกิดขึ้นกับทุกสมาชิกในชุมชนผ่านการแบ่งหน้าที่ชัดเจน รวมถึงมีการร่วมสรุปผลเป็นไตรมาสชัดเจนส่งผลให้สมาชิก ช่างใหม่ เกิดความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

3.3 ด้านการพัฒนาชุมชน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนถูกแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) การวางแผนกลยุทธ์ในชุมชน 2) การมีส่วนร่วม 3) การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.3.1) การวางแผนกลยุทธ์ในชุมชน ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยวางแผนกลยุทธ์หลังจากอบรบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี คือ

3.3.1.1) การจัดบานานาแฟร์ ครั้งที่ 1 โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภูมิปัญญาชุมชนจากกล้วย กิจกรรมการแข่งขันการประกวดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชุมชน และการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จจากการจัดงานครั้งที่ 1 เนื่องจากมีการประสานงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นประธานเปิดงาน

3.3.1.2) การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการภายในชุมชนผ่านกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เดือนละ 1 กิจกรรม และมีการติดตามและประเมินผลทุก 3 เดือนเพื่อพัฒนาปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

3.3.2) การมีส่วนร่วม ในชุมชนมีการกำหนดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนมีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มร่วมกันเป็นประจำทุก 3 เดือน พร้อมกับการวางแผนกลยุทธ์กิจกรรมต่างๆ เพื่อดำเนินการภายในชุมชน โดยรายละเอียดการสนทนาร่วมกันจะมี 1) จัดตั้งแผนการมีส่วนร่วมในการพูดคุยถึงปัญหา หรือหาวิเคราะห์ชุมชน (SWOT Analysis) ทุก 1 ปี 2) ร่วมวางแผนในการจัดกิจกรรมจากการนำภูมิปัญญา วัสดุชุมชนมาเป็นที่ตั้งในการวางแผน 3) การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของคนในชุมชนเพื่อการดูแลร่วมรักษาชุมชนร่วมกัน 4) การร่วมประเมินผลร่วมกัน โดยชุมชนตั้งการประเมินไว้ทุก 3 เดือน และ 1 ปี ในการประเมินผลตามเป้าที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ โดยข้อบ่งชี้ของการบรรลุผลเชิงปริมาณคือการได้แผนปฏิบัติการพัฒนา และเกิดกิจกรรมทั้งกิจกรรมศิลปศึกษา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกของชุมชนคือ เกิดการมีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการ ความเป็นระบบในการพัฒนางานร่วมกัน และศักยภาพในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือมากขึ้น

3.3.3) การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนมีการเปิดศูนย์การเรียนรู้พันธุ์กล้วยขึ้นหลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน เนื่องจากการรวบรวมองค์ความรู้เป็นสิ่งสำคัญสู่การถ่ายทอด ผู้วิจัยได้ให้พูดคุยร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสิ่งสำคัญที่จะต่อยอดให้กับการอบรมได้ดีที่สุดคือการเก็บรักษาความรู้ภูมิปัญญาและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถให้คนในชุมชนได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาได้ และให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ได้โดยทางศูนย์ได้ติดตั้งป้ายองค์ความรู้ 1) ความเป็นมาของชุมชน 2) ผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) ภูมิปัญญาชุมชน 4) พันธุ์กล้วยชนิดต่างๆ ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้สำคัญกับคนในชุมชน ปราชญ์ชุมชนบุคคลที่สนใจจากภายนอก องค์กรภายนอกที่ต้องการเชื่อมโยงความรู้ และที่สำคัญปราชญ์ชุมชนได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นวิทยากรสำคัญชุมชนในการแนะนำความรู้ในส่วนต่างๆ ทำให้เกิดรายได้อีกช่องทางสู่ชุมชน และบุคคล สอดคล้องกับ Aimme (2011) ทำการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐาน ณ ชุมชนแห่งการเรียนรู้บนเกาะ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายถึงการศึกษาโดยใช้สถานที่ที่เป็นฐานและการศึกษาที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้อง คือ ความเป็นผู้นำของผู้อำนวยความสะดวกโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน เทคนิคการสอนที่หลากหลายของผู้สอน และวัฒนธรรมของโรงเรียนที่ทำให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะ และสิ่งที่ช่วยอธิบายเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้บนเกาะได้มากยิ่งขึ้น คือ การเรียนรู้ประเพณีของชุมชน จากการมีส่วนร่วมของโรงเรียนผู้ปกครองและคนในชุมชนโครงการระยะยาว ที่โรงเรียนและชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมช่วยในเรื่องของหาเงินทุนสนับสนุน โครงการระยะสั้น ที่คณะครูมีการพัฒนากิจกรรมโดยใช้สถานที่ที่เป็นฐาน ในการออกแบบบทเรียน และโอกาสพิเศษที่น่าประทับใจ เช่น การผลิตละครเวที (Broadway) ที่ได้แสดงในรายการทีวี Independent Lens งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการเตรียมตัวผู้เรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชนบทกับการตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและมีทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเชิญผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนจากภายนอกชุมชนเกี่ยวกับการตลาด หรือผู้รู้ด้านการพัฒนาทักษะผลิตภัณฑ์ที่ไว้สตุท้องถิ่นจากกล้วยจากภายนอก เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับชุมชนมากขึ้น
2. ผลการศึกษาของผู้เข้าอบรมมีช่วงอายุที่ต่างกัน จึงควรมีผู้ประเมินที่มีความเหมาะสมกับช่วงวัยและมีความยืดหยุ่นกับวัยของผู้เข้าอบรม เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ได้เหมาะสมมากขึ้น

3. ระยะเวลาในการลงพื้นที่ชุมชน คนในชุมชนมีการเสียสละเวลาในการเข้าอบรมไม่
ต่อเนื่องในบางครั้ง ควรจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เรียนรู้จบในระยะเวลาที่ตกลงร่วมกัน และมี
หลักสูตรให้เลือกเรียนอย่างเหมาะสมกับความสามารถชุมชน

บรรณานุกรม

- Aimme, H. M., Howley Christi, Camper and Heike, Perko. (2011). **Place-Based Education at Island Community School**. The journal of environmental education, 42(4) 216 – 236.
- Buchanan, R. (1992). **Wicked Problems in Design Thinking**. Design issues, 8(2), 5-21.
- Booz, Edwin G., Allen, James L. and Hamilton, Carl L, (1982). New product
- Brown, W.B. and Moberg, D.J. (1980). **Organization Theory and Management : A Macro Approach**. New York : John Wiley and Sons.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). **Participation place in rural development: Seeking clarity through specificity, world development**. New York: Cornell University.
- Carroll et al. (2010). Destination, Imagination and the Fires within: Design Thinking in a Middle School Classroom. International Journal of Art and Design Education, issue 29(1), pp.37-53. Retrieved November 19, 2017
- Clifton, Nick. (2008). "The creative class in the UK: an initial analysis". Geografiska annaler: series B, human geography 90, 1 (March): 63-82. Accessed 2011 June 8. Available
- Desrochers, Pierre and Lepp, Samuli. (2011). "Creative cities and regions : the case for localeconomic diversity." Creativity and innovation management 20, 1 (March): 59-69. Accessed June 8. Available from <http://onlinelibrary.wiley.com>
- De Bono Edward. (2005). Creative Tools. Hong Kong : The Hong Kong Polytechnic University.
- DEX Space. (2017). Design Thinking คืออะไร (Overview). Retrieved November 19, 2017, from <http://www.dexspace.co/design-thinking-overview/> Plattner H. An introduction to design thinking process guide [internet]. [cited 2017 Oct 12]. Available from: <https://dschoolold.stanford.edu/sandbox/groups/designresources/wiki/36873/attachments/74b3d/ModeGuideBOOTCAMP2010L.pdf>

- Fornaroff, A. (1980). *Community involvement in Health System for Primary Health Care*. Geneva: World Health Organization.
- Goldschmidt, G., & Rodgers, P. A. (2013). *The Design Thinking Approaches of Three Different Groups of Designers Based on Self-reports*. *Design Studies*, 34(4), 454-471.
- Hawkins, J. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. London: Penguin Publishing.
- Havighurst, R. (1972). *Developmental tasks and education (3 ed.)* New York, NY: David McKay. Retrieved October 29.
- Joyce, B. & Weil, M. (2000). *Models of Teaching (6th ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Smith, R. H. & Other. (1980). *Management: Making Organizations Perform*. New York: Macmillan.
- Jones, J. C. (1992). *Design Methods (2nd ed.)*. New York: John Wiley & Sons.
- Joy, G. B. (2015). The art of empathy : a mixed methods case study of a critical placebasedart education program. *International Journal of Education & the Arts*, 16(13), (August).
- Keeves, J. P. (1997). *Education research, methodology and measurement: An internationalhandbook*. 2nd ed. Oxford: Peraman press.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research, and Methodology, and Measurement: Aninternational handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Klein (2008). *Human Factor: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*.
- Krippendorff, K. (2006). *The Semantic Turn A New Foundation for Design*. London: Taylor & Francis.
- Lawson, B. (2012). *What Designers Know*. New York: Routledge.
- Lawang, W. & Junprasert, S. (2017). Using project-based learning to enhance 21st century skills of master's students in nursing science program (community nurse practitioner)]. *Journal of Nursing and Education*. 10(2), 33 – 45.
- Management for The 1980s. New York: Author.Brown, T. (2009). *Change by Design*. New York: Harper Collins.

- Melaville, A, Berg, A. C. and Blank M. J. (2015, May 20). **Community-based learning : Engaging students for success and citizenship.**Partnerships/Community.Paper 40. Retrieved on June 15, 2018
- Nadler, L., & Nadler, Z. (1991). **Developing Human Resources (3rd ed.)**. San Francisco:Jossey-Bass
- October 2017) Available from: <https://www.grey-ray.com/single-post/2017/08/11/3-Definition-Design-Thinking-Concept-of-design-of-which-the-designers-have-to-know.-In-Thai>
- Pratt, Andy.C. (2008). "Creative cities: the cultural industries and the creative class." Swedish society for anthropology and geography 90, 2 (June): 107-117. Accessed 2011 June 8. Available from [http://eprints.lse.ac.uk/20704/1/Creative_cities_\(LSERO-pre-print\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/20704/1/Creative_cities_(LSERO-pre-print).pdf)
- Wangmontree C. What is design thinking? Exploring the procedure: three major principles of design (Internet). 11 August 2017 (access in the 10th
- Raj Madhu. (1996). **Encyclopedic Dictionary of Psychology and Education**. Vol.3. New Delhi: ANMOL.
- Rowel, P. G. (1991). **Design thinking**. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Schon, D. A. (1995). **The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action**. Michigan: Arena.
- Shelley, M. H. (2012). Turning community stories into community art. **International Journal of Education through Art**, 8(2), 135-150
- Smart Communities. (2010). **The Memphis Manifesto : Building a community of idea**. Accessed 11 November. Available from http://www.norcrossga.net/user_files/The%20Memphis%20Mainifesto.pdf
- The Stamford d.school , (2020). **Bootcamp bootleg** ,Thai translation.
- Tim, B. & Jocelyn, W. (2010). **Design Thinking for Social Innovation**. Stanford Social Innovation Review Winter 2010.
- Wongtada, Nittaya and Rice, Gillian (2007). "Assessment of the universality of a model of individual creativity and organizational innovativeness." **NIDA Business journal**

1,2 (May): 159-172.

Zelima da Cunha, Isabel R. Contento, and Morin, K. (2000). A case-study of a curriculum Development process in nutrition education using empowerment as organizational policy. *Ecology of Food and Nutrition*, 39 (6), 417-435.

โกวิททย์ พวงงาม. (2545). **การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต.**

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย.** กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2553). ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น** ค้นวันที่

2 พฤศจิกายน 2564 จาก <http://tkagri.doae.go.th/temp.php?pgp=title01>

โกวิททย์ พวงงาม. (2545). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.** กรุงเทพฯ :

ม.ป.พ.

โกวิททย์ พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร:

บพิธการพิมพ์กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร. (2559). **การมีส่วนร่วมของประชาชน,**

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

กมลทิน พรหมประไพ, จำรูญ แพ่งยัง, สุนทร อ่อนวัง, เพียงเดือน ไฉ่สุดใจและเอมอร อ่อนวัง.

(2545). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมือง:** กรณีศึกษาอำเภอทองแสนขัน

จังหวัดอุตรดิตถ์. การค้นคว้าด้วยตนเองสาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย

นเรศวร.สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2533). **รายงานการสัมมนาเชิง**

วิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กองกิจการนักศึกษา. (2563). **คู่มือกิจกรรมเสริมหลักสูตร** สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวง

วัฒนธรรม.

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ. (2541). **แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยใน**

การจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษาแห่งชาติ.

คุณากร วาณิชยวิรุฬห์. (2552). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง

จากรวรรณ ธรรมวัตร. (2538). **วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน.** มหาสารคาม: โรงพิมพ์สิรินธรออฟ

ฉลาด จันทรมบัติ. (2550). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน.** วิทยานิพนธ์

ปริญญาคุษฎี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชุติมา เมฆวัน. (2549). **การจัดการความรู้ของกลุ่มธุรกิจชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด.**

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท..
- ชุติมา เวทการ. (2542). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จากผลการศึกษาโบราณวัตถุสถานที่วัดไผ่ล้อม**. ลำปาง: สถาบันราชภัฏลำปาง.
- เชื้อ.จาวรอน รัตนโกคา. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะ วิชาชีพหัตถกรรมโดยภูมิปัญญาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ดวงฤทัย อรรถแสง. (2552). กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสี ดินญูมี ณ ชุมแพ. (2550). **การศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทิตนา แคมมณี. (2545). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิมแก้ว ธรรมรักษสกุล. (2551). รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านสมัย จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทัศน์ ทองไชย. (2542). **สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวัช ปุณโณธก. (2531). ภูมิปัญญาชาวบ้าน: ทัศนของอาจารย์ปรีชา พิณทอง ในทิศทางหมู่บ้าน ไทย. กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.
- นุชลี อุปภัย. (2556). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ รักนุ้ย. (2549). **การศึกษาเครื่องจักสานกลุ่มบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหม้า** อำเภอบางปลาหม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. ปริญญานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤต เทอดสิทธิ์ศักดิ์. (2550). **Global Village มห้ศจรยแห่งหมู่บ้านหลังเขา พอเพียงและยั่งยืนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : พิชเนต พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.
- นวนน้อย บุญวงษ์. (2539). **หลักการออกแบบ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิรุณ ตั้งเจริญ (2545). **ออกแบบกราฟฟิก (Graphic Design)**. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์ไอแอนด์ไอคิว.

พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2546). **มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). **ชุมชนปฏิบัติการด้านการจัดการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิคและวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พศิน แดงจวง. (2554). **รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ดวงกลมพับลิชชิง.

พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2550). **วิธีวิทยาการวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พยุงพร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2537). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนทศารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ปรินญาณิพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). **โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษา การบูรณาการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย (โครงการบ้านมั่นคง ชุมชนพระราม 9 บ่อ 3)**. วารสารวิจัยมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ (2561). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

มาลินี สวยศำข้าว. (2538). **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2533). **เอกสารการสอนชุดประสบการณ์วัฒนธรรมศึกษา**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

รัตนะ บัวสนธิ์. (2535). **การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งเขตภาคกลางตอนล่าง**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- รุจยา อภากร, ม.ร.ว. (2536). แนวทางการดำเนินงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น ใน รายงานการ
สัมมนาเรื่อง แนวทางการดำเนินงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น คณะทำงานสร้างฐานข้อมูล
ท้องถิ่นรายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค 27-28 พฤษภาคม 2536 (หน้า 15-27).
เชียงใหม่: สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). **การเรียนรู้เกิดขึ้น อย่างไร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2527). **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน : มิติใหม่**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). **พหุศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ: สัตินิสิกรพิมพ์.
- วิชเนย์ เขาว์ดำรงค์. (2542). **รูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นครูวิชาชีพของนิสิต
นักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชา
อุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2539). **เครื่องจักสานในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2544). **เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาลดชีวิตและการศึกษานอก
ระบบ**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุนันทาแซมเพชร. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาชีพสำหรับครูประถมศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- สุมาลี ชัยเจริญ (2557). **การออกแบบการสอน หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. ขอนแก่น :
สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2543). **รายงานและประเมินผลการศึกษาผู้ใหญ่**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2549). **การวิจัยการศึกษาลดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังกูล สมคะเมย์. (2535). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ**.
กรุงเทพฯ: ครูสภา
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). **ครุภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 1 ภาคกลางและ
ภาคตะวันออก**. กรุงเทพฯ: สกศ.

- ลำเนียง สร้อยนาคพงษ์. (2535). **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมการเรียนการสอน
ในโรงเรียน**. สารพัฒนาหลักสูตร, 110, 25-26.
- สวรศ บัวมีรูป. (2547). **การจัดการความรู้ในองค์กร: กรณีศึกษาการประสานครหลวง**.
ภาคนิพนธ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญมีก่อบุญ. (2553). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทีมของผู้บริหารโรงเรียน สังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- ปิยะชาติ แสงอรุณ. (2545). **คิด-ออกแบบ**. ใน พรเทพ เลิศเทวศิริ (บ.ก.), Design Education 1
รวมบทความ และรายงานการวิจัย ศาสตร์แห่งการออกแบบ (pp. 1-10). กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศวะสี. (2534). **การสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ประกาศิต หงส์วิเศษ. (2545). **การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการที่ดินเพื่อ
การเกษตรบนที่สูง: กรณีศึกษา บ้านหล่อโย ตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัด
เชียงราย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีชญา สิทธิพันธุ์. (2557, 2 มิถุนายน). **การพัฒนาทักษะการคิดแบบ Critical Thinking**. เอกสาร
ประกอบการสัมมนาการพัฒนาทักษะการคิดแบบ Critical Thinking, ณ ห้อง 409 ชั้น 4
อาคารจามจุรี 9 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์. (2557). **กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริม
ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับ
นักเรียนระดับประถมศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร**.
- สุธี วรประดิษฐ์. (2553). **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด**. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและ
การศึกษิตาอัธยาศัย จังหวัดตราด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. ๒๕๖๑ : เห็นจู่
จำกัด**. นนทบุรี

- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2539). **การนำเสนอรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพแบบมุ่งคุณภาพ
ทั้งองค์การในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการบริการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ ศิริธรรมหิรัญ. (2547). **การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของ
คณบดี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2552). **คัมภีร์ กศน**. กรุงเทพมหานคร: เอ็น เอ รัตนะเทอดดีง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔**.
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุข. ราชภัฏพระนคร
- อเนก นาคะบุตร. (2536). **ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา: ในคนกับดิน น้ำ ป่า
จุดเปลี่ยนแห่งความคิด**. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อัญชลี คงทอง. (2553). **แบบอย่างในการพัฒนาอาชีพจักสาน อำเภอพนัสนิคม จังหวัด
ชลบุรี**. การศึกษาอิสระ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาพร ดีบุญมี. (2550). **ผลของเทคโนโลยีที่มีต่อการออกแบบ**. กรุงเทพฯ: จีรวัฒน์เอดิซเพรส.
- สุนทร เกตุสุขาวดี. (2552). **การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาหัตถกรรมพื้นบ้าน:
กรณีศึกษาน้องหญิง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- แอนด์พัลลิ่งซิงอภิสิทธิ์ ไส้ศัตรูไกล. (2552). **ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์
สร้างสรรค์งานออกแบบ.
- อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. (2553). **เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กระทรวง
การท่องเที่ยว
- ออมสิน จตุพร และ อมรรัตน์ วัฒนาธร. (2558). **แนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ : การพัฒนาความ
เป็นพลเมืองดีให้แก่เยาวชนโดนใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน**. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 21(1), (มกราคม-มีนาคม): 83-112.
- ราชภัฏ. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). **มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิอำนาจและการจัดการ
ทรัพยากร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย และตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ
หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี
จำนวน 5 ท่าน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.พระครูโสภณวีรานุวัตร รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์
สุพรรณบุรี ศรีสุพรรณภูมิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
2. รองศาสตราจารย์พัลลภ วังบอน อาจารย์ สาขาวิชาศิลปะภาพพิมพ์. สาขาวิชาศิลปะ
ภาพพิมพ์ ภาควิชาวิจิตรศิลป์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิกกร คงคา ตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาศิลปกรรม คณะ
สถาปัตยกรรม ศิลปะ และการออกแบบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
4. ดร.ถนัด ยันต์ทอง ปราชญ์ท้องถิ่นและที่ปรึกษาศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วยสุพรรณบุรี
ผู้เชี่ยวชาญด้านการค้นคว้าประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์มนุษย์
5. นางสาวทัศนีย์ รุ่งทวยชัย รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี
อาจารย์ประจำวิชาหลักการออกแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์กับชุมชน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้อบรม แบบสอบถามความพึง
พอใจ แบบประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง แบบสังเกต

แบบสอบถามด้านการเก็บรวบรวมความรู้ชุมชนต้นแบบ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะท่งถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี

ผู้วิจัย

นายปภณ กมลวุฒิมงคล

นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

นทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อธิพัชร์ วิจิตรสถิตรัตน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปปะท่งถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปปะท่งถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปปะท่งถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

แบบสอบถาม (Questionnaire)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ครูอาจารย์สอนศิลปะในชุมชน ศิลปิน และนักจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อชุมชน

วัตถุประสงค์ของการสอบถาม

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ครูอาจารย์สอนศิลปะในชุมชน ศิลปิน และนักจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลกระบวนการรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการสอบถาม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางกระบวนการรูปแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญา และการออกแบบผลิตภัณฑ์ของชุมชน และแนวทางในการปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมชุมชน

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2	ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน
ตอนที่ 3	ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 21 – 40 ปี
 41 – 60 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ/วิสาหกิจ
 รับจ้าง เกษตรกร
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ.....
5. ประสบการณ์การทำงานในชุมชน ต่ำกว่า 3 ปี 4 – 6 ปี
 7 – 9 ปี มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
6. ตำแหน่งการทำงานร่วมกับชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน
 ประชาชนชาวบ้าน ครู/อาจารย์สอนศิลปะในชุมชน
 ศิลปิน นักจัดกิจกรรมชุมชน
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ

ตอนที่ 2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน

1. ชุมชนมีการกำหนดหลักการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันอย่างไร

.....

.....

.....

2. องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นร่วมกันของชุมชน

.....

.....

.....

3. ชุมชนมีการกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหาภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

.....

.....

.....

5. ชุมชนมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่นในรูปแบบใด

.....

.....

.....

6. กลุ่มประชากรที่สนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น

.....

.....

.....

7. รูปแบบกระบวนการในการพัฒนากับการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น

.....

.....

.....

8. วิธีการเลือกวัสดุสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่น

.....

.....

.....

9. วิธีการเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์

.....

.....

.....

10. วิธีการติดตามและประเมินผล

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนศูนย์

อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้วิจัย

นายปภณ กมลวุฒิพงศ์

นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ผู้จัดการศูนย์ฯ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกรรมการร้านค้าชุมชน นักศิลปะศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ตัวแทนครูสอนศิลปะด้านหลักการออกแบบมีผลงานและความชำนาญการ และตัวแทนประชาชนที่อาศัยในชุมชน จำนวน 15 คน

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ผู้จัดการศูนย์ฯ ผู้นำวิสาหกิจชุมชนศูนย์กล้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกรรมการร้านค้าชุมชน นักศิลปะศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ตัวแทนครูสอนศิลปะด้านหลักการออกแบบมีผลงานและความชำนาญการ และตัวแทนประชาชนที่อาศัยในชุมชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบัน แนวทางและปัญหาความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ชุมชนต้นแบบ เอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบัน แนวทางปัญหาความต้องการของชุมชน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 องค์ประกอบเพื่อการพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย สุปรรณบุรี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. การดำเนินการ

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

สถานที่.....

2. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-นามสกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

หน่วยงาน.....

อายุ.....ปี ประสบการณ์การทำงาน.....ปี

วุฒิการศึกษา.....

3. ระบุความเชี่ยวชาญ.....

ตอนที่ 2 องค์กรประกอบเพื่อการพัฒนาารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน
ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุปรรณบุรี

กรอบแนวทางในการสัมภาษณ์สำหรับตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์
อนุรักษ์พันธุกล้วย สุปรรณบุรี ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของชุมชน ได้แก่ ศิลปะท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมของชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน
2. ความต้องการจำเป็น ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการต่อยอดองค์ความรู้
3. องค์กรประกอบในการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระสำคัญ ภูมิปัญญาสำคัญ แหล่งเรียนรู้ แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ข้อ	คำถาม
1	ในเขตชุมชนที่ท่านอยู่มีภูมิปัญญาด้านศิลปะอะไรบ้าง และศิลปะท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ชัดเจนของชุมชนคืออะไรบ้าง
2	ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นมีอะไรบ้าง และมีสิ่งใดบ้างที่คิดว่าจะนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้
3	ชุมชนมีวัตถุดิบอะไรที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือไม่
4	แหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นมีที่ใดบ้าง
5	ในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่นหรือไม่ ถ้ามีถ่ายทอดให้กับกลุ่มใด
6	การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงที่มีการทำงานเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชนมีความจำเป็นหรือไม่ และมีผลต่อผู้เรียนอย่างไร
7	ถ้าต้องการจัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ควรมีองค์ประกอบใดบ้าง
8	หลักการบริหารจัดการรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ควรทำอย่างไร
9	เนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นในชุมชนผู้เรียนควรทราบอะไรบ้าง
10	ชุมชนควรทำอย่างไรถ้าต้องการให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์
11	ผลิตภัณฑ์ในชุมชนมีการออกแบบที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร
12	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่น และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนมีอะไรบ้าง
13	จำนวนคนที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งควรเป็นเท่าใด และควรอยู่ในช่วงวัยไหน
14	คนในชุมชนมีการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่นด้วยอย่างไร
15	ระยะเวลาเท่าใดที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสร้างผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นได้
16	สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นควรมีอะไรบ้าง
17	วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ควรเป็นรูปแบบใด

18	ท่านคิดว่าคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่จะพัฒนาสู่การประกอบอาชีพในอนาคตควรเป็นอย่างไร
19	ในชุมชนมีจำนวนปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ความรู้เรื่องภูมิปัญญา และศิลปะท้องถิ่นเพียงพอหรือไม่
20	ปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนช่วยสนับสนุนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและศิลปะท้องถิ่นอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

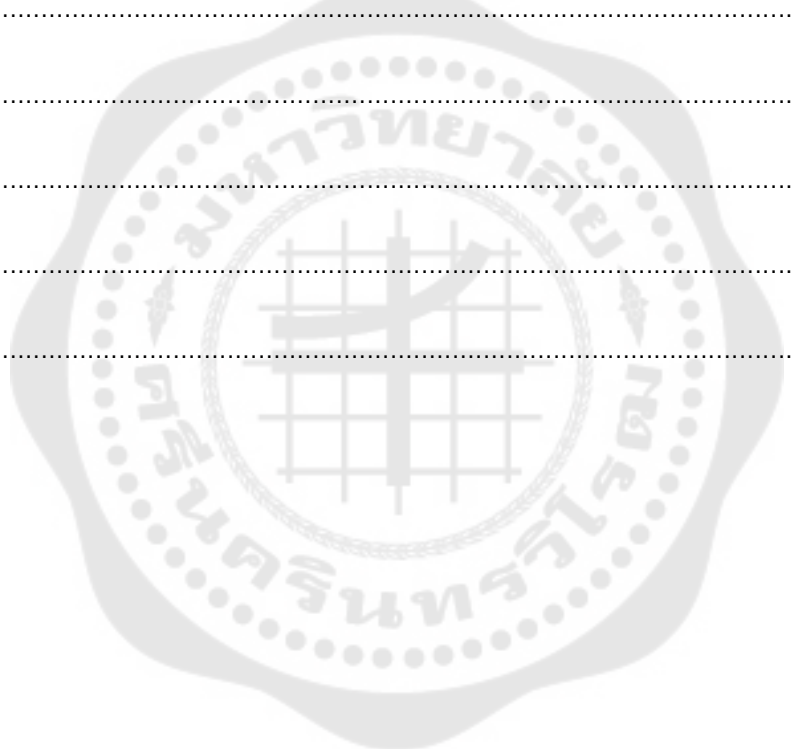
.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนศูนย์

อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้วิจัย

นายปภณ กมลวุฒิพงศ์

นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

แบบประเมิน

เรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้ตอบแบบประเมิน

กลุ่มประชากรในการเข้าร่วมอบรมตามเกณฑ์ต่อไปนี้เพื่อให้ได้ซึ่งกลุ่มประชากรที่เข้มแข็งในการอบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดจำนวนผู้เข้าอบรม รวม 20 คน เพื่อเป็นกลุ่มทดลองเรียนรู้หลักสูตรเพื่อสร้างนักออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้น

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบในด้าน ความรู้ ทักษะ และการนำไปใช้ในชุมชนของผู้เข้าอบรม

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน
- ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น
- ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นต่อหลักสูตร / ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 21 – 40 ปี
 41 – 60 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ/วิสาหกิจ
 รับจ้าง เกษตรกร
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ.....
5. ประสบการณ์การทำงานในชุมชน
 ต่ำกว่า 3 ปี 4 – 6 ปี
 7 – 9 ปี มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
6. ตำแหน่งการทำงานร่วมกับชุมชน
 ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน
 ประชาชนชาวบ้าน ครู/อาจารย์สอนศิลปะในชุมชน
 ศิลปิน นักจัดกิจกรรมชุมชน
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจของท่านที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมที่สุด
ที่มีต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี
ซึ่งกำหนดระดับคะแนนและความหมายของระดับคะแนน ดังนี้

ลำดับ ที่	รายการคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านผู้เข้าอบรม						
1.	กิจกรรมมีความสอดคล้องกับชุมชนและให้ความรู้ เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม					
2.	เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมกับความต้องการของ ผู้เข้าอบรม					
3.	กิจกรรมมีความเหมาะสมกับทักษะความสามารถ ของผู้เข้าอบรม					
4.	กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงออกอย่าง อิสระ					
5.	กิจกรรมส่งเสริมความมั่นใจและความภูมิใจในการ สร้างผลงานศิลปะท้องถิ่นของผู้เข้าอบรม					
ด้านจุดประสงค์						
1.	จุดประสงค์มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เข้า อบรม					
2.	จุดประสงค์ที่กำหนดผู้เข้าอบรมสามารถบรรลุ เป้าหมายได้					
3.	เนื้อหากิจกรรมผู้เข้าอบรมสามารถปฏิบัติได้จริง					
4.	กิจกรรมนี้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าใจลำดับขั้นตอน ของเนื้อหาได้ตามผู้สอนกำหนด					
ด้านกิจกรรมและวิธีสอน						
1.	กิจกรรมนี้ส่งเสริมความรู้ในหลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นให้กับผู้เข้าอบรม					
2.	กิจกรรมนี้ส่งเสริมพัฒนาการทางการคิดสร้างสรรค์ ให้แก่ผู้เข้าอบรม					
3.	กิจกรรมนี้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกันทำงาน เป็นกลุ่ม					
4.	สื่อการเรียนรู้ในกิจกรรมช่วยให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญา ศิลปะท้องถิ่น และหลักการ ออกแบบ ได้ดีขึ้น					
5.	วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้มีส่วนช่วยให้ผู้เข้าอบรม					

	เรียนรู้ และมีความพร้อมในการทำงาน					
6.	ผู้ให้ความรู้จัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับผู้เข้าอบรม					
7.	ผู้เข้าอบรมได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับกิจกรรม					
ด้านการประเมินผล						
1.	ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจจากการทำกิจกรรม					
2.	ผู้เข้าอบรมสามารถทำงานได้ตามขั้นตอนที่กำหนด					
3.	ผู้เข้าอบรมเกิดลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน					
4.	ผู้เข้าอบรมสามารถทำผลงานได้ในระดับที่พอใจ					

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นต่อหลักสูตร / ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชน

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนศูนย์

อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้วิจัย

นายปภณ กมลวุฒิพงษ์

นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า

วัตถุประสงค์

4. เพื่อพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
5. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน
6. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเรียนรู้หลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของกลุ่มผู้เรียน

แบบประเมิน

เรื่อง การพัฒนารูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

ผู้ตอบแบบประเมิน

กลุ่มประชากรในการเข้าร่วมอบรมตามเกณฑ์ต่อไปนี้เพื่อให้ได้ซึ่งกลุ่มประชากรที่เข้มแข็งในการอบรมหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดจำนวนผู้เข้าอบรม รวม 20 คน เพื่อเป็นกลุ่มทดลองเรียนรู้หลักสูตรเพื่อสร้างนักออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนขึ้น

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

เพื่อศึกษาผลกระทบของผู้เข้าอบรม เพื่อเก็บข้อมูล วิเคราะห์และประเมินหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ และปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อการประเมิน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัย เกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการทำแบบประเมินต่อรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 2 ผลกระทบหลังจากการเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความหรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 21 – 40 ปี
 41 – 60 ปี 60 ปีขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า
ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ/วิสาหกิจ
 รับจ้าง เกษตรกร
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ.....
5. ประสบการณ์การทำงานในชุมชน ต่ำกว่า 3 ปี 4 – 6 ปี
 7 – 9 ปี มากกว่า 10 ปีขึ้นไป
6. ตำแหน่งการทำงานร่วมกับชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน
 ประชาชนชาวบ้าน ครู/อาจารย์สอนศิลปะในชุมชน
 ศิลปิน นักจัดกิจกรรมชุมชน
 นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ

ตอนที่ 2 ผลกระทบหลังจากการเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ

1. ความรู้ที่ได้จากรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนผู้เข้าอบรมนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวัน หรือกับชุมชน อย่างไร
.....
.....
.....
2. ผู้เข้าอบรมมีการพัฒนาตนเองหลังจากการเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ
ร่วมมือของชุมชนนำไปใช้ในชีวิตรอย่างไร
.....
.....
.....
3. หลังเข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ผู้เข้าอบรมนำความรู้ด้าน
หลักการออกแบบไปใช้กับชุมชนด้านใด
.....
.....
.....
4. ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของ
ชุมชนรูปแบบใด
.....
.....
.....
5. เศรษฐกิจในชุมชนมีการพัฒนาหลังจากการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือ
ของชุมชนหรือไม่
.....
.....
.....

ด้านปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

1. รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนสร้างผู้รู้ และผู้ถ่ายทอดความรู้ใหม่ให้กับชุมชนได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2. หลังจากอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมกับชุมชนในด้านใด

.....

.....

.....

3. รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนมีผลกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านศิลปะท้องถิ่นของชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

4. ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ไปถ่ายทอดต่อหรือไม่ ถ้ามีถ่ายทอดกับกลุ่มใด

.....

.....

.....

5. ชุมชนมีการนำประโยชน์ที่ได้จากรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนไปต่อยอดอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

แบบประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตร
ศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

คำชี้แจง แบบประเมินสำหรับให้คะแนนผู้เข้าอบรมในการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มมี
ทั้งหมด 5 รายการให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่องคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	0 คะแนน	1 คะแนน	หมายเหตุ
1.	ประสิทธิภาพการทำงาน			
2.	มีขั้นตอนในการทำงาน			
3.	ผลสำเร็จของชิ้นงาน			
4.	การแก้ปัญหา			
5.	การร่วมมือในการปฏิบัติงาน			
	รวม			

ระดับคุณภาพของผู้เข้าอบรมในการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่ม

- ดีมาก หมายถึง คะแนน 5
- ดี หมายถึง คะแนน 4
- ปานกลาง หมายถึง คะแนน 3
- พอใช้ หมายถึง คะแนน 2
- ปรับปรุง หมายถึง คะแนน 1

แบบการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือ
ของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

คำชี้แจง แบบประเมินสำหรับให้คะแนนผู้เข้าอบรมให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่องคะแนน

ลำดับที่	ข้อสังเกตพฤติกรรม	0 คะแนน	1 คะแนน	หมายเหตุ
1.	มีความสนใจในการร่วมอบรม			
2.	มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าอบรมภายในกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รู้หรือปราชญ์ ชุมชน			
3.	มีความสนุกสนานในขณะอบรม			
4.	มีการตอบคำถาม ในระหว่างอบรม			
5.	มีการซักถาม กันในระหว่างอบรม			
6.	มีการแสดงความคิดเห็นต่าง คิดแบบ ใหม่			
7.	มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน			
8.	แสดงความยินดี ชื่นชมผลงานของผู้อื่น			
9.	มีการเก็บรักษาความสะอาดในระหว่าง อบรม			
10.	มีความตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมอบรม			
	รวม			

ระดับคุณภาพของผู้เข้าอบรมในพฤติกรรมการเรียนรู้

- ดีมาก หมายถึง คะแนน 9-10
- ดี หมายถึง คะแนน 7-8
- ปานกลาง หมายถึง คะแนน 5-6
- พอใช้ หมายถึง คะแนน 3-4
- ปรับปรุง หมายถึง คะแนน 1-2

ภาคผนวก ค
รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน

A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE COMMUNITY

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์
นิสิตนายปภณ กมลวุฒิพงศ์ 63199150117 กศ.ด. (ศิลปศึกษา)

คำนำ

รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชนเล่มนี้ จัดทำขึ้นสำหรับ ผู้เรียนหรือช่างใหม่ เพื่อมุ่งเน้นปลูกฝังให้ผู้เรียนหรือช่างใหม่ มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่า ในอัตลักษณ์ของศิลปะท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชุมชนที่ตนอยู่ รู้จักการรวบรวมความรู้อย่างเป็น ระบบ เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และนำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บน ความเหมาะสมกับสถานที่และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ประกอบด้วย สาระสำคัญ ดังนี้

1. โครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น อธิบายเกี่ยวกับ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงาน 4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 5) การวัดและประเมินผล

2. โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ เป็นตารางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอธิบายเกี่ยวกับ ชื่อ กิจกรรม วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การประเมินการเรียนรู้ ระยะเวลา ชี้นำงาน และสถานที่ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง

กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สืบสานงานศิลปะท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบศิลปะท้องถิ่น

ในชุมชน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ศิลปะร่วมกับชุมชน

กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน

กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

3. แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม สาระสำคัญ เนื้อหาสาระ กิจกรรม การเรียนรู้ ภาระงาน ชี้นำงาน สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินการเรียนรู้ และใบงาน

4. แบบประเมินผู้เรียน ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย รวมทั้งการประเมิน ตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การนำเสนอ กระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

ผู้จัดทำมีความมั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่า รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือ ของชุมชนเล่มนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปะหัตถกรรม

ของชุมชน ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหลักการออกแบบให้กับคนในชุมชน เพื่อเพิ่ม
ความรู้และทักษะใน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และนำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชนของตนเองได้

สารบัญ

	หน้า
โครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น	9
โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้	14
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น	16
กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	16
กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ	16
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สืบสานงานศิลปะท้องถิ่น	22
กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น	22
กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบ ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน	22
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ศิลปะร่วมกับชุมชน	32
กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	32
กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง	32
แบบประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็น กลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี	41
คำถามในการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี	42
แบบการประเมินพฤติกรรมกรเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะ ท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี	45

โครงสร้างรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน

ภาพที่ 1 รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น (Model G-PLACE)

รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น (G-PLACE Model) คือ รูปแบบที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนจากกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเอง สามารถดำรงอยู่ได้จากการพัฒนาจากภายใน G เป็นตัวย่อมาจากคำว่า Good ที่แปลว่าดี ส่วน PLACE เมื่อนำมาแปลความหมายจะได้คำว่า สถานที่ G-PLACE รวมกันจึงเป็นรูปแบบของสถานที่ที่ดี ในความหมายของผู้วิจัยสถานที่ที่ดีย่อมมีที่มาจากความเจริญงอกงามที่ดีด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้คน ความสุขของสถานที่นั้น ผู้วิจัยจึงจัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นด้วยการนำทางของศิลปะท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเพื่อสร้างภาพที่ดีให้กับชุมชนสู่การเป็นพื้นที่สำคัญ

เกณฑ์การคัดเลือกสนาม เลือกชุมชน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพัฒนาให้เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น และชุมชน (Creative rural economy) โดยใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา (Area-based or place-based) โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1) เป็นแหล่งรวมประวัติศาสตร์ของจังหวัดที่มีจุดเด่น เป็นแหล่งเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน 2) เป็นแหล่งรวมร้านค้า และพื้นที่ที่แสดงงานศิลปะ มีแหล่งเรียนรู้ 3) มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีภาวะการนำที่ดีมีการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกได้ 4) ภูมิปัญญาที่ดี มีผู้รู้ในชุมชน สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาได้

จากการผลการวิจัยในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศ ข้อมูลเอกสาร สังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ประกอบรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย สุปรรณบุรี (G-PLACE Model) จำนวน 5 ส่วนประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบงาน 4) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 5) การวัดและประเมินผล โดยมีขั้นตอนในการใช้รูปแบบ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป้าหมาย (Goal) ในขั้นตอนที่ 1 มีขั้นตอนการปฏิบัติจำนวน 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1. การศึกษาชุมชนต้นแบบ ในการศึกษาชุมชนต้นแบบผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อศึกษาองค์ประกอบสำคัญของชุมชนที่ทำให้ประสบผลสำเร็จด้านการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยผลการศึกษาได้องค์ประกอบสำคัญคือ หลักการ แนวทางปฏิบัติ และการกำหนดบทบาทที่เป็นสิ่งสำคัญของชุมชนทำให้เกิดความสำเร็จ และสิ่งสำคัญคือทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน 2. การวิเคราะห์ตนเอง การเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจาก 1) ผู้นำชุมชน 2) ประชาชนในชุมชน 3) ประชาชนในชุมชน 4) คนในองค์กรภายนอกที่มีส่วนร่วมกับชุมชน 5) นักวิชาการหรือนักพัฒนาจากองค์กรภายนอก 6) องค์กรภาครัฐในเขตชุมชน 7) นักศิลปะในพื้นที่ชุมชน 8) ผู้นำศูนย์ฯ สำคัญภายในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากำหนดข้อมูลร่วมกันจำนวน 15 คน ได้ผลจากการวิเคราะห์ชุมชนตนเอง เพื่อค้นหา

ปัญหา เรียนรู้และเข้าใจปัญหาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ตนเองร่วมกัน (Swot Analysis) เพื่อหาแนวทางในการตั้งเป้าสู่การค้นหาเป้าหมาย และแนวทางสำคัญของชุมชน พร้อมการเรียนรู้คำสำคัญ (Keyword) ของชุมชนหลักเพื่อตั้งวัตถุประสงค์สำคัญของชุมชนร่วมกัน ซึ่งกระบวนการนี้ควรได้สิ่งสำคัญทั้งสามด้านในการตั้งเป้าหมายสู่ขั้นตอนที่ 2 การเรียนรู้ คือ ความรู้ การพัฒนาทักษะ และเจตคติที่ดี เพื่อสร้างช่างใหม่ที่เป็นทั้งผู้มีความรู้ สืบทอด และเห็นคุณค่าในด้านศิลปะท้องถิ่นตนเองเป็นเป้าหมายหลัก โดยขั้นตอนที่ 1 จะร่วมกันกับตัว P คือการมีส่วนร่วม (Participation) ในรูปแบบตัว P เป็นสิ่งสำคัญเปรียบได้ว่าเป็นหัวใจของรูปแบบเพราะการมีส่วนร่วมสำคัญมากในการทำงานร่วมกับชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีการกำหนดบทบาทให้กับคนในชุมชนชัดเจนโดยคัดเลือก 1) ผู้นำชุมชน 2) ผู้ประสานงาน 3) ประชาชนชุมชน 4) มัคคุเทศก์ 5) ผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้ 6) ผู้ดูแลร้านค้า เพื่อการพัฒนาาร่วมกันไปในทิศทางเดียวกันจะต้องมีการประชุมเพื่อการพัฒนาอยู่เสมอ

หลักการคิดเชิง ออกแบบ	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย
การเข้าใจปัญหา	การมีส่วนร่วมใน การค้นหา ปัญหา	G : Goal การตั้งเป้าหมาย หลักการแนวทางของชุมชน สิ่งสำคัญที่สื่อถึงความเป็นมาพื้นฐานใน ด้าน ประวัติชุมชน ศิลปะท้องถิ่น และเป้าหมายที่สำคัญ P : Participation การมีส่วนร่วม เพื่อร่วมกันตั้งแนวทางสำคัญที่ชุมชนต้องการกำหนดวัตถุประสงค์

ผลลัพธ์

ได้แนวทางปฏิบัติจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ หรือได้แนวทางการพัฒนาชุมชน (หลักการ)

ได้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนสำคัญ อาทิเช่น ด้านการอนุรักษ์ สืบสาน ถ่ายทอดภูมิปัญญา

ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจนของคนในชุมชนร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดการเรียนรู้ (L, Learning) จะทำร่วมกับการระดมความคิดของผู้นำชุมชนผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกันกับองค์กรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ อาทิเช่น ด้านภูมิปัญญา เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแผนงาน และบทบาทของคนในชุมชนในหน้าที่ กำหนดสิ่งสำคัญของบุคคล ดังนี้ 1. ผู้นำชุมชน 2. ผู้นำส่วนสำคัญฝ่าย 3. ผู้รู้ในชุมชนหรือปราชญ์ชุมชน 4. ผู้ประสานงาน และส่วนสำคัญของการสืบสานองค์ความรู้คือการกำหนดสิ่งสำคัญด้านศิลปภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ และส่งต่อให้กับเยาวชนหรือช่างใหม่ จำเป็นจะต้องมีผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นคนในชุมชนเพื่อเชื่อมโยงความรู้ได้ และผู้รู้หรือปราชญ์จากภายนอกเพื่อทำการพัฒนาด้านความรู้ ภูมิปัญญา และการต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 1. ผู้รู้ที่มีภูมิปัญญาใกล้เคียงกันกับของชุมชน 2. ผู้รู้ด้านการออกแบบ 3. ผู้รู้ด้านการพัฒนาชุมชน จะทำให้การกำหนดหัวข้อในการเรียนรู้ครอบคลุม จำนวนชั่วโมงที่ควรเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน กำหนดลักษณะผู้เรียนหรือช่างใหม่

หลักการคิดเชิง ออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย
การระดม ความคิด	การร่วมวางแผนงาน ในการกำหนดบทบาทของ ผู้คนในชุมชนในบทบาท สำคัญ ข้อดีข้อเด่นของ บุคคล เพื่อความเข้าใจใน หน้าที่ และการช่วยเหลือ งานในส่วนของตน	ระบบงาน L : Learning การกำหนดการเรียนรู้ เพื่อกำหนดรายละเอียดของระบบการทำงานร่วมกัน สิ่ง สำคัญคือการกำหนดการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องการทั้ง 3 ด้านให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ความรู้ ทักษะ และความ รักในถิ่นฐาน

ผลลัพธ์

การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนต้องทำร่วมกันได้แก่การเรียนรู้เพื่อสืบสาน และถ่ายทอด
ได้ผู้ถ่ายทอดความรู้ในประเด็นด้านต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 ลงมือปฏิบัติ (A Action) ในขั้นตอนนี้จะทำเพื่อการสร้างต้นแบบหรือตัวหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นภายในชุมชน เป็นการสร้างรูปแบบหลักสูตรร่วมกันภายในชุมชนเพื่อจัดเป็นองค์ความรู้เป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจนและร่วมเรียนรู้ภูมิปัญญาสำคัญในท้องถิ่นผ่านการฟังบรรยายประวัติสำคัญภายในชุมชนจากผู้นำชุมชน และเดินชมชุมชนร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อทบทวน เรียนรู้ พูดคุยและนำมากำหนดจุด สถานที่สำคัญภายในชุมชน ในขั้นตอนที่ 3 จะได้เรื่องการเรียนรู้ภายในชุมชน สถานที่ตั้งสำคัญ เพื่อทบทวนความจำเดิมเป็นการเริ่มต้นเรียนรู้ถ่ายทอดให้กับช่างใหม่ เป็นการทบทวนสำหรับช่างเดิม ส่วนสำคัญคือการจัดเนื้อหาสาระร่วมกันในความยากง่ายของการเรียนรู้สิ่งไหนสำคัญเป็นอันดับต้นที่ควรเรียนรู้จนถึงปลายทางผู้เรียนหรือช่างใหม่ควรทำอะไร โดยผู้เรียนหรือช่างใหม่ได้ทดลองทำด้วยตนเองมุ่งเน้นการจดจำผ่านการปฏิบัติพัฒนาทักษะให้เกิดความจำที่ดี ขั้นตอนที่ 3 จะได้ผลลัพธ์สำคัญคือได้การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อเป็นการทบทวนความรู้และฝึกปฏิบัติขั้นตอนการสร้างผลิตภัณฑ์

หลักการคิดเชิง ออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความ ร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมกล้วย
การสร้างต้นแบบ	การดำเนิน กิจกรรม	การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระ A : Action ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันสร้างรูปแบบของชุมชนร่วมกัน

ผลลัพธ์

การเรียนรู้ชุมชน กำหนดจุดสำคัญให้กับชุมชนร่วมกัน

การเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของช่างใหม่

ขั้นตอนที่ 4 การถ่ายทอด (C Coaching) และปลายทองของรูปแบบจะจบด้วยการประเมินผล (E Evolution) ในขั้นตอนที่ 4 จะเริ่มด้วยการถ่ายทอด บทบาทของผู้รู้ในชุมชน หรือ ปรากฏชุมชนเป็นสิ่งสำคัญมากการถ่ายทอดผ่านผู้รู้ที่มีประสบการณ์จะทำให้การเรียนรู้ของช่างใหม่เกิดขึ้นเร็วและตรงประเด็น ขั้นตอนการถ่ายทอดจะเป็นกระบวนการสาธิตของผู้รู้ในการทำให้เห็น และบรรยายประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจให้กับช่างใหม่ โดยให้ช่างใหม่ได้ทดลองทำตาม และบันทึกเก็บเป็นข้อมูลไว้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อการทบทวนของตัวเองใหม่ได้ โดยจะทำเป็นรูปแบบหลักสูตรระยะสั้นในการเรียนหรือถ่ายทอด ประกอบกับการเรียนรู้ร่วมกับมุมมองของศิลปะ ซึ่งสิ่งสำคัญของการพัฒนาหรือการเสริมความสวยงามให้ผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องอาศัยเรื่องของหลักการออกแบบเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาจากผู้รู้ ผู้วิจัยสรุปผลจากการที่ชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จด้านผลิตภัณฑ์จะมีการเรียนรู้ด้านการออกแบบเพิ่มเติมเพื่อต่อยอดความรู้เดิมประกอบ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล ตัว E หรือ Evolution จะมีเกณฑ์การประเมินโดยชุมชนเป็นผู้ตกลงร่วมกัน สิ่งสำคัญของขั้นตอนการประเมินจะต้องมี ได้แก่ 1) จำนวนครั้งที่กำหนดชัดเจนในการพูดคุยร่วมกันของชุมชนหรือการสรุปผลในด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา การเผยแพร่ในลักษณะต่างๆ โดยกำหนดเป็นครั้งไป เช่น 1 เดือน สรุป 1 ครั้ง หรือ ไตรมาสสรุปผล 1 ครั้ง เป็นต้น 2) บุคคลสำคัญในการประเมิน ควรประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน ผู้รู้ สมาชิก และตัวแทนจากองค์กรภายนอกในด้านที่ตรงกับประเด็นที่สรุป เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาต่อไป 3) การจัดทำองค์ความรู้ที่ได้เก็บไว้เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญของชุมชนในรูปแบบที่ชุมชนทำได้ 4) การจัดเผยแพร่จัดในรูปแบบภายในชุมชน หรือจัดร่วมกับองค์กรภายนอก

หลักการคิดเชิงออก	การมีส่วนร่วม	องค์ประกอบรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรม
การทดสอบ	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	การถ่ายทอด และการประเมินผล C : Coaching การถ่ายทอดวัฒนธรรม เรียนรู้ภูมิปัญญาจากผู้รู้ปรากฏในชุมชน E : Evolution การพัฒนาเพื่อประเมินผลเพื่อประเมินผล พัฒนาและปรับปรุง

ผลลัพธ์

ได้ช่างใหม่ที่ความรู้ ทักษะตรงกับภูมิปัญญาชุมชน

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และดำเนินการตามขั้นตอนรูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี จนสรุปได้รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นของชุมชนออกมา ดังนี้

รูปแบบศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุปรรณบุรี

1. หลักการ

สังคมไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงพบว่า คุณภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาความรู้ และทักษะของแรงงานไม่ตรงกับตลาดงาน ส่งผลต่อกลุ่มประชากรในด้านปัญหาสุขภาพ ความเปราะบางสูง อีกทั้งส่งผลต่อการเติบโตของเยาวชนไม่มีคุณภาพ การพัฒนาในระยะถัดมาจึงต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม มีทักษะความรู้ปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564) มีปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจภายในประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยด้านการผลิต ในการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำเพื่อเพิ่มกำไรต่อการผลิต แต่ในปัจจุบันแนวทางมีการปรับเปลี่ยน เนื่องจากกระแสในการผลิตเอื้อให้เกิดการลงทุนและการค้าอย่างเสรีต่อนักลงทุนต่างชาติที่ย้ายฐานการผลิตเข้ามาสู่ประเทศ จากประเทศไทยที่มีแรงงานราคาถูกและทรัพยากรที่ราคาต่ำ ภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เสื้อผ้าในประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนสินค้าที่ผลิตเอง ประเภทงานหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่ำและเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลไทยจึงมีการปรับจุดอ่อนในเรื่องมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคการผลิต เป็นการพัฒนาไปสู่ขั้นเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องกับการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนหรือบริบทของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อขยายฐานการพัฒนาสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม และการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564) รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 12 มีทั้งหมด 10 ยุทธศาสตร์ที่มีแนวทางสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมด้านการพัฒนา

คุณภาพชีวิต ข้อที่ 2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และ 3. ยกย่องคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต ไปสู่การปฏิบัติที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสร้างความเข้าใจกับภาคีทุกภาคส่วนโดยกำหนดกิจกรรมดำเนินการ แบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย (Stakeholder) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อทำให้เกิดมูลค่าการผลิตสูงขึ้นและชุมชนมีความแข็งแรงด้วยตนเอง ประกอบกับการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบทางธรรมชาติ ในการผลิตสินค้า และการเห็นคุณค่าด้านการสืบสานเอกลักษณ์ภูมิปัญญาในงานศิลปะด้านหัตถกรรม สอดคล้องกับศิลปะท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมของชุมชน ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านหลักการออกแบบให้กับคนในชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำศิลปะสู่การพัฒนาชุมชน บนความเหมาะสมกับสถานที่ และส่งเสริมศักยภาพแก่ผู้เรียนสู่การพัฒนาเป็นช่างใหม่ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน
- 2) เพื่อสร้างผู้สืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นในชุมชน
- 3) เพื่อสร้างมูลค่า และคุณค่า ของผลิตภัณฑ์ในชุมชน

3. ระบบงาน

ระบบงาน หมายถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานที่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ได้ผลออกมาตามที่ต้องการ ขั้นตอนการปฏิบัติงานจะต้องปรากฏให้ทราบโดยทั่วกัน ในกรณีนี้ ผู้จัดทำรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน ได้จัดทำระบบงานและกลไก มีรายละเอียด ดังตารางต่อไปนี้ ระบบงานประกอบด้วยคุณลักษณะต่อไปนี้

ระยะเวลาในการปฏิบัติจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ระยะ

- 1) ระยะเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ขั้นที่หนึ่ง การเริ่มต้นแนะนำตัวกับชุมชนทำความเข้าใจด้วยการแนะนำตนเองชัดเจนเพื่อให้ชุมชนรู้จักกัน ขั้นที่สอง การสร้างความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมพูดคุยทำความรู้จักกัน ขั้นที่สาม ขั้นเริ่มปฏิบัติการ เริ่มทำงานร่วมกันตามเป้าหมายที่วางไว้จนสำเร็จ

2) ระยะเวลาที่กำหนดหน้าที่ ผู้วิจัยมีการกำหนดหน้าที่ในระบบงานดังต่อไปนี้ 1) ผู้วิจัยทำหน้าที่ช่วยเหลือเรื่องวิชาการและการประสานงาน 2) ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง 3) ผู้นำจากร้านค้าภายในชุมชนหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าในชุมชน 4) ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน 5) นักศิลปะศึกษาหรือครูศิลปะโดยรอบชุมชน 6) ตัวแทนจากองค์กรภายนอก 7) สมาชิกในชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน 8) ผู้นำชมชุมชน องค์ประกอบทั้ง 8 มีความสำคัญมากต่อระบบงานการจัดให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบจะทำให้ระบบงานเกิดประสิทธิผล

3) ระเบียบปฏิบัติการกับชุมชนประกอบด้วย ขั้นที่หนึ่ง ศึกษาชุมชนต้นแบบที่มีการปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ เพื่อวิเคราะห์หาองค์ประกอบของความสำเร็จมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนที่ต้องการพัฒนา ขั้นตอนที่สอง การสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้นำในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อวิเคราะห์หาข้อดี สิ่งสำคัญภายในชุมชน ข้อควรพัฒนา โอกาสและอุปสรรค ขั้นตอนนี้จะทำให้การทำงานมีโครงสร้างที่แข็งแรง เนื่องจากกลุ่มผู้นำในชุมชนจะเป็นกุญแจสำคัญสู่การทำงานที่ดี และการทำงานผ่านการมีส่วนร่วมจะทำให้ผลลัพธ์มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่สามตรวจสอบสิ่งสำคัญที่ชุมชนควรเรียนรู้ประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาที่สำคัญ วิธีการส่งต่อภูมิปัญญา และการนำศิลปะเข้ามาสร้างกิจกรรมภายในชุมชน องค์ประกอบสามส่วนที่สำคัญนี้จะสร้างให้ชุมชนมีการขับเคลื่อน คนภายในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบ อาทิเช่นการเป็นผู้รู้ ผู้สืบทอด และผู้จัดกิจกรรมในชุมชน ขั้นตอนที่สี่ การลงมือปฏิบัติ ภายในชุมชนร่วมกันจัดการสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญา ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในชุมชนเพื่อสร้างช่างใหม่หรือผู้สืบทอดที่เข้มแข็ง และจัดกิจกรรมศิลปะภายในชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนภายในชุมชน ขั้นตอนที่ห้า สิ่งสำคัญมากในขั้นตอนนี้ห้าคือการมีพี่เลี้ยงที่ดี ผู้มีประสบการณ์ในชุมชนจัดได้ว่าเป็นกุญแจหลักของระบบงานประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชนหรือผู้รู้ในชุมชน ปราชญ์จากชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับความรู้ในชุมชน ผู้รู้จากองค์กรที่มีส่วนร่วมจากภายนอก ในองค์ประกอบนี้หากชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกับภายนอกจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ดี ขั้นตอนที่หก การประเมินผล การประเมินผลสรุปของระบบงานจะต้องประเมินร่วมกับคนภายในชุมชนผ่านการสอบถาม หรือประเมินจากการวางระบบงานครบถ้วนมีการกระจายหน้าที่ชัดเจน และสุดท้ายมีการประเมินจากชุมชนร่วมกับคนภายนอกจะทำให้การประเมินตนเองมีประสิทธิภาพ

4. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ ความสามารถของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสะสมประสบการณ์ ผ่านการทำงาน การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองและท้องถิ่น มาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ดังที่

ชาวบ้านเรียนรู้ที่จะนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น กาบกล้วยนำมาผลิตเป็นจานจากกาบกล้วย ใบตองนำมาพัฒนาเป็นบายศรี ผักตบชวา นำมาจักสานเป็นตะกร้า รองเท้าแตะ เสื้อ กระเป๋า เป็นต้น หรือภูมิปัญญาที่ปรากฏในการออกแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญสำหรับการศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นและชุมชน รวมไปถึง คุณค่าที่บ่งบอกถึงความเป็นจังหวัด หรือภูมิภาค และควรมีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ วิจัยและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อเป็น “องค์ความรู้” ให้ผู้คนในยุคปัจจุบันได้ศึกษา และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตได้ อีกทั้งเพื่อถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นถัดไปได้เรียนรู้ได้เห็นคุณค่าของมรดกทางความรู้ วัฒนธรรม และจะได้ร่วมสืบสาน อนุรักษ์ และถ่ายทอดสืบต่อไป

2) หลักการออกแบบ คือ การพัฒนาที่เน้นความเรียบง่าย เพื่อประโยชน์การใช้สอยเป็นหลักในด้านความคิด เทคนิค อย่างมีเหตุและผลต่อตนเองและผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์ที่ดี การพัฒนารูปแบบศิลปะท้องถิ่นขึ้น เพื่อเสริมมูลค่าทางความคิดให้กับคนในชุมชน การวางแผนในการพัฒนาตนเองในด้านความรู้และทักษะการออกแบบ และมีความเข้าใจสู่การนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนด้วยการออกแบบได้ ซึ่งผู้สอนได้นำกระบวนการออกแบบ (Design Thinking) แสดงถึงขั้นตอนการทำงานด้วยกระบวนการออกแบบ (Design Process) (Brown 2009; Buchanan 1992; Jones 1992; Stampford D.School 2009) นักออกแบบที่จะต้องถ่อมและยึดมั่นอยู่ตลอดไปการออกแบบโดยยึดถือธรรมชาติ (Nature Design) นักออกแบบส่วนมากถือว่าธรรมชาติเป็นครูคนแรกที่เป็นแม่แบบของตัวแบบ ไม่ว่าจะเป็พืช สัตว์ แมลง ตลอดจนสิ่งของก็ตาม จะได้มาจากธรรมชาติ แต่การนำมาใช้นั้น ไม่ได้นำมาใช้โดยตรง แต่นักออกแบบได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสม สิ่งสำคัญ 7 ประการของการออกแบบ มีดังนี้

1. หน้าที่ ของการนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่ นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะของแต่ละอย่างมีหน้าที่ ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน การออกแบบจะต้องออกแบบให้เหมาะสมและถูกต้องมากที่สุด เช่น เครื่องปั้นดินเผา จะนำไปใช้แทนโลหะก็ย่อมไม่ได้

2. การประหยัด (Economy) การประหยัดในที่นี้หมายถึงการประหยัดวัสดุและเงินทองที่จะนำมาลงทุนด้วยสิ่งต่างๆ ที่มีคุณภาพดีเลิศขนาดไหนก็ตามถ้าราคาในการผลิตสูงแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการออกแบบที่ถูกต้องนอก จากจะมีราคาถูกแล้วแบบที่ออกไปนั้น ก็ควรเป็นแบบที่ง่ายและเหมาะสม

3. ความทนทาน (Durability) การออกแบบที่ดีนั้น นอกจากจะประหยัดแล้วยังต้องคำนึงถึงความทนทานด้วย วัสดุอะไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีราคาถูก รูปแบบจะสวยงามขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าขาดความทนทาน คุณค่าของสิ่งนั้นก็ย่อมลงไป

4. วัสดุ (Material) การเลือกวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้งานนั้นนอกจากจะประหยัดแล้วเราก็คือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร เช่น ถ้าเราจะสร้างบ้าน เราก็ควรจะสร้าง Model เสียก่อนว่าบ้านหลังนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง สวยงาม ทนทาน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

5. โครงสร้าง (Construction) โครงสร้างของสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้าง หรือธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะเป็นนักออกแบบที่ดีได้

6. ความงาม (Beauty) ถ้าสิ่งต่างๆ ที่นักออกแบบได้กระทำขึ้นโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นยังไม่เป็นการเพียงพอสิ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือเรื่องความงาม ความงามคืออะไร ความงามคือความพอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป การออกแบบถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จะขาดไม่ได้

7. ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personality) สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็จะมีลักษณะเด่นประจำตัวของมันอยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ออกแบบแล้วจะต้องเน้นจุดดีของแต่ละสิ่งออกมาให้เห็นเด่นชัด จึงจะถือได้ว่าการออกแบบนั้นสมบูรณ์

3) ศิลปะกับชุมชน เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาสแสดงออกได้ผ่านคนลายอารมณ์ สอดคล้องกับหลักกระบวนการคิดเชิงออกแบบที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม การฝึกสภาพจิตใจให้เกิดสมาธิ และรับรู้เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นส่วนประกอบสำคัญใน การเชื่อมโยงของสังคมปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งยังช่วยใ้บุคคลมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ มีสุขภาพจิตดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความงามของสภาพแวดล้อมได้

สื่อและแหล่งเรียนรู้

ภาพตัวอย่าง ผลิตภัณฑ์ชุมชน และสถานที่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านศิลปหัตถกรรมในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ 1) กลุ่มศิลปหัตถกรรมบ้านธรรมกุล 2) กลุ่มเบญจรงค์ทอง 3) กลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี 4) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพกลุ่มจักสานผักตบชวา บ้านห้วยหวาย 5) หัวโตศิลปะท้องถิ่นจากเศษวัสดุ อำเภอลำไทร และ 6) จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ศูนย์วิจัยเมืองเพชรบุรี

5. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ประเมินผลการปฏิบัติตามแผน 2) ประเมินผลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน 3) ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก

ผู้อบรม หรือช่างใหม่

ตัวอย่างของผู้เรียน หรือช่างใหม่ ประชากรที่เข้มแข็งในการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอด (Coaching) ดังนี้

- 1) คัดเลือกจากคนที่มีประสบการณ์อาศัยในชุมชนไม่ต่ำกว่า 3 ปี
- 2) มีทักษะเบื้องต้นในภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเพื่อสร้างนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่

เข้มแข็ง

3) เป็นตัวแทนจากสมาชิกกลุ่ม ดังนี้ สมาชิกในกลุ่มชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย ตัวแทนสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ตัวแทนร้านค้า สมาชิกจากเครือข่ายชุมชน รวม 20 คน ระยะเวลาในการเรียนรู้ จำนวน 20 ชั่วโมง

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ รูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	เนื้อหาสาระ	รูปแบบการปฏิบัติ	การประเมินผลการเรียนรู้ (ก่อนเรียน)	ระยะเวลา (ชั่วโมง)	ชิ้นงาน/ภาระงาน	สถานที่
1	ปฐมนิเทศและชี้แจงหลักสูตร	แนะนำการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรม / กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์	อธิบายรายละเอียดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน หรือช่างใหม่	-	ทดสอบความรู้ (ก่อนเรียน)	1	ประเมินผลก่อนเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
2	กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	มีความรู้ และเข้าใจใน ภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นของชุมชน และสร้างสรรค์งานออกแบบของชุมชน	ศิลปะท้องถิ่นในจังหวัด 1) ภาพถ่าย 2) ตัวอย่างภาพ 3) ภาพผลงานศิลปะที่ตัดถกรวมในท้องถิ่น	1) ปฏิบัติงาน 2) ปราชา ชญุ ชุมชนบรรยาย	สังเกต	2	ชิ้นงานที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง	แหล่งเรียนรู้ ชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
	กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ		การทำแผนที่ชุมชน	1) ปฏิบัติงาน 2) กระบวนการกลุ่ม 3) ปราชา ชญุ ชุมชนบรรยาย	1) สังเกต 2) ตรวจชิ้นงาน	4	ชิ้นงานที่ 2 แผนที่ชุมชนทำมือ	ภูมิ ขววดาจ

3	กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผู้เรียนเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ในชุมชนหลักการทำงาน ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ผู้เรียนออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน และสัญลักษณ์ชุมชนได้	การเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุที่เป็นชุมชน ก่อสร้าง ศิลปะท้องถิ่น	1) ประชาชน ชุมชนบรรยาย และสาธิต 2) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบงาน	3	3	ตำแหน่งที่ 3 ผลงานที่ 3 ท้องถิ่น	แหล่งเรียนรู้ ชุมชนศูนย์ อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย สุพรรณบุรี
4	กิจกรรมที่ 4 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผู้เรียนเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน และสัญลักษณ์ชุมชนได้	-การคิด ออกแบบ สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน	1) วิทยากรด้านการออกแบบบรรยายและสาธิต 2) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบงาน 3) การนำเสนอผลงาน	3	4	ตำแหน่งที่ 4 ผลงานสัญลักษณ์ชุมชน และการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ภูมิ ขวัญตาจ
4	กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	เรียนรู้การใช้ศิลปะร่วมกับชุมชน สร้างสรรค์งานศิลปะกับชุมชน	การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ภายในชุมชนร่วมกับคนในชุมชนองค์กรภายนอก	1) ประชาชน ชุมชนบรรยาย 2) วิทยากรภายนอก ผู้รู้ภายนอก 3) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบงาน	5	5	ตำแหน่งที่ 5 ผลงานดอกไม้ประดิษฐ์	แหล่งเรียนรู้ ชุมชนศูนย์ อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย สุพรรณบุรี
	กิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง	เรียนรู้การใช้ศิลปะร่วมกับชุมชน สร้างสรรค์งานศิลปะกับชุมชน	ชุมชนองค์กรภายนอก	1) วิทยากรภายนอก ผู้รู้ภายนอก 3) ปฏิบัติจริง	1) สังเกต 2) ตรวจสอบงาน 3) การนำเสนอผลงาน	6	6	ตำแหน่งที่ 6 ผลงานศิลปะร่วมกับชุมชน	สุพรรณบุรี
	ประเมินผล		ประชาสัมพันธ์ ชุมชน ติดตั้งผลงานจริง		1) การนำเสนอผลงาน 2) ตรวจสอบงาน 3) ประเมินผลหลังเรียน	1	1	ประเมินผลหลังเรียนรู้	ชุมชนศูนย์ อนุรักษ์พันธุ์ กล้วย สุพรรณบุรี
			รวม			20	รวม		

แผนการจัดการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน
A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE COMMUNITY
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 1 เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง กิจกรรมที่ 2 แผนที่ทำมือ

สาระสำคัญ (Concept)

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ สิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ และมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคม

แผนที่ชุมชน (Geo-Social Mapping) หมายถึง การเดินสำรวจดูด้วยตา และจดบันทึกทางกายภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนและสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นลงบนบันทึก เพื่อเข้าใจถึงความหมายทางสังคม (Social Meaning) และหน้าที่ทางสังคม (Social Function) ของพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) เป็นเครื่องมือชิ้นแรกที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจชุมชนด้วยวิธีการง่ายๆ และใช้เวลาไม่นานมาก

วัตถุประสงค์

- 1) อธิบายเกี่ยวกับพื้นที่ และศิลปะในท้องถิ่นได้
- 2) สามารถสร้างสรรค์แผนที่ชุมชนที่เกี่ยวกับศิลปะในท้องถิ่นของชุมชนได้
- 3) สามารถนำการสำรวจพื้นที่ชุมชนไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาสาระ

“ศิลปะในท้องถิ่น” หมายถึง สิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกัน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นผ่านผลงานศิลปะ เช่น งานประเพณีหัตถกรรมเครื่องจักสาน งานจิตรกรรม ประติมากรรม เป็นต้น การสร้างสรรค์ศิลปะในท้องถิ่น เป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคม

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาท้องถิ่นอันเป็นบริเวณที่มีชุมชนอยู่ร่วมกันและมี

ความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ สังคมระบบความเชื่อ พิธีกรรมและการเมือง การปกครอง จนกล่าวได้ว่าทำให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีอะไรหลาย ๆ อย่างร่วมกันและคล้ายคลึงกันจนมีจิตสำนึกกว่าเป็นคนถิ่นเดียวกัน การศึกษาเช่นนี้เน้นอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยแสดงให้เห็นว่ามีการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นในท้องถิ่นหนึ่งๆ ได้อย่างไร เช่น ท้องถิ่นนั้นมีสภาพแวดล้อมอย่างไร ตั้งอยู่ตำแหน่งไหนภายในเขตอำเภอใด จังหวัดไหน และภูมิภาคใดมีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ที่แสดงความเป็นมาทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง บรรดากลุ่มชนที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนที่สืบมาจนปัจจุบันเป็นพวกไหน อยู่ในท้องถิ่นมาแต่ดั้งเดิมหรือเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นเมื่อเข้ามาอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันแล้ว มีความขัดแย้งหรือมีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างใดเกิดขึ้น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2533)

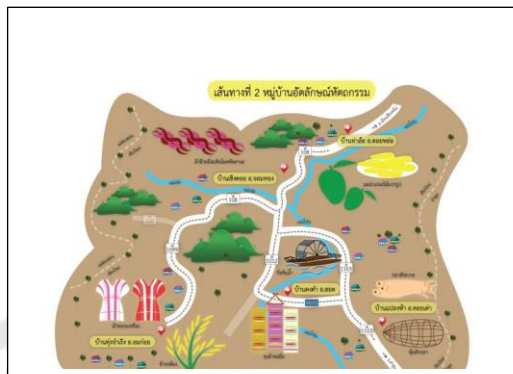
แผนที่ชุมชน หรือแผนที่เดินดิน เป็นเครื่องมือชิ้นแรกที่สำคัญ เหมาะที่จะเป็นบันไดขั้นแรกของการศึกษาชุมชน เพราะทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนได้อย่างครบถ้วนที่สุด ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่จำนวนมากในระยะเวลาที่สั้นที่สุด ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด เพราะได้มาจากการสังเกตด้วยตัวเอง ทำให้เห็นกลุ่มเป้าหมายที่จะทำงานต่อได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง และช่วยในการเริ่มต้นความสัมพันธ์และสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันมีเทคโนโลยีหลายอย่างที่สามารถนำมาใช้ช่วยในการทำแผนที่เดินดินได้ เช่น การใช้แผนที่ดาวเทียม ระบบจีไอเอส จีพีเอส หรือกูเกิ้ลแม็ป แต่ต้องเข้าใจว่าเทคโนโลยีเหล่านี้จะมาแทนการสังเกต การทักทายใต้ถุน หรือการพบปะพูดคุย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไม่ได้ (โกมาตกร จิ่งเสถียรทรัพย์, คณิศร เต็งรัง, ราตรี บันแก้ว และรัญญาเพ็ชรคง, 2559)

วิธีการทำแผนที่สำรวจภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1. พูดคุยกับปราชญ์ หรือผู้รู้ในชุมชนว่ามีสถานที่สำคัญของชุมชนตั้งอยู่ที่ใดบ้าง เช่น วัด ที่ตั้งบ้านเรือน ร้านค้า สัญลักษณ์ชุมชน ตามจุดสำคัญ
2. ลงข้อมูลพื้นฐานว่าจะต้องเดินทางไปสถานที่ใดบ้าง และคิดประเด็นคำถามที่ต้องการทราบเกี่ยวกับศิลปในท้องถิ่นของชุมชน
3. ลงพื้นที่เดินสำรวจ พูดคุย สัมภาษณ์ และสังเกตสิ่งแวดล้อม และเหตุการณ์ในชุมชน
4. ถ่ายภาพและจดบันทึกข้อมูลลงสมุดบันทึก เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน ใช้ทำอะไร ประสพการณ์ในการทำงานศิลปะ ตัวอย่างผลงาน เป็นต้น
5. ทำระบบสัญลักษณ์พร้อมคำอธิบาย เช่น รูปบ้าน ถนน หรือทำสัญลักษณ์กลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ต้องสนใจเป็นพิเศษ

การทำแผนที่เดินดิน จึงเป็นขั้นตอนแรกๆ ที่ช่วยให้เราเกิดความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมของ

ชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ในการทำแผนที่จะทำให้คุ้นเคยกับชุมชนควบคู่กับการเขียนแผนที่ จึงควร
แวะเข้าทักทายชาวบ้านให้มากที่สุด พูดคุยทักทายเรื่องทั่วไปหรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับชุมชนไป
ด้วย

ตัวอย่างแผนที่ชุมชน

ที่มา : <https://chiangmai.cdd.go.th/>

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1-7 สสำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น (การใช้คำถามกระตุ้นการคิด, การอธิบายและ
สาธิต, ลงมือปฏิบัติจริง, การเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการ, ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น)

ขั้นนำ เป็นการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เข้าอบรม

1. ผู้สอนสนทนาพูดคุยกับผู้อบรมว่า รู้จักหรือเคยเข้าร่วมงานที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปะในท้องถิ่น
ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนด้านใดบ้าง พร้อมทั้งให้ผู้เรียนดูภาพประกอบเกี่ยวกับงาน ศิลปะใน
ท้องถิ่น ประเพณีต่างๆ ที่เคยจัดในชุมชน
2. ผู้สอน และผู้อบรมร่วมกันสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมในวันนี้ว่าเราจะสำรวจศิลปวัฒนธรรมชุมชน
ศิลปะในท้องถิ่นอย่างไร
3. ผู้สอนและผู้อบรม ร่วมกันกำหนดกติกาการถามตอบว่าถ้าผู้เรียนเกิดปัญหา หรือข้อสงสัยให้ยก
มือถาม และควรถามคำถามหลังจากที่ผู้สอนอธิบายเสร็จ

ขั้นสอน เป็นขั้นที่เชื่อมโยงความรู้เดิมกับการเสริมสร้างความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้อบรมสร้างสรรค์
ผลงานด้านศิลปะได้

4. ผู้สอนอธิบายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และศิลปวัฒนธรรมในชุมชนว่ามี
อะไรบ้าง และใครเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในท้องถิ่น
5. ผู้สอนบอกผู้อบรมว่าวันนี้เราจะไปสำรวจชุมชนซึ่งได้ทำการติดต่อประสานงานไว้เบื้องต้นกับ

ปราชญ์ชุมชน หรือผู้รู้ไว้ก่อนหน้าแล้ว และให้ผู้อบรมคิดซักถามผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน โดยผู้สอนให้ผู้อบรมสังเกต และจดบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก ในแต่ละกลุ่มแบ่งหน้าที่กันว่าใครเป็นผู้จดบันทึก ผู้ซักถาม และถ่ายภาพ และเป็นโอกาสที่ดีที่สุดในการแนะนำตัว สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคย ผูกสัมพันธ์ไมตรีกับคนในชุมชนด้วย

6. ผู้สอนพาผู้อบรมเดินสำรวจชุมชน โดยใช้เวลาประมาณ 1 - 1 1/2 ชั่วโมง

7. ผู้อบรมปฏิบัติภาคสนาม โดยมีผู้สอนช่วยดูแล แนะนำ และคอยกระตุ้นผู้อบรมในการซักถาม

8. เมื่อสำรวจชุมชนจนครบแล้ว ผู้สอนให้ผู้อบรม ช่วยกันทำชิ้นงานที่ 2 แผนที่สำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น โดยช่วยกันระดมฝีมือวาดภาพเส้นทางที่ได้สำรวจลงกระดาษ 100 ปอนด์ขนาด A3

9. ผู้อบรม ลงมือปฏิบัติงาน ผู้สอนคอยดูแลแนะนำ

10. ผู้สอนสรุปเกี่ยวกับผลงานของผู้อบรมหลังจากการปฏิบัติงานเสร็จแล้ว

ขั้นสรุป เป็นการสรุปสิ่งที่ผู้อบรมได้เรียนรู้ในกิจกรรม และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

11. ผู้สอนและผู้อบรมช่วยกันสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม “สำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นในชุมชน” ว่าในชุมชนของเรามีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์อะไรบ้าง และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

การวัดผลหน่วยการเรียนรู้

ชิ้นงานสำหรับการประเมิน ชิ้นงานที่ 1-2 แผนที่สำรวจภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แผนที่ทำมือ

เกณฑ์การประเมิน

ประเด็น	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
วัตถุประสงค์			
1) ผู้อบรมสามารถอธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นได้	-สังเกตจากการตอบคำถาม -ตรวจชิ้นงาน	-คำถาม -แบบประเมินชิ้นงาน	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60
2) ผู้อบรมสามารถสร้างสรรค์แผนที่ชุมชนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นได้	-สังเกตจากการตอบ		-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

3) ผู้อบรมสามารถอธิบาย การนำการสำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	คำถาม	-คำถาม	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

เครื่องมือวัดและประเมินการเรียนรู้

เกณฑ์การให้คะแนน

ใบงานชิ้นที่ 1 และใบงานชิ้นที่ 2 เรื่อง แผนที่ทำมือ เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่น
ตนเอง

ประเด็น การประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน			
	4	3	2	1
ความถูกต้อง สมบูรณ์ (4 คะแนน)	เนื้อหาและ ผลงาน มีความสัมพันธ์ กัน ตรงประเด็น ถูกต้องสมบูรณ์ ครบถ้วน	เนื้อหาและ ผลงานมี ความสัมพันธ์กัน และถูกต้อง สมบูรณ์	เนื้อหาและ ผลงาน มีความสัมพันธ์ กัน บางส่วนและ ถูกต้อง	เนื้อหาและ ผลงานไม่มี ความสัมพันธ์ กัน
ความประณีต สวยงาม (3 คะแนน)		ผลงานมีความ ประณีตเรียบร้อย สวยงามทุกส่วน	ผลงานมีความ ประณีตสวยงาม เป็นส่วนมาก	ผลงาน เรียบร้อย เล็กน้อย
ความสะอาด (3 คะแนน)		ผลงานมีความ สะอาดดี	ผลงานมีความ สะอาดปานกลาง	ผลงานมีความ สะอาดเล็กน้อย

เกณฑ์การตัดสินผลงานของผู้อบรม (ผ่านเกณฑ์ 60%)

ระดับคะแนน 6 – 10 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

ระดับคะแนน 0 – 5 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ไม่ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพตัวอย่างเกี่ยวกับภูมิปัญญา ประเพณี ศิลปะในท้องถิ่น
2. วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกภาพ ได้แก่ ดินสอ กระดาษ สีต่าง ๆ
3. ใบงานที่ 1 เรื่อง แผนที่ทำมือ เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง
4. สมุดบันทึก

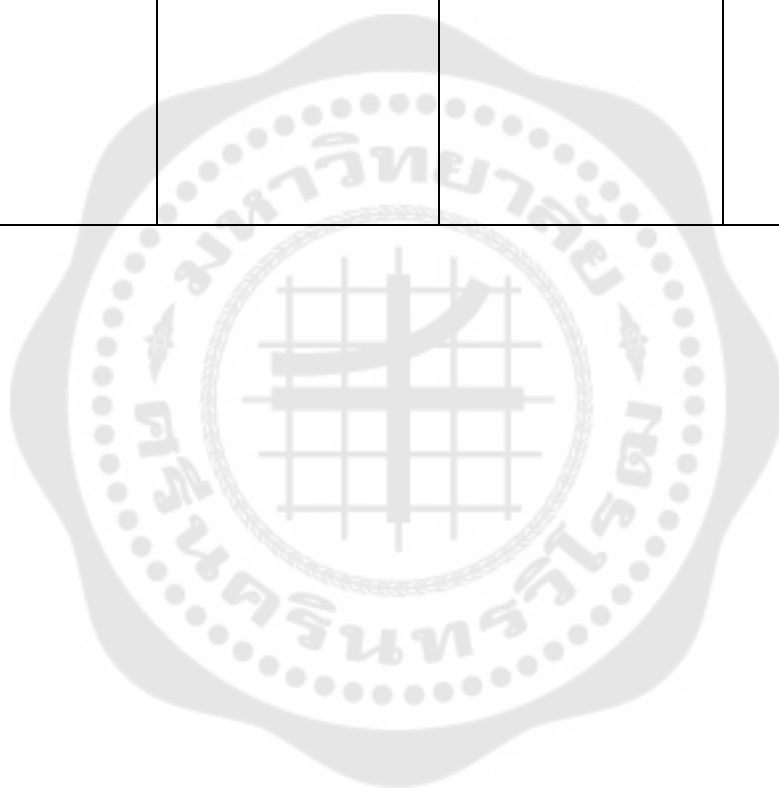
แหล่งเรียนรู้

1. สถานที่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น

2. คนในชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้

บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

ชุมชน	ผลการจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข/ ข้อเสนอแนะ

ใบงานที่ 1 เรื่อง เข้าใจภูมิปัญญาชุมชน รู้จักศิลปะท้องถิ่นตนเอง

คำสั่ง ให้ผู้อบรมร่วมกันช่วยกันระดมความคิด แล้ววาดภาพเกี่ยวกับสิ่งสำคัญที่พบเห็นได้ชัดเจน
ในชุมชนผ่านการสำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นของตนเอง จากที่พบเห็นจากการสำรวจ

รายละเอียดการบันทึก

สถานที่.....บันทึกไว้วันที่.....

อธิบายแนวคิดภายในภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้อบรมบันทึกบรรยายรายชื่อสมาชิกทั้งหมดในการอบรม

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2 เรื่อง แผนที่ทำมือ

คำสั่ง ให้ผู้อบรมช่วยกันระดมความคิด แล้ววาดภาพเกี่ยวกับชุมชนผ่านการสำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นของตนเองลงในกระดาษขนาด A3 ว่ามีสถานที่สำคัญ สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้อง บ้าน หรือที่ที่พบเห็นจากการสำรวจออกมาในรูปแบบแผนที่ของชุมชน

แผนการจัดการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน
A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE COMMUNITY

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สืบสานงานศิลปะท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 3 เรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน และกิจกรรมที่ 4

การเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

สาระสำคัญ (Concept)

ศิลปะท้องถิ่น (Community products) คือ ศิลปะที่เป็นรูปธรรมเกิดจากภูมิปัญญาความรู้ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ของระบบความรู้ที่สั่งสมมาด้านคุณค่าของความรู้ และมีการพัฒนาผ่านกระบวนการการจัดการความรู้ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่ต่างกัน เพื่อใช้จัดการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เป็นความรู้ที่ถูกละเลยของคนทั่วไปจากการสร้างสรรค์ศิลปะขึ้นภายในชุมชน

การออกแบบ (Design) หมายถึง การออกแบบที่เหมาะสมในชุมชน อาศัยการออกแบบโดยยึดถือธรรมชาติ (Nature Design) นักออกแบบส่วนมากถือว่าธรรมชาติเป็นครูคนแรกที่เป็นแม่แบบของต้นแบบ ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ แมลง ตลอดจนสิ่งของจะได้มาจากธรรมชาติ แต่การนำมาใช้นั้น ไม่ได้นำมาใช้โดยตรง แต่นักออกแบบได้นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสม

วัตถุประสงค์

- 1) อธิบายเกี่ยวกับศิลปะในท้องถิ่นได้
- 2) สามารถสร้างสรรค์ศิลปะในท้องถิ่นได้
- 3) สามารถนำความรู้จากศิลปะในท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาสาระ

ศิลปะในท้องถิ่น หมายถึง ผลผลิตที่เป็นวัตถุ เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านภายในชุมชนตนเอง แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ศิลปะกับความเชื่อ เช่น การหล่อพระพุทธรูป ปั้นเทพหรือเทวดา บายศรี เป็นต้น 2. ศิลปะกับวัฒนธรรม เช่นงานหัตถกรรม เช่น หนังสติ๊ก งานจิตรกรรม งานปั้นดิน หัตถ์ หวีไชน เป็นต้น 3. ศิลปะกับการประกอบอาชีพ เช่นการทำเครื่องใช้สำหรับประกอบอาชีพ เครื่องจักสาน รม ไม้กวาด เป็นต้น

ศิลปะหัตถกรรมในท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่ชาวบ้านสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยกับการใช้ชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มคนในท้องถิ่นจะพัฒนาสิ่งของขึ้นมาใช้โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม ดังนั้น อาจจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ศิลปะชาวบ้าน” “ศิลปะพื้นบ้าน” หรือ “ศิลปะท้องถิ่น” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2533:10)

รูปแบบงานศิลปะในท้องถิ่น

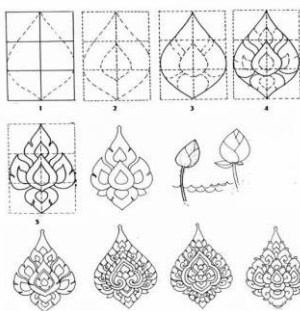
การจัดประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมมีการจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายลักษณะ เช่น

1. การจัดประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมไทยตามประโยชน์ใช้สอย เช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องมือประกอบอาชีพและอาวุธ เครื่องใช้ต่างๆ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะและวัตถุที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ
2. การจัดประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมไทยตามวัสดุ และกรรมวิธีการผลิต เช่น งานจิตรกรรม การพิมพ์ภาพ การจักสาน การปั้นทำพิมพ์ การทอ เย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การเขียนหรือการวาด การทำกระดาษ และกรรมวิธีอื่นๆ
3. การจัดประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมไทยตามสถานภาพของช่าง เช่น ศิลปะหัตถกรรมฝีมือช่างหลวง ศิลปะหัตถกรรมฝีมือชาวบ้าน

ในการศึกษาครั้งนี้จะเลือกแบ่งประเภทของงานศิลปะหัตถกรรมไทยตามวัสดุ และกรรมวิธีการผลิตตามรายละเอียดดังนี้ คือ

งานจิตรกรรม ศิลปะหัตถกรรมที่เป็นงานจิตรกรรมด้วยการเขียน วาด หรือระบายสี เพื่อสร้างลวดลายผ่านการวาด เขียน ระบายสีตกแต่งบนวัตถุต่างๆ มี 2 ประเภท คือการทำงานจิตรกรรมบนระนาบ 2 มิติ และการทำงานจิตรกรรมบนระนาบ 3 มิติ

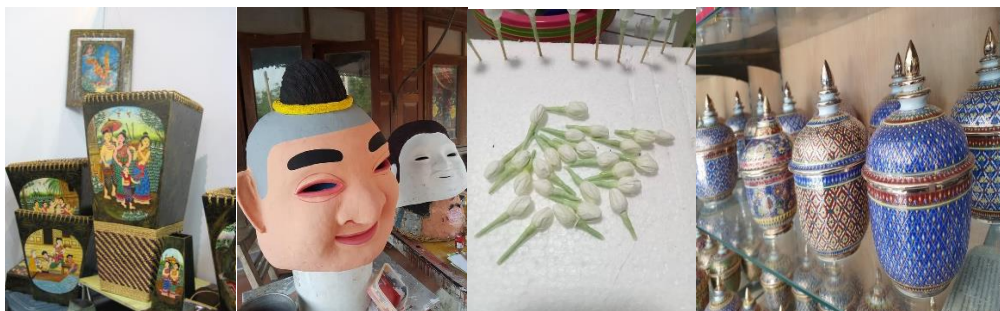
- 1) งานจิตรกรรมบนระนาบ 2 มิติ เป็นการเขียน วาด หรือระบายสีเพื่อสร้างลาย ภาพระบายเพื่อการตกแต่งด้วยสีชนิดต่างๆ เช่น สีฝุ่น สีน้ำ สีอะคริลิก เป็นต้น เพื่อสร้างงานตกแต่งฝาผนัง และการระบายสีงานจิตรกรรมกับเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การระบายสีบนเสื้อ การระบายสีบนแผ่นรองแก้วน้ำ แผ่นรองจานอาหาร หรือการตกแต่งผนังกำแพง

ภาพการเขียนหรือวาดลายไทย และภาพจิตรกรรมรอบวิหารหลวงพ่โต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ที่มา : <http://www.m-culture.in.th/>, <http://www.m-culture.in.th/album/view/170854/>

2) งานจิตรกรรมบนระนาบ 3 มิติ เป็นการระบายสีเพื่อการตกแต่งเพิ่มเติมให้กับงาน 3 มิติ เช่นการระบายสีตกแต่งบนผลงานประติมากรรม การระบายสีบนเครื่องของใช้ หรือเครื่องปั้นดินเผา

ภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น งานจิตรกรรมตกแต่งเครื่องใช้ งานจิตรกรรมหัวโต งานจิตรกรรมบนดินปั้น และเครื่องเคลือบดินเผาเขียนลาย

ที่มา : บ้านธรรมกุล กลุ่มหัวโต กลุ่มน้ำจระเข้สามพัน สุพรรณบุรี

การพิมพ์ภาพ เป็นศิลปะลักษณะการพิมพ์ กดทับเพื่อให้เกิดลวดลายจากแม่พิมพ์ลงบนวัสดุอื่นที่เตรียมไว้ โดยแม่พิมพ์จะมี 2 ประเภท ดังนี้ 1. แม่พิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ เช่น ลวดลายจากใบไม้ กิ่งไม้ ดอกไม้ หรือเขาสัตว์ 2. แม่พิมพ์จากวัสดุสังเคราะห์ หรือมนุษย์สร้าง เช่น ลวดลายจากการกดทับด้วยพลาสติก การพิมพ์ด้วยลายจากขวดน้ำ การกดทับจากวัสดุโลหะให้เกิดลวดลาย

แม่พิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ ลงบนผ้าหรือกระดาษเพื่อให้เกิดลวดลายสามารถนำไปต่อยอดเป็นผ้าเช็ดหน้า ทำเป็นลวดลายเสื้อผ้า ผ้าปูรองบนโต๊ะอาหาร เพื่อต่อยอดเป็นสินค้าภายในชุมชน

การพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์วัสดุธรรมชาติ

ที่มา : ผ้าพิมพ์ลายอุ้มทอง สุพรรณบุรี

การจักสาน วิธีการสร้างภาชนะสำหรับใช้บรรจุสิ่งของ หรือเครื่องใช้ผ่านวิธีการจัก การสาน การถัก ผูก และพันจากวัสดุธรรมชาติตามท้องถิ่นต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ใบลาน เชือกกล้วย ก้าน หรือใบมะพร้าว เป็นต้น

1. การจัก มีลักษณะการทำเป็นหยัก หรือแฉก สลับเป็นเลื่อย ผ่านการใช้ไม้ไผ่หรือหวายที่ถูกผ่าเป็นเส้นบางๆ เป็นการเตรียมวัสดุสำหรับนำมาสานเป็นสิ่งของ
2. การสาน มีลักษณะการตอกด้วยเส้น นำมาขัดกันไปมา เรียกว่าการ ยก และการข่มให้เกิดเป็นลายตามต้องการ
3. การถัก มีลักษณะการไขว้สอดประสานไปมาให้เป็นลวดลาย หรือเป็นพื้น การจักสานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) รูปทรงที่มีโครงสร้างเสริม ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการรับน้ำหนักที่เยอะเช่น กระบุง กระจาด เป็นต้น 2) รูปทรงที่ไม่มีโครงสร้างเสริม เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมาก เช่น หมวกซองใส่ของ เป็นต้น (ประติมา ถันยบูรณัตระกูล. 2561:37)

การปั้นทำพิมพ์ การปั้นสำหรับการทำพิมพ์ เป็นงานประเภทประติมากรรมลักษณะหนึ่งที่เกิดจากการสร้างต้นแบบแม่พิมพ์ขึ้นด้วยพิมพ์ซิลิโคน หรือพิมพ์ยางพารา เพื่อเป็นบล็อกสำหรับหล่อ อัด วัสดุลงไปให้เกิดเป็นรูปทรงตามแม่พิมพ์ วัสดุในการหล่อลงไปจะต้องมีลักษณะเป็นของเหลว และแข็งตัวได้เองในเวลาต่อมา จากนั้นสามารถถอดออกมาจากพิมพ์ได้ วัสดุที่ใช้หล่อได้แก่ ปูนพลาสเตอร์ เรซิน ดินสำหรับปั้น น้ำเทียน น้ำสบู่ เป็นต้น

งานปั้นทำพิมพ์ในงานศิลปะท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การปั้นทำพิมพ์สำหรับหล่อสิ่งของตกแต่งหรือสักการะบูชา เช่น พระผาง เทียนพรรษา 2) การปั้นทำพิมพ์สำหรับหล่อเครื่องใช้ เช่น สบู่ก้อน ที่ทับกระดาษ เครื่องประดับจากดิน เป็นต้น

การปั้นทำพิมพ์ สำหรับหล่อ ลวดลายจากโบสถ์วัดป่าเลไลยก์, ตัวอย่างสบู่ที่หล่อผ่านบล็อกพิมพ์
ก้อนวงรี

ที่มา : นายปภณ กมลวุฒิมิพิงศ์

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ พรสอนอง วงสิงห์ทอง (2550) เสนอกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้ 3 ขั้นตอนใหญ่ ได้แก่

- 1) การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นต้น
- 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 3) การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย ซึ่งมี ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังนี้

1.3.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นที่นักออกแบบต้องศึกษาปัญหาเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ ข้อมูลเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภค และตัดสินใจว่าจะพัฒนาไปในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใด ผสมผสานกับการศึกษาทฤษฎี แนวคิดร่วมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์นั้นๆ

1.3.2 การวางแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาครั้งนี้ให้กับผลิตภัณฑ์ กำหนดวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรในการส่งเสริมการผลิต ทั้งด้านกำลังคน งบประมาณ และระยะเวลา

1.3.3 การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.3.3.1 การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นต้น เมื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภทและสรุปข้อมูลให้ชัดเจนง่ายและมีนัยสำคัญต่อการออกแบบ รวมไปถึงถึงนโยบายกลยุทธ์ของผู้บริหารองค์กรหรือชุมชนในการออกแบบสิ่งที่จะช่วยรวบรวมความคิดและทำผลิตภัณฑ์ได้อย่างรวดเร็ว คือการออกแบบให้อยู่ในรูปแบบสัญลักษณ์ แล้วจึงขยายต่อสู่รูปแบบความเหมือนจริง ในการสร้างต้นแบบเชิงสัญลักษณ์จะช่วยลดปัญหาความสับสนซับซ้อนของการออกแบบได้ ซึ่งมีความจำเป็นอยู่ในการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นๆ

1.3.3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างต้นแบบ (Prototype) คือแบบจำลองขึ้นจากแบบทางเลือกซึ่งใช้งานได้ ต้นแบบเกิดจากการนำเอาทางเลือกในขั้นตอนก่อนมาพัฒนาเป็นสิ่งที่ใช้งานได้จริง กระบวนการสร้างต้นแบบเป็นการทดลองผิดถูกซ้ำไปมาโดยมีการปรับแก้ไขในตัวเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุดการพัฒนาต่อไป อาจจะรวมถึงการออกแบบผ่านระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้เห็นภาพมุมมองที่ชัดเจนในทุกด้าน สี รูปร่างรูปทรง เป็นต้น

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันผ่านการมีส่วนร่วมกันคิดและออกแบบ

ที่มา : นายปภณ กมลวุฒิพงษ์

1.3.3.3 การออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้าย หลังจากการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ่านการยอมรับขั้นตอนต่อไปเป็นการเตรียมลักษณะความจำเพาะทางผลิตภัณฑ์อย่างละเอียด เพื่อให้การใช้งานและสามารถผลิตได้ ผ่านสิ่งสำคัญดังนี้ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานและความสัมพันธ์กับต้นทุนเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง 2) ปัญหาด้านรูปปลักษณ์ รูปทรง ลักษณะ ขนาด สี ที่เหมาะสม 3) ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์หรือการห่อบรรจุ ถุง ซอง ขวด กระบอกล เป็นต้น และการเพิ่มประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ในการขนส่ง ความปลอดภัยต่อผลิตภัณฑ์บนความประหยัดต่อตัวต้นทุน 4) ปัญหาด้านการผลิตด้านต้นทุนที่เหมาะสม

1.3.4 การปรับปรุงแก้ไขผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น ผ่านการสนทนาร่วมกันด้วยการช่วยกันวิเคราะห์ข้อควรปรับปรุงแก้ไขก่อนออกสู่การขายในตลาด

1.3.5 การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ เพื่อสนับสนุนการผลิตและเป็นการประชาสัมพันธ์การออกแบบ หมายถึง การออกแบบที่ดีนั้น ต้องมีลักษณะที่ในการยึดถือปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักออกแบบ พอจะแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. หน้าที่ ของการนำไปใช้ (Function) เป็นสิ่งแรกที่ นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่ง เพราะของแต่ละอย่างมีหน้าที่ ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน การออกแบบจะต้องออกให้เหมาะสม และถูกต้องมากที่สุด เช่น เครื่องปั้นดินเผา จะนำไปใช้แทนโลหะก็ย่อมไม่ได้
2. การประหยัด (Economy) การประหยัดในที่นี้หมายถึงการประหยัดวัสดุและเงินทองที่จะนำมาลงทุนด้วยสิ่งต่างๆ ที่มีคุณภาพดีเลิศขนาดไหนก็ตามถ้าราคาในการผลิตสูงแล้ว ไม่ถือว่าเป็นการออกแบบที่ถูกต้องนอกจากจะมีราคาถูกแล้วแบบที่ออกไปนั้น ก็ควรเป็นแบบที่ง่ายและเหมาะสม
3. ความทนทาน (Durability) การออกแบบที่ดีนั้น นอกจากจะประหยัดแล้วยังต้องคำนึงถึงความทนทานด้วย วัสดุอะไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีราคาถูก รูปแบบจะสวยงามขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าขาดความทนทาน คุณค่าของสิ่งนั้นก็ด้อยลงไป
4. วัสดุ (Material) การเลือกวัสดุต่างๆ ที่จะนำมาใช้งานนั้นนอกจากจะประหยัดแล้ว เราถือว่าเป็น

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะจะต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร เช่น ถ้าเราจะสร้างบ้าน เราก็ควรจะสร้าง Model เสียก่อนว่าบ้านหลังนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วจะใช้วัสดุอะไร จำนวนเท่าไร จึงจะเหมาะสมและถูกต้อง สวยงาม ทนทาน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

5. โครงสร้าง (Construction) โครงสร้างของสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้าง หรือธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะเป็นนักออกแบบที่ดีที่สุด

6. ความงาม (Beauty) ถ้าสิ่งต่างๆ ที่นักออกแบบได้กระทำขึ้นโดยคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอสิ่งที่ตามมาอีกอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือเรื่องความงาม ถ้าเรายังจำสุภาษิตที่ว่า “ไ้่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง” ความงามคืออะไร ความงามคือความพอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป การตกแต่งหรือการออกแบบนั้น ๆ จึงจะเหมาะสมและสวยงาม เพราะเชื่อว่าทุกคนชอบความสวยงามด้วยกันทั้งนั้นการออกแบบก็เช่นเดียวกัน การออกแบบถือว่าเป็นคุณสมบัติที่จะขาดไม่ได้

7. ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง (Personality) ไม่ว่าจะสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็จะมีลักษณะเด่นประจำตัวของมันอยู่เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ออกแบบแล้ว จะต้องเน้นจุดดีของ แต่ละสิ่งออกมาให้เห็นเด่นชัด จึงจะถือได้ว่าการออกแบบนั้นสมบูรณ์ เช่น การออกแบบเครื่องตกแต่งว่าจะจัดตรงไหนให้เด่นและสวยงาม สะดุดตากว่าจุดอื่นๆ จึงควรเน้นจุดนั้นเป็นพิเศษกว่าที่อื่น ท่านอง จันทิมา (2532)

การอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่น และพัฒนา ผลงานศิลปะในท้องถิ่นไทย เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเปรียบกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรรักษา สืบสาน ผู้เข้าอบรมสามารถร่วมรักษา อนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป โดยใช้วิธีดังต่อไปนี้

- 1) ถ้ามีโอกาสได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการสร้างศิลปะในท้องถิ่น ควรรักษา และเรียนรู้จนสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ เพื่อสืบสานขั้นตอนและถ่ายทอดต่อไป
- 2) จัดบันทึกข้อมูลรายละเอียดเก็บไว้เป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า
- 3) ร่วมดูแลศิลปะในท้องถิ่น
- 4) เข้าร่วมกิจกรรมที่มีการจัดแสดงผลงานศิลปะในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม ร่วมรักษา
- 5) ร่วมพัฒนาให้งานศิลปะในท้องถิ่นมีความทันสมัย พัฒนาออกแบบให้ดีขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 8-13 เรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นการเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชนชั้นนำ เป็นการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เข้าอบรม

1. ผู้สอนสนทนาพูดคุยกับผู้เข้าอบรมเกี่ยวกับงานศิลปะในท้องถิ่นที่มีในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง

2. ผู้สอนและผู้เข้าอบรมช่วยกันสรุปเกี่ยวกับงานศิลปะในท้องถิ่นที่เราจะทดลองฝึกปฏิบัติ
 3. ผู้สอนและผู้เข้าอบรมร่วมกันกำหนดกติกาการถามตอบว่าถ้ามีผู้เข้าอบรมเกิดปัญหา หรือข้อสงสัยให้สอบถาม และตั้งคำถามหลังจากที่ผู้สอนอธิบายเสร็จแล้ว และให้ผู้เข้าอบรมทำงานอย่างตั้งใจ
- ขั้นสอน เป็นขั้นที่เชื่อมโยงความรู้เดิมกับการเสริมสร้างความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้อบรมสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะได้
4. ผู้สอนอธิบายเกี่ยวกับ งานศิลปะในท้องถิ่น ว่าเป็นงานที่ครอบคลุมศิลปกรรมที่เป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม งานพิมพ์ศิลปะ และสถาปัตยกรรม (ซึ่งอาจรวมเรียกว่า ทัศนศิลป์ท้องถิ่น) และงานศิลปะเพื่อใช้สอย ซึ่งหมายถึงศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ประเภท งานจิตรกรรม การพิมพ์ภาพ การจักสาน การปั้นทำพิมพ์ การทอ เย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การเขียนหรือการวาด การทำกระดาษ และกรรมวิธีอื่นๆ
 5. ผู้สอนอธิบาย และสาธิตร่วมกับวิทยากรหรือปราชญ์ผู้รู้ ด้วยขั้นตอนการทำงานศิลปะในท้องถิ่น ชุมชนให้ผู้เข้าอบรมฟังเพื่อจดบันทึกขั้นตอนเก็บไว้
 6. ผู้เข้าอบรมลงมือปฏิบัติงานศิลปะ ผู้สอนและวิทยากรหรือปราชญ์ผู้รู้คอยแนะนำช่วยเหลือ
 7. ผู้เข้าอบรมช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณที่ตนเองทำงาน
 8. ผู้สอนสรุปเกี่ยวกับการทำความสะอาดของผู้เรียนหลังจากการปฏิบัติงานเสร็จแล้ว
- ขั้นสรุป เป็นการสรุปสิ่งที่ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ในกิจกรรม และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
9. ผู้สอนและผู้อบรมช่วยกันสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม “การเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน” ว่ามีการสร้างสรรค์และการออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชนอะไรบ้าง

การวัดผลหน่วยการเรียนรู้

ชิ้นงานสำหรับการประเมิน ชิ้นงานที่ 3 การเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

เกณฑ์การประเมิน

ประเด็น	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
วัตถุประสงค์			
1) ผู้อบรมอธิบายเกี่ยวกับงานศิลปะท้องถิ่นชุมชนได้	-สังเกตจากการตอบคำถาม	-คำถาม	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

2) ผู้อบรมสามารถสร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นชุมชนได้	-ตรวจชิ้นงาน	-แบบประเมินชิ้นงาน	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60
3) ผู้อบรมสามารถนำงานศิลปะในชุมชนไปใช้ในการทำงานศิลปะในชีวิตประจำวันได้	-สังเกตจากการตอบคำถาม	-คำถาม	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

เครื่องมือวัดและประเมินการเรียนรู้

เกณฑ์การให้คะแนน

ใบงานที่ 3 เรื่อง การเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

ประเด็น	เกณฑ์การให้คะแนน			
	4	3	2	1
การประเมิน ความประณีต สวยงาม (4 คะแนน)	ผลงานมีความประณีตสวยงามทั้งชิ้นงาน	ผลงานมีความประณีตสวยงามเป็นส่วนใหญ่	ผลงานมีความประณีต	ผลงานเรียบร้อยเล็กน้อย
ความประณีต สวยงาม (3 คะแนน)		สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนสมบูรณ์ดีมาก	สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนได้ถูกต้อง	สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนได้ถูกต้องบางส่วน
ความสะอาด (3 คะแนน)		ผลงานมีความสะอาดดี	ผลงานมีความสะอาดปานกลาง	ผลงานมีความสะอาดเล็กน้อย

เกณฑ์การตัดสินผลงานของผู้อบรม (ผ่านเกณฑ์ 60%)

ระดับคะแนน 6 – 10 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

ระดับคะแนน 0 – 5 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ไม่ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

แหล่งเรียนรู้

1. สถานที่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น
2. คนในชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้
3. ตัวอย่างผลงานจริง
4. สมุดบันทึก

เครื่องมือวัดและประเมินการเรียนรู้

เกณฑ์การให้คะแนน

ใบงานที่ 4 เรื่อง การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ประเด็น การประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน			
	4	3	2	1
ความเหมาะสม ทางการออกแบบ (4 คะแนน)	ผลงานมีความ เหมาะสม ทางการออกแบบ ทั้งชิ้นงาน	ผลงานมีความ เหมาะสม ทางการออกแบบ ส่วนมาก	ผลงานเหมาะสม ทางการออกแบบ	ผลงาน เรียบง่าย เล็กน้อย
การเลือกใช้วัสดุ (3 คะแนน)		สามารถเลือกใช้ วัสดุได้สมบูรณดี มาก	สามารถเลือกใช้ วัสดุได้ได้ถูกต้อง	สามารถ เลือกใช้วัสดุได้ ถูกต้อง บางส่วน
การนำไปใช้ (3 คะแนน)		ผลงานสามารถ นำไปใช้ได้จริง	ผลงานสามารถ นำไปใช้ได้ บางส่วน	ผลงาน สามารถ นำไปใช้ได้ เล็กน้อย

เกณฑ์การตัดสินผลงานของผู้อบรม (ผ่านเกณฑ์ 60%)

ระดับคะแนน 6 – 10 หมายถึง

ผู้อบรมมีคะแนน ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

ระดับคะแนน 0 – 5 หมายถึง

ผู้อบรมมีคะแนน ไม่ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

ชุมชน	ผลการจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข/ ข้อเสนอแนะ

ใบงานที่ 3

การเรียนรู้การสร้างสรรค์ การออกแบบศิลปะท้องถิ่นในชุมชน

ชื่อ - นามสกุลชุมชน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

คำชี้แจง ให้ผู้อบรมบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะในท้องถิ่นที่ได้จากการเรียนรู้กับวิทยากร หรือ
ปราชญ์ผู้รู้ พร้อมทั้งบันทึกเป็นภาพแบบร่างตามความเข้าใจเกี่ยวกับงานศิลปะท้องถิ่นชุมชน

ชื่อผลงาน.....เป็นงานศิลปะประเภท.....

ประโยชน์ของผลงาน

.....

.....

วัตถุประสงค์ในการทำงาน

.....

ขั้นตอนการทำงานศิลปะ

.....

.....

.....

.....

ความรู้สีก่อนทดลองทำ

.....

ความรู้สีกหลังทำ

.....

ปัญหาที่พบ

.....

วิธีแก้ไข

.....

ใบงานที่ 4

การเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ชื่อ - นามสกุลชุมชน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

คำชี้แจง ให้ผู้อบรมบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้การสร้างสรรค์ สัญลักษณ์ชุมชน และออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน พร้อมทั้งบันทึกเป็นภาพแบบร่างตามความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน

ชื่อผลงาน.....เป็นงานศิลปะประเภท.....

ประโยชน์ของผลงาน

.....

.....

.....

ความรู้สีก่อนทดลองทำ

.....

ความรู้สีกหลังทำ

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน
A LOCAL ART CURRICULUM IN COOPERATION WITH THE COMMUNITY

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ศิลปะร่วมกับชุมชน

กิจกรรมที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน และกิจกรรมที่ 6 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

สาระสำคัญ (Concept)

ศิลปะร่วมกับชุมชน คือ การผลักดันศิลปะพื้นถิ่นที่สาธารณะให้กลายเป็นจุดเด่นให้กับชุมชน เพื่อขยายไปสู่ต้นทุนอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยว การค้าขายผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างอัตลักษณ์ที่นำไปสู่ความรู้สึกรักภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง นับว่าเป็นการใช้ต้นทุนจากความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดความรู้ทางวัฒนธรรม ในแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีศิลปะ เป็นหนึ่งในต้นทุนทางธุรกิจที่สามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนได้ แนวทางการนำความคิด สร้างสรรค์ของศิลปะพื้นที่สาธารณะมาต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มี 2 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. ด้านผลิตภัณฑ์ และธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการดึงอัตลักษณ์ในผลงานของศิลปินที่ได้รับความนิยมมาเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ หรือเป็นส่วนเสริมในการออกแบบ เช่น การใช้ Tag ของศิลปินมาเป็นลายเสื้อยืด ผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ การทำงานสร้างสรรค์นี้ช่วยกลุ่มเป้าหมายในเชิงพาณิชย์ เช่น การสร้างสรรค์งานศิลปะพื้นที่สาธารณะให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดแสดงสินค้า ดีสเพลย์ สร้างบรรยากาศในร้านค้า ร้านกาแฟ โฮมสเตย์ อาคารธุรกิจ และสถานท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชน การใช้ตัวละคร (Character) ที่วาดขึ้นโดยศิลปินพื้นที่สาธารณะมาเป็นหุ่นโมเดล พวงกุญแจ ลายกระเป๋า หรือสินค้าผลิตภัณฑ์บางอย่างได้เชิญให้ศิลปินพื้นที่สาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมกับการออกแบบสินค้า และผลิตภัณฑ์ 2. ด้านการสร้างแบรนด์ และการตลาด ไม่ได้ใช่เพียงแค่สินค้าที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นการสื่อสารขององค์กรกับกลุ่มเป้าหมายอย่างเข้าใจ ซึ่งได้ถูกการวางแผน และออกแบบในการสื่ออย่างเป็นระบบ มีการเน้นความสำคัญของคุณค่า บัจฉัยหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การมีจุดยืนที่แข็งแกร่ง มีเป้าหมายไปที่การสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มอย่างมีรสนิยมในรูปแบบของตนเอง ที่มีความแตกต่างท่ามกลางตลาดที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน (ไชยสิทธิ์ ชาญอาวุธ, 2560: 124-135)

วัตถุประสงค์

- 1) อธิบายเกี่ยวกับศิลปะกับชุมชนได้
- 2) สามารถสร้างสรรค์ศิลปะร่วมกับชุมชนได้
- 3) สามารถนำความรู้จากศิลปะไปประยุกต์ใช้ร่วมกับชุมชนได้

เนื้อหาสาระ

ศิลปะกับชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านการสร้างหรือทำศิลปะ โดยมีการสร้างเป็นผลงานหรือกิจกรรมร่วมกัน แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ด้านจิตรกรรม เช่น ผลงานจิตรกรรม ผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ผลงานจิตรกรรมกับระนาบถนน เป็นต้น 2. ด้านประติมากรรม เช่น งานหัตถกรรมตกแต่งตามพื้นที่ งานปั้น งานหล่อ งานวัสดุท้องถิ่นนำมาสร้างเป็นงานระนาบ 3 มิติ เป็นต้น 3. งานพิมพ์ภาพ ตกแต่งตามผนัง งานภาพถ่ายตกแต่ง งานพรีนดิจิทัล เป็นต้น

ศิลปะร่วมกับชุมชน หมายถึง โครงการศิลปะ (Art Project) ในการพัฒนาชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเมืองโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในสังคม ทั้งทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ และทรัพยากรทางกายภาพ หลายท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่นได้หันมาพัฒนาท้องถิ่นโดยเจาะจงในด้านศิลปะ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการสร้างโครงการศิลปะ (Art Project) ส่วนแนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อพัฒนาเมืองนั้นมีอยู่หลากหลายแนวคิด ขอบกตัวอย่างมานำเสนอ เช่น การตีความศิลปะในสร้างสรรค์เอกลักษณ์ใหม่ (Reinterpret Arts, Create New Identity) การสร้างพื้นที่ศิลปะทางสังคม (Art Space X Community) (ปิยพร อรุณเกรียงไกร, 2562:ออนไลน์)

รูปแบบงานศิลปะกับชุมชน

การจัดประเภทของงานศิลปะกับชุมชนมีการจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายลักษณะ เช่น

1. การจัดประเภทของงานศิลปะด้านจิตรกรรม
2. การจัดประเภทของงาน ประติมากรรม ศิลปะกับวัสดุท้องถิ่น และกรรมวิธีการผลิต เช่น การปั้นทำพิมพ์ การใช้วัสดุในท้องถิ่นสร้างสรรค์ผลงาน และกรรมวิธีอื่นๆ
3. การจัดประเภทของงานพิมพ์ภาพ หรืองานภาพพิมพ์ดิจิทัล

ในการศึกษาคั้งนี้จะเลือกแบ่งประเภทของงานศิลปะกับชุมชน ตามรายละเอียดดังนี้ คือ

งานจิตรกรรม ศิลปะหัตถกรรมที่เป็นงานจิตรกรรมด้วยการเขียน วาด หรือระบายสี เพื่อสร้างลวดลายผ่านการวาด เขียน ระบายสีตกแต่งบนวัตถุต่างๆ มี 2 ประเภท คือการทำงานจิตรกรรมบนระนาบ 2 มิติ และการทำงานจิตรกรรมบนระนาบ 3 มิติ

- 1) งานจิตรกรรมบนระนาบ 2 มิติ เป็นการเขียน วาด หรือระบายสีเพื่อสร้างลาย ภาพระบายเพื่อการตกแต่งด้วยสีชนิดต่างๆ เช่น สีฝุ่น สีน้ำ สีอะคริลิก เป็นต้น เพื่อสร้างงานตกแต่งฝาผนัง ประกอบกับการเขียนเรื่องราว เอกลักษณ์ หรือสิ่งสำคัญของชุมชนลงไปเพื่อเพิ่มเรื่องราวให้กับผลงานได้มีที่มาของชุมชน

ภาพการเขียนจิตรกรรมฝาผนังตกแต่งสถานที่ท่องเที่ยว
ที่มา : <https://travel.mthai.com/news/205405.html>

2) ประติมากรรม ศิลปะกับวัสดุท้องถิ่น เป็นการสร้างผลงาน 3 มิติ ประติมากรรมเป็นผลงานศิลปะที่สื่อถึงวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นได้ชัดเจนเนื่องจากมองเห็นได้รอบด้านเข้าใจได้ง่ายด้วยมิติที่ครอบคลุมทั้งความกว้าง ความยาว และความลึกที่มีผลต่อการพบเห็นของมนุษย์ ประติมากรรมหลายชิ้นยังเป็นจุดสำคัญในการถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวหรือเป็นจุดยืนยืนการมาถึงของผู้คนที่เดินทางมาจากทั่วทุกแห่งและต้องการบันทึกเรื่องราวของตนที่มาถึงพื้นที่สำคัญดังกล่าว จารูภา โปธิ์ปั้ง. (2556: 62-64) หลักในการสร้างงานประติมากรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ จุดประสงค์ของการสร้างผลงาน เพราะว่าผลงานที่รังสรรค์ขึ้นนั้นจะมีประโยชน์มากน้อยเพียงใดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คำว่า จุดประสงค์ไม่ต่างกับคำว่าวัตถุประสงค์ที่หมายความถึง ผลที่ประสงค์ให้บรรลุตามที่คิดไว้หรือตามทีกระทำขึ้น

ภาพประติมากรรม (Landmark) เทพีเสรีภาพ และภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น งานประติมากรรมวัสดุท้องถิ่น

ที่มา : <https://tna.mcot.net/tna-171244>

การพิมพ์ภาพ เป็นศิลปะลักษณะการพิมพ์ กดทับเพื่อให้เกิดลวดลายจากแม่พิมพ์ลงบนวัสดุอื่นที่เตรียมไว้ หรืองานภาพพิมพ์ดิจิทัล โดยแม่พิมพ์จะมี 2 ประเภท ดังนี้ 1. การจัดทำบล็อกพิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ เป็นลักษณะการนำวัสดุธรรมชาติมาปั๊มลงบนผืนผ้า 2. การจัดทำบล็อกสำเร็จรูปจากพลาสติกตัดแต่งให้เกิดช่องว่างของพลาสติกจนกลายเป็นลักษณะทะลุผ่านได้ เรียกเทคนิคการพิมพ์ภาพ (Stencil) 3. งานพิมพ์ดิจิทัล เป็นการสร้างภาพบนงานดิจิทัลผ่านการใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือ หลังจากนั้นพิมพ์ภาพออกมาทำการติดตกแต่ง

1. แม่พิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ ลงบนผ้าหรือกระดาษเพื่อให้เกิดลวดลาย รวมถึงบนกำแพง

การพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์วัสดุธรรมชาติ

ที่มา : <https://www.homeschoolno50.com/2019/02/blog-post.html>

<https://th.theasianparent.com/printing-with-leaves>

แม่พิมพ์จากวัสดุสังเคราะห์ การใช้วัสดุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ขวดพลาสติก ถุงพลาสติก พลาสติกห่อของปั๊มสีแล้วนำมาพิมพ์กับวัสดุต่างๆ ให้เกิดเป็นภาพ หรือการสร้างแม่พิมพ์จากการตัดแบบให้เป็นช่อง แล้วทำการพิมพ์หรือปั๊มด้วยสีผ่านบล็อกที่ตัดไว้ เทคนิค Stencil Block

การพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ เทคนิค Stencil block

ที่มา : <https://www.royaldesignstudio.com/blogs/stenciling-tips/wall-stenciling-guide>

3. งานพิมพ์ดิจิทัล คือ งานศิลปะที่ทำผ่านระบบดิจิทัลในการตกแต่งภาพในรูปแบบต่างๆ การใช้เครื่องมือในระบบดิจิทัลเพื่อปรับแสงเงา ตัดทอน หรือพิมพ์ออกมาบนกระดาษ ผ้าใบ เป็นต้น

งานพิมพ์ดิจิทัล และงานพิมพ์ติดผนัง (Wallpaper)

ที่มา : <https://ideasmaker.org/1669> <https://shopee.co.th/>

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 14-19 เรียนรู้ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน และศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง
 ช้้นนำ เป็นการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เข้าอบรม

1. ผู้สอนสนทนาพูดคุยกับผู้เข้าอบรมเกี่ยวกับงานศิลปะกับการพัฒนาชุมชนว่ามีอะไรบ้าง
2. ผู้สอนและผู้เข้าอบรมช่วยกันสรุปเกี่ยวกับงานศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริงที่เราจะทดลองฝึกปฏิบัติ
3. ผู้สอนและผู้เข้าอบรมร่วมกันกำหนดกติกาการถามตอบว่าถ้ามีผู้เข้าอบรมเกิดปัญหา หรือข้อสงสัยให้สอบถาม และตั้งคำถามหลังจากที่ผู้สอนอธิบายเสร็จแล้ว และให้ผู้เข้าอบรมทำงานอย่างตั้งใจ

ชั้นสอน เป็นชั้นที่เชื่อมโยงความรู้เดิมกับการเสริมสร้างความรู้ใหม่เพื่อให้ผู้อบรมสร้างสรรค์ผลงาน

4. ผู้สอนอธิบายเกี่ยวกับ งานศิลปะกับการพัฒนาชุมชน ว่าเป็นงานที่ครอบคลุมศิลปกรรมที่เป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม งานพิมพ์ศิลปะ (ซึ่งอาจรวมเรียกว่า ทัศนศิลป์ท้องถิ่น) และงานศิลปะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้ ในการเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน เป็นจุดสถานที่สำคัญในการถ่ายภาพเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยว
5. ผู้สอนอธิบาย และสาธิตร่วมกับวิทยากรหรือปราชญ์ผู้รู้ ด้วยขั้นตอนการทำงานศิลปะในกับการพัฒนาชุมชนให้ผู้เข้าอบรมฟังเพื่อจดบันทึกขั้นตอนเก็บไว้
6. ผู้เข้าอบรมลงมือปฏิบัติงานศิลปะ ผู้สอนและวิทยากรหรือปราชญ์ผู้รู้คอยแนะนำช่วยเหลือ
7. ผู้เข้าอบรมช่วยกันรักษาความสะอาดบริเวณที่ตนเองทำงาน
8. ผู้สอนสรุปเกี่ยวกับการทำความสะอาดของผู้เรียนหลังจากการปฏิบัติงานเสร็จแล้ว
ขั้นสรุป เป็นการสรุปสิ่งที่ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ในกิจกรรม และการนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชน
9. ผู้สอนและผู้อบรมช่วยกันสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม “สำรวจภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่นในชุมชน”
ว่าในชุมชนของเรามีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์อะไรบ้าง และนำความรู้ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

การวัดผลหน่วยการเรียนรู้

ชิ้นงานสำหรับการประเมิน ชิ้นงานที่ 5 ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน และกิจกรรมที่ 6
ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

เกณฑ์การประเมิน

ประเด็น	วิธีการวัด	เครื่องมือ	เกณฑ์
วัตถุประสงค์			
1) ผู้อบรมอธิบายเกี่ยวกับงานศิลปะกับการพัฒนาชุมชน	-สังเกตจากการตอบคำถาม -ตรวจชิ้นงาน	-คำถาม -แบบประเมินชิ้นงาน	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60
2) ผู้อบรมสามารถสร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับศิลปะกับการพัฒนาชุมชนได้	-สังเกตจากการตอบ		-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60
3) ผู้อบรมสามารถนำงานศิลปะในชุมชนไปใช้ในการทำงานศิลปะกับชุมชนในสถานที่จริงได้	คำถาม	-คำถาม	-ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60

เครื่องมือวัดและประเมินการเรียนรู้
เกณฑ์การให้คะแนน
ใบงานที่ 5 เรื่อง ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน และกิจกรรมที่ 6
ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

ประเด็น	เกณฑ์การให้คะแนน			
การประเมิน	4	3	2	1
ความเหมาะสมกับชุมชน (4 คะแนน)	ผลงานมีความเหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน	ผลงานมีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนบ้าง	ผลงานมีเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนเล็กน้อย	ผลงานไม่มีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชน
การออกแบบ (3 คะแนน)		สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนสมบูรณ์ดีมาก	สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนได้ถูกต้อง	สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ถูกต้องตามขั้นตอนได้ถูกต้องบางส่วน
ความสะอาด (3 คะแนน)		ผลงานมีความสะอาดดี	ผลงานมีความสะอาดปานกลาง	ผลงานมีความสะอาดเล็กน้อย

เกณฑ์การตัดสินผลงานของผู้อบรม (ผ่านเกณฑ์ 60%)

ระดับคะแนน 6 – 10 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

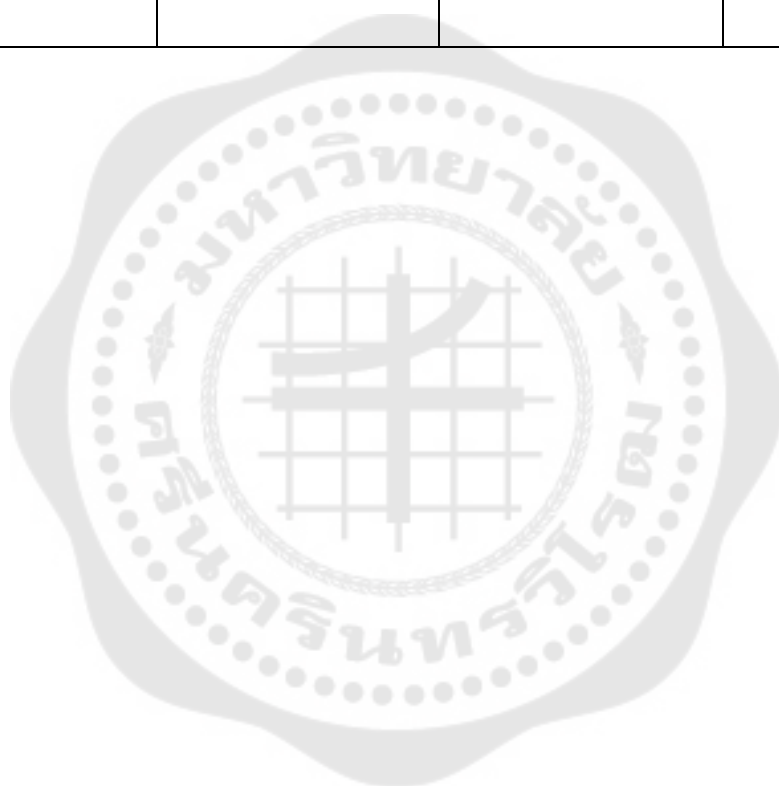
ระดับคะแนน 0 – 5 หมายถึง ผู้อบรมมีคะแนน ไม่ผ่าน เกณฑ์การประเมิน

แหล่งเรียนรู้

1. สถานที่ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปะในท้องถิ่น
2. คนในชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้
3. ตัวอย่างผลงานจริง
4. สมุดบันทึก

บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

ชุมชน	ผลการจัดการเรียนรู้	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข/ ข้อเสนอแนะ

ใบงานที่ 5

ศิลปะกับการพัฒนาชุมชน

คำชี้แจง ให้ผู้อบรมบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผังความคิดการออกแบบศิลปะกับการพัฒนาชุมชน

ชื่อผลงาน.....เป็นงานศิลปะประเภท.....

ประโยชน์ของผลงาน

.....

.....

.....

ความรู้สึกรู้สึกต่อผลงาน

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 6

ศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

คำชี้แจง ให้ผู้อบรมบันทึกภาพผลงานที่ได้ทำศิลปะกับการพัฒนาชุมชนบนสถานที่จริง

ชื่อผลงาน.....เป็นงานศิลปะประเภท.....

ประโยชน์ของผลงาน

.....

.....

.....

ความรู้สึกก่อนทดลองทำ

.....

ความรู้สึกหลังทำ

.....

แบบประเมินผู้เรียน

เป็นการตรวจสอบว่าการสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดที่ยังไม่บรรลุ ทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอนทั้งในด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน รวมทั้งการประเมินตามสภาพจริงเป็น การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ สอบถาม แบบวัดความสามารถ การรายงานตนเอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นต้น เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการทำงาน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง อยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงในชีวิตจริง สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเด็นการวัด	แบบทดสอบความรู้ (ก่อนและหลังอบรม)	แบบประเมินชิ้นงาน	แบบประเมิน (พฤติกรรม การเรียนรู้) การมีส่วนร่วม งานกลุ่ม	แบบสรุปผล การเรียนรู้	แบบประเมิน ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อรูปแบบหลักสูตร
พุทธิพิสัย(K)					
ทักษะพิสัย (P)					
จิตพิสัย(A)					

แบบประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มในรูปแบบหลักสูตรศิลปะ
 ท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี
 คำชี้แจง แบบประเมินสำหรับให้คะแนนผู้เข้าอบรมในการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่มมี
 ทั้งหมด 5 รายการให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่องคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	0 คะแนน	1 คะแนน	หมายเหตุ
1.	ประสิทธิภาพการทำงาน			
2.	มีขั้นตอนในการทำงาน			
3.	ผลสำเร็จของชิ้นงาน			
4.	การแก้ปัญหา			
5.	การร่วมมือในการปฏิบัติงาน			
รวม				

ระดับคุณภาพของผู้เข้าอบรมในการมีส่วนร่วมกับการทำงานเป็นกลุ่ม

- ดีมาก หมายถึง คะแนน 5
- ดี หมายถึง คะแนน 4
- ปานกลาง หมายถึง คะแนน 3
- พอใช้ หมายถึง คะแนน 2
- ปรับปรุง หมายถึง คะแนน 1

คำถามในการอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี

คำชี้แจง คำถามสำหรับผู้เข้าอบรมในการตอบคำถามในการอบรม

1. ประเพณีสำคัญของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี คือประเพณีอะไร
 1. ตักบาตรนาฬิกาอาจารย์
 2. สงกรานต์
 3. ลอยกระทง
 4. ถูกทั้งหมด
2. ศิลปะในท้องถิ่นของชุมชนศูนย์อนุรักษ์พันธุ์กล้วย สุพรรณบุรี ที่สำคัญคือข้อใด
 1. ภาพจิตรกรรมสีน้ำ งานจักสาน
 2. งานประติมากรรมปั้นดิน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
 3. ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ผ้าทอ
 4. งานประติมากรรมปั้นดิน ผ้าทอ
3. ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีวัตถุดิบหลักมาจากพืชชนิดใดในชุมชน
 1. กล้วย
 2. หมา
 3. ผักตบชวา
 4. ถูกทั้งหมด
4. ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีขายในวิสาหกิจชุมชนคือผลิตภัณฑ์ใด
 1. สบู่ใยกล้วย ผ้าทอ
 2. ผ้าทอ จานกาบหมาก
 3. จานกาบหมาก สบู่ใยกล้วย
 4. ประติมากรรมดินเผา ผ้าทอ
5. ผลงานระบายสีบนกำแพง คือศิลปะประเภทใด
 1. จิตรกรรมบนผ้าใบ
 2. จิตรกรรมฝาผนัง
 3. ภาพพิมพ์

4. สื่อผสมจัดวาง
6. ผลงานปั้นดินกัลวยักษ์ คือศิลปะประเภทใด
 1. จิตรกรรม
 2. จิตรกรรมฝาผนัง
 3. ประติมากรรมลอยตัว
 4. งานหัตถกรรม
7. ผลงานดอกไม้จากกระดาษชำระ คือศิลปะประเภทใด
 1. จิตรกรรม
 2. จิตรกรรมฝาผนัง
 3. ประติมากรรมลอยตัว
 4. งานหัตถกรรม
8. ศิลปะกับการออกแบบสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างไร
 1. สร้างความแปลกใหม่
 2. เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์
 3. ทันสมัย
 4. ถูกทั้งหมด
9. การจัดกิจกรรมในชุมชนด้วยศิลปะควรเลือกจากสิ่งใด
 1. กิจกรรมมีความน่าสนใจ
 2. กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน
 3. กิจกรรมมีการใช้วัสดุท้องถิ่นในการมีส่วนร่วม
 4. ถูกทั้งหมด
10. การประชาสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน ข้อใดมีความคุ้มค่าที่สุด
 1. การสนทนาร่วมกันในชุมชน
 2. การประกาศให้ทราบทั่วกัน
 3. การจัดโครงการชุมชน การมีส่วนร่วมกับภายนอกกับชุมชน
 4. การจัดโครงการชุมชน กับองค์กรภายนอก สร้างแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน

แบบการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน
ศูนย์อนุรักษ์พันธุกล้วย สุปรรณบุรี

คำชี้แจง แบบประเมินสำหรับให้คะแนนผู้เข้าอบรมให้ทำเครื่องหมาย ลงในช่องคะแนน

ลำดับที่	ข้อสังเกตพฤติกรรม	0 คะแนน	1 คะแนน	หมายเหตุ
1.	มีความสนใจในการร่วมอบรม			
2.	มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าอบรมภายในกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รู้หรือปราชญ์ ชุมชน			
3.	มีความสนุกสนานในขณะอบรม			
4.	มีการตอบคำถาม ในระหว่างอบรม			
5.	มีการซักถาม กันในระหว่างอบรม			
6.	มีการแสดงความคิดเห็นต่าง คิดแบบ ใหม่			
7.	มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน			
8.	แสดงความยินดี ชื่นชมผลงานของผู้อื่น			
9.	มีการเก็บรักษาความสะอาดในระหว่าง อบรม			
10.	มีความตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมอบรม			
รวม				

ระดับคุณภาพของผู้เข้าอบรมในพฤติกรรมการเรียนรู้

- ดีมาก หมายถึง คะแนน 9-10
- ดี หมายถึง คะแนน 7-8
- ปานกลาง หมายถึง คะแนน 5-6
- พอใช้ หมายถึง คะแนน 3-4
- ปรับปรุง หมายถึง คะแนน 1-2

ภาคผนวก ง
ผลงานผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยความร่วมมือของชุมชน

ผลงานสบู่โยกด้วยจากการออกแบบลักษณะใหม่ของผู้เข้าอบรม

ผลงานงานชานอ้อผสมวัสดุท้องถิ่น กิจกรรมลักษณะใหม่ของกลุ่มชน

ผลงานดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษชำระของผู้เข้าอบรม

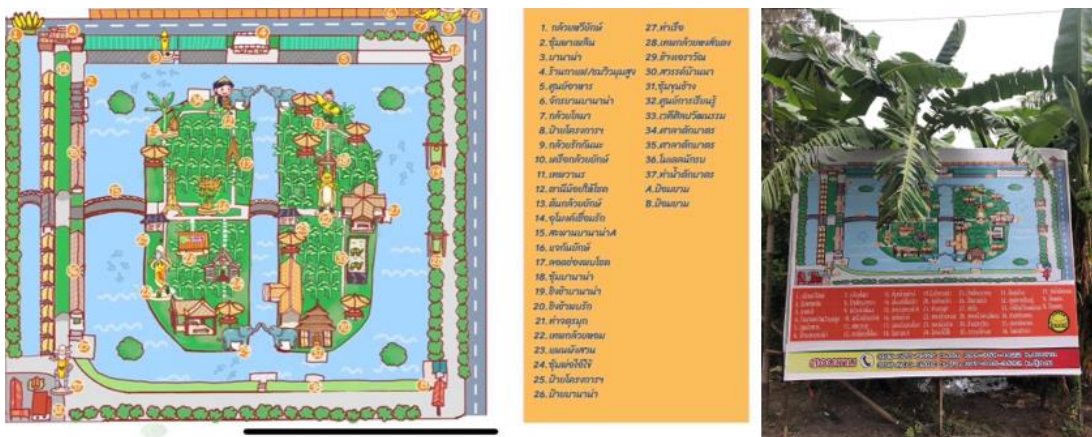
ผลงานจิตรกรรมฝาผนังของผู้เข้าอบรม ร่วมสร้างสัญลักษณ์ในชุมชน

ผลงานการใช้ศิลปะพัฒนาชุมชนผ่านการประกวด หัวข้อ ประเพณีสำคัญของชุมชน

ผลงานการจัดทำป้ายองค์ความรู้ตักแตงศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผลงานแผนที่สัญลักษณ์ชุมชนของผู้เข้าอบรมร่วมกับองค์กรภายนอก

ภาพการมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของผู้นำในชุมชนกับผู้เข้าอบรม

ภาพการเปิดศูนย์การเรียนรู้ กิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดบ้านน่าแฟร์ ครั้งที่ 1

ภาพบรรยากาศการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมรูปแบบหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นในทุกกิจกรรม

ประวัติผู้เขียน

